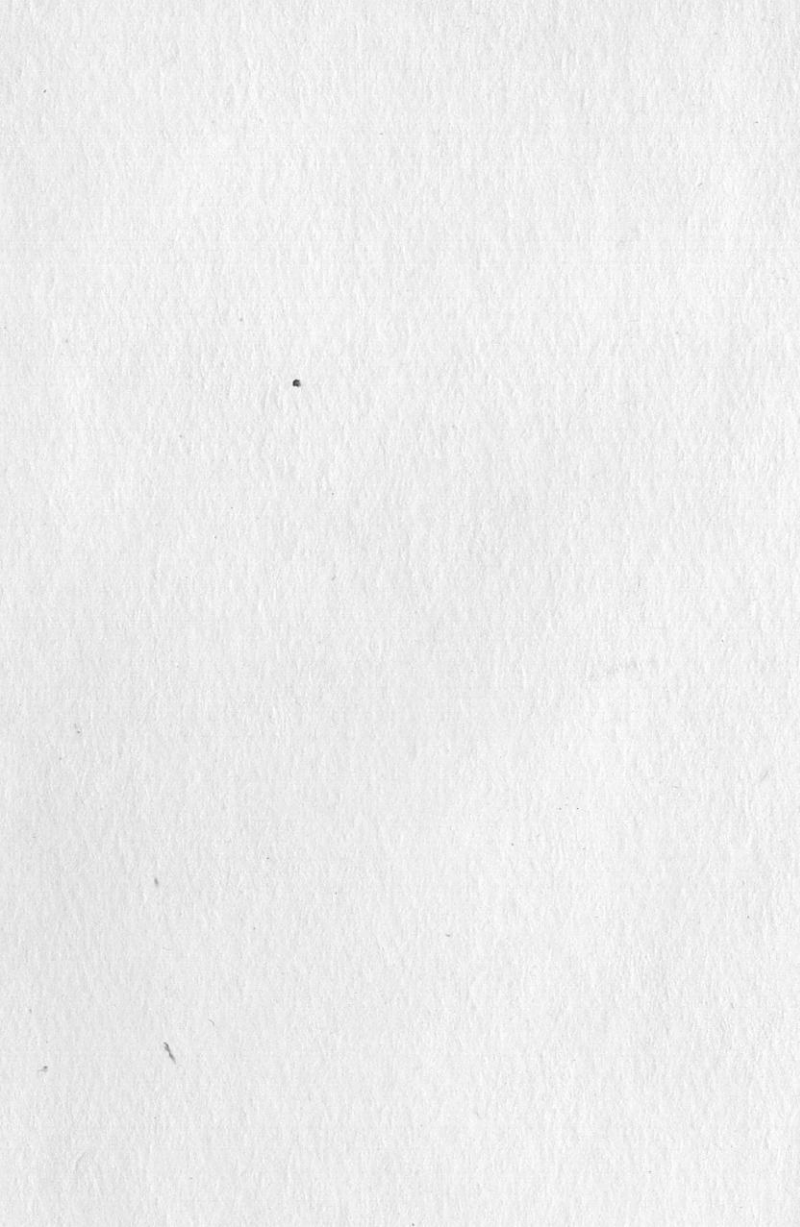

JUHANI AHO
KOOTUT TEOKSET

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

JUHANI AHO
KOOTUT TEOKSET

II NIDOS
JUHANI AHO

PAPIN TYTÄR

KOOTUT TEOKSET

II NIDOS

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

JUHANI AHO

KOOTUT TEOKSET

II NIDOS

PAPIN TYTÄR

PAPIN ROUVA

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

JUHANI AHO KOOTUT TEOKSET

II NIDOS

PAPIN TYTÄR

Werner Söderström Osakeyhtiön
kirjapainossa Porvoossa 1919

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
PORVOOSSA

Elli oli hänen nimensä.

Jo pienenä teki hänen mielensä tikapuulle kiivetä, ensin alimmalle puille, sitten yläpuolelle, yhä yläpuolelle, ja määriä oli päästä neljännelle puille, joka oli paksumpi kuin muut. Ja sieltä sitten katsella... alaspäin keittiön rappusia, jotka eivät nähtäisi, ja eteenpäin pihamaata, jota ei nähtäisi, ja lujasti makasi kappyrässä. Kupeille ei nähnyt, kun oli toisella puolen portaan seinä ja toisella kellarin pääty. Ylemmää ei uskohtanut, vaikka olisi vähän matkan päässä ollut toinen puu, yhtä paksu kuin neljäs, ja sieltä olisi jo kellarin katon yli nähnyt. Eikä saanut tässäkään kauan liioita. Lapsentyttö huomasi ja sieppasi alas ja rennusti pois, eikä kumakka tiku auttanut.

Vaan kun ikä jatkui, ja pääsi tytöstä erilleen, niin puita korkeammalle joka päivä. Tuo toinen paksumpi puu oli kahdeksas, ja se oli kellarin harjan tasalla. Siitä varovasti kellarin katolle, syrjäsiittäin, sydänalassa vähäinen vavistus, että jos äiti näkee ja huutaa pois. Vaan ei äiti nähnyt eivätkä lapset rappusilla. Ja kun kerran kellarin katolle pääsi, niin siellä ei kukaan nähnyt, ja siellä saattoi olla kuinka kauan tahansa, luisella katolla lämpimässä paisteessa.

I.

Elli oli hänen nimensä.

Jo pienenä teki hänen mielensä tikapuille kiivetä, ensin alimmalle piille, sitten piitä ylemmä, yhtä piitä, kahta, ja määrä oli päästä neljännelle piille, joka oli paksumpi kuin muut. Ja sieltä sitten katsella.. alaspäin keittiön rappusille, jossa kerjäläislapsia leikitteli, ja eteenpäin pihamaata pitkin, jonka keskellä Musti makasi kärpyrässä. Kupeille ei nähnyt, kun oli toisella puolen pors-tuan seinä ja toisella kellarin pääty. Ylemmä ei uskal-tanut, vaikka olisi vähän matkan päässä ollut toinen pii, yhtä paksu kuin neljäs, ja sieltä olisi jo kellarin katon yli nähnyt. Eikä saanut tässäkään kauan iloita. Lapsentyttö huomasi ja sieppasi alas ja retuutti pois, eikä kimakka itku auttanut.

Vaan kun ikä jatkui, ja pääsi tytöstä erilleen, niin piitä korkeammalle joka päivä. Tuo toinen paksumpi pii oli kahdeksas, ja se oli kellarin harjan tasalla. Siitä varovasti kellarin katolle, syrjäseitän, sydänalassa vähäi-nen vavistus, että jos äiti näkee ja huutaa pois. Vaan ei äiti nähnyt eivätkä lapset rappusilla. Ja kun kerran kel-larin katolle pääsi, niin sieltä ei kukaan nähnyt, ja siellä saattoi olla kuinka kauan tahansa, luisulla katolla lämpi-mässä paisteessa.

Ja jopa näkyi maailmaa sinne! Vo-ooi! Ja vaikka minnepäin! Rakennuksen päitse järvelle päin venheranta kokonaan ja venheet teloiltaan ja nuottakota. Niityn rannassa mies vielä, joka käesteli Lahnalahdessa, venheen kokassa pikkuinen tyttö. Tuolla edempänä sitten, toisella puolen järven, Iinmäen korkeat kukkulat, jonne päivä paistoi ja josta näkyi taloja ja kellertäviä peltoja.

Pihamaan ja puutarhan yli oli maantielle päin peltoja aina kirkolle saakka. Maantietä ei näkynyt korkean ruispellon takaa, mutta maantien kohdan arvasi aidan seipäistä ja nousevasta pölystä ja ajavain päistä. Olisi tehnyt mieli välistä ihan siitä ilosta hyppiä, että täällä oli eikä kukaan tiennyt ja saattaisi olla vaikka kuinka kauan, jos vain saisi. Mutta ei uskaltanut hyppiä... näkisivät ja ehkä huutaisivat pois. Parasta oli olla hiljaa, painautua pitkäkseen luisulle katolle eikä hiiskua mitään... »niinkuin sirkka seinän raossa»...

Tie keittiöstä tupaan kulki kellarin päitse. Ihmisiä siinä alinomaa liikkui, mutta ei kukaan huomannut katolla olijaa. Kävi niitä kellarissakin, ovesa kolistelivat ja astioita kellarin sisässä liikuttelivat, mutta ei niistä kukaan mahtanut aavistaakaan, kuka oli katolla... vaikka se siellä mahallaan loikoi ja katseli päädyn kohdalta alas aivan heidän päälakeensa ja tukan jakaukseen. Äitikin kulki monet kerrat kellariin, mutta ei hänkään huomannut... kantoi milloin mitäkin ja välistä meni tyhjin käsin. Sydäntä kutitti... tuskin sai naurunsa pidätyksi, kun äitiä katseli... Jos olisi hiljaa uukahtaa tai sammalta tai lastua heittää äidin päälle... Ei, ei, parasta on olla hiljaa, hiiskumatta... eivät ehkä milloinkaan löydä, saa olla täällä koko viikon... aivan likellä... eivätkä tiedä, missä on...

— Elli! huudettiin yht'äkkiä alhaalta. Missä Elli on? Oletteko nähneet, lapset, Elliä?

Se oli äiti, joka huusi. Elli painautui lujemmin kattoon ja koetti pidättää nauruaan, joka pyrki tulemaan. — Ei tiedä äiti, missä Elli on... mutta ei Ellikään sano... antaa niiden ensin etsiä... missähän luulevat olevan...?

— Lapset, kuuletteko, oletteko nähneet Elliä?

— Ei olla nähty!

— Menkää etsimään jostain... puutarhasta tai...

Lapset juoksivat etsimään. — Antaa niiden etsiä... ei Elli huuda.

Äiti odotti kellarin edessä, ja lapset tulivat sanomaan, ettei Elliä ole puutarhassa. Äiti käski vielä etsiä huoneiden takaa ja pellon pientarilta tai mistä tahansa. Mutta eivät lapset mistään löytäneet...

Siitä tuli äidin mieli levottomaksi ja hän rupesi toden teolla huutamaan.

— Elli hoi! huusi hän, ja lapset huusivat mukana. Silloin pääsi Elliltä naurun tirskahdus, ja hän äänteli alas: — Uu — uu! — mutta ei äiti eivätkä muutkaan huomaneet, vaikka hän vähän kurkisti kellarin päädyn ylitse.

— Missä sen ääni kuului?.. kuulitteko, lapset?

— Uu piilossa... uu kellarin katolla... uu!

Nyt hänet jo huomattiin, ja häneltä pääsi itseltään hillitön nauru. Ja hän kuvitteli, että muut nauraisivat yhtä paljon...

Mutta äiti vihastui niin, ettei ollut saada ääneen ensiksi...

— Tyttö! — sinä!.. heti paikalla alas!.. nouse heti istumaan!.. et saa liikahtakaan!

Ja kun Elli sanoi, että kyllä hän itse osaa tulla tikapuulle ja sitten alas, niin äiti uhkasi antaa vitsaa, jos ei

hän kohta jää yhteen paikkaan ... siihen, missä on, ja pitele käsillään kiinni, niin kauan kuin joku joutuu ottamaan.

Ja Ellin täytyi odottaa siksi, kunnes renki tuli ja otti hänet räystäältä syliinsä ja laski maahan.

Vitsaa oli vähällä tulla, mutta torumisiin se kuitenkin jäi tällä kertaa ...

Mitä hän siellä ... kellarin katolla ... ja ilman lupaa?

Hän vain tahtoi nähdä, kun niin paljon maailmaa näkyi ... ja kun oli niin helppo päästä ...

Vai paljon maailmaa! ... jos olisi pudonnut ja taittanut jalkansa, se olisi ollut maailmaa! ... Muistakoon sen, että jos vasta sinne kiipee, niin ...!

— Enkö minä, äiti, enää milloinkaan saa kellarin katolle? ... en minä putoa ...

— Et milloinkaan saa, muista se, — koetti äiti sanoa vihaisesti ja lähti menemään keittiöön.

— Saanpa minä kuitenkin vielä tikapuille, sanoi Elli itseksensä, mutta kerjäläislapsset kuulivat sen.

— Rouva! huusivat he, se aikoo kiivetä vielä tikapuille ...

Mutta nyt äiti vasta oikein vihastui.

— Vai vielä tikapuille ... ei alimmalle piillekään ... ei yhdellä jalalla ... muista se!

Nyt pääsi Elliltä itku, ja hän meni huoneen taa itkemään. Sieltä meni puutarhaan ja teki sitä samaa vielä sielläkin ... Ei saa enää milloinkaan nousta kellarin katolle ... ei katsoa rantaan eikä peltoja pitkin maantien kohtaan, missä ihmisiä ajaa ... eikä olla yksin niin, ettei kukaan näe.

Minkä tähden on kaikki niin surkeata tässä maailmassa? — niin oli hän kerran kuullut äitinsä huokaavan, ja hänestä sopi hänenkin nyt huokaista niin. Ja huokaistuaan oli hän mielestään, niinkuin olisi ollut melkein aikaihminen. Siitä tuli kuin jonkunlainen uhka rintaan. Ja kyyneletkin kuivuivat siinä puutarhan koivua vasten seistessä ja tuohen helpeitä irti repiessä.

Aikansa revittyään ja repimiänsä suussaan purtuaan heittäytyi Elli selälleen nurmikolle ja pani kätet pään alle ristiin. Ja siinä hän loikoi kauan aikaa suu yhteen nipistettynä ja ajatteli, että nyt kai eivät korkealta löytäisi, jos tulisivat etsimään ... ei kai tarvitse pelätä, että tästä putoaa ... ei kai, pyh! ...

Puut humisivat pään päällä, koivun oksat notkistuivat tuulen mukana, mutta haavassa liikkui vain lehdet ja lepattivat alinomaa. Se alkoi näyttää Ellistä niin somalta, että hän unohti ikävänsä ja uhkansa ja jäi katselemaan, kuinka koivun oksat notkistuivat ja haavan lehdet lepattivat ja kuinka kaikki puut hiljaa huojuivat ja humisivat ... Mikähän se oli noissa puissa, joka niin humisi, ja minkä tähden lehdet lepattivat? ... Ei tullut vastausta siihen, eikä sitä tarvittukaan ... Mieli livahti muuanne ... Onkohan paljon lehtiä puissa? ... yksi, kaksi, kolme, viisi ... kymmenen ... sata ... kymmenen sataa ... tuhatta ... Ei hän enää viitsinyt, paljon näkyi olevan ..! Voi, jos hän olisi edes lintu ... tai olisi hänellä edes yksi siipi, niin lentäisi ylös tästä puiden tasalle ... ja jos olisi käki, niin kukkuisi, ja kukkuisi koko päivän ja yön! ... Se koivu on niin korkea, paljon korkeampi kuin talo ... saisi kukkua senkin latvassa, jos olisi siipi, jolla lentäisi ... — Kun olisi aivan yksin, ettei ketään muita koko talossa, niin nousisi jotenkuten niin korkealle

kuin puiden oksat ja kiipeäisi, kiipeäisi... oksalta oksalle... latvaan... ja pistäisi sieltä päänsä ulos oksien välitse tuolta... tältä puolen puun ja katselisi... olisi hiljaa hiiskumatta... eiköpä kukaan tietäisikään, kun tulisivat kotiin. Mutta ei hän huutaisikaan enää... ei, vaikka kuinka etsisivät. Ja olisi yötäkin puussa...

Ja kun oli päässyt se ajatus mieleen, niin ei se tahotonut siitä erota. Puuhun, korkeaan koivuun, joka ulottui yli katonharjan... ihan oksien suojaan... siellä olisi hausempi olo kuin kellarin katolla ja millään katolla. Voi, jos sinne pääsisi! Ja Elli hyppäsi ylös maasta ja juoksi koivun luo... Paksu se oli ja oksat liian ylhäällä, eivätkä kädet edes ympärikään ulottuneet... Ei pääse... ei pääse! Elli kierteli koivua ja katseli joka haaralta, mutta ei missään oksaa niin alhaalla, että olisi sille päässyt. Kun olisi kerran alimmalle oksalle päässyt, niin kyllähän sitten... Mutta sekin oli liian korkealla, eikä ollut, kuka nostaisi. — Ja niin täytyi olla sillä kertaa pääsemättä ja lähteä pois koko koivun luota...

Mutta yhä sinne halu kuitenkin toi puutarhaan. Joka päivä ja monesti päivässä kesken muiden leikkien yhtäkkiä johtui koivu mieleen, ja suoraa päätä piti juosta puutarhaan sen luo. Jos jotenkuten kuitenkin pääsisi! Mutta eihän sitä! Jos vain alimmalle oksallekaan... mutta kovin oli korkealla alinkin oksa...

Pääsemättä olisi mahtanut ainiaksi jäädä, jos ei olisi muutamana lauantaipäivänä seisonut kirkkomiehen poika puutarhan aidan takana ja katsellut sieltä aidan yli, kun Elli koetti kiikkulaudan pukin avulla ulottua alimmalle oksalle. Mutta ylhäällä oli sittenkin oksa, ei päässyt koettelemaankaan...

— Mitä sinä siinä teet? kysyi poika.

— En mitään.

— Etkö pääse puuhun?

— Pääsisitkö sinä?

— Tuohonko puuhun? — Ja samassa oli poika kiivennyt aidan yli ja tullut koivun luo.

— Kenenkä sinä olet poika? — Koetapas päästä puuhun, jos pääset!

— Mitä minä siellä? ... eihän tuo ole edes pihlajakaan ... jos olisi edes marjojakaan ...

— Muuten vain ... koetapas päästä ... etpä pääsekään!

— Pääsen minä vaikka mihin puuhun, jos tahdon.

— Tämänkö pukin päältä hyppäät?

— Enkä hyppää ... mutta jos haet korennon tai muun seipään, niin minä näytän.

Elli haki korennon keittiön seinämältä.

— Tuoss' on korento! — No?

— Näin vain! — Ja poika asetti korennon puuta vasten alimman oksan varaan ja kiipesi sitä myöten ylös.

— Kyllä minäkin nyt! huusi Elli alhaalta ja hypeli malttamattomuudesta. — Tule alas, että minäkin pääsen!

Ja kun poika oli tullut alas ja Elli punasta hehkuvien poskin seisoi alimmalla oksalla, huusi hän sieltä maassa seisovalle pojalle:

— Mene nyt pois, poika! Mehe heti paikalla, etteivät näe, että minä olen täällä!

Mutta poika ei mennyt ... jäi avosuin ylös puuhun katsomaan, kun tyttö oksalta oksalle kiipesi aina ylemmä latvaan eikä pysähtynyt, ennenkuin runko alkoi huojua. Mutta siellä se erosikin lähellä latvaa kaksihääriseksi, ja siihen istuutui Elli lehvien peittoon. Melkein

hän hihkaisi sydämessään. Nyt, viimeinkin!... ja niin hyvässä piilossa!... ja kuitenkin hän itse näki lehvien välitse joka haaralle... mutta tänne ei kukaan, ellei ihan alle tulisi... Tuolla alhaalla pellot... ja maantiekkin näkyi selvästi... Paljoa korkeammalla kuin talon katto... voi, voi!... Huojui ja humisi ja lehvät sihisivät korvaan niin somasti!...

Se oli niin hurmaavan hauskaa, ettei osannut oikein sitä vielä ajatellakaan. Ja vähän väliä viilsivät suloiset väreet pitkin selkäpiitä, ja poskissa säräsi...

Mutta sill'aikaa seiso i poika alhaalla ja katseli yhä ylös.

— Etkö sinä, tyttö, jo tule pois... mitä sinä siellä teet? — mutta ei tyttö kuullut. — Minä otan korenon pois, niin et pääsekään! — Mutta ei Elli sitäkään kuullut. — Jo osasi hän istua niin, ettei olisi tarvinnut kiinnikään pitää. Mutta piti hän kuitenkin kiinni ja antautui taapäin, niin pitkälle, kuin kädet ulottuivat, ja niin, että sinisen taivaan näki lehtien välitse päänsä päältä... ja eteenpäin, molemmilla kainaloillaan kahden puolen puusta pidellen.

Silloin sattui äiti kulkemaan pihamaan poikki ja näki vieraan pojan puutarhassa.

— Mitä sinä, poika, siellä puutarhassa teet? Mitä sinä katsot?

— Kun on tyttö tuolla koivussa —

— Mikä tyttö...?

— Eikö lie tämän talon tyttö... se sinne nousi...

Äiti aavisti, että se oli Elli. Ja Ellihän se olikin. Eikä hän kuullut äidin ensi huutoa eikä toistakaan. Ei ennen kuin äiti tuli ihan alle ja huusi ylös ja käski hetimitä tulemaan alas. Alas tullessaan repi Elli hameensa

ja siitä oli äiti vielä vihaisempi. Ei hän kuitenkaan ollut niin vihainen, kuin Elli ensin oli luullut.

Mutta hän käski kuitenkin mennä heti kohta vitsaa noutamaan, sillä nyt täytyy hänen kurittaa... johan hän viime kerralla siitä varoitti... miksi ei Elli totellut? Ja mitä se merkitsee, että Elli ei maassa pysy?

Ei Elli ensin virkkanut mitään, mutta kun äiti vaati toisen kerran ja kysyi itse aluksi, oliko se sitä samaa, jota varten hän kellarin katolle... että muka maailmaa näkisi... vai mitä se oli? — niin sanoi hän sen sitä olevan. Ja kun Elli oli sen sanonut, innostui hän sanomaan lisää. Siellä oli niin äärettömän hauskaa... ei hän putoaisi eikä repisi hamettaan... jos saisi edes välistä... saahan hän kiivetä... välistä vain... ei kuin alimmalle oksalle..?

Äiti kielsi, mutta ei vitsaakaan antanut. Olisihan pitänyt, mutta ei hän ainakaan tällä kertaa voinut. Jo ajoissa olisi äidin mielestä pitänyt semmoista estää... Kuinka kummasti silmät hänen päässään paloivat, kun hän pyysi. Ensin tikapuille ja katolle ja nyt puuhun. Äiti muisti jotain omilta lapsuutensa ajoilta, ja häntä rupesi toden teolla huolettamaan tuo tyttö. Eikä hän tiennyt, kieltäisikö yhä vai —.

Hän kielsi, mutta kun hän sen teki, ei tyttö moneen päivään puhunut sanaakaan eikä syönytkään juuri mitään. Öillä hän sen sijaan haasteli unissaan, ja äiti kuuli, että hän oli olevinaan puussa tai katolla ja löi käsiään yhteen ja nauroi... Tai sitten yht'äkkiä purskahti itkuun ja kuului pyytävän, että pääsisi... pääsisi! Ja niin kauan itki hän, että äidin täytyi nousta ylös ja herättää...

— Mitä sinä itket, lapsi?

— Anna minun olla täällä... anna minun olla... en minä putoa... voi, minkä tähden sinä..!

Tyttö puhui vieläkin unen horroksissa, mutta herkesi, kun heräsi. Ja useamman kerran yössä sai äiti tehdä samaa.

Mutta aamulla ei hänellä ollut sydäntä kieltää ja pyytämättä hän lupasi tytön mennä puuhun.

Ja tyttö kiiruhti ulos, kiipesi ylös koivuun ja kukui siellä ja kuvitteli olevansa lintu, joka kohta muuttaa muille maille... kesämaahan kauas, jonne pilvet pohjatuulella kulkevat ja jossa on vieläkin korkeampia puita kuin täällä ja jossa kaikki ihmiset asuvat puissa.

Mutta tuollaisina öinä valvoi äiti kauan eikä osannut päästä selville siitä, mitä tytölle oikeastaan olisi tehtävä. Kyllähän hän ymmärsi tuon halun, eikähän se semmoiseen mitään... Ei hän oikeastaan sitä kiipeämistä eikä sitä, että jos putoaa... mutta joka sillä lailla lapsena alkaa, sen luonnossa on jotain, joka ei vanhempana tyydy... ja Jumala varjelkoon! — Niin äiti ajatteli, mutta ei hän koskaan tahtonut ajatella loppuun sitä ajatusta, ja hän lohdutti itseään sillä, että ehkä hän on kuitenkin väärässä ja ehkä se on turha pelko. Jos vain ei olisi niin hyvin tiennyt itse.

Mutta sitten ajatteli äiti, että ehkä olisi parasta puhua isälle. Vaikka suuresti hän epäili, olisiko siitäkään apua. Ei isä semmoisia tavallisesti ymmärtänyt. — Ja isä käsittikin sen aivan väärältä kannalta.

— Niin, olen minäkin sitä jo huomannut ja kummastellut, miksi sinä et kiellä... niin, ei se sovi, ja tietysti repii hameensa ja muut vaatteensa... sinun täytyy kerrassaan kieltää hänet siitä...

— Parempi ehkä, jos sinä...

— Missä hän on? minä sanon heti paikalla...

Äiti huusi Ellin sisään. Se oli hänestä melkein kuin

väärin tehty, mutta ehkä sentään oli parasta, että isä sanoi kerrassaan . . .

Isä ensin torui hameen repimisestä, ja äiti miltei oli tyytyväinen, kun näki, ettei Elli ollut juuri millänsäkään. Mutta sitten rupesi isä tapansa mukaan tekemään pilkkaa hänen kiipeilemisestään ja siitä, kun oli kuullut hänen käkenä kukkuvan . . .

— Iso tyttö jo, ja viitsii olla niin lapsellinen . . . kaikkihan sinua vieraatkin katsovat sinne koivuun ja nauravat sinulle . . .

Äiti näki, että Elli punastui silmäteräänsä myöten ja ymmärsi, että isä oli koskenut arkaan paikkaan. Ei hän puhunut mitään eikä puhunut koko sinä päivänä. Ja yönsä hän makasi hiljaa, vaikka äiti oli pelännyt, että hän taas alkaisi uneksia. Mutta aamusella hän oli alakuloinen ja karttoi katsomasta ketään silmiin. Ja niin hän oli pitkän aikaa, ettei äiti saanut niihin nähdä. Ja kun sitten kerran sai, näytti hänestä, että tytön katse oli melkein kuin aikaihmi-
sen. Eikä hän enää kertaakaan pyytänyt päästä puuhun eikä katolle.

II.

Aidin olisi usein tehnyt mieli tietää, mitä tytön mielessä liikkui tähän aikaan. Hän näytti ikäänkuin kasvavan ja vanhentuvan päivä päivältä ja tulevan yhä totisemmaksi. Isää hän kartteli ja äitiä melkein yhtä paljon. Ei se ollut kumma, jos isää, joka kerran alkuun päästyään yhä ahdisteli ja pilkkasi samasta asiasta, mutta olihan äiti koettanut olla ystävällisempi ja hellempi kuin ennen. Ruokapöytään muiden kanssa syömään häntä ei varsinkaan tahtonut saada tulemaan. Ja usein hän oli suorastaan itsepäinen siinä asiassa. Täytyi äidin olla ankarakin välistä, ennenkuin sai tottelemaan. Ja joskus hän katosi päivällisen ajaksi kokonaan niin, etteivät auttaneet huu-dot eivätkä etsimiset. Vasta monissa miehin etsittyä, löytyi tyttö jostain kummallisesta paikasta metsästä tai pellon pientarelta, jonne oli nukkunut. Silloin täytyi äidin torua, mutta siitä heidän välinsä yhä jäykistyi.

Isä ei sitä huomannut, että iloinen tyttö oli muuttunut sulkeutuneeksi. Välistä vain huomasi hän sen, että tyttö ei tullut pöytään, ja kun oli pahalla tuulella, torui, mutta hyvällä tuulella ollessaan laski leikkiä, jonka Elli otti pilkaksi. Varsinkin silloin kiusasi isä, kun sattui olemaan joku vieras.

— Oletko sinä, Elli, nyt jo monta hametta repinyt tänä päivänä? alkoi isä taas muutaman kerran.

— En ole repinyt yhtään.

— Etkä ole puussakaan käynyt kukkumassa?

— En.

— Tämä meidän Elli se on linnun sukua... jos sillä vain olisi siivet... mutta ehkä ne vielä kasvavat.

Vieraat nauroivat isän mukana, mutta äiti näki, että tytön kasvojen piirteet ikäänkuin jähmettyivät.

— Lintuhan se on... käki... kukkuu puiden latvoissa, niin että pitäjällä kysyvät, että onko teillä elättikäki. — Kukkuisit nyt, niin että vieraatkin kuulisivat. — Annapas leipäkori tänne, Elli!

Mutta Elli ei liikahtanut.

— Elli, anna isälle leipäkori, sanoi äiti.

Mutta Elli tuijotti jäykästi eteensä tyhjälle lautaselle.

— Elli...? — mitä tämä merkitsee?

— Mene ulos, Elli! käski äiti ja työnsi leipäkorin isälle.

Elli nousi, mutta kaasi noustessaan tuolinsa, niin että se pahasti rämähti selälleen, eikä äiti ollut varma siitä, tapahtuiko se vahingossa, vai kaasiko hän sen tahallaan. Mutta isä oli niin vihainen, että tuskin osasi hillitä itseänsä lyömästä nyrkkiä pöytään. Ja pitkän aikaa hän katseli vihaisin silmin äitiin toiselle puolen pöytää, ikäänkuin koko tapaus olisi ollut tämän syy. Vieraat olivat hämillään eivätkä tienneet, kuinka olisivat.

Vieraiden mentyä meni äiti isän kamariin, jossa tämä kulki edestakaisin lattialla ja poltti vihaisesti piippuaan.

— Ei hän kärsi sitä, että sinä aina häntä pilkkaat... sinun pitäisi lakata siitä...

— Hänen täytyy!... vai semmoinen letukka?... vai onko tuommoinen käytös sopiva sinun mielestäsi... ja vieraiden läsnäollessa?

— Enhän minä sitä sanokaan...

— Niin no! Ja äidin täytyy pitää huolta siitä, ettei hänen lapsensa osoita röyhkeyttä isälleen! Semmoinen letukka... Ja on kumma, ettei äiti osaa lapsiaan sen paremmin... Minun täytyy ottaa hänet huostaani... hänen kasvatuksensa on laiminlyöty —

— Mutta ei häntä saa sillä tavalla...

— Milläs tavalla?

Ja odottamatta toisen puolustusta meni isä tavallisesti tällaisissa keskusteluissa jonnekin ulos.

Ja äiti meni toimeenpanemaan isän käskyjä, vaikka hän joka kerta tunsu, että olisi pitänyt jotenkin toisin.

Jos vain olisi tiennyt, kuinka oli oikeammin, ja ymmärtänyt. Mutta mistä sen tiesi? Olihan häntä itseään kasvatettu samalla tavalla, kuin hän olisi oikeastaan tahtonut kasvattaa Elliä. Mutta sitäpä hän nyt epäili, kummin olisi ollut hänen parempi... niinkö vai aivan toisin? Ja jos toisin, niin pitäisi hänen mielestään tytön antaa elää ja olla, niinkuin hän halusi, iloita, juosta, kiipeillä ja haaveksia, niinkuin halutti ja mieli teki. Mutta ehkä olisi kuitenkin parempi tukahduttaa semmoinen jo alussa, niinkuin hänelle itselleenkin oli tehty... ettei se pääsisi mieleen juurtumaan koko elämän ajaksi. — Hän itse ei ollut milloinkaan saanut luonnolleen valtaa antaa, ei missään suhteessa. Tuskin oli saanut juostakaan, vielä vähemmän puihin kiipeillä ja olla lentelevinään. Se oli sopimatonta ja se oli syntiä hänen lasna ollessaan. Vaikka ei hän milloinkaan ollut saanut siitä vakuutetuksi itseään. Vaan hänen oli täytynyt silloin ja täytynyt aina jälkepäin. Ei milloinkaan, mitä itse oli halunnut, aina sitä, mitä muut tahtoivat. Ja olihan hän tottunut siihen ja elänyt tähän asti. Vaan olisikohan hänen elämänsä ollut

sittenkään parempi, jos olisi saanut omaa mieltään noudattaa, niinkuin muutamat muut tässä maailmassa? ... Vaan tämä ainakin oli väärä ajatus ja synnillinen. Ei saisi moittia sitä, mikä on sallittu, eikä kadehtia muita. Kullekin on oma kohtalonsa annettu, ja kunkin täytyy ristinsä kärsivällisesti kantaa. Sitähän hänen olisi pitänyt oppia koko elämänsä kaiken, mutta sitäpä hän ei juuri ollut oppinut. Ei ollut milloinkaan kaikki hänessä tukahdutettu, vaikka oli hän välistä niin luullut. Ehkei oltu häntä kyllin ankarasti jo lapsuudesta ... Ehkä olikin siinä syy eikä missään muussa ... ?

Näin äiti ajatteli, kun jäi isän ulos mentyä istumaan paikoilleen, mutta kun hän nousi lähteäkseen Ellin luo, tunsu hän, ettei hän kuitenkaan osaisi tehdä läheskään niin, kuin oikeastaan olisi pitänyt. Ja oikeastaan hänen olisi pitänyt tehdä niinkuin isä, repiä säälimättä haaveilemisen ja rajun luonteen ituja, ja jos tyttö siitä luontoaan näyttäisi, olla ankara ja kurittaa. Mutta hyvähän on isän, joka ei tiedä, kuinka semmoinen koskee. Vaan hän sen tietää, ja hän sen tuntee nyt vielä monien vuosien päästä ... Ei, ei hän osaa ... ei ainakaan nyt vielä ... vaikka oikeastaan olisi pitänyt jo aivan ensi kerralla olla ankara ...

— Sinä teit siinä hyvin pahasti, Elli ... kuinka sinä voit sillä tavalla? — Mene nyt pyytämään isältä anteeksi.

Elli seisoi selin huoneeseen ja katseli ulos ikkunasta eikä kääntynyt, kun äiti puhui.

— Ei sinun sovi, Elli, tuolla tavalla olla ja kantaa vihaa mielessäsi ... sinun olisi pitänyt antaa leipäkori isälle, kun isä pyysi ... Ja on suuri synty olla tottele-

maton vanhemmilleen... Etkö muista, mitä neljännessä käskyssä sanotaan? ...

Äidistä tuntui aivan, kuin olisi hän kuullut oman äitinsä puhuvan silloin, kun hän itse oli Ellin sijassa. Se vain oli eroa, että hänen äitinsä ääni oli ollut ihan toisenlainen. Mutta hän kuuli kyllä oman äänensä heikkouden ja ymmärsi sen, ettei ollut kumma, jos ei se vaikuttanut. Eikä hän itsekään ollut varma siitä, tarkoittiko hän todella sitä, että Ellin olisi pitänyt mennä anteeksi pyytämään.

— Ja minkä tähden sinä oikeastaan et antanut isälle leipäkorja ja kaasit tuolin kumoon? ...

— Minkä tähden — isä aina — pilkkaa minua? sanoi Elli jyrkkätaitteisella äänellä.

— Eihän isä pilkkaa... ja jos pilkkaisikin, niin et sinä kuitenkaan saa... ja ehkä se vain olikin leikkiä... ei lapsi saa olla tottelematon... Jumala rankaisee, ja se on suuri synti...

Äiti huomasi, että rupesi tulemaan sitä, mitä jo oli ennen sanonut. Ja mitä siinä hyvin puhuminen auttoi... olihan työllä ollut syytä tavallaan, ja äiti muisti taas itsestään, kuinka vähän puheet olivat silloin vaikuttaneet. Muu oli häneen pantu vaikuttamaan, vitsa, mutta ei äiti sitä osannut käyttää. Eikä hän tahtonutkaan, ei, vaikkei olisi mitenkään muuten... Ei, ennen kaikkea muuta kuin sitä, että tyttö ehkä vielä, kun äiti muistuu mieleen, tuntisi vitsan kivut...

— Sinä saat nyt, Elli, vielä tämän kerran anteeksi, mutta toisen kerran, jos semmoista sattuu... —

Äidin täytyi häpeäkseen tunnustaa, että hän sen sanoi enemmän itse päästäkseen kunnialla pulasta kuin tyttöä peloittaakseen.

Isä oli tästä lähin vähän aikaa kasvattavinaan, vaati esimerkiksi joka päivä leipäkorin, mutta unohti sitten koko tytön. Mutta tyttö muuttui totisemmaksi ja sulkeutuneemmaksi. Ei ollut juuri koskaan iloinen, ei hänen nähty leikkivän, eikä hänellä ollut halua mihinkään ryhtyä. Jos joskus oli luonto kevenemäisillään ja ilo tulemaisillaan, niin hän kohta melkein kuin säikähti sitä ja herkesi. Pihasalla ei hän tahtonut millään viihtyä, ja joka kerta, kun hän jonnekin loittoni, näytti siltä, kuin hän olisi tahtonut päästä kenenkään näkemättä. Äiti sen huomasi ja alkoi pitää häntä silmällä. Tyttö meni ensin takapihalle, poikkesi sieltä huoneiden taitse pellon pientarelle ja hiipi melkein kumarassa aivotartta myöten rantaan. Siellä pujahti hän nuottakodan taa... ja kerran lähti äiti häntä sinne salaa seuraamaan. Nuottakodan suojasta näki hän, että tyttö oli työntänyt pyöriviltä teloilta venheen puoleksi veteen ja istuutunut perään. Mela oli hänellä kädessä, ja oli hän aivan innostunut sillä vettä melomaan. Välistä hän viskasi vettä korkealle ilmaan ja katseli, kuinka se roiskahti alas järveen. Silloin hän hymyilikin itsekseen, ja odotettuaan, että veden pinta silisi, heitti hän uudelleen vettä melalla ja hymyili uudelleen. Ja silmässä oli silloin sama lapsellinen katse, joka siinä ennenkin oli ollut ja jota äiti oli ruvennut siinä yhä enemmän kaipaamaan...

Äiti hiipi pois, ja pihaan noustessa tuli hänelle vesi silmiin. Hän olisi voinut suudella lastaan nyt ja puristaa rintaansa vasten niinkuin ennen hyvin pienenä... Mutta ehkä se on sitä turhaa heikkoutta taas? ... ja ehkä hän on semmoinen kummallinen ihminen? Ja onkohan oikein, että hän tuota lastaan niin liiaksi rakastaa? ...

III.

Vaikka äiti ei sitä ollenkaan hyväksynyt, että hän aina meni isän kanssa puhumaan Ellistä, niin ei hän sille kuitenkaan mitään voinut, että meni. Joka kerta kun hän alkoi ja lopetti puhumisensa, oli hän sitä mieltä, että olisi parempi olla puhumatta, mutta kuitenkin hän puhui. Sillä hän ei ollenkaan tiennyt, kuinka tytön kanssa menettellä. Ei hän osannut saada häntä mitään viitsimään eikä mihinkään ryhtymään, ja se se häntä huoletti, ja sitä huoltaan piti hänen vasten tahtoaankin isälle kertoa. Eikähän asia siitä parantunut. Isä heti sanoa tokaisi jotain tytlle, usein niin, ettei se ollut ollenkaan paikallaan; tyttö sillä kertaa totteli, jäykästi ja sanaakaan vastaamatta. Mutta äidin oli aina sen jälkeen hänen kanssaan yhä vaikeampi olla. Tytön käytöksessä oli aina jotain, joka välistä näytti siltä, että hän halveksi jotain, ja toisin ajoin taas, niinkuin hänelle joku olisi tehnyt vääryyttä. Silloin tuli muutamana iltana maata pantua, mutta vuoteella vielä valvoessa ja miettiessä, äidin mieleen ajatus, että ehkä olisi tyttö pantava kouluun, ja heti rupesi tuntumaan, että niin on tehtävä. Selväksi ei syy päässyt mielessä vielä sinä iltana, mutta siltä vain näytti, että kyllä niin olisi paras. Mutta aamulla herättyä oli asia niin mahdoton, että hän kummasteli, kuinka se oli tullut hänelle pään-

kään. Päivällä miettiessä sinne tänne oli miten milloinkin. Mutta toisena iltana hän kuitenkin päätti, että hän seuraavana aamuna puhuu asiasta isän kanssa ...

Kyllä se olisi Ellille kaikista parasta, jos hän pääsisi kotoa pois... jotain oppimaan... ja onhan monin paikoin jo hyvin tavallista, että työtökin saavat oppia vähän sitä, mitä pojatkin... Ja kun sitä ajatteli, niin kyllähän se tyttö, jolla on päätä, saattaa yhtä hyvin kuin poikakin... jotka usein ovat huonopäisempiä kuin tytöt... Eikä äiti luullut Ellillä olevan niinkään huonon pään, vaikka häntä eivät huvittaneet talouden askareet... eikähän mitään haittaisi, jos koetettaisiin? ...

Äiti kyllä tiesi jo edeltäpäinkin, mitä isä näihin vastaisi, ja tiesi hän senkin, ettei hän osaisi hänen syitään kumota ...

Ellikö kouluun? Mitä varten ei hän saattaisi kotona olla? ... Oppii kai hän lukemaan ja kirjoittamaan sen, minkä naiset tarvitsevat, joiden ei tarvitse osata oikein-kirjoitustakaan aivan... kyllä isä sen verran osaisi opettaa.

— Mutta näethän sinä itse, mimmainen hän on... ei hänellä ole halua mihinkään ryhtyä... ja minä vain luulen, että jos hän saisi lukea ...

— Niin se ei siitä muuttuisi sen kummemmaksi... minä olen siitä aivan varma... minä tunnen naiset paremmin kuin te itse...

Ja sen sanottuaan meni isä taas jonnekin ulos, ja asia jäi.

Mutta muutamana päivänä tuli pappilaan vieraita.

Tietysti se herätti suurta huomiota, kun tuli pappilaan vieraita... ja vielä suurempaa, kun ne ajoivat vau- nuilla ja kahdella hevosella.

Herra ja rouva istuivat vaunujen perässä, ja vastapäätä heitä pieni tyttö, jolla oli hattu päässä ja hatussa ja käsissä kukkia. Elli sen näki keittiön rappusten edestä, jossa seiso i ja katseli heidän tuloaan, kun ajoivat isosta portista pihaan ja seisahuivat salin rappusten eteen.

Isä juoksi juoksemalla vastaan, eikä Elli ollut vielä milloinkaan ennen nähnyt isää niin vikkelänä. Ennätti vaunun porttia jo avaamaan, auttoi maahan vierasta rouvaa ja suuteli hänen kättään. Sitten halasi herraa, ja ne nauroivat ja melusivat niin, että Ellin piti vetää esiliinansa helma suun eteen. Mutta se Elliä enimmä n kummas-tutti, että isä kumartui pienen tytön puoleen ja kysyi niinkuin aikaihmiseltä, kuinka hän voi ja onko hän matkasta väsynyt, johon tyttö taas vastasi niinkuin aika-ihminen, ettei hän erittäin ole. Samassa tuli äitikin ulos vähän hämillään olevan näköisenä, ja kun antoi kättä vieraalle rouvalle, niiasi äiti, vaikka vieras rouva vain päättään taivutti. Mutta sitten repäisi isä auki porstuan toisenkin oven, levitti kumartaen kumpaakin kättään ja pyysi vieraita astumaan sisään. Ne menivät, rouva ensin, sitten tyttö ja sen jälestä herra ja isä yht'aikaa, mutta äiti meni vasta viimeksi ja tuli kohta takaisin melkein juoksujalassa kiirehtien keittiöön.

— Ketä ne oli nuo?

— Se herra on papan vanha tuttu. — Muuta ei äiti joutanut vastaamaan. Mutta kyytimies oli kuullut kysymyksen ja selitti, että herra kuului olevan rovastina suurem massassa pitäjässä kuin tämä ja että ne kuuluivat olevan muutenkin ylhäisiä. Ylhäisiä ne kai ovatkin, koska kannattaa kulettaa omaa kuskia, vaikka kyydillä ajavat...

Elli katseli hevosten riisumista ja kummallisia valjaita ja vaunuja, joissa oli pehmeät istuimet kuin sohv at.

Kierteli ne joka puolelta ja kävi seisomassa kummallakin astuimella, jolloin vaunut vähän hytkähtivät. Elli koetteli enemmänkin hytkytellä, mutta silloin kuuli hän jonkun kulkevan salin ovesa ja hyppäsi melkein säikähtäen pois.

Isä taas melkein juoksemalla juoksi ulos ja aivan punaisena hohti, kun huusi kuskille jotain, että kantaisi herrasväen kapineet huoneeseen. Sitten keksi hän Ellin ja käski tulla sisään...

— Sukkelaan, Elli, sisään... mitä sinä täällä seisot... siellä on pieni tyttö, sinun täytyy tulla hänen kanssaan olemaan!

Ja isä odotti, kunnes Elli tuli saliin.

Vieraat istuivat jo, herra keinutuolissa, rouva sohvassa ja pikku tyttö sen vieressä eri tuolilla. Äiti tuli myöskin sisään ja istuutui syrjemmälle salia.

— Tässä on meidän tyttäreemme... Elli, kuinka sinä seisotut ovensuuhun?

Elli meni antamaan kättä vieraille.

— Hyvää päivää, pikku Elli, kuinka sinä voit?... No? etkö sinä tahdokaan suudella? — Elli oli vetänyt päänsä pois, kun vieras rouva tahtoi suudella.

— Hän on niin ujo, kun niin harvoin näkee vieraita, selitti äiti hämillään ja vilkaisi isään, joka jo katsoi häneen tyytymättömän näköisenä.

— Kuinka vanha sinä olet? kysyi vieras rouva Elliltä.

— En minä tiedä.

— Et sinä niin saa vastata, Elli, neuvoi isä. — Sinun pitää sanoa: kiitoksia kysymästä, hyvä tantti, minä olen yhdentoista vuoden vanha.

Mutta kun ei Elli ollut sillä lailla ennenkään sanonut, ei hän nytkään.

— Kuinka vanha on herrasväen tyttö? kiiruhti äiti kysymään, hämärästi peläten jotain.

— Sano nyt, kuinka vanha sinä olet, kultuseni.

— Yhdentoista vuoden vanha, äiti.

— Siis ne ovat yhtä vanhat... teidän tyttärennehän on myöskin yhdentoista...?

Äiti kiiruhti taas sanomaan, että kyllä ne siis ovat yhtä vanhat.

— Elli sinä, elä mene sinne syrjään, komensi taas isä... sinä annat vieraasi istua aivan yksin etkä mene hänelle näyttämään nukkejasi ja leikkujasi, vaikka hän on tullut sinua näin pitkän matkan päähän katsomaan...

— Ei minulla ole nukkeja eikä leikkuja.

— Eikö sinulla ole? Onhan sinulla ennen ollut?

Äiti vastasi Ellin sijasta:

— Eihän Ellillä ole ollut kuin hyvin pienenä... ei hän ole milloinkaan pitänyt nukeista.

— Tyyra pitää niistä niin erinomaisen paljon, sanoi vieras rouva... hän ei voi tulla toimeen ilman, että hänellä on aina joku mukana... menepäs, kultaseni, noustamaan se, joka sinulla on vaunuissa... missä se on siellä jossain?

— Se on vis à vis-istuimen alla omassa huoneessaan... se nukkuu nyt, kun on matkasta väsynyt.

Sekä herra että rouva hymyilivät tyytyväisinä...

— Hänellä on niin erittäin vilkas kuvitusvoima siihen katsoen, että hän on vielä niin nuori... hän on koko matkan puhunut nukkensa kanssa... Mene nyt häntä herättämään, kyllä hän nyt jo voi nousta...

Ja rouva hymyili yhä vielä, ja kun tyttö oli mennyt ulos ja isä käskenyt Ellin mennä mukana, ei rouva voinut pidättäytyä, vaan kertoi vielä uudelleen saman

asian, että oli oikein omituista katsoa, kuinka Tyyra ei hetkeksikään unohtanut nukkeansa ja kuinka hän hoiti sitä ja puki päälle ja riisui ja käski olla hiljaa, ettei hänen hoidettavansa heräisi...

— Sinulla on erittäin miellyttävä pieni tyttö, sanoi isä vanhalle koulutoverilleen.

Tyyra olikin heidän ainoa lapsensa, sanoivat herra ja rouva... he eivät voineet olla erillään hänestä hetkeäkään... ottivat aina hänet mukaan, jos mihin matkustivat... mutta heti kohta kotiin tultuaan täytyi heidän erota hänestä, kun Tyyran taas täytyi lähteä kouluun... heillä oli ikävämpi kuin lapsella itsellään.

— Vai niin... herrasväki on antanut tyttänsä käydä koulua? kysyi äiti.

— Niin, kyllä se on tarpeellista... me olemme päättäneet antaa lapsellemme niin täydellisen kasvatuksen, kuin vain voimme, eikä hän kotona enää voi oppia sitä, mitä sivistyneeltä ihmiseltä vaaditaan...

— Kyllä se voi niin olla, sanoi äiti.

— Eikö sinun Ellisi ole vielä koulussa? kysyi vieras herra isältä.

— Ei, ei hän... ei hän ainakaan vielä... se on kyllä totta, että olen minä sitä vähän ajatellut...

— Tyyra on ollut jo kaksi vuotta koulussa, ja kyllä me olemme tulleet siihen huomioon, että sekä hänen tietonsa erittäinkin että koko hänen muu kasvatuksensa, niin hyvin henkinen kuin ruumiillinenkin, esimerkiksi mitä ulkokäyttöökseenkin tulee, ovat suuresti edistyneet.

— Niin, kyllä kaikesta näkyy, että hän on hyvin kasvatettu, sanoi isä... missä koulussa hän on?

— On kyllä totta, että koulukin on paras laatuaan meidän maassamme, saksalainen tyttökoulu pääkaupungissa...

— Tuleeko siellä kuinka kalliiksi pitää...?

— Kalliiksihan se tulee, sanoi herra, mutta meidän mielestämme on vanhemman velvollisuus antaa lapselleen kasvatusta semmoinen, joka, niinkuin sanottu, vastaa ajan vaatimuksia, jossa eletään, ehkäpä vielä parempikin. Ja ainakin on se välttämätöntä tytölle, jonka vaikutusala ja elämän toimi on avioliitto, johon hän kaikki rakentaa. Siksi on se välttämätöntä, että hän, kun hän joutuu naimisiin —

— No, August, torui hänen rouvansa, nyt sinä taas menet siihen... on liian aikaista vielä puhua siitä...

— Elä sano, mamma, ei mikään ole liian aikaista, kun on pidettävä huolta lapsensa onnesta.

— Niin, niin, kyllä se on totta...

— Niin, mitä aiotte sanoa siitä, kun joutuu naimisiin? kysyi äiti.

— Sitä juuri, että vaimo, joka on saanut hyvän sivistyksen, paljoa paremmin voi tehdä miehensä ja perheensä onnelliseksi kuin muutoin, sen olen minä pitkällisenä papintoimeni aikana kyllin usein tullut huomamaan ja siksi minä...

— Se on aivan totta, se on aivan totta, sanoi isä melkein hartaasti, mutta äiti istui vähän aikaa totisena eteensä katsoen ja nousi sitten ja meni katsomaan, eikö kahvi jo olisi valmista.

Kuppeja toisessa huoneessa tarjottimelle järjestäessään näki hän Ellin ja vieraan tytön vaunuissa. Vieras tyttö näytteli nukkeaan Ellille, mutta Elli ei siitä näyttänyt olevan juuri milläänkään... katseli melkein kuin oudoksuen vuoroin tyttöön, vuoroin nukkeen.

— Onko sinun nimesi Tyyra? kysyi hän yht'äkkiä.

— Minun nimeni on Tyyra Hedvig.

— Äitisihän kutsui sinua joksikuksi muuksikin...
miksikä se kutsuikaan?

— Kultuseksiko? niinkö? — Äiti sanoo aina minua
niin, kun minä olen hyvä tyttö.

— Miksikäs se sanoo, jos olet paha?

— En minä ole milloinkaan paha... Tantti sanoo
aina koulussa, että minä olen paras tyttö koko luokalla...
minä olen primus...

— Mikä se on se?

— Etkö sinä tiedä, mikä on primus?... etkö sinä
ole ollut koulussa?

— Enkä ole ollut...

— Voi, voi, sepä on ikävä se... mennään puutar-
haan noutamaan kukkia Ainille... onko teillä ruusuja,
Aini rakastaa ruusuja...

— Ei meillä ole mitään ruusuja... saat herneen
kukkia, jos tahdot.

— Ei Aini huoli semmoisista...

— Tahdotko sinä istua venheen perässä, niin men-
nään rantaan...?

— Minä menen kysymään äidiltä... en minä ennen
tule... pitää aina kysyä äidiltä ensin...

— En minä sitten lähdekään, jos menet kysymään.

— Miksi et?

— Siksi vain! En minä virka kenellekään mitään,
kun menen vain...

— Hyvä tyttö aina kysyy äidiltään ensin, ennen-
kuin menee minnekään.

Elli katsoi vähän aikaa ääneti toveriinsa, sitten hän sanoi:

— Sinä olet olevinasi!

— Minäpä menen äidin luo ja otan Ainin mukaan,
sanoi toinen loukkautuneena ja lähti pois.

Sen parempia ystäviä ei tytöistä tullut, vaikka isä niinä päivinä, jotka vieraat viipyivät talossa, koetti kaikella tavalla saada heitä olemaan yhdessä. Isän mielestä oli vieras tyttö esikuva hyvin kasvatetusta lapsesta ja hänen oma tyttänsä huonosti kasvatetusta. Se tuli joka hetki yhä selvemmin näkyviin. Käytöksessään oli toinen siro ja miellyttävä, toisesta ei saattanut sanoa, että hän edes käyttäytyikään... oli vain, jurrotti, ja tuskin vastasi siihen, mitä kysyttiin, jota vastoin vierasten lapsi otti osaa puheihin ja oli valmis aina vastaamaan. Ruokapöydässä se varsinkin tuli näkyviin. Tuskin tarvitsi muuta tarjoilijaa pöydässä. Tyyra huomasi, jos keneltä, varsinkin jos isältä tai äidiltä, loppui leipä, ja lennätti sitä heille, samoin kuin kaikkea muutakin niinkuin voita, juustoa tai lohta. Isä sitä ihmetteli julkisesti kaikkien kuullen ja käski Ellin ottaa esimerkkiä.

— Heitä kasvatetaan siellä pensionissa kaikkeen tämmöiseen niin erittäin hyvin, sanoivat vanhemmat. Ja heidän tyttärensä tuli siitä yhä kohteliaammaksi, niin että hänen äitinsä viimein täytyi sanoa hänelle, että hän muistaisi itseäänkin eikä aina vain pitäisi huolta muista.

Muutaman päivän perästä menivät vieraat, ja Ellistä tuntui kappaleen helpommalta, kun he olivat hyvästinsä heittäneet ja istuutuneet vaunuihin eikä vieras rouva ollut tahtonutkaan suudella.

Isä hääräsi vaunujen ympärillä, sulki itse vaunujen ovet ja lähti kulkemaan vaunujen kupeella portille saakka. Ja Elli kuuli hänen sanovan vieraalle tytölle, että hän toivoi, ettei sillä liene kovin ikävä ollut, vaikka häneltä puutuikin sopivata toveria.

Eivät olleet vieraat vielä maantielle ehtineet, kun Elli luikaisi rantaan, istui venheen perään ja heitti melalla

vettä niin korkealle, että sitä räiskähti melkein korkeammalle kuin nuottakodan katto. Ja silloin vasta hänestä tuntui oikein siltä, että vieraat olivat menneet.

Portin kiinni pantuaan meni isä kamariinsa, pisti piippuunsa ja käveli poltellen edes takaisin lattialla. Sitteen istuutui hän keinutuoliinsa ja huusi äidin toisesta huoneesta luokseen.

— Elli täytyy minun mielestäni jo tänä syksynä lähettää kouluun... minun mielestäni on se nyt ihan välttämätöntä... jos hän saa täällä kotona kaiken ikänsä olla, niin hän ei kuuna päivänä opi ihmisten tapoja. Näitkö sinä, kuinka hän käyttäytyi vierasten läsnäollessa... täytyi miltei hävetä hänen tähtensä, ja saa nähdä, saako häntä enää muuttumaan. Mutta täytyy koettaa parastaan!

— Mihin kouluun sinä...?

— Jos olisi varoja, lähettäisin minä hänet samaan pensioniin, jossa Tyyra on, mutta nyt se tulisi liian kalliiksi. Mutta minä olen ajatellut — ja sitä mieltä oli Augustkin — että sopisi panna Elli oman kaupungin ruotsalaiseen kouluun, jossa opetetaan melkein saman metoodin mukaan kuin pääkaupungissakin. Ja minä olen sitä mieltä, että se on hyvä metodi.

— Mutta onkohan se niin hyvä?

— Minkä tähden ei olisi?

— Niin, en minä tiedä muuta kuin miltä minusta näyttää. Ei minua oikein miellyttänyt, en tiedä, onko se koulun syy vai vanhempain, mutta ei minua oikein miellyttänyt sen Tyyran kasvatus...

— Ei miellyttänyt? — Sepä kumma! Ja minun mielestäni on hän parhaiten kasvatettuja tyttöjä, mitä milloinkaan olen nähnyt! Jos voisin antaa Ellille samanlaisen kasvatuksen, olisin onnellinen... Sepä... sepä minua todellakin kummastuttaa!

Elli ei tahtonut ensin oikein uskoa, että hänet pannaan kouluun, että saa ajaa pitkän matkan, kulkea höyrylaivalla ja tulla kaupunkiin. Mutta kun äiti sen varmaksi vakuutti, että niin oli isä päättänyt, niin tyttö hypähti ilosta lattialla.

— Onko se sinusta niin hauskaa?

— On, on! . . . Enkö minä saa ajaa pitkää matkaa, paljoa edemmä kuin sinne, missä maantie menee piiloon . . . ja höyrylaivallako kanssa?

— Niin, ja saat nähdä kaupungin.

— Ja saan nähdä kaupungin! — Se kyllä tuntui hauskalta sekin, vaikka hän ei vielä oikein osannut kuvitella, minkälainen kaupunki olisi. Mutta ei hän sitä nyt joutanut ajattelemaan.

Hän pyörähti kantapäillään, kiiruhti ulos ja juoksi rantaan venheen perään. Ja siellä hän taas heitti vettä melalla ilmaan . . . korkeammalle kuin milloinkaan ennen. Ei malttanut kauan olla rannassa. Näki niityllä metsän reunassa vasikat ja riensi niitä kohti. Likelle tultuaan hihkaisi niille riemuissaan, leimahutti helmojaan ja löi käsiään yhteen, niin että elukat säikähtivät pahanpäiväisiksi ja pötkivät mölisten kymmenelle haaralle.

Yöllä ei tahtonut saada unta silmiin millään lailla. Kaikenlaista tuli ja meni mielessä yhtä perää. Mutta ei mistään jäänyt vakavata kuvaa. Kaupunki ei varsinkaan ottanut asettuakseen. Viimein kuitenkin rupesi tuntu-
maan, että se on korkealla mäellä . . . niinkuin Iinmäellä . . . jossa on paljon taloja, jotka päiväpaisteessa pitkän matkan päähän hohtavat ja ikkunat kimmeltävät . . . Ja se kuva jäi mieleen niin varmaksi, ettei aamusella tullut sitä äidiltä tarkemmin kysellyksi.

IV.

Äiti oli kuullut sinä yönä, kun Ellin seuraavana aamuna piti lähteä kouluun, mitä hän näki unia ja miten hän elämäänsä kaupungissa kuvitteli. Eikä hän taaskaan tiennyt, olisiko hyvillään vai pahoillaan siitä, mitä oli kuullut. Tyttö oli haastellut unissaan vähän väliä sinä yönä ja koko ajan vain kaupungista ja kaupunkiin lähdestä. Ja samanlaista haaveilemista se oli kuin ennenkin. Korkeat mäet taas, paljon maailmaa ja korkeita puita! Ja iloa ja riemua puiden latvoissa liikkeessa ja kukkuessa!

Nyt hän oli lähtenyt kouluun, oli menossa kaupunkiin ja kohta kai sai nähdä, minkälainen se oli... ja oliko se samanlainen kuin se, miksi hän oli sitä kuvitellut. Äidille tuli yht'äkkiä sääli tyttöään, kun ajatteli, kuinka hän ehkä kuvittelemisissaan pettyisi. Ja siellä se nyt kukistuminen alkaa, ajatteli hän. Mutta sitten taas hän ei tiennyt, kumminko kuitenkin olisi parempi, aikaisinko vai myöhään. Ja sehän se olikin se hänen ainainen epäilynsä, joka aina tuli.

Mutta lopuksi hän ajatteli, että olkoon, eläköön ja kasvakoon, tottahan käy, niinkuin käy. Minkä maailmanranta kuolettaa, sen kai se kuolettaa... ja totta kai on kunkin otettava, mikä annetaan.

Ja minkäpä hän nyt taisikaan? Vähät kai hänen kasvatuksensa enää vaikuttaisi siihen, joka oli muiden

käsissä. Ja jospa muut sen ymmärtävät paremmin, jotka uskaltavat ottaa toisenkin lapset haltuunsa... tottapa he ovat silloin varmat.

Ja äiti tunsu yht'äkkiä omituisen uupumuksen koko olennessaan sekä ruumiissaan että sielussaan... Oli sitä aina välistä ennenkin tuntunut, mutta nyt se tuntui enemmän kuin milloinkaan ennen. Ilta oli, hämärti, ja hän istui huoneessaan kädet helmassa ja ajatteli kaikkea tätä ja katseli ikkunastaan ulos, josta näkyi rauhallisen kolkko syksyn taivas kuumottavan kellastuvien koivunlehtien välitse...

Silmä seisahtui yhteen kohti katsomaan, sill'aikaa kun ajatukset vierivät omia teitään.

Omituistahan on se elämäkin, kun sitä ajattelee. Ensin se lapsuus, jota ei kuin hämärästi muistaa, mutta joka kuitenkin oli välistä niin kirkasta ja valoisaa. Vaikka olihan ollut katkeruuksia siinäkin... ja monessa suhteessapa se oli samanlaista kuin Ellin. Ankarointa olivat sen ajan vanhemmat, täytyi totella, mitä sanottiin, ja jos ei totellut, niin kipeästi koski. Harvoin sai mielensä mukaan leikkiäkään, sunnuntai-iltoina ei ollenkaan, jolloin aina enimmäksin olisi mieli tehnyt, kun kylän lapset tulivat sitä varten pappilaan. Käsipuolesta tupaan vietiin, kuumaan tupaan, jossa istui iso joukko ihmisiä veisaamassa ja isä luki eikä tahtonut milloinkaan heretä. Ikävä oli istua, unetti, eivätkä silmät tahtoneet mitenkään auki pysyä... mutta äidin ankara silmäys pöydän takaa ne pönkitti. — Ja sehän on synti, suuri synti, sanoi äiti, ja Jumala sen kyllä korkeudestaan näkee, joka ei saarnan lukua mieleensä paina, vaan antaa aatoksensa maallisissa asioissa lennellä. Ja siltä se sitten rupesi itsestään näyttämään, ja hartaasti hän koetti kuunnella, vaikka toisin ajoin taas

ryöstäytyi mieli muuanne menemään: hakaan vasikoiden luo, rantaan ja mättäisille niityille, joilla kuperkeikka sydäntä suloisesti vihloi.

Mutta sitten tulivat ne ajat, jolloin piti pukea päälleen synkeästä sinisestä hame ja panna tumma huivi kaulaan, kun muilla nuorilla oli valkoiset karttuunileningit ja kaulassa valkoinen kiilloitettu kaulustin. Se oli vaikeata aikaa, ja mieli oli kuohua yli reunojensa. Kun juhannus-iltoina alkoivat naapureissa kokot hulmuta, kun soittoa kuului ja muiden nuorten iloisesti meluavia ääniä... eikä saanut sinne mennä! Ei ajattelemistakaan! Äiti huusi huoneeseen, sulki ikkunat ja käski panna maata. — »Vai tahtoisitteko te olla siellä, missä pakanajumalain kunniaksi poltetaan ensimmäisten kristittyjen luita?»

Väärin oli tehdä se salaa, ja kuitenkin muisti äiti, kuinka hän monet kesäyöt vinnillä vuoteellaan loikoi ja luki kirjoja, joita veljet olivat toimittaneet, mutta »joiden tekijät vielä kuolemansakin jälkeen syntiä tekivät». — Romaaneja! Olisi ollut kauheata, jos isä ja äiti olisivat saaneet sen tietää. — Mutta eihän rangaistus luvottomasta työstä ollut sittenkään tulematta ollut. Nehän ne sen kaipauksen idättivät mieleen, joka aina jotain ikäviä eikä milloinkaan saanut. Ne kai ne olivat herättäneet vaatimuksia ja toiveita, jotka eivät koskaan toteutuneet ja joita ei ikinä tahtonut saada kuulumattomiin karkoitteuksi.

Kyllähän hän oli ollut kaunis mies, kohtelias nuorena ja hyvästä perheestä, ja siksihän hänestä isä ja äiti pitivät, vaikka hän oli papiksi vähän liian maailmallisesti mieltynyt. Se oikea, se kumman kaunis ja kumman jalo, joka oli valoisina kesäöinä vinnillä loikoessa ja lukiessa mieleen painunut, sen oli pitänyt vähäksi aikaa kadota

ja väistyä pois. Mutta talvellahan kaikki oli tapahtunutkin, ja niin oli se uutta ja niin oli hommaa siitä paljon, että kesäiset haaveet jäivät. Jospa eivät olisi milloinkaan enää tulleetkaan!

Ellistä sanoivat kaikki, että hän oli äitinsä ilmeinen kuva. Ei kuitenkaan kukaan tiennyt, kuinka perin pohjin hänen luontoisensa tyttö oli. Ja kuinka samanlaiset tuumat ja tunteet, kuta enemmän hän kasvoi! Yhä selvemmin ne muistuttivat omia entisiä aikoja, ja senpä johdosta niitä lienee näin nyt tullutkin ajattelemaan ja näin tarkkaan muistamaan.

Mutta sepä se huoletti ja siitä hän aina oli epätietoinen, minkälaiseksi tytön elämä maailmassa tulisi... ja olisiko hyvä, jos tulisi semmoiseksi yhäkin, kuin oli oma-kin ollut. Jos olisi tiennyt, oliko sitä toisenlaistakin ja olisiko itsellä saattanut toisin olla, jos olisi oikein ollut?... Ja taas, kuka uskaltaa sanoa, ettei ole oikein, niinkuin on?...

Yht'äkkiä rupesi omatunto vaivaamaan. Väärinhän on nurkua ja olla tyytymätön, vaikka vain vähänkin olisi. Ja eikö Hän tiedä kullekin parhaiten asettaa, joka on kaikki asettanut? Itsessähän saattaa suurin vika olla-kin!... Mitä sitä onkaan välistä ajatuksissaan syntiä tehnyt!... Ja yhtä suuriahan ne ovat ajatellut kuin tehdytkin synnit!... Ei, ei ikinä! Väärin se on, väärin on, jos vaikka mielessäänkin rikkoo sen, jonka on valalla vakuuttanut ja myötä- ja vastoinkäymisessä pitää luvannut...

Ja äiti unohti kaiken muun paitsi oman huonon tilansa. Tyttärensä unohti ja huolensa hänestä ja ajatteli vain sitä, mitä hän vastaisi, jos hänet yht'äkkiä kutsuttaisiin tuomarin eteen ja tilille vaadittaisiin. Ja sen hän tunsii,

ettei hän olisi valmis vastaamaan, ei ollenkaan vielä. Jos ei armon aikaa annettaisi, niin huonosti kävisi.

Äiti etsi hämärässä kiiruusti hyllyltä äitivainajansa postillan ja alkoi tulen tehtyään sitä selailla.

— »Lue Jumalan sanaa lakkaamatta!»

Niin oli hänelle kotona sanottu, mutta sen neuvon hän oli, paha kyllä, usein unohtanut ja laiminlyönyt.

V.

Koko ajan, kun kaupunkia kohti kulettiin, pysyi Ellin mielessä se sama kuva, joka oli sinne unessa painunut. Kuta likemmä laiva kaupunkia läheni, sitä enemmän rupesi mäkiä näkymään järvien rannoilla ja toiset kauempana siintivät ja talot ja ahojen reunat iltapäivän paisteessa hohtivat.

Elli oli monta kertaa aikonut kysyä, mikä niistä oli kaupunki, kun oli kuullut, että kohta kaupunkiin tullaan, mutta ei hän tullut sitä tehneeksi.

Isä oli ollut koko matkan hyvällä tuulella ja syöttänyt Ellille makeisia ja näytellyt kaikkia.

— Nyt näkyy, Elli, kaupunki, sanopas missä kohti se on?

— Tuolla, sanoi Elli ja osoitti edessä kohoavaa komeata mäkeä, jonka rinteiltä ja harjalta näkyi taloja ja viljapeltoja.

— Ei, ei, sanoi isä, ei sinnepäinkään! ... katsopas, täällähän se on, mäen juuressa ... näetkös nyt, siinähän se on!

— Hy-yi! — Minkä tähden ne ovat tehneet kaupungin sinne?

— Minnekäs niiden olisi pitänyt se sitten tehdä?

— Tuonne ylös mäelle... minä olisin tehnyt mäelle...

— Sinä olisit tehnyt mäelle, matki isä ja veti kädel-
lään pitkin Ellin kasvoja.

Mutta kaupunkiin tulo ei nyt Ellistä tuntunut mil-
lekään. Semmoistako se nyt olikin ... yhtä matalaa
kuin kotonakin...

Ei isä ollut saanut tyttöään niin hyvin sijoitetuksi
kuin olisi tahtonut. Johtajattaren luo olisi hänen Ellinsä
pitänyt päästä asumaan, mutta siellä olivat kaikki paikat
jo täytetyt. Mutta johtajatar, kohtelias, säännöllinen
kaikin puolin ja tavattoman valkohampainen nainen, oli
vakuuttanut, että on aivan yhtä hyvä, jos Elli tulee asu-
maan sinne, minne hän pyytää saada ehdottaa. Ja johta-
jatar ehdotti erään oppilaitoksen naisopettajista. Se oli
sekin yhtä kohtelias, yhtä säännöllinen ja yhtä valko-
hampainen kuin johtajatarkin.

Isä oli heihin molempiin erinomaisesti mieltynyt,
hän kun rakasti sulavaa ja kohteliasta puhelua, josta ei
maalla saanut koskaan nauttia. Hän virkisti vanhoja
muistoja ylioppilasajoilta ja vakuutti Ellillekin, että har-
voin saa tavata niin perinpohjin sivistyneitä ja eteviä
naishenkilöitä. Elli ei siihen puhunut mitään. Johtajatar
ja tuo toinen nainen olivat taputtaneet häntä poskelle,
mutta heidän kätensä olivat tuntuneet Ellistä niin kyl-
miltä, että häntä melkein puistatti.

Päivää ennen isän kotia lähtöä muutti Elli uuden
»tätinsä» luo, ja isä oli kutsuttu päivällisille. Puheltiin taita-
vasti ja kohteliaasti ja oltiin yhtä mieltä kaikissa asioissa.

— Siitä saatte olla varma, herra pastori, vakuutti
neiti ja kohotti lasinsa, että me koetamme tehdä paras-
tamme... ja kun hän on oppijaksonsa päättänyt ja ko-
ttiinsa palajaa, toivomme me... maljanne, herra pas-
tori!... että hän täyttää kaikki ne toiveet...

Isä kumarsi ja kilisti.

— Minä olen vakuutettu siitä ja jätän täydellä luotamuksella tyttäreni teidän huostaanne.

Elli istui pöydässä hänkin, mutta hänen ei käynyt syönti eikä juonti... puhua ei onneksi tarvinnut. Kädet kankeina hän istui, melkein tyhjälle lautaselleen tuijottaen ja itkuaan pidätellen. Tämä kaikki oli niin... niin... tuntui niinkuin ei olisi tahtonut käydä hengittäminenkään.

Isän kanssa oli Elli käynyt johtajattaren luona ja sill'aikaa kun isä oli puhellut johtajattaren kanssa kahden kesken, oli Elli seisonut käytävässä yksin. Käytävä oli pitkä ja soikea ja kaikui kuin kellari, jos vähänkin liikahti tai rykäisi. Ovia siellä täällä kumahtaen aukeili ja sitten ne vielä kovemmin kumahtivat kiinni. Askeleita kuului lähenevän ja etenevän, välistä aivan pään päällä, ja kun ne olivat toisessa päässä käytävää, tuntui Ellistä, että niitä oli koko kirkkojoukko, jotka sieltä tulivat. Kolme neljä tyttöä niitä vain olikin, hänen kokoisiaan, jotka hänen ohitsensa juoksivat. Kun ne hänet huomasivat, seisahtuivat ne katsomaan, supisivat jotain toistensa korviin ja juoksivat sitten nauruaan pidätellen eteenpäin. Elliltä oli itku päästä, kun tuntui niin surkean turvattomalta tässä yksin seistessä.

Sama tuntui nyt taas pöydässä istuessa, vaikka kyllä oli isäkin läsnä. Tuon vieraan neidon koko olento, säännölliset ja vaaleat kasvot, huolellisesti kammattu tukka ja taitaviin sanoihin sovitettu puhe — aivan niinkuin olisi kirjaa lukenut — sitten vielä laihat ja pitkät sormet, se kaikki oli niin ikävää ja kylmää ja kolkkoa, että hirvitti ajatellessa, kuinka tänne yksin jäisi. Kiiltävän valkoinen pöytäliina, hopeapäiset veitset ja tarkasti leikatut leipä-

palaset, niissäkin oli jotain, joka kokonaan otti pois rohkeuden ja itseluottamuksen.

Ja illalla maata pannessa, kun isäkin jo oli mennyt, tuli Ellille, kylmien vieraiden lakanain väliin laskeutuessa, niin surkean ikävä äitiä, että hän pullahti täyteen itkuun ja veti peitteen korvilleen saadakseen oikein rauhassa itkeä, ettei kukaan kuulisi. Ennenkuin hän nukkui, tuntui hänestä itsestäänkin, että hän on semmoinen riepu, jonka saattaisi repiä kuka tahansa eikä hän taitaisi mitään.

Aamulla noustua oli vähän turvallisempaa, mutta kouluun mentyä uudistui entinen turvattomuuden tunne. Ei tahtonut osata mitenkään olla, ei tiennyt, mitä tehdä, ja muut sen näkyivät tietävän kaikki. Ja kun hän ei osannut, niin toiset tytöt katselivat häntä pitkään, ja muuttamat osoittelivat sormillaan. Kaikki oli sitten ihan toiseltaista kuin kotona, isoa, kylmää ja kulmikasta ja joka paikka niin sileäksi maalattua. Pulpettien hajukin oli omituinen ja vieras.

Kotona asunnossa taas ei tahtonut lähteä ainainen arkuus. Oli yhä pelko siitä, että liikkueessaan romahuttaa jotain tuolia tai kompastuu mattoon. Tai pääsee puhussa joku ääni, joka on liian kova täällä kuulumaan ja säännöllinen täti siitä heti häneen katsahtaa.

Maata pannessa ratkesi taas kaikki ikävä, mikä päivän kuluessa oli sydänalaan kokoontunut, katkeraan itkuun, vielä katkerampaan kuin eilen illalla. Eikä se nyt helpottanut vähääkään, yhä eneni vain. Ja kun näki yksinäisen, pienen sängyn, tuli semmoinen työnnähdys sydäimestä, että piti paiskautua pöytää vasten ja painaa nyrkki suun eteen, ettei pääsisi kirkahdus tulemaan. Ja kun se siinä olisi kuitenkin päässyt ryöstäytymään, piti rientää sänkyyn ja tukehuttaa se tyynyyn.

Siinä suullaan ollessa rupesi tuntumaan siltä, että tähän paikkaan kuolee, jos ei pääse kotiin, eikä voi elää tätä elämää yli huomisen päivän. Pitää taas mennä kouluun, kaikki katsovat... ei osaa olla eikä tiedä, mihin istua... asettelevat ja neuvovat, eikä ymmärrä, ja toiset tytöt katsovat ja nauravat keskenään...

Ja taas tuli työnnähdys sydäimestä, ja tuntui, että se halkeaa...

Hän lähtee, lähtee nyt heti kohta kotiin takaisin! Hän karkaa täältä ja kävelee jalan, ja kysyy, missä päin on koti... Mutta ulkona satoi ja tuuli ja se rupesi peloitamaan. Ja kun silloin rupesi näyttämään, ettei ehkä uskallakaan lähteä, niin taas työnnähti sydämessä, että koko ruumiiseen koski...

Mutta hän kirjoittaa äidille kotiin, että äiti tulee tänne ja ottaa pois... eikä hän, ennenkuin äiti joutuu, lähde kouluun eikä liiku minnekään tästä huoneesta eikä syö mitään. Hän on tässä näin... vaate päällä... siihen asti...

Elli itki itsensä nukuksiin ja nukkui vaate päällä aamuun saakka. Ja yöllä hän näki unta, että oli kotona äidin sängyssä... sen selän takana seinän puolella... pienessä kyttyrässä koko tyttö, pää äidin tyynyn nurkalla. Ja niin hän näki pitkään sitä unta, että aamulla herätessä ensin oli kotona olevinaan. Eikä selvittyä tahtonut pitkään aikaan muistaa, missä oli. Mutta kun silmä sattui ikkunaan, niin näki tädin kävelevän ulkona aamupuvussa kukkiaa katsellen. Ja siitä muisti taas kaiken muunkin. Itku oli pulpahtamaisillaan, vaan samassa tuli pelko, että jos täti tulee ja näkee, että on vaate päällä maannut ja ehkä on siitä vihainen. Sillä Ellistä tuntui siltä, että se

semmoisesta on vihainen, eikä hän tiennyt, kuinka olisi ollut, jos olisi hänelle joku vieras ihminen ollut vihainen.

Koulussa oli sinä päivänä vähän parempi, osasi jo neuvomatta istua paikalleen ja tiesi, milloin pitää nousta ja vastata. Ei tullut itkukaan, eivätkä ne niin enää katsooneetkaan. Sitten kävivät vielä kaikki ne tytöt, jotka istuivat samassa huoneessa kuin Elli, voimistelutunnilla kävelemässä ja Elli sai nähdä kaupunkia.

Niin että, vaikka illalla vieläkin rupesi itku pullahtelemaan, ei se kuitenkaan pitkälle päässyt. Ja kun väsytti, niin nukkuikin ennen.

Päiviä myöten sitä vähitellen alkoi tottua siihen elämään. Ja kun tuli työtä ja läksyjä pantiin kotona luettaviksi, niin ei niin joutanut ikävätäänkään enää ajattelemaan. Ei itku kuitenkaan kaukana ollut, ei kurkkua alempana. Siellä se vielä monet viikot asusti ja pulpahti aina vähän väliä esille koulussa ja muualla, välistä yht'äkkiä ja tietämättä aivan.

Muutamia viikkoja oltuaan rupesi Elli jo kuitenkin vähän ympärilleen katselemaan ja silloin tällöin tulla hypähti naurukin muutamista somista asioista, ja itku oli laskeutunut ihan kuiviin. Koulussa oli muutamia hauskoja tyttöjä, ja niille piti väkisinkin nauraa, kun ne ilveitään tekivät, silloin kun opettajat eivät olleet näkemässä. Niillehän ne ilvehtivätkin juuri ja niitä matkivat. Piti nousta oikein paikoiltaan välitunneilla välistä ja mennä niitä katsomaan. Ihan ne osasivat sillä äänellä panna kuin opettajat ja olla aivan kuin ne. Ja kun Elli heitä vähän aikaa katseli, tuntui hänestä, että hänkin osaisi tehdä samalla lailla. Ja kotona hän matkikin, itsekseen kamarissaan, mutta koululla ei uskaltanut. Pelotti se, että kaikki kokoontuisivat ympärille... ja se se juuri pelotti.

Ja kun mieli sitä mukaa keveni, rupesi Elli ajattelemaan olojaan ja katselemaan enemmän ympärilleen. So-maahan tämä elämä oli täällä koulussa ja aivan toisen-laista kuin kotona. Ei sitä olisi semmoiseksi osan-nut luulla, ennenkuin näki. Huoneetkaan eivät olleet semmoisia kuin siellä pappilassa, saleja ja kamareja vain eikä yhtään pirttiä. Ruuatkin aivan erilaisia, voita ei saanut joka ateriaksi ja maitoa vain yhden lasin kerral-laan. Mistähän ne senkään saivat, kun ei näkynyt lehtiä missään?

Siitä kirjoitti Elli äidilleen ja muista asioista myös-kin . . .

Se lukeminen se oli täällä kaikilla työnä, ja kun ne eivät sitä tehneet, niin olivat jouten. Kaikki lukivat, aika-ihmisetkin, eikä tätikään paljon muuta tehnyt . . .

Se hänen oma lukemisensa oli semmoista, että piti joka päivä kotona oppia määrätty määränsä ulkoa, ja joka ei osannut, sen piti lukea erikseen uudelleen, ettei mitään unohtuisi. Ennenkuin kaikki osasi ulkoa, niinkuin kat-kismuksen, ei saanut liikahtakaan pöytänsä nurkalta minnekään. Täti tuli aina vähän päästä luettamaan, ja jos ei osannut, niin hän sanoi, että täytyy pitää ajatuksensa koossa eikä antaa niiden muualla kulkea, mutta ei sitä tahtonut kuitenkaan sen paremmin oppia. Sitten vasta sai mennä ulos pihalle, vaikka se oli hyvin pieni ja ahdas, ja keskellä oli pyöreä penkki, jossa oli kel-taisia ja punaisia kukkia. Kadulle ei saanut mennä, joka oli leveämpi kuin maantie, vaan ei ollut oja, ei portistakaan katsomaan, vaikka olisi sinne vähän näkynyt huoneiden yli sitä suurta mäkeäkin, jota oli ensin luullut kaupun-giksi. Mutta kaupunki oli hyvin alhaalla . . .

Joka keskiviikko ja lauantai oli lupa jälkeen puolen-

päivän ja tati lähti kävelemään kadulle ja puistoon ja otti mukaansa. Puistossa oli nurmikkoa vähäisen, mutta ei saanut kulkea kuin tietä myöten. Tati käveli aina hyvin hiljaa, että tahtoi väsyttää rinnalla kulkiessa. Ei saanut juosta eikä hyppiä, vaikka olisi välistä mieli tehnyt, ja piti astua lyhempiä askelia kuin siellä kotona ja pitää tatiä kainalosta kiinni... Se oli niin hassua, kun sitä ajatteli.

Lauantaina jälkeen puolenpäivän, kun hyvästi jouti, kirjoitti Elli näistä äidilleen ja ajatteli viimeistä kirjoittaessaan, että kun äiti sen lukee, niin eiköhän naura vähäisen, ja mitähän ajatellee.

Mutta äidiltä rupesi tulemaan niin kummallisia kirjeitä. Ei ollenkaan näkynyt, että se äidistä olisi ollut hassua, minkä Elli oli luullut olevan. Ja sitten hän käski Ellin olemaan opettajilleen kuuliainen eikä suinkaan hänen matkia, joskin muut matkivat. Ja jos oli ikävä, niin sen sai parhaiten karkoitetuksi sillä lailla, että luki Jumalan sanaa, ja hyvä oli siihen tottua jo pienuudesta pitäen. Piti rukoilla Jumalalta apua myöskin läksyjien oppimiseen, niin kyllä ne sitten osasi... Sitten äiti kirjoitti muista asioista väliin ja lopussa taas samaa, mitä ensin.

Mutta ei Elli sitä kirjettä ymmärtänyt, eikä hän tullut enää kouluasioista äidilleen kirjoittaneeksi.

Sitä mukaa kuin oli ja asettui elämään, sitä mukaa siihen yhä enemmän tavastui, ja kun rupesi koulussakin paremmin käymään, niin tottui niihin suuriin kaikuviiin huoneisiinkin ja kulmikkaisiin pulpetteihin ja omituiseen hajuun, mikä joka aamu sisään astuessa lemahti vastaan. Ikävin oli aamusella herätessä. Mutta ajoittain oli halukin kouluun, ja se oli silloin, kun tiesi, että opettaja tuo maanpallon luokalle ja sitä siellä näyttelee. Se oli suuri pyöreä pallo ja siinä koko tämä maailma, kaikki maat ja vuoret,

ja opettaja pyöräytti sitä kädellään ja sanoi, että niin-
 kuin hän sitä pyörittää, niin pyörii koko maailmakin...
 Ja se kävi yhtenä vilinänä ja viilsi niin kummasti rin-
 nassa, kun sitä katsoi. Hirvitti melkein, kun ajatteli,
 että koko maailma... hui!... mutta kuitenkin teki mieli
 katsoa. Ja kun pallo oli luokalla, seisoi Elli välitunnit
 sen ääressä, katseli joka taholta ylhäältä ja alhaalta, pyö-
 ritteli sitä lakkaamatta, hiljemmin ja kovemmin, ja unohti
 kaiken muun. Kerran vilahti mielessä omituinen ajatus,
 että pyörittäköhän Jumalakin oikeata maailmaa näin
 ja mistähän kohti aina antaa kädellään vauhtia, kun rupeaa
 seisautumaan. Mutta vaikka se oli niin hullu ajatus, että
 piti sille itsensäkin naurahtaa, niin tuli ajatus aina kui-
 tenkin eikä tahtonut lähteä. Mutta kun pallo vietiin muille
 luokille, niin oli Ellillä sitä ikävä monta päivää.

VI.

Mikkelin päivänä oli koululla lupa ja oli päätetty tehdä yhteinen kävelyretki sille suurelle mäelle, joka oli vähän matkaa kaupungista ja jonka keskelle oli iso torni rakennettu.

Monta päivää ennen puhuttiin koulussa siitä, mitä kukin päällensä panisi...

— Minä panen mustan hameen ja sinisen merimiehenpuseron...

— Minä sinisen hameen ja vihreän puseron ja kiiltovyön...

— Minä myös ja pienen puukon vyölle...

— Minä otan nahkalaukun vielä, jossa kannan makeisia...

— Mitä makeisia sinä otat? ... minä otan teeleipiä...

Elli ei osannut puuhata mitään, ei erilaisia vaatteita eikä evästä matkalle. Koko ajan pyöri vain hänen mielessään mäki, jonne oli määrä mennä ja joka kuului olevan hyvin korkea. Hän ajatteli Iinmäkeä, joka näkyi kotiin kellarin katolle ja joka oli korkea sekin. Itse ei hän ollut siellä käynyt, mutta oli kuullut kirkkomiehiltä, jotka sieltä olivat, että sinne näkyi paljon maailmaa ja monta kirkkoakin kirkkaalla säällä...

Yöllä hän näki unta, että rupesi kuin kotona kellarin katolta ylös ilmaan viemään ja vei Iinmäkeä kohti

halki ilman. Ja semmoista vauhtia vei, että vihleksi sydämässä ja ojensi tukan taapäin hulmuamaan, niin että juuresta oli tiukalla. Ja sivukin vei linnmäestä. Ja koko linnmäki ei näyttänyt korkeammalta kuin kellarin katto koivun latvasta katsoen. Sinne vei paljoa ylemmitse, pilvien sisään ja yläpuolelle niitä, niin että tuli pelko mieleen... ja kun siitä heräsi, oli jo aamu tullut.

Aamulla koulun pihalle tullessa olivat muut tytöt jo siellä ja lähtemässä. Kaikilla oli niillä kauniit, sievät puvut ja ne hyppelivät toistensa kanssa ja näyttelivät itseään toisilleen. Ellillä oli tavalliset vaatteensa, kotona tehty harmaa palttoo ja puolisaappaat, jotka olivat vähän isot. Ei hän ennen ollut sitä niin huomannut, mutta nyt se vähän vaivasi ja alkoi tehdä alakuloiseksi. Hänestä tuntui taas turvattomalta ja yksinäiseltä... eikä hänellä ollut ketään, jonka kanssa olisi oikein ollut. Ja hänestä näytti, että tytöt silloin tällöin häneen katsahtivat, vaikka ei kukaan mitään sanonut.

Niin kauan kuin kaupungin läpi kulettiin, vaivasi tämä yhä, mutta tullin ulkopuolelle tultua haihtui vähitellen ikävä. Alkoi näkyä peltoja ja niittyjäkin, ja käveltiinkin ihan oikeata maantietä myöten, jonka oli ojat kahden puolen ja niiden takana aivan tavallista pisteaitaa niinkuin kotona. Talojenkin ohi kuljettiin ja ne olivat melkein samanlaisia kuin kirkonkylässä. Eräaseen vei aivan semmoinen kuja kuin lukkariin ja näkyi ihan yhdennäköinen punainen portti. Vähän matkan päässä oli metsääkin ja metsän rinteessä aho.

Kulkiessa ja katsellessa kasvoi ilo entiselleen ja eneni yhä. Palttoo painoi päällä, ja Elli riisui sen käsivarrelleen. Muut tytöt juoksivat edestakaisin sinne tänne, hyppelivät ja tavoittelivat toisiaan kiinni. Ellin valtasi sama

riemu, ja hänestä tuntui, että ne nyt kaikki ovat hänelle vanhoja tuttuja, vaikka ei hänellä koulussa vielä ollut yhtäkään, jonka kanssa olisi ollut oikein tuttu...

Tultiin lähelle metsän rantaa, ja joku ehdotti sitä, että kuka ennen ennättäisi sinne. Kaikki lähtivät juoksemaan, ja Elli oli kaikista eillimmäisin. Ja hän tuli siitä niin iloiseksi, että tempasi muutamata tyttöä kädestä ja nauroi ja pyöritti häntä ympäri.

Mutta tyttö suuttui...

— Kummako sen on juosta, jolla on niin pitkät sääret kuin vasikalla?

— Näittekö, kuinka hän harppasi kuin kurki ja palttoo hulmusi käsivarrella kuin siipi...

— Suoraan hän kyllä osaa, mutta jos ollaan hippasilla... ota kiinni!

Ja samassa tempasi muuan toinen tyttö palttoon hänen käsivarreltaan ja alkoi juosta sen kanssa. Elli ei saanut häntä kiinni, eikä hänellä ollut enää halua juostakaan, kun kaikki seisoivat ja katselivat ja olivat tytön puolella. Vähän matkaa hän juoksi tytön jälestä, mutta se teki niin sukkelia mutkia, että oli mahdoton häntä saavuttaa. Aikansa Ellin edessä hypeltyään heitti tyttö palttoon aidanseipään nenään ja juoksi itse muiden joukkoon.

Mutta Elliltä oli ilo mennyt. Hän herkesi viimeiseksi ja käveli ääneti.

Oli kuitenkin joukossa tyttö, joka häntä vähitellen läheni, kun alettiin nousta tietä myöten ylös mäelle. Ensin se kulki hiukan edellä ja katsahti silloin tällöin jälkeensä vähäisen, mutta ei mitään virkkanut. Siitä vähitellen sujui rinnalle ja rupesi puhelemaan. Se oli saman luokan tyttöjä kuin Elli ja kysyi, mitä heillä olikaan huo-

menna läksynä... hän ei itse oikein muistanut... Saksan sanoja oli ja maantiedettä... Tyttö tarjosi Ellille makeisia laukustaan ja käski ottaa vielä enemmän... niin monta kuin vain tahtoi. Tytön nimi oli Sigrid ja Elli rupesi pitämään hänestä yhä enemmän, kuta korkeammalle mäkeä kohottiin...

Vaikka tie kulki korkeata metsää, niin ettei voinut kupeelleen nähdä, kuinka paljon mäki kohosi, alkoi Ellin sydänelässä yhä enemmän tuntua tuommainen kummallinen tunne... välistä ahdisti sydäntä kokoon ja toisin vuoroin avarti sitä, niin että piti uudelleen ja aina uudelleen henkeänsä vetää. Ja silloin olisi tahtonut olla pitkä, niin että olisi puiden latvojen yli kurkottamaan ylettänyt.

Yht'äkkiä oli siinä torni edessä, keskellä pientä aukkoa, ja se kohosi paljoa korkeammalle kuin puiden latvat. Ne, jotka olivat edeltä kulkeneet, ne jo juoksivat parhailaan ylös torniin, niin että pitkissä portaissa kumisi. Ja se ylöspäin kiertävä kumina se riipaisi sydämen pohjasta niin mukaansa, että piti palttoo käsivarrelta maahan nataka ja kiiruhtaa ylös muiden jälkeen... Ja niin tuntui, että jos ei juokse, ei saa nähdäkään enää ja että muut sen ennen ottavat ja vievät kaikki...

— Odota, Elli! Elä jätä! huusi toveri jälkeen.

Mutta Ellillä ei ollut aikaa odottaa. Hän jo rappusia harppasi, ikkunain ohitse riensi, vilkaisi kiireesti niihin ja näki niistä jotain, joka melkein kuin lennättämällä yhä ylemmälle lennätti ja paisuttamalla paisutti sitä tunnetta, joka oli mäkeä noustessa siellä syntynyt ja alkanut tuntua.

Ja semmoisella vauhdilla hän tuli ylös torniin, että kaikki, jotka siellä olivat, hänet huomasivat ja väistyivät hänen tieltään.

Ja heidän välitsensä hän näki semmoista, jota ei ennen ollut vielä unissaankaan aavistanut... ja se löi vastaan semmoisella kirkkaudella ja suuruudella, että hän ihan säikähti sitä ja jäi siihen paikkaan sitä katsomaan, voimatta hengittääkään. Ja se tuli niin yht'äkkiä ja aukeni eteen niin suurena ja mahtavana, että sydän vei veret poskilta ja koko ruumiissa vavahti. Ääretön joukko kimmeltäviä vesiä edessä, ja saaria, ja salmia, ja kauempana siintäviä vaaroja!

Mutta sitten syöksi sydän ilon tulemaan, ja riemun huudahdus pääsi huulilta ja pääsi monta kertaa. Ja hän hyppi ja löi käsiään yhteen...

— Voi, voi, katsokaa, katsokaa!

Ja hän kuvitteli, että muut tytöt ovat siitä yhtä riemuissaan...

— Tytöt, tytöt!... Vo-oi! Näettekö! Katsokaa... katsokaa!... Tuonne, tuonne!...

— Niin, niin, no mitä sitten! sanoi ensimmäinen tyttö, jonka puoleen hän kääntyi ja tarttui käsivarteen kiinni ja pudisti sitä...

— Eikö se ole, eikö se ole...?

— Mitä se nyt on niin erinomaista... olen minä sen nähnyt monta kertaa ennen. Elähän nyt sentään...

Ja tyttö irroitti olkapäitään nykäisten käsivartensa Ellin käden puristuksesta...

Samassa tuli johtajatar Ellin luo...

— Koetahan vähän hillitä itseäsi... sinä olet liian raju...

Johtajatar hymyili ja näytti Ellistä vähän pilkalliselta. Tytöt myöskin hymyilivät ja katsoivat häneen samalla lailla kuin johtajatar.

Ellistä tuntui, kuin olisi kylmää vettä hänen niskaansa kaadettu... ja hän vetäytyi syrjään.

— Voit sinä katsella, sanoi johtajatar vielä, mutta ei oikein sovi hyppiä noin...

Ei Ellin tehnyt mieli enää katsella. Häntä hävetti niin, että oli itkuun purskahtaa heti kohta. Niin kauan pidätti hän sitä kuitenkin, että ehti laskeutua alas tornin katolta. Katon alla se pääsi tulemaan, ja alimpaan kerrokseen päästyään heittäytyi hän penkille nurkkaa vasten, ja siinä tuntui taas se surkea turvattomuuden tunne enemmän kuin milloinkaan ennen. Hän oli innostunut ja hyppinyt ja käsiään yhteen lyönyt... ja muista se oli naurettavaa... ja luultavasti ne vieläkin siellä puhuvat siitä, ja ehkä joku häntä parhaillaan matkii. Ja se hävetti häntä niin, että hän olisi heti tahtonut vajota sillan alle piiloon tai jonnekin pois koko paikasta... Hän hyppäsi ylös ja aikoi juosta metsään, mutta silloin hän säikähti sitä, että ne kaikki hänet tornista näkevät ja huutavat hänelle. Sen sijaan hän jäi taas istumaan tornin sisään entiseen nurkkaansa. Seinään päin hän istui, ja siinä oli rako seinässä, josta näki metsään ja josta tuuli silmiin. Siinä katsellessa jäähdyi hänen mielensä vähäisen.

Itkun välistä vilahti yht'äkkiä mieleen, mitä hän oli tornista nähnyt, nyyhkiminen taukosi ja henkeään pidätellen hän sitä muisteli. Mutta sitten taas ne pilkalliset katseet ja tyttöjen pidätetty nauru... ja itku voitti uudelleen vallan. Väliin taas kuohahti mielessä niinkuin kotona silloin, kun isä oli pilkannut, ja hän oli ylös hyppäämällänsä ja torniin rientämällänsä... Ja siellä hän vaatii ne herkeämään, käskee olemaan vaiti ja kieltää heidät häntä katselemasta ja hänestä puhumasta..!

Mutta hetkellinen kiukku suli uuteen itkuun, ja sen

sijaan alkoi peloittaa, että jos ne kohta sieltä tulevat ja kuinka hän ... minne hän sitten ... ?

Ja yht'äkkiä rupesivatkin ne sieltä tulla romistamaan alas. Säikähtäen hyppäsi Elli ylös, aikoi juosta jonnekin, mutta ei tiennyt minne, ja painautui lopuksi yhä tiukemmin nurkkaansa vasten, silmät kiinni ja nenäliina suun edessä. Kuului, kuinka jalkojen kopina läheni yhä ja kierti yhä alemmaksi. Ja kun ne olivat pään päällä toisessa kerroksessa, tuntui aivan, että koko lattia putoo päälle ja rutistaa alleen. Eikä tahtonut saada huutoa estetyksi tulemasta.

Alasillalle tultuaan juoksivat tytöt ensin ohitse, mutta sitten luultavasti hänet huomasi, koska tuntuivat seisahduttavan selän ta.

— Tuossa hän on tuo tyttö... mitä varten hän siinä on? kuuli Elli takanaan kuiskattavan. Hän tunsi, että hänen olisi pitänyt nousta pois tästä, mutta kuitenkin hän jäi siihen liikkumatta paikoilleen. Hän kuuli, että tytöt alkoivat yhä kovemmin puhella toisilleen hänestä ja muuan sanoi: »Katsokaa, katsokaa! — näin!» Ja luultavasti matki se häntä, koska tytöt purskahtivat nauramaan ...

Mutta silloin kuuli Elli, että joku alkoi heitä torua ja käski heidän mennä pois. Se oli Sigrid, ja Elli uskalsi kohottaa päätään. Samassa kuului opettajain askeleita ylhäältä, ja tytöt alkoivat mennä ulos...

— Tule pois, Elli... elä huoli heistä mitään... lähde nyt, ennenkuin opettajat tulevat ... tässä on palttoosi ...

Elli nyyhki vielä kauan aikaa alas mennessään, mutta rauhoittui kuitenkin vähitellen. Koko matkan kotiin saakka he kulkivat yhdessä ja puhelivat keskenään...

kouluoloista ja minkä lukeminen mistäkin tuntui vaikeim-
malta. Ja söivät Sigridin makeisia... Sigrid osaa soittaa
pianoa, mutta Elli sanoo, ettei hän ole milloinkaan...
eipä paljon kuullutkaan soitettavan. — Hänen pitää tulla
Sigridin luona käymään, niin saa kuulla... Onko Ellillä
veljiä?... Sigridillä on aivan hänen ikäisensä veli, ja
hän pitää hänestä äärettömän paljon... eikö Elli ole häntä
nähty?... hänellä on ruskea palttoo ja kähärä musta
tukka... Sillä lailla kului matka hauskesti ja nopeasti,
ja erotessa käski Sigrid Ellin käymään hänen luonaan.
Ellistä tuntui niin kummallisen keveältä, että hän Sigri-
distä erottuaan teki hyppyaskeleita ja hyrähteli lauluun.
Mutta siitä hän säpsähti, että jos joku sen oli nähnyt,
ja muisti taas, miten hänelle oli käynyt tornissa. Maata
pannessa ja sängyn nurkkaan kyyristyessä tuntui aivan,
että hän oli samalla paikalla tornin nurkassa, ja että ne
sieltä tulla romistivat alas... ja rupesi siitä sydän ja koko
ruumis vapisemaan ja vapisi, kunnes hän nukkui.

VII.

Mutta seuraavana päivänä oli koulussa paljon hauskempi ja helpompi olla kuin milloinkaan ennen.

Sigrid tuli heti luo ja vei hänet erikseen, ja he istuivat molemmat yhdessä kaupunkeja kartalta etsimään. Välitunnit he olivat myöskin yhdessä, eikä Sigrid ollut ollenkaan muiden tyttöjen kanssa. Sitten saattoi hän Elliä kotiin ja Elli häntä. Päivä päivältä rupesi heistä tulemaan yhä paremmat ystävät. Ellistä ainakin siltä tuntui, ja hän kysyi sitä Sigridiltä, ja Sigrid sen nauraen myönsi. Elli sanoi, että nyt hänellä on paljon hauskempi olla koulussa kuin ennen. Mutta jos Sigrid yht'äkkiä ei olisikaan enää hänen ystävänsä, niin ei hän sitten yhtä päivää jaksaisi koulussa olla.

— No, elä sinä semmoisia... me ollaan aina hyviä ystäviä! sanoi Sigrid iloisesti ja pyörähytti Elliä vyötäristä ympäri.

Ja yksissä he olivat paitsi koulussa melkein joka ilta toistensa kotona, vuorotellen jommankumman, useimmiten kuitenkin Sigridin. Siellä he lukivat yhdessä läksynsä, kuulustelivat toisiltaan ja toisiaan neuvoivat. Elli se oikeastaan neuvomista tarvitsi, Sigrid osasi ja ymmärsi kaikki melkein kuin itsestään. Sigrid sai neuvoa eikä kyllästynyt, vaikkei välistä millään lailla tahtonut

saada tajuamaan muutamia asioita. Ellistä tuntuikin välistä, että hän on niin hirmuisen yksinkertainen ja melkein typerä esimerkiksi luvunlaskussa, että häntä oikein hävetti. Ja hän valitti sitä Sigridille ja kysyi, eikö hän hänenkin mielestään ole hyvin yksinkertainen ja typerä.

— Minun pappa sanoo, ettei kaikilla voi olla taipumusta samaan ja että toisilla on toiseen... ja kyllä sitä tottuu. Niin pappa sanoo... Mutta heitetään nyt ne luvut ja haastellaan...

Siitä Elli aina rauhoittui. Ja kun Sigrid pyysi »haastelemaan» ja kun kirjat oli pantu kiinni ja vedetty tuolit vähän kauemmaksi pöydästä, niin silloin oli Ellin vuoro olla etevä, jos Sigrid oli ollut siihen asti. Kun haasteltiin, niin Elli, kerran alkuun päästyään, kertoi ja Sigrid häntä kuunteli.

— Kerro nyt taas! Kuinka se olikaan, kun sinä siellä kotona kiipesit puuhun ja kun sinä katselit alas... ja kun sitten ajattelit, että jos olisit lintu...?

— Niinhän se oli, mutta johan minä olen siitä ker-tonut.

— Entäs se, kun tulit kaupunkiin ja kun luulit... kuinka sinä luulitkaan, että kaupunki oli?

— Minä luulin, että se oli siellä mäellä, ja niin minä luulen aina vielä nytkin, kun muistan sitä enkä ensin ajattele...

— Miksi sinä niin mäkiä rakastat?

— En minä tiedä...

— Onko sinun kotisi mäellä?

— Ei se ole mäellä... se on järven rannalla, ja meillä on nuottakota ja kaksi venhettä...

— Minkälainen on nuottakota?

— Se on semmoinen... etkö sinä ole milloinkaan nähnyt?

— En minä ole, mutta kerro nyt...

Elli kertoi mielellään kaikesta, mitä maalla oli ja jota ei Sigrid ollut nähnyt, ja Sigrid kuunteli yhtä hartaasti, kuin Elli kertoi. —

— Voi, kuinka olisi hauska olla siellä maalla... minä en ole milloinkaan oikein maalla ollut...

— Tule meille ensi kesänä!

— Kyllä minä tulen... minä tulen koko kesäksi...

Ja niin se oli päätetty varmaksi asiaksi, ja siitä puhuttiin monena iltana, ja Elli sen aina mielellään puheeksi otti. Eikä hän ollut milloinkaan niin hyvillään kuin silloin, kun sai Sigridin siitä innostumaan ja kyselemään ja häntä hartaasti kuuntelemaan. Silloin hän Sigridistä eniten piti ja häneen oikein luotti.

Mutta toisin ajoin oli Sigrid vallattomalla päällä, ja silloin ei Elli hänestä hetikään niin paljon pitänyt. Kerrankin he taas juttelivat, ja Sigrid kuunteli hartaasti...

— Muistatko sinä, kun sinä ensi kerran tulit tänne meille...?

— Niin, ja pelkäsin niin, etten millään lailla tahtonut tulla sisään illalliselle...

— Mikset?

— Siksi, että minä en millään lailla olisi rohjennut... siellä olisi ollut sinun isäsikin, ja se on minun mielestäni niin korkea... enkä minä vielääkään...

— Etkö vielääkään uskaltaisi tulla sisään?

— En, en vaikka mikä olisi...

Silloin Sigrid hyppäsi ylös ja juoksi oven luo...

— Elli, minä menen sanomaan papalle, että hän tulisi tänne sinua tervehtimään... menenkö?

— Mitä sinä?... kuule!... minä menen heti paikalla pois, jos sinä...

Sigrid kiikkui lukossa ja nauroi...

— Ja minä sanon hänelle sitten, että hän on sinun mielestäsi niin korkea...

— Sigrid!... jos sinä vain...!

— Minä olen jo sanonut, minä olen jo sanonut hänelle sen...

Elli purskahti itkemään, ja Sigridin täytyi tarttua häntä käteen ja heittää ympäri huonetta ja pyörittää siksi, kunnes hänen vielä itkiessään täytyi ruveta väkisinkin nauramaan.

— Suotta, suotta, suotta!

Mutta silloin ei Sigrid Ellin mielestä ollut ollenkaan se sama Sigrid kuin muuten. Ei hän ainakaan olisi saattanut sillä lailla Sigridiä peloitella, vaikka olisi osannutkin.

Ja kun Sigrid tuli semmoiselle päälle, oli hänellä useampana päivänä peräkkäin halu tehdä samanlaista kiusaa.

Kun oli luettu ja haasteltu, vei Sigrid tavallisesti Ellin saliin, silloin kun ei ollut kotona ketään muita. Siellä oli piano, ja Sigrid soitti sitä, ja Elli kuunteli. Elli nojasi pianoon ja katseli Sigridiä ja välistä hymyili. Hän ihmetteli eikä voinut käsittää, kuinka Sigrid noin taisi... sai kaikenlaisia ääniä... ei katsellut sormiinsa eikä näytänyt sitä ajattelevankaan... Itsestään se tuli, kovemmin ja hiljemmin, välistä poukahtaen ja sitten heti kohta hiljalleen liritellen. Elli oli oppinut tuntemaan muutamia lauluja, joita Sigrid useimmin soitti, ja niitä hän aina pyysi soittamaan...

— Soita nyt sitä...

Sigrid soitti ja aloitti sitten toista ...

— Mikä se on tuo?

Mutta useinkaan ei Sigrid silloin vastannut, soitti vain ja katseli Ellin ohitse jonnekin salia pitkin. Elli kysyi jotain muutakin, mutta toinen ei näyttänyt kuulevankaan. Ja vasta herettyään kysyi hän:

— Mitä sinä sanoit... eikö se ollut kaunista?

Ei Elli tiennyt, oliko se ollut kaunista, ei hän ollut sitä kuunnellut... saattoi kyllä olla... mutta silloin hänelle aina tahtoi tulla paha mieli, ja hän oli Sigridin rinnalla mielestään niin kovin vähäpätöinen.

Toisin ajoin tuli iloisia lauluja. Sigrid nyökäytteli päätään pianon takaa, hymyili Ellille ja soitti niin kumasti, että hypähti Ellin sydämalassa.

— Se on polkkaa, se on polkkaa... tanssi nyt, Elli, minä soitan...

— Niin, mitä varten sinä niin sanot, kun tiedät, etten minä kuitenkaan osaa...

— No, minä opetan...

Ja Sigrid koetti opettaa Elliä asettamaan jalkojansa sen mukaan, kuin hän itse asetti omiaan ja rallatti. Ja Elli koetti myöskin rallattaa ja asettaa jalkojaan. Mutta ei se häneltä onnistunut, ei hän tahtonut oppia, eikä Sigridkään viitsinyt sitä kauan. Sen sijaan Sigrid itsekseen hypperi ja rallatti ja väikkyi pitkin huonetta.

— No, Elli, mikset sinä tanssi... tanssi nyt niin kuin minä... anna minä vien... ole sinä daami, minä olen kavaljeeri.

Elli koetti, mutta hän tunsu itsekin, kuinka kömpelösti hän hyppi.

Yht'äkkiä joku soitti eteisessä.

— Soitettiin, soitettiin... joku tulee, Sigrid..!

Mutta Sigrid ei päästänyt Elliä irti. Pyöritteli ja heitteli ympäri salia...

— Päästä, Sigrid, päästä irti... se on sinun isäsi...!

— Ei se tee mitään. Eikä se ole isä... se on minun veljeni... Niin, Elli, sinä et ole nähnytkään vielä Arthuria...

Sigrid herkesi pyörittämästä.

— Ei, ei, en minä nyt... mennään sinun kamaariisi...

— Oletko sinä hullu? ... Arthur, tule tänne tanssimaan!

— Voi, voi, minkä tähden sinä... en minä...

Mutta Arthur tuli sisään, ja Sigrid veti Elliä kädestä häntä vastaan.

— Tässä on minun veljeni... ja minun paras ystäväni. Se on Elli... Ei sinun tarvitse, Elli, niiaa... ei näin isot tytöt enää niiaa... Yhdenikäisille pojille saa kumartaa päätään niinkuin vanhat ihmiset... näin!

Elli oli aivan hämillään. Mutta sittenkin täytyi hänen nauraa väkisin, kun Sigrid tarttui hänen vyötäisiinsä ja pyöräytti ympäri. Sigridin velikin hymyili.

Sigrid kiersi kätensä Ellin selän taa ja kääntyi Arthurin puoleen.

— Jahah, Arthur, teepäs tili, mistä sinä tulet?

— Koulustahan minä tulen... etkö sinä näe, että minulla on kirjat...

— Osasitko läksysi?

— Kas, kas, kuinka sinä olet huolenpitäväinen...

— Tietysti et osannut...

— Minä osaan aina, mutta sinä et milloinkaan...

— Sanopa, Elli, enkö minä osaa... todista hänelle...

— Osaako hän?

— Osa. — Ja siitä tuli Elli vähän rohkeammaksi, kun sen sanoi. Mutta ei hän vielä olisi uskaltanut katsoa Arthuria silmiin.

— Niin, no, nyt sen kuudit...

— Te tietysti olette yhdestä puolin.

Arthur meni salin yli toiseen huoneeseen, ja Elli katsahti hänen jälkeensä. Hänellä oli kähärä tukka ja semmoinen nuttu kuin suurilla herroilla. Sen oli Elli jo äsken nähnyt, että hänellä oli kaulustin ja rusetti ja kellonvitjat. Ja niin hän käveli kuin aikamiehet herrat.

— Eikös se ollut nätti poika, Elli... mitä?

— En minä tiedä... minun pitää nyt mennä kotiin...

— Etkö tiedä? Kuinka sinä et sitä tiedä... etkö sinä nähnyt?

— Kyllä kai hän on...

Mutta silloin purskahti Sigrid hillittömään nauruun...

— Kyllä kai hän, kyllä kai hän on! Ja sen sinä sanot niin kauhean totisena, että ihan... Kyllä kai hän on! Ei, en minä osaa, mutta sano nyt vielä... kuinka sinä sanoitkaan?

— Ei, no, Sigrid, hyvästi nyt, minun pitää nyt mennä.

— Minnekä sinulla on semmoinen hätä... jäisit vielä tänne.

— Ei minnekään... mutta kyllä minun täytyy mennä kotiin...

— Miksi sinä olet niin nolo? kysyi Sigrid Elliltä eteisessä.

— Enhän minä... hyvästi nyt!

Sigridiä jokin hämäästi vaivasi, kun Elli oli mennyt, mutta hän pudisti sen pois ja meni Arthurille kertomaan, kuinka koomillisesti Elli oli sanonut: »Kyllä kai hän on».

Ennen maata panoaan Elli sinä iltana vähän itkeä nyyhkytti. Ei hän tiennyt itsekään oikein, mistä syystä, mutta hänestä tuntui, että se oli sentähden, että hänelle tuli yht'äkkiä ikävä kotiin. Mutta sitten ei hän nyyhkiesään enää vähän ajan päästä sitä asiaa ollenkaan ajatellutkaan.

Hän muisti, että Sigrid taas oli ollut tuommainen kummallinen, eikä hänestä oikein välittänyt... Ja sitten oli hän niittänyt... eikä hän ymmärtänyt, mitä niin naurettavaa siinä oli ollut, jota hän oli sanonut Sigridin veljestä... se ehkä oli ollut tyhmää... Mutta ei hän kuitenkaan luullut, että hän siitä syystä itki.

VIII.

Elli oli seuraavana aamuna vähän alakuloinen koulussa ja tuli siksi yhä enemmän, kun kaikki muut olivat melkein kuin hurjia ilosta. Yöllä oli ollut kylmä, rannat olivat jo jäässä, ja muutamain päivain perästä aavistettiin luistinlupaa. Kaikki puhuivat luistelusta ja kaikki osasivat luistella. Elli oli tuskin nähnytkään luisteltavan. Hän kulki äänetönnä toisten tyttöjen välissä, kuunteli heidän riemuaan ja koetteli lukea välitunneilla läksyjään. Sigrid oli eniten kaikista innostunut ... hyppeli ja löi käsiään yhteen. Ja koetti saada Elliäkin innostumaan...

— Etkö sinä osaa luistella, Elli... etkö todellakaan osaa? Mitä?

— En.

— Voi sinua, kaikki muut osaavat!

Ja Sigrid ei pysynyt yhdessä kohti, riensi Ellin luota muuanne, muiden tyttöjen luo siitä puhumaan.

Ei Ellistä ollut se millekään, kun toisen päivän aamuna sitten julistettiin koko koululle luistinlupa. Hän vielä kirjojaan pulpetissaan järjesteli kotiin vietäväksi, kun muut tytöt jo olivat kaikki rientäneet tiehensä. Ellin ulos tullessa juoksivat jo toiset kadulla, Sigrid eillimmäisenä.

Joukko koulupoikia, käsissä kullakin luistimet, tulla heilasi häntä vastaan ja heidän joukostaan hän tunsi yhtäkkiä Arthurin. Pojat täyttivät koko katukäytävän, ja Elli koetti painautua huoneen seinää vasten niin likelle

kuin suinkin. Häntä vähän hävetti ja peloitti, eikä hän tiennyt oikein, mitä se oli. Mutta kun pojat tulivat kohdalle, niin Sigridin veli tervehti häntä kohteliaasti ja nosti hattuaan. Elli oli ensin vähällä vastata niaamalla, mutta samassa muisti, että täytyy yhdenikäisille kumartaa. Ja siitä hän niin hämmentyi, että puoleksi niiasi, puoleksi kumarsi. Tästä hän taas säikähti niin, että jalat hervahtivat, ja tuntui, niinkuin ei olisi paikaltaan päässyt.

Hän päätti, ettei hän mene jälle... Mitä hän siellä, kun ei osaa luistellakaan?

Mutta sinne hän kuitenkin meni, kun ikkunasta näki, että portin sivu kulki jälle päin niitäkin, joilla ei ollut luistimia.

Jäällä jo luisteltiin, mustanaan heilui pikku joukkioita sinne tänne. Kierä jää kiilsi päivän paisteessa ja ulvahteli salaperäisesti siellä täällä. Se hirvitti ja veti puoleensa samalla. Ja ennenkuin tiesikään, juoksi Elli juoksemalla alas rantaan.

Toiset luistelivat, toiset panivat luistimia jalkoihinsa, ja kaikilla oli kiire, ja kaikki olivat innoissaan, eikä kukaan joutanut Elliä huomaamaan.

Elli seisautui rannalle katselemaan. Hän seurasi milloin mitäkin silmillään ja koetti katsella, kunnes katsottava katosi muiden joukkoon.

Sigrid luisteli siinä melkein hänen ohitsensa eikä huomannut häntä. Elli ihastui ja aikoi huutaa hänelle, mutta sitten ei kuitenkaan huutanut. Ja kun Sigrid vähän ajan päästä taas tuli ja vielä likemmitse, niin ajatteli Elli, että hän ei huuda... ei, vaikka mikä tulisi, koska ei Sigridkään häntä huomaa.

Hän rupesi laskemaan luisua, mutta silmillään hän yhä seurasi Sigridiä. Siellä se leijaili, koetti kiertää ympy-

rään, mutta sitten kääntyi taapäin ja oli kaatua. Silloin luisteli hänen veljensä ohitse, Sigrid ojensi molemmat kätensä, veli otti kiinni ja auttoi häntä takaperin luistelemaan. Sitten alkoivat he luistella rinnakkain ja kiersivät monta ympyrää. Elli tarkasteli heitä koko ajan. Kauniisti ne luistelivat, veli varsinkin. Hän vaikka heilui ja äkkiä kääntyi, luisteli milloin taapäin, milloin eteen, milloin pitkän matkaa toisella jalalla vain, niin näytti Ellistä kuitenkin, että hän ei saattaisi milloinkaan kaatua.

Tuolla he seisovat nyt ja puhuvat jotain toisilleen.

Sitten yht'äkkiä luistelevat aivan suoraan Elliä kohti ja seisahtuvat hänen eteensä.

— No, täällähän sinäkin olet, sanoi Sigrid ja pyörähti luistimillaan Ellin ympäri. Koetti olla ystävällinen, mutta hänen käytöksensä oli kuitenkin vähän hätäisen kankeata.

— Voi, voi, kuinka on hauskaa! Minä en sinua ensin huomannutkaan, ennenkuin Arthur sanoi...

Ellistä näytti kuitenkin, että hän oli huomannut, mutta ei ollut huomaavinaan.

— Ettekö luistelekaan? kysyi Arthur.

— En minä osaa.

— Kyllä me opettaisimme...

— Niin, Arthur osaa niin mainiosti opettaa... hän on minuakin opettanut.

Elli sammalsi jotain semmoista, kuin ettei hän nyt tällä kertaa...

Arthur meni noutamaan työntötuolia.

— Minä en sinua ensin huomannutkaan... missä sinä olet seisonut?

— Tässä minä olen seisonut koko ajan, sanoi Elli vähäisellä katkeruuden värähdyksellä äänessään.

— Arthur sinut huomasi... hän oli tullut sinua vastaankin äsken.

— Eikö hän sanonut mitään?

— Ei, taikka kyllä hän sanoi... vaan en minä taida sitä sanoa...

— Kuule, Sigrid, mitä hän sanoi?... sano nyt, hyvä Sigrid... sanoiko hän, että...

— Mitä?

— Ei, ei... en minä tiedä... mutta mitä hän sanoi? Arthur tuli jo vähän matkan päässä tuoleineen. Sigrid teki kierroksen Ellin ympäri ja sanoi ohi mennessään hänen korvaansa:

— Ei hän muuta mitään sanonut, kuin että sinulla on kauniit silmät...

Elli punastui eikä osannut mitään. Samassa tuli Arthur ja pyysi häntä istumaan tuoliin.

Elli istui, ja häntä alettiin takaa päin työntää. Edessä ja kupeella luisteli, milloin missäkin, Sigrid ja hymyili hänelle, mutta poistui vähitellen. Elli vapisi vähän, kun kädellään puristi tuolin kaidetta. Mutta samalla oli niin sanomattoman suloista. Pelotti hiukan, mutta samalla oli kuitenkin hauska. Hän kuuli Arthurin takaapäin kysyvän, pelkääkö hän, johon vastasi, ettei hän pelkää. — Onkos hauska? — On. — Ettekö ennen ole ollut työntötuolissa —? — En ole ennen... — Nyt sen sijaan sitä kovemmin! — Ja Arthur lykkäsi kovemmin. Mutta Elli ajatteli sitä, mitä hän oli kuullut Sigridin sanovan, että hänellä on kauniit silmät ja että Arthur oli sen sanonut. Tuota ajatellessa tuli hän vapaammaksi ja sai rohkeutta puhella.

Melkein koko päivän Sigrid ja Arthur häntä työntelivät. Ja kun luistelivat, laske Elli lähitienoilla luisua.

IX.

Illalla oltiin Sigridin luona, ja nyt oli Sigrid taas Ellin mielestä hyvä ja semmoinen, kuin hän olisi toivonut hänen aina olevan. Huomenna oli sunnuntai, eikä läksyjen luku häirinnyt. Tytöt istuivat Sigridin kamarissa ja söivät makeisia, joita Sigrid oli ostanut. Ei ketään ollut kotona. Arthurkin oli käsketty pois, että he saisivat rauhassa puhella.

— Meillä on salaisuuksia! sanoi Sigrid.

Ja niistä piti heidän nyt puhua. Sigrid oli jo jäältä tullessa sanonut, että hän aikoo puhua hyvin salaisista asioista... hyvin salaisista.

Mutta ensin asetteli hän Ellin kaulaan omia, kauniita huivejaan ja kaulustimiaan, käski Ellin istua peilin eteen, purki hänen tukkansa ja palmikoi sen aivan uudella tavalla...

— Jos sinä, Elli, vain pukisit itsesi oikein, olisit sinä hyvin soma.

— Ole vaiti! — ja Elli teki jotenkin kädellään, niin kuin olisi ollut siitä vihoissaan, mutta vähän ajan päästä sanoi hän:

— Kuinkas minä pukisin, kun äitini ei anna!

— Niin, mutta olet sinä noinkin, kun tukka on tuolla lailla... ja saat sinä vaikka milloin vain tahdot pitää minun huivejani ja kaulustimiani... minulla on niitä jos kuinka paljon...

Sigrid penkoi ne kaikki laatikosta, jossa olivat hujan hajan . . .

— Saat ottaa, ota vain, mitä vain tahdot.

Elli oli niin onnellinen, ettei tiennyt, kuinka olla. Koko tämä päivä, jäällä ensin ja nyt täällä!

Tytöt elivät kaikissa huoneissa niinkuin tahtoivat. Soittivat, tanssivat, ja Elli ei mielestään enää tanssinut läheskään yhtä kömpelösti kuin ennen. Hän näki kauniin huivin heiluvan rinnoillaan, tunsi tukkansa leiskavan takana, ja niin oli, kuin se siellä olisi juuri sillä lailla leiskanut, kuin hänelle parhaiten sopi. Eikä hän nyt ehkä olisi pakoonaan juossut, jos olisi kuullut soitettavan.

Mutta salaisuuksista tuli puhe vasta myöhemmällä:

— Tiedätkö sinä, Elli, mitä rakkaus on?

— En, mitä se on?

— Etkö todellakaan tiedä?

— Niin, no kyllä minä ehkä hiukan . . .

— No, sanopas, mitä se on!

— Eikö se ole sama kuin se, jos alkaa jostakin tykätä . . .

— Niin, niin, mutta onko se työstä vai pojasta?

— Eikö se ole kummastakin? . . . vaan en minä sitä niin tiedä . . .

— Etkö ole milloinkaan tykännyt kenestäkään pojasta?

— En minä . . . oletkos sinä? . . .

Nyt tuli se suuri salaisuus . . .

— Olen minä, vaan sinä et saa sanoa kellekään, et kellekään, et milloinkaan . . . lupaatko?

— Lupaan, lupaan . . .

— Vaan en minä ehkä sano . . .

— Tunnenko minä sen?

— Et taida tuntea... et sinä sitä ensimmäistä varmaankaan tunne... mutta toisen sinä ehkä tunnet...

— Toisen? Tykkäätkö sinä toisestakin?

— Voi, minä olen tykännyt jo monestakin... ja niin ovat kaikki muutkin tytöt... mutta en minä oikein muista niin kuin siitä yhdestä. — Vaan minäpä tiedän, kuka sinusta tykkää...

— Minusta ei toki tykkää kukaan eikä tulekaan tykkäämään... ei milloinkaan...

— Tykkääpähän... minä tiedän sen, kun se on sen minulle itselleni sanonut...

— Sinulle sanonut?

— Taikka ei oikeastaan sanonut... en minä sano, kuinka olen saanut tietää, mutta minä vain kuitenkin tiedän...

— Sinä vain minua narraat...

— En narraa... tuossa on käteni, etten narraa.

— No, kuka se on?

— En, sitä en sano, vaikka kuinka kysyisit... sinä et saa suuttua, etten sano... mutta minä en saa sanoa.

Huomaamatta siirtyi siitä puhe kuitenkin Sigridin veljeen. Sigrid hänestä ensin mainitsi, kummasteli, missä hän viipyy, kun ei jo tule kotiin. Ja sitten hän sanoi, että hän niin erinomaisen paljon pitää veljestään.

Elli sanoi, että mahtaa olla hauska, kun on yhdenikäinen veli. Hänellä ei ole...

Ikäänkuin vähän leikillään rupesi Sigrid kertomaan, että Arthur oli vasta ollut rakastunut erääseen tyttöön, mutta ei hän nyt enää ollut ollenkaan. Se tyttö oli ollut tuhma ja hyvin koketti... kesällä oli Arthur hänet kokonaan unohtanut...

— Kuka se oli se tyttö? kysyi Elli vähän varovaisesti.

Ei Sigrid tahtonut sitäkään sanoa... taikka kyllä sentään, kunhan ei Elli vain kellekään sano...

Ei, ei hän sano...

— Niin, no se oli Iida... mutta ei Arthur hänestä enää pidä... ei vähääkään...

Vähän aikaa he olivat vaiti. Sitten sanoi Elli:

— Minkähän tähden minä niin sitä sinun veljeäsi lienen pelännyt, kun ensi kerran hänet näin... hän oli minusta niinkuin joku aikamies herra...

— Hän onkin jo melkein aikamies... hänellä on jo partaakin vähän...

Hetken he olivat taas vaiti, ja Sigrid katseli Elliä silmästä silmään ja vähän hymyili.

— Mitä sinä naurat?

— Enhän minä naura...

— Vaan katsot minuun noin...

— Minä vain ajattelen erästä asiaa...

— Mitä asiaa?

— Ohoh, en minä sano...

— Sano nyt... ethän sinä olekaan minun ystävä... kun sinulla on salaisuuksia...

— Niin, no, ei tämä olekaan mitään... minä vain sitä ajattelin, että me olemme puhuneet sinusta hyvin paljon erään ihmisen kanssa...

— Milloinka olette puhuneet... kenenkä kanssa?

— Erään ihmisen kanssa.

— Kenen, sano nyt, hyvä Sigrid, kenen...

— No, Arthurin kanssa.

— Vai niin, vai minusta te olette puhuneet... siten ei teillä mahtanut olla paljon puhumista.

— Oli, hyvin paljon.

— Ei ollut... ei ollenkaan... ei vähääkään.

Elli koetti olla välinpitämätön, mutta pelkäsi kuitenkin, että hänen äänensä vapisisi ja että Sigrid sen huomaisi.

— Anna, minä vähän laitan sinun tukkaasi... Arthur sanoi, että sinulla on kauniit silmät ja kaunis tukka... kauniimmat kuin kellään koko koulussa.

— Voi sinua, elä nyt löpöttele...

Mutta Sigrid otti ja pyöräytti Elliä, ja Elli tunsu itsensä niin onnelliseksi, että vesi herahti silmään.

Ei niin kummalta ollut tuntunut vielä milloinkaan ennen kuin sinä iltana maata pannessa. Unesta ei puhetaakaan!... Mutta sitten lisäksi ne omat ajatukset olivat niin oudot... ja välistä sihisi poskissa, ja oli paha olla. Mutta toisin vuoroin taas tuli hyvä mieli, niin äärettömän hyvä...

Niinkö todellakin oli, mitä Sigrid oli sanonut? Kauniit silmät, kauniimmat kuin kellään muulla työllä koko koulussa... kuin Sigridilläkään. Niin oli Arthur sanonut... Arthur!

Miten lienee ollutkin, mutta näitä miettiessä syttyi kynttilä, joka jo oli sammuksissa... ja siirtyi sängystään muuan peilin eteen... ja tuli kaunis huivi kaulaan, pää kääntyili, ja tukka koetti asettua, niinkuin se oli ollut silloin, kun se parhaiten sopi.

X.

Laskettiin mäkeä, ja sitä vauhtia meni, että vihlaishi sydäntä ja piirsi pitkin koko ruumista, tyttöjen varsinkin. Ne kirkkaisivat kimakasti ja peittivät silmänsä. Pojat ohjasivat kelkkoja, olivat polvillaan takana, huulet yhteen nipistettyinä ja toinen jalka vihaisesti lunta ilmaan pyryttämässä. Ne olivat panneet toimeen mäkiiretken, kutsuneet tyttöjä ja tulleet kelkkoineen heitä noutamaan klo 3 iltapäivällä.

Arthur oli pannut mäkiiretken toimeen ja kutsunut Ellin. He olivat jo hyviä tuttuja, melkein sinuttelivat toisiaan... se sattui kuitenkin vielä vain välistä kuin vahingossa, mutta muuten kutsuivat he toisiaan nimeltä. Eikä Elli enää ollenkaan Arthuria ujostellut. Kyllä häntä oli hupakko ollut, kun oli silloin ensin aikonut pakoon juosta! ...

Reippaasti he kulkivat, vuorotellen kelkkaa vetäen; sillä Ellikin tahtoi välttämättömästi vetää, vaikkei Arthur olisi antanut.

Kirjavana oli mäki jo laskijoita. Pitkänä mustana jonona nousi niitä sitä mukaa ylös, kuin toiset kiitivät alas. Siitä he molemmat huomauttivat toisiaan, ja siitä myöskin, ettei yksikään tyttö ollut tiukimmassa mutkassa kirkkaisematta. Poikia siihen oli tiepuoleen asettunut ja

ne kirkuivat mukana matkien. Elli päätti, ettei hän kirkaise... ei vaikka kuinka vihlaisisi.

Ei hän kirkaissutkaan ja pojat huusivat jälkeen: »Sepä tyttö ei olekaan niinkuin muut tytöt!»

— Eikö ollenkaan peloittanut? kysyi Arthur, kun kelkka jo suilui tasaisemmalla tiellä.

— Ei, mitäs minä pelkäisin!

Ellin koko olennessa oli semmoinen notkeus ja reippaus, kun hän kelkasta hyppäsi, että muut tytöt Arthurin mielestä hänen rinnallaan olivat posliinivauvoja.

— Ei, mitäs minun pitäisi pelätä? — ja Elli katsoi rohkeasti Arthuria silmiin vastausta odottaen...

— Jos sattuisi kaatumaan...

— Mitäs sitten, nousisi ylös! — Minä vedän nyt vuorostani kelkkaa mäen päälle!

Elli ja Arthur laskivat mäen toisensa perästä, ja Arthur vakuutti Sigridille, että kaikki muut tytöt, paitsi Elli, ovat hänestä niin neitimäisiä, ettei hän suorastaan voi heitä sietää.

Ja kun he molemmat laskivat, niin kaikki katsoivat ja huusivat: »Noin sitä pitää!» — ja matkivat vielä pahemmin niitä, jotka kirkuivat.

Kerran he kaatuivat, kelkka meni nurin ja monta kertaa ympäri, mutta yhtä pian olivat he jaloillaan taas ja nauroivat koko tapahtumalle...

— Mitähän, jos olisi joku muu niin sattunut... eiköhän olisi...

— Vaan me ei huolita mistään!

— No me ei huolita... tässä on kaksi semmoista, jotka eivät mistään huoli!

Tuntui niin omituiselta, että he ovat kaksi semmoista, jotka eivät mistään huoli.

— No, sinä olet niin iloinen, Elli, että minä en sinua tunnekaan, sanoi Sigrid hänelle.

— Iloinenko? Iloinenko! Mitäs varten suruinenkaan? Missä sinä lasket?

— Minulla on niin huono kavaljeeri, että aina pelkään kaatumista.

— Minullapa on hyvä!

— Niin, Arthur... Voi, Arthur, tule tänne ja ohjaa minua, ennenkuin tuo ennättää tuolta tulla.

— Sigrid! anna kun minä ohjaan sinua!

— Sinä kaadat?

— En kaada, saat nähdä, etten kaada... olen minä kummemmistakin hyppyreistä... Pois alta!

Ja Elli heittihe polvilleen kelkkaan Sigridin taa ja potkaisi kelkan mäestä alas liukumiaan. Onnellisesti se kävi, ja riemu oli yleinen. Elliä kaikki ihmettelivät ja kiittelivät. Ja Arthurin mielestä hänen silmänsä suorastaan säkenöivät. Mitäpä sitten, jos ei ole muuten niin sievä, jos palttoo istuu vähän liian ylhäällä selässä ja jos on vähän vapaampi käytöksessään kuin muut... ja se vapauspa se juuri onkin hänen suurin etunsa.

— Nyt minä ohjaan sinua, sanoi Elli yht'äkkiä Arthurille. Hän aivan hehkui innostuksesta ja kuumuudesta.

— Minuako?

— Niin, niin, miksikä ei?... Istu nyt vain... näytetään noille muille, että me...

Ja he laskivat, Elli perää pitäen, Arthur istuen kelkassa.

Vaan kun oli tultu takaisin mäen päälle ja Elli ehdotti uudelleen samaa, ei Arthur suostunut.

Mäkeä noustessa olivat pojat takaapäin alkaneet hokea:

- Sinua tytöt tyyrää!
- Ne ovat kihloissa...
- Se tyttö on siihen aivan hurjasti rakastunut...
- Näittekö, kuinka hänen ruma harmaa sukkansa näkyi, kun hän piti perää jalallaan?

Arthuria harmittivat kaikki nämä puheet ja varsinkin viimeinen. Hän tiesi, etteivät pojat häntä jättäisi rauhaan moneen päivään. Vaan minkä hän sille taisi, kun häntä pyydettiin kelkkaan istumaan!

Ja vähitellen rupesi häntä harmittamaan koko tyttö. Kaikki asiat rupesivat näyttämään aivan toisilta. Elli oli kömpelö, kehnosti puettu ja miltei moukkamainen. Tuossa se nyt taas laskee Sigridin kanssa alas mäkeä, jalka pitkällä, niin että koko sukka näkyy. Kuinka tuo tuommoinen sopii! Ja läähättäen juoksee mäkeä ylös... niin ei muista tytöistä kukaan tehnyt...

Ja uhallakaan ei Arthur enää pyytänyt Elliä kelkkaansa, vaan sen sijaan muita tyttöjä. Ensiksi käänsi hän kohteliaasti kelkkansa Iidan eteen ja pyysi häntä kumartaen ja hattuaan nostaen siihen istumaan. Iidalla oli niin ihmeen sievä valkeareunuksinen talvipuku ja samoin valkea hattu ja muhvi.

Illalla oli kutsu tulla tanssimaan Sigridin luo kaikkien niiden, jotka olivat olleet mäkeä laskemassa. Elli valmisteli pukuaan sinne mennäkseen. Eihän hän ennen ollut tanssiaisissa ollut eikähän hänen pukunsa-kaan tainnut aivan tanssiaispuku olla. Mutta Sigrid ja Arthur olivat niin tuttuja, ja olihan hän heidän kanssaan tanssinut ja mäkeä laskenut, niin ettei siitä siis niin suurta väliä, jos ei aivan hyvin osaakaan tanssia ja jos on tavallisessa hameessa. Laulellen laittoi hän peilin edessä Sig-

ridin antamaa rusettia ja katseli silmiään ja mäenlaskusta vielä hehkuvia poskia.

Katua kulkiessaankin vielä lauloi ja hyppäsi silloin tällöin pienen hyppyaskeleen.

Jo pitkän matkan päästä hän näki kokonaan valaistut ikkunat. Hän hiljensi ehdottomasti kulkuaan, sillä tuo kirkas valaistus teki häneen niin omituisen vaikutuksen.

Se oli hänen mielestään liian juhmallisen näköistä. Ja rupesi ikäänkuin joku outo asia peloittamaan.

Kuta likemmä tuli, sitä enemmän katosi varmuus ja halu mennä. Samassa rupesi tuntumaan, ettei mäkeä laskettaessa ollut kaikki loppupuolella aivan hyvin. Muistui mieleen, ettei Arthur ollut lopulla tullut kelkkaansa pyytämään eikä kotiin saattamaan, vaikka oli tullut nou-tamaan. Ja kun Elli tuli talon luo ja näki ulkona kadulla ihmisiä, jotka sinne sisään katselivat — sieltä näkyi kim-meltävä kruunu ja edestakaisin liikkuvien ihmisten päitä — teki jo mieli kääntyä takaisin. Vaan kun kuului takana muiden tuttujen tyttöjen ääniä, kiiruhti Elli sitä nopeam-min sisään.

Eteisessä vetivät muut vasta tulleet hansikkaita käsiinsä. Vaan niitähän ei Ellillä ollutkaan. Eikä hänellä ollut hetikään yhtä komeata leninkiäkään. Hänellä oli tukka palmikolla, mutta muilla se oli hajallaan, ja niillä oli tukassa kukkiakin.

Sigrid juoksi eteiseen tervehtimään ja Elli veti hänet syrjään ja kysyi, kuinka hän, kun hänellä ei ollut hansikkaita...

— Eikö sinulla ole?

— Ei... ja kuinkas minä nyt?

— Ei se mitään... et sinä niitä tarvitse...

— Eikös kaikilla muillakin ole?

— Jaa, en tiedä... taitaa olla... vaan ei se mitään...

Mutta ei Sigrid sitä kuitenkaan sanonut niin vakuuttavasti, kuin Ellin mielestä olisi pitänyt sanoa, jos hänen mielestään ei hansikkaita tarvittu. Ja tiesihän sen siitäkin, mitä Sigrid ajatteli, kun hänellä itsellään oli hansikkaat ja aivan uudet vielä.

Arthur tuli myöskin tervehtimään, ja Elli huomasi heti kohta, kuinka toisella lailla hän tervehti kuin aina ennen. Ennen hän hymyili niin tuttavan tapaisesti, mutta nyt hän kumartti kohteliaasti ja kylmästi niinkuin joku aikamies herra ja oli aivan vieraan näköinen.

Sigrid vei sekä Ellin että muut työt sisään, ja jo ovessa näki Elli, että muutamilla tyttöillä oli valkoinen puku. Hänellä itsellään vain oli harmaja ja kotona kudottu. Sali, jossa ennen oli Sigridin kanssa niin monta kertaa hämärässä tanssittu, oli nyt kokonaan valaistu ja aivan toisen näköinen kuin silloin. Lisäksi istuivat siellä vielä översti ja överstinna, ja niitä piti mennä lattian yli tervehtimään. Tuntui sinne mennessä kuin polvinivelet olisivat sulaneet, ja niaus oli itsestään kauhean tyhmä ja talonpoikamainen.

Näytti sitten vielä siltä, kuin olisi översti syrjäkatseella vilkaissut hänen hameeseensa. Tytöt sen ainakin tekivät; sen Elli hyvin huomasi. Ja päästyään tuolien luo seinän viereen koetti hän vetäytyä niin näkymättömään paikkaan kuin suinkin muiden taa kukkien alle... nurkkaan. Ja hänen täytyi ponnistaa kaikki voimansa, ettei itku pääsisi kurkkua ylemmäksi.

Sieltä piilopaikastaan hän sitten tarkasteli muita. Sigrid oli hyvin iloinen, kulki paikasta paikkaan jokaisen luo ja kysyi Elliltäkin, miksi hän niin piilossa istuu...

mutta ei pyytänyt kuitenkaan sieltä pois tulemaan. Sigrid oli erittäin sievästi puettu, ja Elli huomasi, kuinka hyvin rannerengas sopi hänen kalvoseensa ja kuinka viuhka, jota ei ollut kenelläkään muulla, heilahti kupeella. Ja hän oli Ellistä aivan vieraan näköinen, ihan kuin joku toinen ihminen.

— Katsokaa, kuinka hän keikailee, kuuli Elli takanaan muutaman tytön sanovan toverilleen. Elliä ensin harmitti se, mitä kuuli, sillä ne tytöt olivat semmoisia, jotka kaikkea kadehtivat. Mutta sana jäi kuitenkin mieleen ja iti siellä tietämättä. Kunnes illan kuluessa vähitellen muodostui omaksi mielipiteeksi.

Varsinkin se näytti Ellin mielestä keikailemiselta, että Sigrid jutteli iloisesti ja kulki käsi kädessä semmoisten tyttöjen kanssa, joista Elli oli kuullut hänen sanovan, ettei hän voinut heitä sietää... esimerkiksi Iidan. Elliä tuo ensin kummastutti, ja sitten hän tuli siitä surulliseksi.

Ehkä hän tuli vielä surullisemmaksi eräästä toisesta seikasta. Arthur ei huomannut häntä vähääkään eikä tullut häntä puhuttelemaankaan. Hän käveli edes takaisin lattialla Iidan ja Sigridin ja muiden tyttöjen kanssa, jotka olivat kaikki hienosti puettut. Ja kun hän läheni sitä puolta salia, missä Elli istui, tunsu Elli hänen häneen katsahaneen... ja ehkä hän katsoikin, mutta sitten liukui silmä kohta toisaalle, ja Ellistä näytti, ettei Arthur ollut häntä nähnytkään.

Hienoimmin puettujen tyttöjen kanssa Arthur koko ajan käveli. Ei Elli sitä itse huomannut sitäkään... nuo kateelliset tytöt sen senkin sanoivat, mutta kun Elli oli kuullut sen, pysyi se mielessä ja näyttihe todeksi. Sigridin äiti meni pianon ääreen ja alkoi soittaa valssia. Ensimmäiset parit pyörivät jo lattialla, ja ne olivat Arthur ja

Iida ja Sigrid erään lyseolaisen kanssa. Ja heti kohta, kun Elli näki heidän ottavan ensi askeleensa, ymmärsi hän, ettei hän osaa tanssia.

Mutta hän tarkasteli Arthuria ja Iidaa. Pitääköhän Arthur tuosta Iidasta? ajatteli Elli, ja vähän aikaa sitä ajateltuaan oli hän varma siitä. Vaan miksi oli Sigrid sanonut, ettei Arthur voi kärsiä Iidaa? Ja miksi ei Arthur ollut pyytänyt Iidaa mäkitoverikseen, vaan hänet? ... Kauniisti ne siinä tanssivat, ja hän muisti kuulleensa, että Iida oli paras tanssija kaikista tytöistä ja Arthur pojista. Sittenhän ne sopivat yhteen, ajatteli hän omituisella katkeruudella ja koetteli hymyillä pilkallisesti, kyynänpää tuolin selkää vasten.

Ja kun hän sai sen mielialan itseensä, koetti hän kiihoittaa sitä yhä suuremmaksi ja tulla sille tuulelle, ettei hän välitä mistään. Vaan kuitenkin piti hänen vähän väliä puristaa silmiään estääkseen vettä niihin valahtamasta.

Kaikkein vaikeinta oli saada itku silloin estetyksi, kun Arthur kerran tuli pyytämään häntä tanssiin. Elli sanoi, ettei hän osaa. Arthur kääntyi pois ja pyysi taas Iidan, jonka eräs toinen juuri jätti. Ja kyynelten läpi hän hämähästi näki, kuinka ne pyörivät ympäri lattiaa. Iida hymyili ja piti päätään keikallaan ja Arthur hiukan kumartui hänelle jotain sanomaan. Arthur oli niin kokonaan toisennäköinen kuin ennen, eikä Elli voinut käsittää, kuinka he mäkeä laskeessaan olivat voineet olla niin hyvät tutut. Sitä muistellessaan ei Elli sitten enää saanut itkuaan hillityksi, vaan hänen täytyi mennä Sigridin huoneeseen sitä siellä asettamaan. Hän heittihe sängylle poikkipäin, ja siinä tulla pullahti ulos kaikki, mikä oli sydämen alle kokoontunut: rumat vaatteet, se, ettei osannut tanssia,

Sigrid, joka oli niin kummallinen, ja Arthur, vaikkei oikein tiennyt, miksi hän... se kaikki itketti.

Salista kuului yhä tanssin tahti ja keveitä askelia. Elli pidatti itkuaan vähän aikaa ja kuunteli sitä, mutta kohta taas syöksähtivät kyynleet yhä ankarammin vuotamaan. Hän koetti niitä pidättää ja puri hammasta siitä harmista, että hän kuitenkin itki. Mutta kun hän oli kuulevinaan jonkun tulevan, herkesi itku silmänräpäyksessä, ja hän hyppäsi ylös pöydän eteen, jotain luokeakseen.

Sillä kertaa ei kukaan tullut. Mutta tanssi oli lakanut, ja viereinen huone oli tyttöjä täynnä. Elli kuuli, kuinka ne juttelivat franseesista.

Kaikki he olivat pyydettyt ensi franseesiin, muuttamat toiseenkin.

— Kenen kanssa Arthur tanssii?

— Iidan kanssa.

— Kuinka hän ei tanssi Ellin kanssa... sehän oli hänen kelkkadaaminsa?

— Ellikö osaisi tanssia franseesia... hauska olisi nähdä, kuinka hän harppailisi.

— Iida tanssii sitä paremmin.

— Se vain siltä näyttää, kun hänen leninkinsä istuu niin hyvin ja hänellä on uudet tanssikengät...

Tuo oli erään kateellisen tytön ääni.

— Huomasitteko, kuinka usein Arthur Iidan kanssa tanssii? Hän tanssi kolme kertaa jo ensi valssissa.

— Kuulkaa, tytöt, eikö se Elli todellakaan osaa tanssia?

— Ei osaa muuta kuin ehkä harakkaa...

Tuo oli tyttöjen mielestä sukkelaa, ja kaikki purskahtivat he sille nauramaan. Mutta samassa soitettiin

franseesiin, ja Elli kuuli, kuinka kavaljeerit tulivat daamejaan noutamaan ja menivät niiden kanssa salfiin.

Tyttöjen pilkka vaikutti Ellissä uhkaa.

Päätävästi nousi hän ja meni salin ovelle seisomaan. Hän tahtoi uhallakin näyttää, ettei häntä oltu pyydetty tanssiin, ja hän olisi suonut, että joku olisi tullut häneltä kysymään ja hän olisi saanut sanoa, ettei osaa tanssia eikä aio opetellakaan.

Kuinka se oli hänestä hassulta näyttävinaan tuo kaikki tanssiminen tuossa lattialla! Hyppivät ja kulettivat toisiaan ja olivat kauheasti olevinaan. Sigrid varsinkin siltä näytti. Ellistä näytti, että se koetti olla niin viehättävä kuin suinkin. Ja kun hän hyppeli Ellin ohitse ja hymyili hänelle ja nyökäytteli päätään, näytti sekin Ellistä keikailemiselta eikä hän ollut sitä näkevinään. Ei sitten Sigridkään häneen enää katsonut.

Vaan vähitellen ja huomaamatta rupesi uhka sulamaan. Musiikki soi välistä niin surumielisesti, ja parit tanssivat äänettömässä tahdissa, melkein totisina. Silloin tuntui, kuin olisi tehnyt mieli sujuttautua siihen yhteen joukkoon ja liikkua edestakaisin ja ympäri, niinkuin ne. Miksi ei hän oikeastaan mennyt valssiin, silloin kun Arthur häntä pyysi?... kyllähän hän oli valssiakin tanssinut Sigridin kanssa ja Sigrid oli sanonut, että kyllähän se menee. Sitä miettiessä ja tanssin yhä jatkuessa ja vaihdellessa suli mieli yhä surullisemmaksi, ja uhka valui kuiviin. Tuli sydämeen niin omituinen tyhyyden ahdistus, ja ennenkuin tiesikään, valutti taas veden silmään, ja yhtenä sekavana meluna kävi liike salin lattialla. Elli oli tähän saakka seisonut keskellä ovea ja pitänyt tuolin selustasta kiinni. Nyt hän vetäytyi pihtipielen juureen, istuutui tuolille ja katseli sieltä yhä saliin. Eikä

hän tahtonut saada silmiään irti tuolta kiiltävältä lattialta ja noista tanssivista pareista, jotka sitä pitkin liukuivat.

Arthuria seuraamasta hän vähän väliä silmänsä tapasi. Hän tanssi Iidan kanssa ja johti franseesia. Välistä hän jätti naisensa paikoilleen ja lähti muita viemään. Elliin tuli silloin jonkunlainen hämärä toivomus, että ehkä Arthur yht'äkkiä jättää Iidan siihen ja tulee häntä nou-tamaan, ja sitten he yhdessä tanssivat, mutta Iida saa istua yksin.

Tuo oli puoleksi unelmaa, ja niin tuli tietämättä mie-leen ja löytyi sieltä yht'äkkiä tällainenkin kuva ... Hän on kauniiksi, valkoiseksi olenoksi puettu — hänellä on suortuvat hajallaan ja punainen rusetti, on ranneren-gas ja pienet silkkikengät; — ei kukaan häntä alussa tästä piilosta huomaa, ne luulevat kaikki, että hänellä on entinen ruma pukunsa. Ja siksi ei kukaan tule häntä pyytämään. Mutta sitten tulee Arthur kuitenkin, ja he lähte-vät tanssimaan lattiaa pitkin. Ei ketään muita ole lat-tialla, he yksin vain tanssivat. Hän osaa tanssia paremmin kuin kukaan muu ... ja kaikki katsovat ... ja kauan aikaa he tanssivat ...

Noissa unelmissa ollessa oli franseesi jo päättynyt ja tanssittiin loppuvalssia. Taas pyörivät Arthur ja Iida yhdessä ja viipyivät viimeksi lattialla. Ne tanssivat huo-lettomasti ja vapaasti, puhellen keskenään. Elli katseli loppuun saakka heidän tanssimistaan, mutta sitten kun Arthur heitti Iidan ja meni herrain kamariin, hiipi Elli takaisin Sigridin huoneeseen.

Hän olisi tahtonut olla siellä piilossa koko ajan, niin ettei kukaan olisi häntä nähnyt eikä hänen tarvinnut ketään nähdä. Tanssikoot muut siellä, hän piilee täällä. Miksi hän oli tullutkaan tänne? Vaan olihan hän luullut,

että olisi samanlaista kuin aina ennenkin Sigridin luona. Ja Elli muisteli ja muisti, mitä kaikkea he olivat tuossa pöydän ääressä puhelleet Arthurista ja muista asioista ja kuinka Sigrid oli tuon peilin edessä hänen tukkaansa sitonut ja sanonut sitä kauniiksi.

Nyt oli koko huone toisenlainen. Tuo ovi oli silloin kiinni ja sen edessä Sigridin sänky, joka nyt oli siirretty kaappiin kiinni. Tämäkin huone oli nyt yhtä vieraan näköinen kuin kaikki muutkin.

Ja Ellille tuli vähitellen vastustamaton halu päästä pois koko tästä seurasta omaan kamariinsa. Kun vain olisi jotenkuten salaa päässyt, kenenkään näkemättä. Eihän häntä kukaan täällä kaipaa! Kullakin on omat —

— Missä on Elli? kuuli hän yht'äkkiä viereisestä huoneesta Sigridin kysyvän. Ja samassa tuli hän oman huoneensa ovelle ja huomasi Ellin.

— Täälläkö sinä olet? Miksi sinä istut yksin? Oletko saanut teetä tai mitään muuta?

— En minä tahdokaan.

— Kuule, mikä sinun on, Elli? Sinä melkein itket...

— Ohoh! Ei, kyllä minulla on hyvin hauska.

Elli koetti olla ivallinen, mutta ei voinut itkulta, joka työntihe ulos. Sigridkin heltyi ja puristi Ellin rintaansa vastaan ja suuteli häntä.

— Kuule, Elli, sano nyt, mikä sinun on?

— Ei mikään...

— Onko sinun siksi ikävä, kun et voi tanssia?

Elli ei vastannut. Mutta Sigrid juoksi yht'äkkiä pois ja palasi kohta takaisin, vetäen Arthuria kädestä.

— Ja nyt me tanssimme piiritanssia! Tytöt, piiritanssia!

He ottivat molemmat Ellin keskeensä ja vetivät hänet saliin, jossa pian muodostui pyörivä ja laulava kehä.

Arthur pyysi Ellin ensiksi piiriin ja muut lauloivat:

»Ole sinä vain minun armahain,
sinua minä rakastan».

Elli oli yht'äkkiä ihan huumantunut. Kaikki unohdettiin, entiset ikävyydet, kömpelöt kengät ja huonot vaatteet ja se, ettei osannut tanssia. Tätä hän osasi, ja Arthur oli häntä pyytänyt tanssiin! Hän pyöri, hyppeli ja lauloikin, ja tukka heilui ja hameet hulmusi.

XI.

Kun Elli seuraavana aamuna meni kouluun, ei Sigrid vielä ollut siellä. Muut tytöt seisoivat melkein kaikki ison taulun takana ja tarinoivat, selkiään uunia vasten lämmitellen.

Elli seisoi sattumalta taulun edessä, johon oli kartta ripustettu ja katseli sitä.

Tytöt puhuivat eilisistä tanssiaisista ja arvostelivat lyseolaisia.

— Vaan se Elli, kuinka se oli hassu! sanoi yht'äkkiä muuan tytöistä.

— Niin, sanoi toinen heti, näittekö, miten hän harppaili piirihyppyä... muutahan hän ei osaakaan...

— Se oli, niinkuin minä jo eilen sanoin: harakkaa.

Elli aikoi mennä, mutta jäi kuitenkin seisomaan. Puhe taulun takana jatkui samaan suuntaan:

— En minä ymmärrä, kuinka se Sigrid, joka on semmoinen aristokraatti, voi pitää tuollaisesta talonpoikaistytöstä kuin Elli.

— En minäkään ymmärrä.

— Ei hän enää pidäkään.

— Mistä sinä sen tiedät?

— Tiedänhän minä, kun se itse sen sanoi.

— Mitä hän sanoi?

— Sitä vain, ettei hän välitä juuri ollenkaan enää Ellistä...

— Niin hän sanoi... kuulin minäkin, kun hän sen Iidalle sanoi.

— Vaan tiedättekö, tytöt, mitä Sigrid vielä sanoi?

— No?

— Että se hullu luulee, että Arthur muka on häneen rakastunut.

— Ei, mutta sehän on aivan...

Huudettiin rukouksiin ja puhe keskeytyi.

Kun Elli kuuli puheet, varsinkin viimeisen, oli kuin olisi jotain mennyt hänessä lukkoon.

Sigrid, johon hän niin oli luottanut —!

Vaan ei, ei hän sitä voinut ajatellakaan... parempi olla ajattelematta.

Hän ei mennyt rukouksiin, vaan jäi luokalle ikkunasta ulos kadulle katsomaan. Sigrid oli myöhästynyt ja tuli rukouksien alkaessa hänkin luokalle. Hymyili tullessaan ja aikoi lähestyä Elliä.

Mutta keskilattiassa muutti hän kulkunsa ja hiipi hämillään rukoussalin ovea kohti.

Elli oli kääntynyt, katsonut tylyn, kylmän katseen, joka oli vähän välähtänytkin, ja kääntynyt taas takaisin ulos kadulle katsomaan.

XII.

Muutamien vuosien kuluttua lopetti Elli koulunsa ja tuli lopullisesti kotiin, sinne jäädäkseen eikä enää lähteäkseen. Olisi kyllä halunnut jatkaa lukujaan, kerran oikein alkuun päästyään, mutta isä sanoi, etteivät varat kannattaneet. Eikähän »yhden tytön» tarvitse kaikkia maailmoita lukea... riittäähän sille vähempikin.

Muuten ei isä ollut hänen kouluunsa oikein tyytyväinen...

— Mitä sinä nyt olet siellä oppinut? kysyi hän.

Elli ei käsittänyt, mistä syystä isä niin äreästi kysyi, eikä osannut muuta vastata kuin:

— En minä tiedä.

— Mutta onhan hänellä hyvä todistus... hän on melkein ensimmäisiä, huomautti äiti.

Isä ei vastannut siihen mitään. Jos hänellä oli jotain mielessä, sekaantui se tällä kertaa savuntakaiseen murinaan. Tytön olennossa oli jo jotain aikaihmistä, niin ettei käynyt oikein toruminenkaan. Joka vuosi kotiin tultua oli sitä ollut siinä yhä enemmän.

Illalla, kun äiti töistään päästyään laskeutui tilalleen isän viereen, murahti isä:

— Ei minua oikein miellytä tuo tyttö... taikka kyllä tyttö, mutta ei hänen koulunkäyntinsä... Mitä

hän on oppinut? Ei mitään! Vaikka kyllä lupasivat ja vakuuttivat...

— Mitä sinä tarkoitat?

— Sitä, että miksi hän ei tarttunut vanhaa isäänsä kaulaan ja suudellut häntä, niinkuin hellä tyttö tekee... ja pöydässä hän ei ole kohteliaampi kuin ennenkään. Minä koetin katsoa leipäkoriin, mutta hänkö olisi sitä huomannut?

— Se voi olla niin näin ensi kerralla... ei hän nyt huomannut, kun juuri vasta tuli kotiin.

— Silloinpa hänen juuri olisi pitänytkin... ja niin kömpelön näköinen kuin hän vielä on... saa nähdä, joutuuko hän koskaan edes naimisiin...

— No mutta, hyvä isä, vielähan sitä nyt ennätää...

Isä ei taaskaan siihen virkkanut mitään. Oli kauan aikaa vaiti. Sitten kääntyi seinään päin, ryki vähän ja nukkui.

Äitikin kääntyi kyljelleen huoaten niin omituisen raskaasti kuin hän viime aikoina maata pannelsaan aina huokasi.

— Kuinka turhia hän ajattelee! sitä äiti huokasi — ja kuinka hänen mielensä on maallisissa kiinni, vaikka kuolema voi tulla millä hetkellä hyvänsä... vaikka tänä yönäkin.

Ja pelko isän kuolemasta tuli aina yhä selvemmin äidin mieleen, kun hän valoisana kesäyönä siinä edessään näki hänen paljastuneen takaraivonsa, jota päivä päivältä yhä harvemmat hiushäkkyvät verhosivat. Pelko omasta kuolemasta myöskin ja samalla koko maailman ja ihmiskunnan häviöstä ja kadosta. Jos vain olisi valmis, jos olisi kilvoituksensa loppuun kilvoitellut ja olisi otollinen uuteen elämään... —

Ellikin sen huomasi, että isä oli viime vuotenaan kovasti vanhentunut. Ikä näytti ikäänkuin odottaneen jotain jyrkkää rajaa, josta yli päästyään se alkoi tavattomalla vauhdilla liukua alamäkeä. Heti kohta, kun Elli ajoi pihaan ja näki isän rappusilla seisovan, huomasi hän muutoksen harmaissa hiuksissa. Ja huoneeseen kynnyksen yli astuessaan oli isä ollut kompastua. Sitten tuntuivat puhe ja kaikenlaiset kysymykset niin lapsellisilta.

Äidistä ei Elli ymmärtänyt, oliko hän vanhentunut vai ei. Sen huomion hän kuitenkin teki, että äiti koetti pitää silmällä isän pienimpiäkin tarpeita. Se pisti nyt siksi silmään, kun äidin puolelta oli aina ennen ollut isää kohtaan jonkunlaista kankeutta.

Nuo huomiot tulivat uudelleen Ellin mieleen, kun hän istui makuuhuoneensa ikkunan ääressä ja riisuutui.

Nyt sitä siis on lopullisesti kotona, ajatteli hän sitten. Ja nyt on siis koulunkäynti loppunut, ajatteli hän sen lisäksi.

Samassa alkoivat muistot siltä ajalta muutamissa hyppäyksissä rientää ohitse. Ensi lukukauden muisto antoi yhä vielä nytkin painavan tunteen ja pudistutti häntä kauan, ennenkuin lähti. Sillä sitä aikaa ei Elli mielellään tahtonut muistella, vaikka se usein pyrki mieleen tulemaan. Kovasti hän oli siitä ensin kärsinyt, kun oli huomannut, minkälaista Sigridin ystävyys oikeastaan oli ollut, jota hän oli ikuiseksi kuvitellut. Hän oli jäykistynyt ja vaalennut muutamiksi päiviksi niin, että sen toveritkin huomasivat. Vähitellen oli sitten sulanut, mutta aivan entiselleen ei kuitenkaan... sydämen pohjalle jäi routa, joka usein kylmää huokui. Sigridin kanssa ei ollut mitään puheita eikä mitään selvityksiä. He liu-

kuivat toisistaan erilleen kuin salaisesta sopimuksesta. Vähän aikaa näytti Sigridiä jokin vaivaavan, ja hän koetti lähestyä Elliä. Mutta kun se ei onnistunut, hankki hän uusia ystäviä. Ja muuten hän sitten jo seuraavana keväänä muutti vanhempainsa kanssa jonnekin Etelä-Suomeen.

Sigridin poismuutto oli Ellille helpotus. Sillä joka kerta, kun hän tuli kouluun ja näki Sigridin, pisti häntä kuitenkin vanha muisto. Varsinkin silloin, kun Ellistä jonkun ajan kuluttua silloin tällöin alkoi näyttää, että Sigrid oli sama hyvä tyttö kuin ennenkin.

Seuraavina vuosina innostui Elli lukemaan. Luki koulukirjoja ja oli niissä ensimmäinen. Mutta enemmän vielä hän luki muita. Ahmi yökaudet kaikkea, mitä sai käsiinsä, lensi pitkin maailmaa, kulki löytöretkillä ihmeen ihanissa maissa, ihaili solakoita kullankiiltäviä kuninkaitten poikia ja kärsi prinsessojen kanssa, jotka rakkaudesta huokailivat peikkojen luoliin vangittuina. Vasta kun kynttilä oli jalkaansa asti palanut, täytyi hetkeksi pysähtyä, kunnes pimeä huone taas antoi mielikuvituksen siiville tilaa, omin päin jatkaakseen huimia matkustuksia. Huimia ne olivatkin. Kohosi vuori korkea kuin Himalaija, ja toisessa päässä taivaan rannan yleni toinen samanlainen. Niiden välisen matkan hän aina osasi, sillä tien oli tähdillä valaissut joku, joka siellä häntä odotti ja tuli puolitiehen vastaan ja puoliriehen saattoi. Voi ihanuutta!

Unta se ei ollut tuo eikä myöskään aivan valveillaan olevan ajatusta. Se oli auki silmin haaveksimista, oli oman mielen runoa, joka tietämättä tulee, on aikansa ja katoa, vaikka sitä kuinka pidättelisi.

Mutta saivat nuo haaveet muodonkin joskus, asettuivat sanoiksi, joihin tuli itsestään sointuakin, varsinkin

juuri noin iltasilla loikoessa ja kuunnellessa kellon napaisua seinällä. Mutta yöllä nekin purkautuivat, eikä aamulla enää muistanut sitä, mikä iltasilla oli kerälle kokoon-tunut.

Aamulla sen sijaan oli muut asiat mielessä ja etu-päässä koulukirjat ja koululuvut. Oli tullut uhka siihen, että hän näyttää kaikille niille, jotka ovat hänestä halvek-sien puhuneet, näyttää mihin hänkin kelpaa. Ja niin oli hän ponnistautunut lukemaan ja jo toisena lukukau-tena hän oli ensimmäinen luokallaan.

Siinä hän sitten todella innostuikin lukemaan, ja olisi halunnut yhä enemmän tietää ja oppia. Mutta silloin loppui koulu, ja isä vaati kotiin.

Ennen lähtöään latoi hän kaikki kirjansa vasuun ja päällimmäiseksi hän pani muutamia kaunokirjallisia teoksia, joita oli itselleen hankkinut.

Tuossa ne nyt olivat hänen huoneessaan. Hän otti ylimmäisen ja katseli sitä. Se oli Runebergin »Hanna». Hän selaili sitä, mutta ei nyt tehnyt mieli lukea. Väsytti myöskin ja rupesi tuntumaan kovin ummehtuneelta pie-nessä huoneessa. Hän tahtoi avata ikkunan, mutta huomas, etteivät talvilasit vielä olleet pois otetut. Tuli sama tunne kuin kotiin tultua isän ja äidin kanssa istuessa tulo-kahvia juomassa. Oli jotain painavaa ja ummehtunutta ilmassa. Tai paremmin jotain vanhaa. Kaksinkertaisen ikkunan läpi näytti koko maisema matalalta ja raskaalta ja ryppyiseltä. Kaikki olikin täällä tuota samaa vanhentunutta. Muistui mieleen vanha ruunakin tullessa, sen silat ja iänikuiset kääsit, joista revenneen nahkan reiistä pisti karvoja ulos.

Vaan isä oli eniten kaikista vanhentunut ... seköhän se tuolla kuorsaa ... tuolla seinän takana.

XIII.

Aamulla nousi Elli varhain ja kävi katsomassa kaikki tutut paikat, kellarinkatot, nuottakodat ja monet muut... Ja hymyili itsekseen niille muistoille, joita niihin oli kiinnittänyt.

Päivällisellä oli jälkiruokaa Ellin tulon kunniaksi, ja ennen ruokalepoaan kyseli isä Elliltä kaikenlaista koulusta. Elli kertoi muutamia leikillisiä kohtia, ja isä niille nauroi. Nauroi vielä uudelleenkin ja oli nähtävästi mielissään. Äiti hymähti myös hänkin.

Kun isä meni ruokalevolle, taputti hän Elliä tyytyväisenä päähän. Elli otti kirjansa ja poistui puutarhaan lukemaan. Oli jo ehtinyt valita siellä itselleen istumapaikan pihlajan alla. Vähän päästä tuli sinne äiti.

— Mitä kirjaa sinä luet, Elli?

— Se on Runebergin »Hanna».

— Näytäs... eikö tämä ole semmoinen romaani-kirja? Ei sinun pitäisi näitä kirjoja lukea.

— Ei tämä ole mikään romaani.

— Vaan eikö siinä kuitenkin ole rakkaudesta?

— Enkö minä sitten saa tätä enää lukea?

— En minä tahtoisi, että sinä lukisit.

— Mitä pahaa siinä on, jos lukee?

— Se on synti...

Elli katsoi äitiin eikä puhunut mitään.

— Niin, sinä et sitä nyt ymmärrä, eikä sitä ymmärrä moni ihminen ... mutta sinun äitisi tietää, kun on sen itse kokenut ... Ei se kiellolla parane, ei muuta kuin pahenee, enkä minä tahdo sinua kieltää ... Sillä nuorena tekee siihen mieli ... Vaan se on kaikkein pahinta, kun niissä kirjoissa on maallinen elämä niin kauniiksi kuvattu ... eikä sitä kuitenkaan ihminen saa, vaikka kaiken ikänsä turhaan halajaa ... Mutta jos sinä Jumalan sanaa tutkisit, niin huomaisit, ettei hän tämän maailman onnea tarjoa, joka pian haihtuu, vaan iankaikkisen elämän onnen, joka aina pysyy ... Joka sinne kerran pääsisi ...

Äiti huokasi syvään, ja kyynel valui pyyhkimättä alas pitkin kalpeata poskea. Vähän aikaa istui hän vielä, kädet helmaan laskettuina, niinkuin hänen tapansa oli, ja katsoi eteensä ruohopenkkiin. Oli ääneti, eikä Ellikään puhunut. Ellin mielestä olisi hänen pitänyt äidilleen jotain virkkaa; mutta ei hänellä ollut mitä sanoisi.

Sitten äiti lähti. Raskaasti hän käveli, hartiat kumarassa ja vähän kierossa. Niskassa riippui riutuva hieno palmikko, joka päässään suippeni melkein yhdeksi hiukseksi ... Sen oli Elli kuullut, että äiti nuorena ollessaan oli ollut hyvin kaunis ... oikein kuuluisa siitä. Ja Ellin tuli nyt yht'äkkiä niin äärettömän sääli äitiä, että hän olisi juossut hänen jälkeensä ja syleillyt häntä, jos vain olisi kehdannut. Mutta heidän välinsä oli aina ollut niin kankeaa ja ujoa.

Koko sen päivän oli Elli kuitenkin äidin läheisyydessä ja auttoi häntä talouden toimissa.

Äiti oli tullut heränneeksi, sen oli Elli jo tätä ennen kotona käydessään huomannut. Mutta vasta viime vuonna hän oli jättänyt herraspukunsa ja pukeutunut heränneiden vaatteisiin.

Hän oli viime talvena matkustanut yksinään rengin kanssa vanhalla ruunalla kauas Pohjanmaalle vanhan heränneen miehen luo, ja muutaman ajan kuluttua oli se mies itsekin pappilassa käynyt ja viipynyt siellä yön ja seuraavan päivän. Sitä ennen oli äiti ollut suuressa sisällisessä tuskassa, vaan kun herännyt mies oli mennyt, oli äiti sen jälkeen ollut paljoa rauhallisempi.

Rekeen astuessaan olivat heränneen miehen kuulleet hyvästiksi sanovan:

— Sinun vaimollasi on tosi tuska ja tarve iankaikkisen elämän perään ... eläkä häneltä sanan harjoitusta kiellä, vaikka itse oletkin suruton mies ... ja vaikka sinulla valta talossasi siihen olisikin.

Ei isä sitä kieltänytkään, sillä äiti oli viime aikoina ollut ihmeellisen nöyrä ja kärsivällinen kaikessa. Hoitanut oli häntä, niinkuin todellisen aviovaimon tulee. Ja isä tuumi, että hän vanhenee ja tarvitsee yhä enemmän hoitoa.

Ja niin tuli sen jälkeen melkein joka sunnuntai-ilta ja välistä viikollakin äidin luo keittiöön ja keittiökamariin vanhoja vaimoja, ja muutama hiljainen, alakuloinen mieskin. Ne istuivat allapäin ja lukivat postillaa ja veisasivat surullisia virsiä.

Isä kun oli ruokalevon maannut ja piippunsa polttanut, kuuli aukinaisten ovien läpi veisuuta toisesta päästä rakennusta toiseen, ja hänelle tuli ikävä. Hän käveli huoneesta huoneeseen, seisoskeli ikkunoiden edessä ja katseli milloin puutarhaan, milloin kartanolle, milloin lehtikujalle, joka vei pappilasta kirkolle päin. Mutta ei siellä ollut mitään erinomaista, ei mitään huvittavaa, kaikki oli sitä yhtä tyyntä pyhäillan surullista sointua.

Isä haukotteli ja kulki keittiökamarin ovelle, jossa

äidin vieraiden lämmittämä ilma paksuna tuoksahti häntä vastaan. Sieltä palasi hän saliin, ja katsahti joka kierroksella Ellin kamariin, jossa tämä istui ja luki. Viimein isä tuli sisään.

— Äiti se istuu siellä ja veisaa, sanoi isä.

— Niin.

— Mitä kirjaa sinä luet?

— Tämä on Runebergia.

— Oletko sinä lukenut Tegnériä?... Tegnér on mainio runoniekka. Etkö sinä ole lukenut »Frithiofs sagaa»?

— En minä vielä ole, vaan on se minulla täällä mukana.

— Minä osasin Tegnérin »Frithiofs sagan» ulkoa ennen nuorena ollessani, ja muistan minä siitä vielä nytkin monet paikat:

»Kesä tulee, linnut laulaa, maa ja metsä vihannoi, vapahina järvet, virrat merta kohti pauhinoi, hehkuposkin niinkuin Freja ruusupensas punertaa, ihmispoven täyttää toivo, voima rinnan avartaa».

— Se Runeberg, kyllä minä olen siitä kuullut, että se hyvästi kirjoittaa, vaan en minä luule, että se Tegnérille vertoja vetää. — Luepas minulle siitä jotain, jota nyt luet... mitä se on?

— Tämä on »Hanna».

— Jahah! Hanna, vai niin...

— Äiti ei siitä oikein pidä, että minä tätä luen. — Se tuli melkein ajattelematta, ja Ellistä tuntui, että kun hän sen sanoi, hän oli tehnyt jotain epäjaloa.

— Äiti on vähän omituinen, sanoi isä ja puhui niinkuin aikaihmiselle, joka tuntui Ellistä hyvin hyvältä. —

Olet kai huomannut, että hän on herännyt. Kuka olisi sitä äidistä luullut! Heti, kun sinä menit kouluun, alkoi hän miettiä ja istua synkkämielisenä.

— Mikähän siihen on syynä?

— Ei sitä ymmärrä, kuinka se semmoinen tulee... se tulee moneen ihmiseen näinä aikoina... Se on sitä sen Paavo Ruotsalaisen oppia, joka asui Nilsiässä. Hän oli jotenkin raaka ja sivistymätön mies... Vaan lue nyt... tai mennään minun kamariini ja luetaan siellä.

Mentiin, ja Elli luki, mutta veisuu kuului sinnekin ja häiritsi. Hän näki, että se isää vaivasi, ja hän ajatteli panna oven kiinni, mutta ei tohtinut, kun ei isä sitä pyytänyt.

Elli luki muutamakseen:

Yksin valvomahan iän, vaivain painosta vanhus uupunut on ja nyt päätaan kallistain nojatuolin pielehen pehmoiseen juur nukkunut. — Maass' edessänsä piipusta viel' yhä nous savu puoleks sammunehesta.

Kaunis on siinä hän nukkuessaan, surutonna ja tyyynnä, kaunis niin kuin vanha on, kun lumi peittävi hapset, huulilt' on puna pois sekä kuihtunut kuivunut poski, mut elo pitkän pitkä ja turvaise, lämmin ja kirkas otsaan uurtehiseen kuin ehtoo luo kajastuksen.

Niin Elli luki, ja isä myönsi, nähtävästi liikutettuna, että se oli kaunista...

— On niinkuin se tapahtuisi tuossa aivan, ihan niinkuin sen näkisi edessään.

Mutta samaan aikaan vaimot veisasivat, ja aivan selvään kuului keittiökamarista sanat:

Mielen' miks' suret maailman pääll',
 Kuin on kuitenkin' katoova tääll',
 Jumalaan sinuas turvaa, Hän tietää ja tahtoo sinua auttaa
 Kaikess' hädäss' Poikans' kautta.

Maaailman meno, rikkaus, hekuma Autuuteen ei aut', vaan on katoova; Mutta Kristus yksinäns' Autuuden ijäisen meill' ansaits', Hänelle kiitos olkoon kaikess' kansass'.

Sillä kertaa sai ovi olla auki. Mutta kun toisen keran sattui samalla tavalla, oli ovi itsestään kiinni. Vast'edes käski sitten isä aina sulkemaan oven, jos se sattui olemaan auki.

Äiti ei puhunut sen enempää Ellille noiden kirjain lukemisesta, mutta Ellistä tuntui, että hän päivä päivältä tuli äidistä yhä kauemmaksi. Se vaivasi myös, että hän sen sijaan läheni isää ja että se tapahtui ikäänkuin äidin kustannuksella.

Usein hän ei olisi tahtonut isälle lukea, varsinkaan ei silloin, kun äiti veisasi. Mutta isälle, joka oli aivan kokonaan innostunut tähän lukemiseen, sopi aina kaikkein parhaiten juuri sunnuntai-iltoina.

Kerran sanoi Elli sen isälle. Isän kiivas luonto kuo- hahti, silmistä lieskahti tuo omituinen paha ja melkein ilkeä katse, joka häneltä välistä tuli näkyviin:

— Mene sitten —, sanoi hän ja koetti pidättää, mutta se tuli kuitenkin: — mene sitten sinne akkain kanssa ynisemään!

Isä oli sillä kertaa väsynyt, hänen ruokaleponsa oli tullut häirityksi, ja kaksi iltaa peräkkäin oli juhannus- pyhinä veisuu häntä hermostuttanut.

Vaikka Elli sen tiesi ja ymmärsi, vaikutti se kuitenkin niin, että hän väkisinikin väistyi isän seurasta.

XIV.

Siitä pitäen alkoi Ellille tulla ikävät ajat. Yhä ikävämmät kuin ennen.

Kaikista ikävimpiä olivat kesällä pyhäillat. Ei oikeastaan tiennyt, mitä oli ikävä, mutta ikävä oli kuitenkin. Kirkkoväki oli kaikki kotiinsa mennyt, kylän nuoret rientäneet leikkipaikoilleen ja palvelustytöt ja rengit menneet yhteen mukaan. Päivä paistoi surullisesti koivikkoon lehtien välitse koko illan. Ei osannut tehdä mieli minnekään, kun ei ollut, mihin mennä, mutta ikävä painoi ja raukaksi mieltä. Elli istui useimmiten päivällisen jälkeen porstuan rappusilla ja katseli kirkolle päin tietä pitkin, jonka kahden puolen kasvoi koivuja, joiden väliin länteen laskeva päivä loi varjoja ja toisiin kohtiin valopaikkoja. Välistä lepattivat haavan lehdet puutarhassa, mutta koivujen lehdet eivät liikahtaneetkaan. Isä nukkui ruokalepoaan, ja äiti istui keittiökamarissa ja luki postillaa.

Elli oli noussut ylös kävelemään ja kulki puutarhaan. Uusi karttuunihame kahisi kävellessä, ja hän koetti kävellä niin, ettei se kahisisi . . . miksi, ei hän tiennyt . . . Puutarhasta pisti hän verkalleen muutaman marjan suuhunsa ja taittoi kukan, jonka kiinnitti rintaansa. Sitten hän laskeutui alas rantaan ja jäi katselemaan vasikoita, jotka seisovat polviaan myöten vedessä ja huiskuttelivat vuoroin kukin häntäänsä . . .

Ihan tyyni järvellä! Toisella puolen salmen kareh-
teli vain kaislikkorinnassa raukea tuulahdus. Soma olisi
soudella tuossa, antaa venheen kellua itsekseen ja sitä
välistä melalla auttaa! Elli meni nuottakodan luo, jonka
kupeella venheet lepäsivät teloillaan ja jonka saumoissa
liikkuva vesi silloin tällöin lökkasi. Nuotta riippui kuivana
nauloillaan, ja västäräkki lennähti jostain nuottakodan
sisästä kuivalle rantasavelle... keikutteli siinä ruumista-
taan ja lähti sirpattaen pitkin rantaa lentämään, seisahtuen
vasikkain kohdalle...

Elli työnsi venheen herkästi pyöriviltä teloilta ja
antoi sen työnnin vauhdista valtoineen liukua niin pit-
källe kuin sitä halutti. Limakon reunaan se meni, kään-
tyi siinä poikkiteloin ja seisahtui. Elli jäi kokkakaarelle
istumaan, airo sylissä, ja katseli alas veteen...

Rannan puolelta venhettä näkyi vielä pohja monen
kynärän päästä, mutta selän puolella oli jo musta jyrk-
käys. Syvenemistään syveni sinne ranta, ja kun kurkotti
venheen alle, huimentti päätä ja tuntui, ikäänkuin olisi
jokin kouristanut sydämen kohdalta ja tahtonut vetää alas
veteen ja luisuttaa pohjaa myöten sitten yhä alemma-
tummaan syvyyteen... Toisaalla vähän matkan päässä
venheestä kuumotti pohjasta entisen nuottakodan puitos,
jonka jäät olivat särkeneet ja siirtäneet jyrkkäyksen rin-
taan. Elli liikautti sinnepäin venhettään. Vettyneet hir-
ret ammottivat veden läpi päiväpaisteessa, ja nurkka riip-
pui syväyksen päällä mustaa vettä vasten... Hauki oli
asettunut jurrottamaan hirttä pitkin, vähän väliä pujakeh-
teli pikkukaloja pinnemmalla, ja niiden varjot luikahte-
livat hirren poikki ja välistä hauenkin ihan selän pääl-
litse... mutta hauki ei liikahtanutkaan... Ellin
silmiä kulki pohjaa pitkin, näki limoja, hakoja ja kiviä,

ja seurasi puitoksen hirsiä, jotka tarkemmin katsellessa vaipuivat yhä syvemmälle ja syvemmälle veden alle jyrkkäyksen sisään. Sitten taas nousi silmä takaisin hirttä myöten, jonka päällä hauki liikkumaton yhä viipyi, ja kohosi pinnalle, jossa pikkukalat karkelivat... mutta siitä jälleen hirttä myöten jyrkkäyksen rajaan ja mustaan veteen. Päätä tinki taas huimentamaan ja sydänalaa kouristamaan... mutta ei se nyt enää pahalta tuntunut... hyvältä tuntui ja herkältä koko ruumiissa... niinkuin olisi tahtonut kaikki sydänalassa toisistaan irtautua. Kun olisi vain syvemmälle nähnyt, jyrkkäyksenkin takana pohjaan, ja kuinka pitkälle sinne oli nuottakodan puitos uppoontunut. Elli liikautti venettä airollaan syvemmälle ja koetti tarkasti katsoa... vaan muuta ei näkynyt kuin mustaa vettä...

Yht'äkkiä hän säpsähti, ja piti panna käsi silmien eteen. Ei kuin hetkeksi kuitenkaan! Kuinka ei ollut sitä ennen huomannutkaan! Sieltähän näkyi koko hirveän korkea taivas, yhtä korkea kuin ylhäällä tuolla! Se sama tunne huimasi päätä, joka silloin kaupungissa siellä sillä korkealla mäellä... mutta ei se nyt päässyt puhkeamaan!... Elli puristautui airoon kiinni ja unohtui katselemaan. Noinko syvää siellä on? ... noinko korkeaa? Ja venhehän kelluu ihan kuin ilmassa... mitenkä se pysyy?... Ja minkähänlaista olisi, jos tuonne putoaisi? Jos heittäytyisi, hukkaisikohan?... Sieltähän on kuin taivas, kuin toinen taivas!... jos olisikin siellä oikea taivas?...

Hui! mikä se oli?... Jotain rapsahti venheen laitaan ja läiskähti siitä veteen. Taivas vavahti koko korkeudessaan ja hämmentyi samassa.

Rannalla nauroi joku. Säikähtäen kääntyi Elli sinne katsomaan ja näki isän seisovan rannalla ja hänen vieresään kaksi muuta herraa. Ne olivat aivan tuntemattomia, ja Elli hämmentyi siinä niin, ettei saanut venhettä maihin. Se kääntyi aina toiselle puolen, kun Elli toiselta puolen koetti meloa. Isä rupesi puoleksi huutaen neuvomaan, mille puolelle pitäisi mela panna.

— Ei sille... no, nyt toiselle... ei... pane sitten mela pohjaan ja työnnä... no!

— Ehkä minä saan auttaa neitiä, sanoi toinen herroista, otti airon isommasta venheestä ja kurkotti sillä venheen kokkaa.

— Ei, kyllä minä pääsen... antakaa olla! — Sillä oli valkoinen lakki, ja se veti vain. Ellin olisi tehnyt mieli häntä aiolla kastella.

— Vetäkää vain! kehoitti vielä isä.

Valkolakkinen vetikin, kokasti sitten venheen ja tarjosi Ellille kätensä. Vaan Elli hyppäsi omin neuvoin maalle ja lähti tervehtimättä pihaan menemään. Hän ei muusta tiennyt, kuin mitä pikimmin päästä pois jonnekin.

Mutta isä kysyi, tahtoiko hän mennä vieraita tervehtimättä, ja seisautti ja esitteli hänet herroille. Toinen oli ylioppilas... joku, jonka nimeä Elli ei kuullut, toinen oli se apulainen, jota oli koko viikon jo odotettu.

Ylioppilas tervehti kohteliaasti ja vapaasti, ja Ellistä tuntui, vaikkei hän silmiään maasta nostanut, että hän hymyili ja katsoi häntä silmiin. Sen Elli kuitenkin näki, että ylioppilaalla oli ruskeat vaatteet. Apulaisesta, jolla oli mustat vaatteet ja isot jalat, jäi Ellin huomioon, että hän tervehti hyvin omituisesti kättään ylöspäin kiver-täen... ja silmälasit oli sillä myös.

Ylioppilas ei virkkanut mitään.

— Hauska tutustua talon neitiin, sanoi apulainen, ja Elliä ennätti puistattaa joku hämärä vastenmielisyys, ennenkuin oli saanut kätensä irti. Käsi oli sitä paitsi pehmeä ja lämmin luhnake kuin kinnas.

Elli lähti hämillään ja sanaakaan puhumatta nousemaan pihaan. Veräjätä avatessaan huomasi hän kätensä vapisevan ja sydämen tykyttävän niin, että se korvaan kuului. Ja hän hengitti niin kiivaasti, että pelkäsi äänen pettävän, jos vastaisi, kun isä huusi hänelle, että hän valmistaisi teetä, sill'aikaa kun he kävelevät peltoja katselemassa.

— Ja tule sitten meitä kutsumaan... me menemme kirkolle päin...

Pihaan noustessa risteili harmi mielessä siitä, että isä oli tuonut vieraat sinne niin yht'äkkiä, ja oma tyhmyys ja saamattomuus harmitti toisin vuoroin. Tuomoinen oli niin isän näköistä!... Olkoot, ajatteli hän sitten, minä en välitä heistä enkä mene illalliselle enkä kutsumaan heitä... Mitähän se ajatteli se ylioppilas, kun minä juoksin ohitse..? Vaan ajatelkoon mitä tahansa, minulle se on ihan sama!

— Ketä ne on nuo vieraat? kysyi kuitenkin Elli äidiltä keittiössä... koetti kysyä huolettomasti, melkein halveksivalla äänellä.

— Se on maisteri, joka tulee apulaiseksi.

— Entäs se toinen?

— En minä tiedä.

Äiti vastasi pitkien väliaikain perästä ja oli tavalista totisempi. Niin hän oli aina, kun tuli vieraita, mutta puuhasi kuitenkin lakkaamatta ja teki kaikki tehtävät.

Elli pyysi saada auttaa, mutta äiti vastasi päätään kääntämättä ja sanoi voivansa itsekin tehdä.

Elli meni kamariinsa ja alkoi siistiä pukuaan. Siinä hän unohti peilin edessä laittautuessaan sen päätöksensä, ettei mene sisään vieraiden luo. Tuli uteliaaksi saada nähdä, millaiset kasvot oli ylioppilaalla, sillä niitä hän ei ollut katsonut. Hän hyräili siinä, palmikoi tukkaansa ja näki Runebergin »Hannan» pöydällään... Paiskasi sen puoleksi leikillä kiinni...

Kun hän oli valmis, ajatteli hän, menisikö itse kutsu- maan isää ja vieraita vai lähettäisikö jonkun muun. Ei hän sitä kuitenkaan päättänyt sinne eikä tänne, vaan lähti itse kävelemään kirkkokujalle päin.

Tulivat jo sieltä kävellen vastaan, ja Elli seisahtui puolitiehen, nojaten aitaa vasten ruispellon yli katso- maan. Ruis tuoksui hauskasti ja heilimöi parhaillaan, ja sen sisässä sinerti aina vähän matkan päässä joku ruis- kukka. Kun tuulahdus tuli, huojahti ruis ja sihisi hiljaa.

Elli sitä katseli ja taittoi aidan yli muutaman täh- kän. Sivusilmään näkyi yhä likemmäksi lähenevä valkoi- nen lakki. Ne olivat jo melkein kohdalla, mutta Elli ei ollut huomaavinaan.

— No, Elli? sanoi isä.

— Niin, ruoka on jo valmis... herrat ovat hyvät ja käyvät pihaan.

Elli tunsu saavansa itseluottamusta suuret määrät, kun sai sanotuksi sen aivan huolettomalla äänellä.

Herrat jatkoivat matkaansa. Isä ei jättänyt ylioppi- lasta. Selitti kesäkylvöistä ja syyskylvöistä. Vaan mais- teri kääntyi heti kohta Ellin puoleen ja alkoi puhella.

— Onko neiti huvitettu taloudesta? kysyi hän hyvin suurella painolla.

— Niin, kyllä minä olen, sanoi Elli ja katsoi maisteriin syrjästä päin. Hänessä oli jotain, joka epäilytti... ikäänkuin olisi ollut vähän tyhmä.

— Tämä on erittäin kaunis paikka, sanoi maisteri kohta perään. — Eikö tämä ole kaunis teidänkin mielestänne?

— Kyllä tämä on...

— Niin kaunista kirkon paikkaa en ole usein nähnyt... kun kirkko on kauniilla paikalla, jylhien kuusien ympäröimänä ja järven rannalla, kohooa sanankuulijankin mieli, ja saarnamies tuntee itsensä ylennetyksi... eikö totta, neiti?

Maisteri oli jostain syystä Ellin mielestä niin koomillisen näköinen, että hänen oli vaikea pidättää nauruaan.

— Eikö totta, neiti?...

Maisteri teki pyöreät silmänsä vieläkin pyöreämmiksi. Ja se oli liiaksi Ellille. Hän tunsii, ettei voisi kauemmin olla nauruun purskahtamatta ja kiiruhti edeltä pihaan. Maisteri jäi kummastellen odottamaan toisia. Mutta omaan kamariinsa päästyään ratkesi Elli niin hillittömään nauruun, että oli siihen menehtyä.

Ruokapöydässä sai Elli vasta oikein tilaisuuden tarkastella vieraiden ulkomuotoa. Ylioppilasta hän eniten katseli. Maisteria olisi myöskin katsellut ja vertaillut, mutta maisteri seurasi häntä aina silmillään. Ei hänessä Ellin mielestä ollutkaan paljon katselemista. Pyöreät kasvot, punakat ja pulleat posket, tukka pystyssä.

Ylioppilasta sai rauhassa tarkastella. Hän söi ja puheli isän kanssa eikä katsellut Elliin kuin joskus. Mutta silloin hän loi häneen pitkän ja tarkan silmäyksen... Mitähän varten lienee niin tehnyt?... Sillä oli vähän

kähärä tukka, ruskeat, päivettyneet posket ja valkea hieno otsa. Silmät olivat siniset. Ja kaulahuivi oli hänellä hyvin luontevasti solmittu.

Elli tarjosi hänelle mielellään. Kerran hän selitti isälle jotain niin innokkaasti, että unohti ottaa, vaikka Elli seisoj ja piti vatia.

Ja kun hän sen sitten huomasi, hämmästyi hän ja pyysi anteeksi. Silloin hän katsoi Elliä silmiin niin avoimesti ja hymyili niin herttaisesti, että Ellin tuli yht'äkkiä hyvä olla. Kun Elli sitten taas toisen kerran tarjosi, sanoi hän kyllä nyt muistavansa. Ja otti vadin laidasta kiinni ja kannatti itse sitä, niin kauan kuin pani eteensä ruokaa. Elli ei olisi sitä sallinut, ja heille tuli pieni riita vadista. Mutta Ellistä tuntui, että he sen kautta tulivat ikäänkuin tutummiksi.

Syötyä menivät herrat isän kamariin, ja kun Elli oli korjannut pöydän, meni hän saliin istumaan. Jotain tehdäkseen otti hän Runebergin »Hannan» polvelleen ja oli sitä lukevinaan.

Vähän ajan perästä tuli siihen ylioppilas. Elli oli ajatellut jo valmiiksi, millä hän puheensa aloittaa, sillä hänen mielestään oli hänen velvollisuutensa alkaa puhelu.

— Kuinka teitä miellyttää tämä paikka? kysyi hän.

Ylioppilas istuutui ystävällisesti tuolille Ellin viereen.

— Kuinkako miellyttää? Hyvin paljon. Tämä on kauneimpia paikkakuntia, mitä matkoillani olen tavannut. Tekisi mieleni melkein asettua tänne joksikin aikaa.

— Miksette voisi jäädä tänne? — olikohan se tyhmästi sanottu... Elli pelkäsi koko ajan, että hän sanoisi jotain typerää. Sopiko todellakaan pyytää häntä tänne jäämään?

Vaan ylioppilas ainoastaan vähän hymyili.

— Kiitoksia paljon, sanoi hän, mutta sitten en ehtisi matkustaa ympäri Suomen, niinkuin on matkasuunnitelmani.

— Taitaa olla hyvin hauskaa matkustaa?

— Kyllä se on hauskaa. — Ylioppilas taas hiukan hymyili. Elli tuli siitä aivan hämilleen... Hän oli arvelut nuo kysymykset hyvin sopiviksi, ja nyt ne näyttivät hänestä niin kovin tavallisilta, ja hänestä tuntui, että ne tulivat ikäänkuin pusertamalla ulos. Ja samassa välähti hänelle päähän, että kuka ties kuinka monennen kerran ylioppilas jo saa vastata semmoisiin kysymyksiin.

Siitä syntyi vähän aikaa kestävä äänettömyys.

— Mitä kirjaa te luette? Vai »Hannaa»? — Mitä pidätte tästä runoelmasta?

— Minä pidän siitä hyvin paljon.

— Runeberg on minun mielestäni pohjoismaiden etevin runoilija.

— Isä ihailee enemmän Tegnériä.

— Kaikki vanhat tekevät samoin. He eivät ymmärrä sitä tuoresta ja luonnonraitista, jota Runebergin runoilu uhkuu... eivät ymmärrä hänen yksinkertaisia vertauksiaan, hänen isänmaallisia aiheitaan... sanalla sanoen...

— Saanko luvan kysyä, mistä herrasväki niin innokkaasti keskustelee? kysyi maisteri, joka juuri silloin tuli saliin ja istuutui seuraan.

Hänen toverinsa ei häneen katsonutkaan, eikä Ellikään hänelle mitään virkkanut.

— Sanalla sanoen... niin, ja vielä eräs kohta, joka todistaa, ettei häntä ymmärretä. Tuossa on Hanna, jonka Runeberg antaa rakastua yhtenä ainoana iltana. Sitä

sanotaan epäluonnolliseksi, mutta minun mielestäni se on yksi Runebergin hienoimpia kohtia.

— En minäkään usko, että voi rakastua ja mennä kihloihin samana iltana kuin tapaa jonkun nuoren miehen.

— Ehkette te...

— Niin, en minä...

— Ehkette te ja ehkei moni muukaan... mutta siinä on runoilija kuitenkin osannut oikeaan paikkaan, kun hän on rakkauden antanut leimahtaa ensi katseen yhteen sattuesssa... hitaammin tai nopeammin... yksi päivä tai yksi kuukausi, se on vähäinen asia, kun kerran ensi silmäyksestä on tuli syttynyt ja alkanut kyteä... ja että se syttyy niin, sen on Runeberg ymmärtänyt, ja sille on hänen runottarensa antanut muodon.

— Luuletko sinä, että Runeberg itse on ollut sillä lailla kihloissa? kysyi maisteri.

— Millä lailla kihloissa?

— No, että noin samana iltana...

— Mistä minä sen tiedän... eikä se suinkaan ole tässä pääasia. — Vaan tämä ei ole ainoa hieno kohta Runebergin teoksissa. Niitä vilisee joka rivillä.

Hän innostui puhumaan, ylioppilas, Runebergista ja runoudesta ylipäänsä. Hän nousi seisaalleen ja istuutui jälleen ja puheli Ellille koko ajan. Maisteri istui ääneti vähän aikaa, teki muutamia kysymyksiä, jotka Elli piti aivan sopimattomina, ja lähti sitten pois. Ylioppilas oli Ellin mielestä paljon, paljon etevämpi.

Aivan uutta oli Ellille se, mitä ylioppilas puhui hänelle. Monta paikkaa oli Ellin mielestä epäselvää. Mutta hän luuli, että hänessä oli syy, ettei ymmärtänyt. Hän enemmän katseli häntä kuin kuunteli. Hän oli kaunis. Ei Elli ollut ennen niin kaunista miestä nähnyt. Ja hän

antoi hänen puhua eikä kysynyt, mitä ei ymmärtänyt, ettei häiritsisi. Vaan tuli hänelle siinä ajatus, että min-kähän tähden hän minulle yht'äkkiä noin puhuu.

Kun ylioppilas oli heittänyt hyvästinsä ja mennyt yliskamariin maata, kuuli Elli maisterin sanovan isälle:

— Minun ystäväni deklamoi niin mielellään... ja tyttärenne on harras kuulija.

Se oli ilkeästi sanottu Ellin mielestä, pahasti, alhai-
sesti, panettelevaisesti.

— Minne hän matkustaa? kysyi isä.

— Ei hänen matkallaan taida olla sen enemmän määrää kuin hänen luvuillaankaan.

— Eikö hän ole vielä mitään tutkintoa suorittanut?

— Ei mitään...

— Ohhoh! Mitä hän aikoo?

— En tiedä... jotain harrastuksia kai hänellä lie-
nee. Ainakin hän rakastaa hyvin puhua runouden tie-
doistaan varsinkin neitosille. Minä luulen, että ne ovat
kin hänen ainoansa.

Elli nauroi pilkallisesti yksikseen. Hän oli puoles-
taan ihan varma, että ylioppilas on monta vertaa vii-
saampi kuin kaiken maailman apulaispapit ja isät. Voi,
kuinka hän halveksii tuota maisteria! Noin puhua tove-
ristaan takanapäin.

Ylioppilas oli hänen mielestään sorretty olento, ja
hän kuvitteli, että kaikki häntä tuomitsevat ja että hänellä
ei ole ketään ystävää. Siksi hän ehkä puhuikin niin innok-
kaasti Ellille. Ja Elli ei häntä heitä... hän pysyy aina
hänen ystävänsä.

Tätä Elli ajatteli, kun muiden maata mentyä oli hii-
pinyt ulos koivukäytävälle päin kävelemään.

Kesäinen yö nukkui puolihorroksissa hänen ympärillään. Ruis lepäsi liikkumattomana, tähdät nuokallaan. Naapurin pellolla tuikahti muutamia kertoja lehmisavun valkea ja sammui. Kirkon kohdalla tuli muuan yksinäinen matkamies vastaan ja tervehti häntä.

Elli oli ensin ollut vihoissaan niistä puheista, joita oli kuullut. Nyt se vähitellen suli pois, unohtui, ja surumieli tuli sijaan. Ei hän juuri mitään ajatellut, katseli sitä kaikkea tuttua edessään, jota niin monesti ennen oli katsellut... kirkkoa, kirkonkylän taloja, peltoja ja maantietä. Oli siinä nyt jotain toisenlaista, kuin ennen oli ollut, mutta ei hän siitä päässyt selville, mikä tuon muutoksen teki.

Kun Elli taas läheni kotia, kuului vielä ylliskamarista kävelyä ja hiljaista hyräilyä. Ikkuna oli auki, ja Elli ikäänkuin vähän vavahti. Portin narahtaessa taukosi hyräily ja askeleet. Elli ei uskaltanut katsoa ylös ikkunaan, mutta hänestä tuntui siltä, että sieltä joku katseli.

Vielä riisuutuessakin läpähti sydän. Hän koetti sitä asettaa ja vakuuttaa itselleen, ettei hän ollenkaan tiedä syytä siihen.

Käytyään levolle muistui hänelle »Hanna» mieleen. Hän oli sanonut, ettei ensi iltana voi rakastua... Ei hän sitä vielääkään usko. Mutta sitä asiaa hän kuitenkin ajatteli siksi, kunnes nukkui.

XV.

Seuraavan aamun ensi ajatus herätessä oli vieraat siellä ylhäällä.

— Ovatko ne jo nousseet? kysyi hän palvelustyöltä.

— Ei ne vielä aivan.

— Joko veit kahvia?

— Jo minä vein yhden kupin... tässä menee toinen.

Elli toimitti jotain ruokasalissa. Palvelija tuli vähän ajan päästä takaisin ylhäältä tuoden toisen kupin koskematonna.

— Kuka ei juonut?

— Se, jolla on valkea lakki, se ei ottanut... vaan maisteri joi molemmat kupit leivän kanssa.

Ellistä oli ylioppilas hieno jo siitäkin syystä, ettei juonut kahta kuppia. Maisteri sitä vastoin — kaksi kuppia leivän kanssa!

— Ai, ai, mamseli! tuli tyttö ovelle sanomaan.

— No, mitä nyt?

— Niin, niin... nyt on sulhasia.

— Ole sinä...!

— Vai ei... nuori maisteri on tullut, ja siitä tulee mamselille sulhanen... sulhanen...

— Maisteristako?... Elähän ole liian varma.

— No, minä olen varma.

Ohoh! ajatteli Elli itsekseen. Niin ne kaikki luulee, mutta siinä ne suuresti erehtyvät.

Ja laulellen kävi hän järjestelemään huoneita.

Vaan aamu alkoi tuntua pitkältä. Ei ollut enää juuri mitään tekemistä... ilma oli kaunis, ja herrat yhä viipyivät ylhäällä.

Jotain tehdäkseen lähti Elli puutarhasta kukkia noutamaan, kulki ylskamarin ikkunan ohitse ja puheli juuri sen kohdalla muutaman palvelijan kanssa, joka sattumalta tuli ylös rannasta. Katsahti myöskin sattumalta ylös ikkunaan, mutta kääntyi pian pois, kun huomasi, että siellä liikuttiin. Meni puutarhaan. Oli jo paremmalla tuulella. Harmitteli kuitenkin sitä, että herrat aina niin kauan nukkuvat... herrat ylipäänsä, ja erittäin nämä.

Elli laitteli jo verannalla vihkoa kukista ja ruohoista, joita oli pöydälle levittänyt, kun ylhäältä alettiin tulla. Ne olivat ylioppilaan askelia... kohta kuului maisterikin tulevan... ja nyt ne laskeutuivat rappusia alas. Vaan ylioppilas tuli yksin verantaan. Hän oli maattuaan niin hauskan ja miellyttävän näköinen, kun juuri oli unen kasvoiltaan pudistanut.

— Hyvää huomenta! — kuinka olette maannut?

— Kiitos, hyvin! — Kylläpä nyt on kirkas paiste. — Ylioppilas meni verannan ovelle ja tarkasteli siitä ulkoilmaa. Aurinko häikäisi hänen silmiään, niin että piti varjostaa kädellä. Siinä oli jotain miellyttävää siinäkin.

— Eilinen ilta oli niin erinomaisen suloinen, sanoi Elli.

— Niin, minä näin, että olitte vielä ulkona kävelemässä, kun me muut jo olimme panneet maata.

Ylioppilas tuli ja istuutui melkein Ellin viereen ja lisäsi leikkillisesti:

— Te olitte kai haaveksimassa... kaikki nuoret tytöt haaveksivat illalla muiden maata mentyä...

— Se ei ole totta...

— Kyllä se on totta... tunnustakaa, että tekin olitte ajattelemassa jotain, jota tahdoitte oikein häiritsemättä ajatella.

— Te aivan erehdytte... aivan erehdytte...

— En erehdy... minä en erehdy ollenkaan... haaveksiminen on teidän ikäisillenne elinehto.

— Hyi, kuinka te olette paha!

— Se on, että oikeastaan olen erittäin hyvä.

— Ette ole hyvä, vaan te olette itserakas, kun luulette itseänne hyväksi...

Ja keskustelu kääntyi näin keveäksi, ja ennenkuin kutsuttiin aamiaiselle, olivat he Ellin mielestä jo vanhat tutut.

Yhtä hauskaa mielialaa kesti vielä aamiaisen jälkeen. Ylimmilleen se nousi silloin, kun tuotiin lapsi kastettavaksi ja maisteri toimitti kasteen. Elli ja ylioppilas katsoivat oven raosta ja palasivat aina toiseen huoneeseen nauramaan. Elli oli iloonsa menehtyä, kun ylioppilas nosti silmiään niinkuin maisteri ylös kattoon, pani kätensä ristiin ja asetti suutaan samalla lailla. Tuo yhteinen ivailu teki heidät niin tutuiksi, että Ellistä tuntui oudolta teitellä ylioppilasta.

Toimituksensa tehtyään tuli maisterikin verannalle. Hän oli vähän vielä taannoista tointaan juhmallisen näköinen.

— Sinä olet vielä arvokas äskeistä kyytiä, sanoi ylioppilas.

— Kuinka niin?

— Niin, niin, minusta vain näyttää, että sinä tunnet yhä vielä ruumiissasi kastaneesi lapsen.

— Kenellekä te, neiti, valmistatte tuota kukkasvihkoa? kysyi maisteri Elliltä eikä ollut kuulevinaankaan toveriaan.

— En juuri kenellekään.

— Vai niin, sanoi ylioppilas ja iski silmää, ettekö muista, että lupasitte antaa sen minulle?

— Niin, se on totta se... suokaa anteeksi... ottaa vain, tuoss' on!

— Saisinko luvan pyytää teitä valmistamaan minullekin sellaisen?

— Ei näistä enää taida tulla.

— Ja sitä paitsi, eihän papin sovi kantaa kukkasvihkoa.

— Neiti saa itse ratkaista... Sopiiko teidän mielestänne?

— En minä tiedä... vaan jos luulette sopivan, niin tehkää itse, tässä on kukkia. — Vaan eikö mennä katselemaan puutarhaa ja rantoja?

Ylioppilas ja Elli menivät. Maisteri jäi seisomaan verannalle.

— Te pujahditte läpi oikein naisen vaistolla, sanoi ylioppilas puutarhan portilla.

— Niin, vaan emme saa olla hänelle niin pahoja.

— Ei se haittaa mitään... tuskin tuollaiset teologit edes ymmärtävät, että heistä tehdään pilaa.

— Vaan hänhän on teidän toverinne.

— Ei hän oikeastaan ole minun toverini... Helsingissä olimme kyllä usein yhdessä, ja nyt minä tapasin hänet viime majatalossa... hän pyysi minua tulemaan tänne, ja minä tulin. Mutta emme me ole koskaan olleet mitään hengenheimolaisia.

— Ettekö olisi muuten tullut?

— En tiedä ... vaan kyllä kai kuitenkin olisin.

— Se on hyvä, että tulitte... Mennään nyt sou-
telemaan!

Ja hehkuvin silmin hyppeli Elli taapäin ylioppilaan edellä. Sitten hän juoksi ottamaan aitovarrelta heini-
kosta airoja.

— Tulkaa te ottamaan mela!

— Tekö siis soudatte ja minä pidän perää!

— Niin, minä soudan, ja pitäkää te perää!

Vaikka puhuttiin näin aivan tavallisia asioita, oli niissä kuitenkin jotain salaperäistä ja kummallista. Ikään-
kuin olisi jotain tarkoitettu, vaikka ei sanottu.

He alkoivat soutaa.

— Tuolla kävelee maisteri puutarhassa ja katselee tänne.

— Mitähän hän ajattelee, kun emme ottaneet häntä mukaan?

Siinäkin oli jotain salaperäistä. Varsinkin siinä: »kun emme ottaneet häntä mukaan».

Tekivät pienen kierroksen ja palasivat takaisin rantaan.

— Muistatteko, kun eilen kurkotitte minua melalla maalle... minun olisi tehnyt mieleni heittää airolla vettä päällenne.

— Miksette heittänyt?

— Nyt minä kyllä heittäisin.

— Miksi te nyt?

— Sillä te ette enää ole niin juhlallinen...

— Enkö ole enää juhlallinen?

— Ette ole... ette ollenkaan.

XVI.

Iltapäivällä tahtoi isä välttämättömästi näyttää kirkkoa vieraille, ja niin mentiin sitä katsomaan.

— Tapulista on avara näköala, tuli Elli sanoneeksi, kun kirkko oli nähty.

— Sinne minun täytyy mennä! huudahti ylioppilas... Minä en rakasta mitään niin kuin avaria näköaloja... tulkaa te minun kanssani!

Elli ei puhunut mitään siitä, rakastiko hän vai ei näköaloja, mutta oli itseksensä siitä niin innostunut, että vapisi levottomuudesta.

Ylioppilas oli jo ennen häntä ehtinyt sinne ja avannut yhden luukun. Ja siinä hän seiso, pitäen luukusta kädellään, ettei tuuli saisi paiskata sitä kiinni. Ellin täytyi kumartua hänen kainalonsa alitse, ja seisoessaan siinä hän melkein oli ylioppilaassa kiinni.

Valoa tuntui pimeitä portaita ylös tultua tulvivan nyt sitä enemmän. Häikäisi silmiä niin, että oli horjahuttaa ylioppilaan syliin. Ja tuli kummallinen voimattomuus, semmoinen, ettei olisi tehnyt mieli sitä estää.

Vaan tuuli puhalsi virkeästi, ylioppilas puhui ja innostui puhuessaan:

— Minä rakastan niin äärettömästi suuria, avaroita näköaloja! — Elli kuuli kaikki, mitä hän sanoi, näki siin-

tävät kukkulat toisen toisensa takana, tuulessa väräjävät vedet lähellä ja kaukana ... tuossa aivan alhaalla vihreän kirkkomaan ja sen suuret kuuset. Mutta enemmän hän tunsi koko ajan, että ylioppilaan toinen käsi oli yhä hänen takanaan, ja näki hänen toisen kätensä osoittelevan ja sen etusormessa kultaisen kantasormuksen kimaltelevan ... ja hänen itsensä yhä puhuvan ...

— Nuo suuret, laajat näköalat ne laventavat rinnan, ne povea ponnistaa ... Ja mieli kaipaa kauas, isompiin ilmamaailmoihin ... rohkeisiin otteluihin ... pois pikku-elämän jokapäiväisistä puuhista ... Ja tuo tunne saa muodon siitä halusta, joka pyrkii yli horisontin kukkuloiden ja yhä kukkuloiden taa ... Eikö niin? Eikö teidänkin mielestänne ole niin?

Niin, niin jotain semmoistahan hänkin tunsi. Vaan ei hän voinut siihen vastata ... pelkäsi äänensä vapisevan. Mutta hän tunsi, että ylioppilas lausui hänen sisimmät tunteensa. Vaan vaikka hän sen tunsi ja vaikka sitä ajatteli ja sen ymmärsi, kulki vieressä ja sekaantui yhteen toinenkin tunne, se, että hän oli ikäänkuin hänen syliinsä suljettu, joka hänen takanaan seisoï. Ja kun ylioppilas päättään käänti ja antoi kätensä liukua pitkin sinistä kaukaisuutta, seurasi silmä sitä, mutta näki samalla valkoisen lakinkin, hulmuavan sametin ja mustan tukan, joka oli korvan juuressa kähertynyt ja jota tuuli värisytri.

— Eikö niin ... eikö teilläkin ole samaa tunnetta?

— On ... kyllä minulla on.

— Siis ymmärrätte tuon, kuinka mieli suurissa lennähdyksissä haluaa kukkulain yli ... aina pitemmälle ... kauas kohti kapenevaa kaukaisuutta?

— Niin, tai kohota kuin lintu ylös pilviä kohti ja niiden läpikin ja sieltä alas ...

— Se on sama tunne... te siis ymmärrätte sen... harva nainen sen ymmärtää.

Elli uskalsi katsoa häneen ja hakea silmillään kiinni hänen silmäyksensä. Mutta ne yhä vain ahmivat suurta avaruutta, häneen kääntymättä. Ja Elli antoi hänen katella maisemaa edessään. Itse tarkasteli hän salaa häntä.

Ja kun hän tarkasteli, kasvoi ylioppilas tuossa hänen silmissään, kasvoi, jalostui ja muuttui miltei ylevämmäksi olennoiksi. Oli, kuin olisi tuo raitis pohjatuuli häntä hienonnellut, sorvaillut ja somistellut.

Molemmat vaipuivat he katselemiseen ja olivat kauan aikaa vaiti. Tuuli vain yhtä mittaa humauteli tapulin rakennuksissa.

— Oletteko huomannut, sanoi sitten Elli, kuinka yht'äkkiä, kun avaroita näköaloja katselee, ei tee mieli puhua, vaan ikäänkuin väsyä ja vaipuu äänettömyyteen? Eikä henno lähteä pois... on vain ja katsoo.

Ylioppilas ei näyttänyt kuuntelevan, mitä Elli sanoi. Vaan Elli tunsi, että hän olisi voinut sanoa paljon ja selvästi siitä samasta tunteesta... ja sanoilla, jotka sattuivat ja tarkalleen kuvasivat sitä, mitä hän tunsi.

Ylioppilas veti pitkän henkäyksen, ojensihe ja vei kätensä ulospäin avaruutta kohti.

— On se sentään hauskaa... äärettömän hauskaa!

— Mikä?

— Olla vapaa ylioppilas, vapaa kuin taivahan lintu... tulla milloin tahtoo ja taas lähteä, kun haluttaa, eikä mikään sido. Rientää ulos avaraan maailmaan... ulos avaraan maailmaan! Eikö niin? Ettekö ymmärrä, kuinka hauskaa se on?

Elli ei siihen vastannut. Vaan hänestä tuntui, että hän ikäänkuin heräsi hyvästä unesta. Ja hänen ilonsa

ja innostuksensa oli samassa mennyt. Tapuli luhistui maan tasalle. Kaikki ympärillä pieneni ja litistyi. Hänellä itsellään oli kuin olisi ollut kahle jalassa.

— Eikö jo mennä, sanoi hän raukeasti.

— Näin, mennään vain... johan olemme tämän nähneetkin... Ja laulellen alkoi ylioppilas panna luukuja kiinni.

— Milloin te jo lähdette? kysyi Elli pois kulkiessa. Ei voinut pidättäytyä sitä kysymästä.

— En tiedä, ehkä jo huomenna... täytyy käyttää kesää hyväkseen... se on lyhyt, kovin lyhyt... täytyy siis siitä oikein nauttia.

Elli ei puhunut siihen sanaakaan, mutta ylioppilas yhä jatkoi samaan suuntaan.

— Te ette voi käsittää, kuinka hurmaavaa on matkustaa ja nähdä maailmaa yhä uusissa muodoissa edesään... Ettekö ole koskaan matkustanut?

— En muuta kuin täältä kaupunkiin.

— Ei se ole mitään sen rinnalla kuin minä... minä en muuta haluaisi maailmassa kuin yhä olla rientämässä... minusta ei voisi olla onnettomampaa kuin täytyä kaiken ikänsä yksissä paikoin asua.

— Vaan kun täytyy...

— Jokaisen ihmisen pitäisi kuitenkin koettaa edes jonkun kerran elämässään päästä irtautumaan. Muutoin kaikki mielikuvitus, kaikki tunteet kuihtuvat ja kutistuvat ja kuolevat.

Kun Elli oli ääneti, vaikeni ylioppilaskin. Ja niin he tulivat mitään puhumatta pihaan.

Herrat istuivat verannalle totia juomaan.

Elli nouti ompeluksensa, ja hänkin tuli siihen vähän loitommalle istumaan. Hän kuuli isän ja herrain puhelua,

mutta ei itse ottanut siihen osaa. Ylioppilas ei lähdöstään puhunut, vaan kertoi siihen sijaan entisistä matkoistaan. Nauroi vähän väliä ja innostui. Elliä ei mikään naurattanut. Yht'äkkiä hän oli tullut välinpitämättömäksi ja melkein veltoksi kaikesta. Kaikki oli nyt jotenkuten ikäänkuin värinsä muuttanut. Tai oikeammin oli entinen harmaa väri tullut takaisin joka esineeseen. Niissä oli ollutkin semmoinen omituinen loisto näinä päivinä. Ei hän jaksanut kuulla herrojen puheita. Jätti työnsä istuimelleen ja meni hitain, raskain askelin kamariinsa ja katseli, ohimo käden varassa, kauan ulos puutarhaan ja rantaan. Istui siinä liikkumatta, kuinka kauan lienee istunut.

XVII.

Kun Elli seuraavana aamuna nousi ylös, kohtasi hän ylioppilaan eteisessä. Hänellä oli jalassaan pitkävartiset saappaat, ja hän laitteli matkalaukkuaan. Elliä hän tervehti hauskaasti ja tuttavantapaisesti, niinkuin eilenkin aamupäivällä.

Samassa tuli isäkin siihen.

— No, mitäs hommia teillä on... matkalle lähtevän näköinen?

— Niin, johan on aika lähteä.

— Minne on semmoinen kiire?

— Suureen avaraan maailmaan... ei ole mitään varmaa määrää... sinne menen, minne tie parhaiten vie.

— No, mutta eihän aamiaista syömättä.

— Kiitoksia vain!

Elli ei saanut ruokapöydässä mitään kulutetuksi.

Ylioppilas puheli kaikkien kanssa iloisesti ja huolettomasti. Ja koko ajan etupäässä siitä, kuinka hauskaa on olla vapaa ja kulkea sinne, minne halu vetää.

Ellin täytyi kesken syöntinsä nousta ja mennä kamaariinsa.

Siellä hän oli niin kauan, kun kuuli isän häntä kyselevän.

— Herra Kalm lähtee... tule heittämään jäähyväisiä...

Ellin kasvot olivat itkettyneet, ja hän näki, että muut sen huomasivat. Lieneekö ylioppilaskin sen nähnyt, sillä hän ei uskaltanut katsoa häntä silmiin.

Lähtevä heitti hyvästinsä, ja Ellistä tuntui, että hän puristi hänen kättään. Vaan ehkä hän vain niin kuvitteli.

Sitten menivät kaikki ulos. Elli taisteli kauan siitä, menisikö hänkin, mutta ei kuitenkaan voinut olla menemättä verannalle. Ylioppilas istui jo rattailla.

— Eikö matka sovi täältä kautta vielä tänä kesänä? kysyi isä.

— Ehkä sopii... en tiedä varmaan... vaan on se hyvin mahdollista.

— Jos sopii, niin terve tulemaan meille!

— Kiitos vain!

Hän kohotti lakkiaan, ja hevonen lähti liikkeelle. Jo oli pannut lakkinsa melkein päähän, kun huomasi Ellin verannan ikkunassa. Kohotti sitten vielä hänellekin. Hevonen kiskaisi juoksuun. Ylioppilas vähän horjahii taapäin ja tarttui ohjaksiin. Ja kohta ei erottanut pölystä muuta kuin valkoisen lakin ja hevosen vilkkuvat kaviot pyörien välitse. Sitten katosivat nekin tien kään-teeseen.

Ja yhteen hämärään lauttaan sulii Ellin silmissä ikkuna, vihreä pihamaa, käytävän koivut ja punainen portti.

XVIII.

Niinä päivinä, jolloin ylioppilas Kalm oli pappilassa, oli ikäänkuin uusi tuores nuoruuden puuska olisi puhaltanut koko tuon vanhan talon läpi. Ja niin oli, kuin olisi taivaskin siltä kohdalta kohonnut tavallistaan korkeammaksi, ilma raitistunut ja maailman rajat laajenneet.

Mutta kun ylioppilas oli pihasta ajanut ja viimeinen pöly maantiellä asettunut entisille aloilleen, laskeutui kaikki taas vanhoilleen, painautui kokoon entistään alemmaksi ja ummehtui tavalliseen ahtaaseen piiriinsä...

Illalla samana päivänä pakeni Elli koivikkolehtoon, joka kasvoi vähän matkaa pihasta järven rannalla niemessä.

Pohjatuuli puhalteli hiljalleen tummansinistä selkää pitkin ja huokaili viileästi ja puhtaasti ruohoissa ja lehvissä. Oli kuin olisi yhä valkeammaksi huuhdellut koivujen valkeita runkoja, joihin päivä levollisesti laskevalta taivaalta paistoi. Kaikki oli kiihкотonta ja välinpitämätöntä, eniten kaikista tuo verkalleen tulevien laineiden ontokolea loiskina rantakivillä.

Elli istui kaatuneen puun rungolla lähellä rantaa. Ei jaksanut pitkään aikaan ajatella mitään eikä jännittää mieltään mihinkään. Oli itkenyt silmänsä tulehduksiin ja poskensa polttaviksi. Täällä sai tuuli niitä valtoineen viihdytellä. Tietämättä tahtomatta näki hän vain sinisen pinnan ja mustanvihreät saaret.

Vaan pohjoistuuli teki tehtäväänsä ja huuhteli vähitellen hänen mielialansa ympäristön sointuun. Ja hän heräsi ajattelemaan ja huomaamaan sitä mukaa, kuin tuuli jäähdytteli silmät ja posket. Silmä alkoi seurata venhettä, joka saaren takaa ilmestyi ja pyrki toista saarta kohti. Se katosi sen taa, eikä muita venheitä näkynyt. Mutta muurahaisia kiipeili ylös ja alas sen koivun valkoista pintaa pitkin, jonka juurella Elli istui. Hän kulki silmällään muutamien mukana, jotka kuljettivat itseään monta vertaa suurempaa kuormaa. Katseli sitä ja ajatteli muurahaisten kohtaloa. Tuntui niin omituiselta, että maailmassa on ihmisiä ja että siellä sitten on tuollaisia olennoita, joilla on omat hommansa ja omat muista riippumattomat rientonsa. Mitä vartenhan ne rientävät ja mitä varten puuhaavat? Ja mikähän on niidenkin tarkoitus? Mitä varten ne ovat olemassa?

Mitä varten hän itse on olemassa? — se kysymys tuli sitten. Vaan se ei tullut kiihkoisena kysymyksenä, eikä siihen vastausta tarvittu. Ei tullut pilkalla eikä ivalakaan. Surullisena huokauksena se tällä kertaa tuli, laimeana arveluna pääsi mielestä.

Vaan yht'äkkiä ja melkein säikähdyttävän pian tunki tunkemalla päälle koko hänen olentonsa, tuon, joka vasta oli mennyt. Tulvimalla tulvi vastaan ulkomuoto, puhetapa, pienimmätkin piirteet, hattu, tukka ja silmät... Missä hän nytkin lienee? Mahtaa ajaa kaukana jossain tien käänteessä, iloisesti laulellen ja huolettomasti kärryihin nojaten...

Ja matkustaa suurta maailmaa kohti... suurta maailmaa kohti, jättäen taaksensa pienen.

Huomaamatta alkoivat siinä kyynelet vuotaa. Vaan ne eivät päässeet kuin puoliposkeen...

— Ei tämä kelpaa... täytyyhän minunkin jotain...
 Toinen menee ja toinen jää... eikähän siinä ole sen enem-
 pää!

Ellillä oli ollut risunkappale kädessään. Hän katkaisi sen kahtia, heitti palaset maahan ja nousi ravakasti ylös.

Nousu tuntui ikäänkuin puolelta päätökseltä. Niin-
 kuin olisi sen tehtyä ollut jotenkin pakko siihen, että
 täytyy tyytyä elämään, semmoisena kuin se nyt kerran
 on... itse jäädä ja antaa niiden nurkumatta mennä, jotka
 menevät.

Vaan pihaan käydessä oli, kuin olisi ollut mielessä
 jonkunlainen katumus. Tuntui siltä, kuin olisi heittäyty-
 nyt alaspäin liukumaan, ennenkuin viimeinen pitelevä
 sormi oli hervonnut.

Hän tuli pihaan. Kyytipoika oli palannut ja riisui
 hevosta. Isä häneltä kyseli.

— Veitkö monta väliä?

— Kaksi minä häntä vein.

— Mitäs se tuumaili?

— Ei tuo niin mitään... lauleli pitkin matkaa.

— Vai niin... kävelikö törmissä?

— Milloin käveli, milloin retkotti selkä kenossa.

— Vai niin... antoiko juomarahaa?

— Antoi markan.

— Ähäh! —

Lauleli pitkin matkaa! ajatteli Elli.

Samassa tuli siihen äiti.

— Eikö minulle olisi jotain tekemistä? kysyi Elli.

— Olisi karviaismarjapensaiden siivoilemista puutar-
 hassa, mutta ne taitaa pistellä kovin...

— Ei se tee mitään!

XIX.

Ja Elli meni puutarhaan ja kuukistui karviaispensaiden kupeelle niitä puhdistelemaan. Taitteli kuivia varsia ja antoi okaiden revellä käsiään. Tahallaan ei varonut ja melkein nautti siitä, että pisti. Oli osaksi suloistakin ajatella tuota, että hän näin painautuu maata vasten, ei katsokaan taivaalle eikä huoli sen korkeudesta... rupee muurahaiseksi. Ja mitä ne silloin liikuttavat häntä taivaan korkeudet ja avarat maailmat ja ne, jotka siellä rientää? Rientäkööt! Hän on luotu sinne, missä on, ja siellähän hänen täytyy olla...

»Ihminen on maan myyrä ja nainen on työjuhta.» — Se oli sanottu jossain kirjassa, jonka hän joskus oli lukenut. Totta kai se oikein oli, koska kirjassa niin sanoi?

Ja siis hän penkoo, tahtoo tahallaankin maata vasten painua! Sehän on hänen — kutsumuksensa!

Siinä oli jo iäva tuossa, ja se kasvoi, ja sitä keräytyi yhä tiukempaan sydämen alle. Sitä enemmän raastoi ja repi Elli marjapensaita.

Portti narahti, ja maisteri tuli hiljaa kävellen sinnepäin, missä Elli kitki. Hän oli tarkastelevinaan lavoja ja kukkasia. Taittoi herneenpalon ja kuului sitä pureskelevan. Elli kuuli hänen lähenevän. Näytti siltä, kuin hän olisi tahtonut tulla puhelemaan. Mutta Elliä ei mi-

kään tällä kertaa niin vähän haluttanut. Mitä heillä olisi toisilleen puhumista? Ei mitään, ainakaan ei hänellä.

Elli kääntyi niin pois päin kuin mahdollista eikä ollut huomaavinaan maisterin rykimisiä.

— Neiti on ruvennut maantyyöhön... enkö minä voi olla missään suhteessa avullisena?

— Tekö? Mitäs te voisitte?

— Ehkä olisi jotain... minä rakastan kovasti puutarhatyötä... neuvokaa nyt minulle jotain.

— En minä tiedä mitään... kysykää äidiltä.

— Eikö tuo käy kipeästi käsiin, kun noin revitte varomattomasti?

— Mitäs se kävisi...

— Pidättekö karviaismarjoista?

— En.

— Viinimarjat ovat minustakin parempia.

Siihen ei Ellin mielestä tarvinnut välttämättömästi vastata. Koko aikana ei hän päättäen kääntänyt ja koetti yhä asettua niin, että tuli selin maisteriin.

— Enkö saa noutaa päivävarjoa... aurinko paahtaa teitä niin kovasti.

— Eihän se paahda, kun on kohta laskemaisillaan.

— Laskemaisillaanko?... eihän se vielä ole hetkään... katsokaa, kuinka paljon se on ylhäällä vielä!

Monta kertaa oli ollut pitkänlaisia äänettömyyksiä. Nyt tuli muuta pitempi, ja Elli toivoi maisterin jo lähtevän.

— Näistkö kukkasista te aina laitatte kukkasviikkoja?

— En minä laita mistään.

— Vaan laitoittehan te...

Elli nousi lähteäkseen, kun huomasi, ettei kysymyksistä loppua tullut. Maisteri tuli vähän aikaa harhailtuaan hänkin pois.

Samanlaista tuttavuuden tekoa kesti tästä lähtien melkein joka päivä. Maisteri tunkeutui Ellin seuraan kohteliaisuuksillaan ja kysymyksillään ja neuvoillaan. Neuvot koskivat etupäässä niitä kirjoja, joita hän näki Ellin lukevan.

— Saanko luvan kysyä, mitä kirjaa neiti lukee?

Elli ei vastannut heti, ja maisteri kumartui lukemaan kirjan selkää.

— Walter... Scott... »Talis... maani», tavaili hän. Walter Scott on hyvä kirjailija, etenkin nuorisolle... minä olen lukenut useita hänen romaanejaan... tätä en ole lukenut... onko tämä hyvä?

— En tiedä.

— Mutta mikähän siihen on syynä, että kaikissa romaaneissa ja kertomuksissa puhutaan niin paljon rakkaudesta... ja ne päättyvät aina naimisilla... saa olla varma siitä, että kun kaksi nuorta esiintyy, tyttö ja poika, niin ne kohta rakastuvat ja lopulta niistä tulee pari. Onkohan todellisessakin elämässä sillä tavalla?

Maisteri katsoi syrjästä Elliin ja hymyili toisella silmällään. Elli nousi taaskin ja muutti johonkin toiseen huoneeseen. Ja kun maisteri vähän ajan kuluttua käveli jällestä, täytyi Ellin mennä jonnekin ulos lukemaan. Mutta maisteri ei mitään epäkohteliaisuuksia huomannut, eikä Ellikään lopulta välittänyt mennä. Istui paikoillaan, luki ja antoi hänen puhua aikansa. Vastasi, jos viitsi, useimmiten oli vaiti.

XX.

Tuli syksyvuoli ja sateiset säät, eikä voinut ulkona elää. Taivas ruuhotti melkein maata myöten, raukaisu mielen ja masensi kaiken halun olla ketään vastaan ja sitä kenellekään näyttää.

Isä ja äiti olivat lisäksi vielä erittäin ystävällisiä maisterille, isä varsinkin. Kiitteli häntä Ellille melkein joka kerta, kun olivat yhdessä istuneet ja maisteri oli jonnekin poistunut.

— Hän on suorittanut papintutkintonsa erittäin loistavilla arvosanoilla, sanoi isä. Olisi hänellä ollut pääätä lukea filosofian maisteriksikin... ja lapsena oli hänen ihanteensa tulla lääkäriksi, mutta hän valitsi maineettomamman papin uran, kun se oli hänen äitinsä tahto. Omilla varoillaan hän koulutti itsensä, ja nyt hän lähettää puolet palkastaan vanhalle äidilleen.

— Kuka sitä on kertonut? kysyi Elli.

— Kukako? Hän itse... sinä kysyt, niinkuin olisi siinä jotain epäiltävää, että hän itse on sitä kertonut. Ei mitään! Hän on kunnan mies, ja minä voin rauhassa antaa kaikki toimet hänen huostaansa.

— Niin, kyllä hän on suurena apuna isälle, sanoi äitikin.

Elli ei tahtonut väitellä. Mutta hän ei saanut itseään innostumaan siitä, että apulainen oli ruvennut papiksi,

vaikka olisi voinut lukea maisteriksikin. Hän vain ompeli mitään vastaamatta ja kun otti rihmaa kerältä, katsahti hän ulos ikkunasta jonnekin tyhjään ilmaan ja ajatteli muita asioita.

Mutta kun isä kerran oli maininnut, että apulainen ylioppilasajallaan usein oli nälkääkin nähnyt, silloin kohosi Ellinkin pää, ja illallista syödessä yhdytti hän itsensä yht'äkkiä apulaista tarkastelemasta. Ehkä on hänessä sentään jotakin omituista ja erinomaisempaa tuon tavallisen ulkomuodon takana? Vaan jos on, miksei sitä milloinkaan sieltä tule näkyviin? Miksei hän koskaan puhu mitään erinomaista... miksi aina vain sitä samaa, jota kaikki muutkin!

Kerran huomautti hän siitä äidille, ja äitikin sen myönsi, mutta sanoi, että hänellä saattaa olla paljon ylempiäkin mielipiteitä, vaikka hän ei niistä puhu.

Elli jäi siihen, että saattaa olla, ja oppi vähitellen häntä sietämään, niin että joskus aloitti lyhyen puhelunkin hänen kanssaan.

Mutta ikävä hänen oli kovasti niinä aikoina. Ja usein hän istui pitkät illat katsellen ulos puutarhaan, jossa kellastuneita lehtiä karisi, ja ulos salmelle, jossa rumat, säännöttömät laineet sitä pengoskelivat...

Eikä hänkään luultavasti enää tule! Johan kesä on loppuun kulunut eikä siis hänen matkansa sopinut enää tänne.

Kerran kun Elli taas istui ajatuksissaan, kasvot melkein ikkunanruudussa kiinni, kuuluivat isän askeleet salista. Hän raotti ovea, ja takana seiso i apulainen valkoisessa huivissa.

— Täällä hän on... Maisteri tahtois i puhella sinun kanssasi, Elli, eräästä asiasta... Ole hyvä ja käy vain sisään.

Isä meni ja painoi suojelevaisella hymyllä oven puoleksi kiinni.

Elli nousi ylös eikä tiennyt, mitä tehdä. Heti aavisti hän jotain erinomaista ja aikoi mennä, mutta kumosi samassa sen sillä, että se ei voi olla mahdollista. Ja niin hän jäi järjestämään kirjoja pöydällään.

Apulainen rykäisi pari kertaa.

— Teidän isänne suostumuksella, alkoi hän vihdoin, pyytäisin saada puhua kanssanne eräästä asiasta, jonka asian ehkä aavistatte... vai ettekö?

— En minä tiedä, mitä te tarkoitatte!

— Isällänne ei ole mitään sitä asiaa vastaan... eikä äidillänne myöskään... Minä olen miettinyt ja tullut siihen vakaumukseen, että te... eikä kukaan muu... se, jonka Jumala on minulle suonut... ja jos te itse...

Elli oli mennyt ikkunan eteen ja seisoi siinä selin maisteriin. Nyt hän teki liikkeen lähteäkseen pois.

— Elköö menkö, ennenkuin olette vastannut, ettekö voi tulla kumppanikseni elämän tiellä?

— Elköö kysykö... en minä... antakaa minun olla!

— Te ette ehkä vielä ole oppinut minua rakastamaan... vaan ehkä kuitenkin saan elää siinä toivossa, että joskus... kun opimme tuntemaan...

Elli oli seisonut siinä niin kauhistuksissaan, että oli vähällä ollut kirkahdus päästä tulemaan. Vaan kurkkua kuristi samalla niinkuin kouralla.

Puhuessaan hän tunsu apulaisen häntä takaapäin lähenevän, ja hänestä oli, niinkuin olisi tuo tahtonut tehdä hänelle jotain sanomattoman pahaa.

— Sallikaa minun kuitenkin toivoa, että edes vuoden päästä... tai vaikka kahdenkin...

Ääni oli aivan korvan juuressa, ja samassa tarttui lämmin, hikinen käsi Ellin oikeaan kalvoseen, jolla kädellä hän puristi tuolin selustinta.

Hän riipaisi sen kiivaasti irti ja kiiruhti ulos saliin ja sieltä keittiökamariin. Aivan voivuksissa vaipui hän täällä tuolille, ja koko hänen ruumiinsa vapisi. Vaan kun hän kuuli isän ja apulaisen äänet isän kamarista, ja kun hän oli kuulevinaan, että ne sieltä tulivat, pakeni hän toista tietä takaisin omaan huoneeseensa.

Ensin ei hän oikein käsittänyt, mitä oli tapahtunut. Vaan kun hän kaiken muisti, kuinka oli käynyt ja kuinka hän oli ollut, rupesi häntä harmittamaan hänen oma käytöksensä. Miksi oli hän ollut niin hullu ja niin tyhmä, ja miksei hän rauhallisesti ja kylmästi sanonut, että se oli mahdotonta... ettei siitä voi tulla mitään ja että hän suorastaan kieltää...

Vaan nyt hänen pitää mennä ja sanoa se... heti kohta! Ja hän nousi mennäkseen.

Mutta silloin tuli äiti huoneeseen. Elli näki, että hän tuli tästä asiasta puhumaan.

— Onko maisteri sinulle jotakin puhunut?

— On.

— Mitä sinä vastasit?

— En minä juuri mitään... minä olin hullu, hassu, mieletön... vaan nyt minä menen ja sanon hänelle heti paikalla!

— Kuule, Elli, miksi sinä olet niin kiihkoissasi... mitä sinä aiot hänelle sanoa?

— Mitäkö! Minä tietysti sanon, etten voi häntä koskaan rakastaa... en koskaan... ja nyt minä menen!

— Odotahan nyt... elä mene... rauhoituhan ensin ja istu tähän tuolille.

Elli istuutui väkinäisesti ja punoi lakkaamatta nenäliinaa käsissään.

— Mutta miksi sinä et voi häntä rakastaa? sanoi äiti vähän ajan perästä.

— Siksi, etten voi!

— Mutta ehkä aikaa myöten voit... eikähän sillä niin kiirettä olekaan. Jos rukoilisit Jumalaa, että hän sinua opettaisi hänestä pitämään. Onhan hän hyvä ja kunnollinen mies. Ja mitä sinä sitä paitsi muutakaan? Jonkun kanssaan sinun täytyy sinunkin kerran mennä naimisiin ja saada turvaa maailmassa.

— Jos menen naimisiin, niin menen jonkun kanssa, jota oikein rakastan.

— Sinä, tyttö parka, et tiedä, että maailmassa hyvin harvoin tyttö saa sen, jota oikein rakastaa... usein hänen täytyy tyytyä siihen, jota voi sietää.

Elli herkesi punomasta nenäliinaansa, ja kädet vaipuivat liikkumattomina helmaan. Hänellä ei ollut niin paljon kokemusta kuin äidillä, mutta hänestä tuntui kuitenkin, kuin äiti olisi ollut oikeassa... siinä, näet, että tyttö harvoin saa sen, jota oikein rakastaa.

— Ehket sinä vielä pääätä sinne etkä tänne... ehkä mietit vielä...

— Mutta kuinka voi elää naimisissa, jos ei rakasta? Äiti hymyili surullisesti...

— Saa luvan voida... ja näkyy sitä vain voivan. Äiti lähti, ja Elli jäi siihen aivan sekaisin kaikesta.

Vähän päästä raotti isä salin ovea ja tuli sisään. Hän hymyili ja taputti Elliä päälle:

— Elä ole noin onnettoman näköinen... se ehkä tuli liian odottamatta, mutta elä ole milläsikään, kyllä se menee ohi... maisteri sanoi, ettet hänelle mitään var-

maa vastausta antanut, mutta eihän sillä kiirettä olekaan. Nuorihan sinä oletkin vielä, ja kyllä hän mielellään suostuu odottamaankin... niin todellisesti hän sinua rakastaa, lapsukaiseni.

Isä käveli pari kertaa tyytyväisenä lattian yli ja meni sitten saliin takaisin ja sieltä omaan kamariinsa. Elli tunsu, että nyt hänen olisi pitänyt sanoa se ja pyytää isää puhumaan maisterille. Mutta hän ei saanut sanoja suustaan, ennenkuin isä jo oli salissa. Ja niin se jäi sanomatta sinä päivänä.

Eikä ollut rohkeutta tehdä sitä seuraavinakaan päivinä. Asian ratkaisu siirtyi yhä kauemmaksi, ja sitä mukaa kävi sanominen yhä vaikeammaksi.

XXI.

Maisterin kanssa täytyi Ellin olla yhdessä niinkuin aina ennenkin, ja kun maisteri ei enää koskaan pyrkinyt häntä aluksi puhuttelemaan, ja kun hän, jos sattuivat kahdenkesken joutumaan, aina lähti pois jonnekin, niin Elli vähitellen tähän tilaansa tottui. Illalla oli hän kyllä usein aivan varma siitä, että hän huomenna aamulla sen sanoo, mutta aamun tultua oli niin valoisaa, että pelkäsi punastuvan ja hämmentyvän, ja kaikki kävisi silloin niin kankeasti ja ehkä loukkaavastikin. Ja niin ei hän olisi tahtonut sitä sanoa ... vaan hienosti, varovaisesti ja lempeästi, mutta samalla varmasti ja päättäväisesti pitäisi sen tapahtua. Sillä maisteri oli tullut surullisemmaksi ja muuttunut ikäänkuin hienommaksi. Niin että Ellin tuli häntä välistä melkein kuin säälikin, kun tapasi hänet istumassa pää käsiin painettuna; ja katse oli silloin arka ja pelkäävä, miltei nöyräkin, kun hän päänsä nosti. Eikä Elli olisi mitään niin sydämestään suonut, kuin että hän olisi tullut onnelliseksi ja tyytyväiseksi — jonkun toisen kanssa.

Eräänä pyhänä oli Elli ehtoollisella, ja maisteri piti rippipuheen. Elli häntä tarkasteli koko ajan. Oli siinä hänen mielestään jotain vakavaa ja juhlallistakin, kun hän seisoi musta kauhtana päällä vasten valkeaa alttariliinaa.

Ja kun hän ehtoollista jakoi, kulki arvokkaasti ja sivulleen katsomatta miehestä mieheen ja sanoi jakamissanat kullekin rippivieraalle syvällä rinta-äänellä, niin vaimot Ellin kahden puolen ääneensä itkivät, ja hänelle itselleenkin tietämättään ilmaantui kyynel silmään. Ja sillä kertaa näytti maisterista kadonneen tuo tavallinen jokapäiväisyys, joka hänessä Elliä eniten kaikesta vaivasi.

Päivällistä syödessä samana pyhänä tarjosi Elli hänelle yht'äkkiä leipäkorin. Maisteri katsahti häneen ikäänkuin kummastuen, ja Elli hämmästyi ja punastui siitä.

Tähän asti hän oli aina koettanut osoittaa niin vähän ystävällisyyttä ja kohteliaisuutta kuin suinkin.

Isä sen sijaan kantoi melkein käsillään maisteria. Ja nimitteli heitä toisilleen ja kohteli niinkuin puoleksi kihlatuita. Juotti heillä sinun-maljankin. Maisteri kutsui sen jälkeen Elliä nimeltä ja Elli koetti välttää kutsusta maisteria miksikään.

Talvi tuli, tuli lunta, pakkasta ja helisevä keli. Isä oli ostanut kauniin hevosen ja mukavan reen ja toimitti maisterin ja Ellin kahden kesken ajamaan. Elli meni ajamaan, mutta kummasteli joka kerta, kuinka hän todellakin oli voinut mennä. Mutta niin se aina tapahtui, ettei hän isän mieltä pahoittamatta ja ikävyyksiä aikaan saamatta olisi voinut kieltää. He ajoivat hauskaa maantietä, jonka molemmin puolin levisi sileät hanget ja kohosivat huurteiset koivut. He ajelivat pitkät matkat, ja silloin oli pakko jotain puhella. Matkan varrella olevien esineiden ympärillä se kuitenkin vain liikkui, koski taloja, hevosta ja vastaan tulevia ihmisiä.

Mutta pinnistys ja jäykkyys Ellin puolelta sen johdosta kuitenkin vähitellen poistui. Ja reen liukuessa eteenpäin ja aisakellon hauskesti helistessä tuli hetkelli-

nen reippaus mieleen, niin että melkein halusi jotain ratkaisevaa saadakseen heittäytyä tuohon elämään, joka luultavasti kuitenkin kerran tulisi eletäväksi ja jota välistä ikäänkuin odotti saadakseen nähdä, mimmoista se olisi. Tulla yht'äkkiä rouvaksi, papin rouvaksi, ehkä ruustinaksikin, sitä hän silloin tällöin hassuuden vuoksi kuvitteli, ja suikin meni sitä ajatellessa hymyyn.

Mutta ei maisteri suoraan tästä asiasta koskaan puhunut, välistä vain kaukaisesti viittaamalla. Eikä kukaan muukaan puhunut. Vaan kaikista kuitenkin näkyi, että he hänen suhteensa pitivät jotain ikäänkuin päätettynä asiana. Vastaantulijatkin tervehtiessään hymyilivät merkittävästi.

Ja kun tultiin kotiin sellaisilta retkiltä, hymyili isä salaperäisesti ja kyseli, missä he olivat olleet ja oliko heillä ollut hauska.

Kun Elli tuon otti mitään virkkamatta vastaan, tuntui siltä, että häneltä päivä päivältä katosi oikeus kieltää, jos häneltä jotain vielä vaadittaisiin.

Tuollaisina kirkkaina talvi-aamupäivinä, kun sitten noin oli ajelemasta tultu ja astuttu ruokasaliin, jossa kahvipöytä odotti hauskoine valkoisine kattimineen ja jossa isä tyytyväisenä keinutuolissaan istuen piippuaan poltti ja äitikin miltei iloisen näköisenä sukkaa kuteli, semmoisina hetkinä herahti mieli yht'äkkiä helläksi ja rakastavaiseksi. Hän tarjosi iloisesti kahvia kaikille ja istuutui huolettomasti pienen sohvan toiseen nurkkaan, jonka toisessa nurkassa istui maisteri.

Vaan päivällisen syötyä ja illan alkaessa riutua surulliseksi ja ikäväksi, täytti kalvava suru rinnan. Oli, kuin olisi ollut ikäänkuin kala kierrettynä suureen apajaan, joka hyvin hiljalleen supistui yhä ahtaammaksi. Olisi

pitänyt hypätä yli jostain, mutta kun alkoi etsiä sitä kohtaa, mistä mennä, ei rajaa näkynyt, eikä tiennyt, mistä hypätä...

Semmoisina iltapäivinä istui Elli pitkät hetket kamarinsa ikkunassa ja katseli ulos kylmään ilmaan, joku kirja lukemattomana polvellaan. Paljon oli lunta puutarhassa, ja sieltä täältä harrotti vain muutamia karviaismarjapensaiden ja vatun varsia hangen alta. Venheet oli pantu kumolleen nuottakodan kupeelle, vahva nietos päällään. Salmella ajaa kituutteli joku viluinen matkamies. Päivä pilkotteli laskemaisillaan, ja kylmän keltainen puna jäi siitä vähäksi aikaa etelään, yhä heiketen. Sitä vastaan kuusien latvat toisella puolen salmen näyttivät mustilta ja jäätyneiltä. Ylempänä taivaalla harhaili yksinään joku kylmän haalakka pilvi, jota laskeva päivä vielä valaisi. Semmoisia pilviä Ellin silmä aina etsi, ja niitä hän katseli, kunnes pimisi.

Eikä hän juuri mitään ajatellut eikä mitään tuntenut. Koko olennon valtasi herpoontuminen ja välinpitämättömyys kaikesta siitä, mikä oli ollut ja aikoi tulla. Olisi voinut ottaa vastaan mitä hyvänsä... kun ei kuitenkaan elämässä tainnut toinen olla toistaan parempaa.

Hipumalla hipui mieleen kuitenkin tunne siitä, että jos hän olisi täällä, tuo, jonka matkat eivät tänne toista kertaa osuneet ja joka jossain riensi, missä lienee rientänyt, jos hän sattumalta tulisi ja ilmaantuisi! — niin vaikkei hän välittäisikään sen enempää... niinkuin tietysti ei välittänytkään... mutta kunhan vain saisi nähdä hänet, niin pelastuisi...

Eräänä sellaisena iltana tuli isä ruokalevoltaan ja kertoi haukotellen tietävänsä uutisen.

— Minkä uutisen? kysyi Elli edelleen ulos katsellen.

— Sanomissa seisoo, että se ylioppilas Kalm... joka täällä kävi mennä kesänä... että se on matkustanut useammiksi vuosiksi ulkomaille.

Elli ei kysynyt, minne? eikä mitä varten? Vapiseva, pidätetty huokaus pusersi vain rintaa, ja pari kertaa kierrähti kyynel silmässä ja kuivi siihen. Tuntui, kuin olisi pitänyt äärettömästi itkeä, mutta että kyyneliä puuttui.

Eikö sitten häntä kukaan ajattele eikä hänestä välitä? Eikö kukaan koko avarassa maailmassa?

Isä oli kävellä köpästellyt takaisin muihin huoneisiin. Jonkun ajan kuluttua kuuluivat maisterin askeleet isän huoneessa liikkuvan ja sieltä lähenevän salin yli Ellin kamarin ovea kohti... Elli ne kuuli ja tunsu ne eikä noussut ylös. Oli kuin olisi hän melkein niitä odottanut...

Vaan kun maisteri avasi oven, liikahti mielessä lyhyeksi hetkeksi ajatus kalasta, jonka ympärille nuotta on niin kireälle kiertynyt, ettei juuri muuta ole jälellä kuin heittäytyä pohjukkaan ja antautua.

Se ajatus katosi kuitenkin samassa, kuin tulikin.

Vaan kun tuo asia oli tapahtunut, ilmaantui sama ajatus uudelleen siinä muodossa, että nyt oli antautuminen tapahtunut. Eikä se ajatus tahtonut niinkään pian kulua tuntumattomaksi.

Vähän päästä tuli siihen äiti. Maisteri oli mennyt, ja Elli istui yhä entisellä sijallaan.

— Täällä oli maisteri... oliko puhetta siitä?

— Oli.

— Uudistiko hän siis kysymyksensä?

— Uudisti...

— Ja mitäs sinä?

— Minä suostuin.

— Vaan rakastatko sinä häntä siis todellakin oikein? kysyi äiti arasti.

— Tehän sanoitte, äiti, kerran, että tytön täytyy tyytyä siihen, jota voi sietää...

Äiti katsoi tyttärensä pitkän tutkiivan katseen. Oli kohan noissa hänen sanoissaan jotain ivaa? Äidistä tuntui, että niissä ainakin oli joku salainen syytös häntä kohtaan. Hän aikoi kysyä, oliko tyttö ottanut nuo hänen sanansa silloin todeksi, vai suottako hän ne vain nyt kertoi. Ei hän kuitenkaan saanut mitään kysytyksi.

Mutta ovesta mennessä häntä omatunto löi jostain hämärästä synnistä. Vaan samassa sanoi toinen ääni, että ehkä niin kuitenkin on parasta, kuin on. Jos vain olisi tiennyt, mikä on oikein. Mutta siitähän hän ei koskaan pääse selville.

Ehkä Elli itse sen sentään parhaiten tietää, mikä hänelle on onnellisinta. Hän onkin viime aikoina niin muuttunut... tullut aivan aikaihmiseksi. Tuo oli äidin viimeinen lohdutus. Vaikka se tuntui hyvin horjuvalta.

Äidin mentyä jäi Elli yhä edelleen istumaan entiselle sijalleen.

Istui kauan ja katseli eteensä lattiaan...

Mitä hän mielti? — Kuka sen tietää, mitä ihminen silloin mieltii, kun hän kädet helmaan hervonneina ilman mitään määrää eteensä yhteen kohti tuijottaa. Vaikea on sitä toisen tietää. Ei hän sitä aina itsekään tiedä.

PAPIN ROUVA

Motto: »Älkää hänt' unelmass' edes nähkö,
ettei hänen silmäns'
iskisi teihin, ja katse, jok' ei mene
mielestä koskaan,
hiljaa vaivaavaks okahaks näin
jäis sydämeenne.»

(Johannan sanat Hannalle Runebergin
»Hannassa».)

PAPIN ROUVA

Tässä teoksessa tavattavat päähenkilöt ovat jo
esiintyneet »Papin tyttäressä.»

I.

Viheriäisten peltojensa keskessä punoitti pieni pappila järven rannalla pitkän lahden pohjukassa. Ilta-aurion valaistessa näkyivät sen valkoiset ikkunanpielet kauas suurelle selälle, jossa kulki iso valtavyöly etelästä pohjoiseen. Säännöllisesti kulkivat siitä ohitse suuret matkustajalaivat ylös ja alas, mutta lähimpään kaupunkiin oli päivän matka. Kun pitäjän laivasilta oli lähellä kirkonkylää toisella puolella pitkän niemen, eivät laivat tänne koskaan poikenneet. Jos joskus oli joku menevä tai tiedettiin olevan varma tuleva, niin noudettiin tai vietiin se venheellä, jolla soudettiin väylälle. Pappilan lahti jäi sentähden syrjään suuren maailman valtatieltä ja sen ihmisvirralta. Ainoastaan joku harva, hajamielinen matkustaja saattoi silloin tällöin sattumalta ojentaa tänne kiikarinsa ja kysäistä peränpitäjältä, kanta pitkin kävellessään: — »Mikä on tuo punainen talo tuolla kaukana?» — »Se kuuluu olevan tämän pitäjän kappalaisen virkatalo.» Jos hän oli elämänsä uupunut ja surumielinen, voi hänelle ehkä tulla ohimenevä ajatus: — »Se näyttää niin rauhalliselta tuo paikka . . . siellä olisi ehkä onnellista asua.»

Ja jos sitä järveltä päin lahden pohjaan soutaen läheni, niin näytti siinä pysyvänkin tuo ensi silmäyksen vaikutus.

Suuren selän jyrkät ja synkät rannat, jotka kasvoivat vain kanervaa ja pientä petäjikköä, muuttuivat täällä lempeiksi luhtaniityiksi, jotka tuolla täällä synnyttivät pyöreitä pajupensaita ja joita reunustivat pehmoiset koivu- ja haapalehdot. Taampana kohoava kivikkomäki, jonka harja kasvoi läpikuultavaa metsää, pisti paikoitellen juurensa niittyjen alaitse ja ilmaantui veden rajassa avopääksi kallioksi tai valkoiseksi hiekkarannaksi, jonka edustalla silloin nuokkui harva ruohikko jyrkkäyksen rintaan.

Pappilan ranta oli pienoisen niemen kainalossa. Siinä oli saunarakennus kallioisella perustuksella, alempana uima-huone ja venhevalkama ja hiukan ulompana niemen kärjessä vanha nuottakota. Saunan seinämällä oli rivi verkko-keppejä ja uimahuoneen vieressä kolme venhettä, joista yksi valkoisensiniseksi maalattu hohti rannasta kauas ohi soutavan silmään.

Rannasta vei ruispellon halki polku itse pappilaan, joka siellä vähän ylempänä tuuheiden, korkeiden koivujensa keskessä paistoi kuin mansikka mättäästään.

Koko tuossa maisemassa oli jotain omituisen pehmoista ja vienoa, joka tuntui tuoksahtavan esiin jokaisesta sen pienimmästäkin poimusta. Tuo pienoiskokoinen uima-huone valkoisine hiekkaan laskeutuvine portaineen, vaaleansininen venhe, joka kaarevan sulavana lepäsi omilla siloisilla teloillaan, ruispelto polkuineen, vatukko aidan varrella, tuo kukkaspuutarha pellon ja rakennuksen välillä ja etupäässä itse rakennus — se oli kuin hienon naiskäden muodostelemaa.

Mutta samalla lähti siitä kuin aavistus jostain selittämättömästä surumielisyydestä. Hiljaisena, tyynenä ja vähän viileänä iltana tuntui siltä, kuin olisi sen asukkaan pitänyt istua käsi posken varassa, pää alakuloisesti kal-

lellaan, mielessä joku salainen, sanaton kaiho. Laineen loiskina se ehkä toi tämän tunnelman, ehkä myöskin haavanlehden lepatus tai päivän heijastus ikkunoihin, joiden takana ei näkynyt liikettä eikä kuulunut lapsilauman iloista mellakkaa; eikä sitä kuulunut pihamaalla, ei pientarilla eikä rantahiekalla. Ainoastaan silloin tällöin avautui joku ovi, narahti puutarhan portti, ammahti lehmä tai ynähti vasikka, kuului soutua järvellä tai askeleita puutarhan hiekassa. Sillä välin saattoi olla niin äänetöntä, niin liikkumatonta ja kuollutta, että arka sorsa uskalsi uittaa poikueensa venerantaan ja käki lentää kukkumaan puutarhan aidan seipäaseen.

Talon nimi oli Tyynelä.

Oli iltapäivä keskikesällä, alkupuolella heinäkuuta.

Muutamia päiviä sitten oli pastori Aarnio saanut kirjeen vanhalta ylioppilastoveriltaan Olavi Kalmilta, joka oli ilmoittanut saapuvansa laivalla tänään ja tulevansa hänen luokseen kesäänsä viettämään. Sen johdosta oli hän lähtenyt venheellä laivaa vastuuseen.

Elli, hänen vaimonsa, oli jäänyt kotiin järjestämään taloa siihen kuntoon, kuin harvinaisen vieraan saapuminen vaati.

Koko päivän oli hän puuhannut siinä toimessaan, puhdistellut huonekaluja, järjestellyt kirjoja salin pöydällä, muutellut hiukan kuvia albumissaan, laitellut uutimia uusiin poimuihin, pyyhkinyt tomun kukkain lehdistä ja asettanut verestä vihreää vaaseihin. Sitten oli hän siistinyt oman pukunsa, viivähtänyt hetken aikaa peilin edessä ja katsellut siinä kasvojaan ja vartaloaan.

Pitkään aikaan ei hän ollut sitä tehnyt. Siitä oli

kauan, kun hänellä siitä oli ollut mitään hauskuutta. Ja hiukan uteliaasti hän nyt silmäili vähän vaaleata muotoaan ja solakkaa, vielä neitseellisen jäntevää vartaloaan. Moneen vuoteen ei hän ollut muistanut sitä, mitä hänestä joskus oli sanottu, että hän oli miellyttävä, melkein kauriskin. Ketä varten? Miksi hyväksi? Mieheensä vuoksi ei hän muistanut itseään häihinsäkään koristelleensa. Muut ne olivat sen tehneet. Siitä oli muuten viisi vuotta, viisi pitkä vuotta.

Ja nyt hän yht'äkkiä oli taittanut kukan ja kiinnittänyt sen rintaansa. Ja peräytyen peilin luota muutti hän sitä pari kertaa, ennenkuin se hänen mielestään oikein tuli paikalleen.

Tämänpäiväinen puuha oli tuntunut hänestä hauskalta. Tavallisesti ei se häntä huvittanut, hän teki sen virallisesti ja koneellisesti. Teki vain kaikkein välttämättömimmän.

Mutta nyt hän meni puutarhaan ja keräsi siellä kukkaskimpun. Ruohoja ja kukkia valikoidessaan tuli hän selville sen aatteesta. Vaatimaton ja yksinkertainen sen tulisi olla, niin ettei sitä ensi silmäyksellä huomattaisi. Mutta hieno väriltään niinkuin metsäkukka, johon kun sattuu silmä, se sitä kauan tutkii. Hitaasti ja huolellisesti kokosi hän siihen enimmäkseen heiniä ja taittoi sitten ruispellosta aidan ylitse heilimoivan tähkän. Hän tarvitsi siihen sinistä ja oli jo ottamassa lemmenkukan, mutta hylkäsi sen ja sijoitti ruiskukan sen sijalle. Mutta mistä saisi hän siihen tuoksun? Hän otti muutamia reseedoja ja pisti ne heinien väliin piiloon.

Saatuaan kukat mielensä mukaan toisiinsa sointumaan, vei hän ne yliskamariin, joka varta vasten oli laitettu vieraan asuttavaksi. Hän oli kannattanut sinne keinu-

tuolin ja uuden pöydän ja vienyt vaatevarastostaan sinne parhaat ja uusimmat vuodetarpeet. Ikkunan eteen oli ripustettu hänen omat kutomansa, ennen käyttämättömät uutimet, pöytä oli katettu valkoisella liinalla, ikkunaan tuotu eläviä kukkia salista, hankittu uudet naulaapuut ja kirjahylly. Vuoteen taa seinälle oli ripustettu suuri ryijy ja tuomen oksia pistelty seinän rakoihin.

Mihin paikkaan panisi hän kukkasvihkonsa? Ei keskelle pöytää, ei niin näkyvälle paikalle. Johonkin kulmaan, josta se olisi löydettävä. Uunin reunan kupera oli kaikista sopivin paikka, ja siihen hän sen jätti. Nyt vasta hän huomasi, että siinä olivat hänen pukunsa värit: harmaa ja sininen.

Tuleekohan hän täällä viihtymään? ajatteli hän katsoessaan ulos ikkunasta peltojen ja järvien yli.

Hänhän oli minun ensimmäinen oikea rakkauteni ja ensimmäinen suuri pettymykseni. Ja nyt hän tulee tänne ja on täällä jo tänä iltana!

Säikähtäen omia ajatuksiaan kiiruhti hän alas viniltä. Mutta nähdessään huoneet aivan uudessa kunnossa täytyi hänen nyt myöntää itselleen, mitä varten hän näin oli ollut puuhassa koko päivän. Hänen täytyi tunnustaa, että hän ainakin tahtoi tehdä erityisen edullisen vaikutuksen. Niin, ja olihan hän täältä kaukaa seurannut hänen retkiään sanomalehtien avulla. Milloin hän oli suorittanut tutkinnon, milloin esiintynyt puhujana isänmaallisissa juhlissa, saanut yliopistolta matkarahan ja matkustanut ulkomaille. Hän oli pannut mieleensä hänen osoitteensakin Pariisissa. Siellä hän oli ollut kauan kadoksissa, kunnes taas tänä kevännä hänen nimensä oli niiden joukossa, jotka olivat palanneet kotimaahansa. Joskus hänestä oli täälläkin puhuttu, hänellä oli vanhassa pappilassa tove-

reita, jotka hänet tunsivat. Elli oli kuunnellut, mutta ei itse virkkanut mitään. Hän pelkäsi, että hänen äänensä hänet pettää. Ja kuinka hän kuitenkin oli saanut välinpitämättömästi sanotuksi: »Vai niin, tuleeko hän tänne . . .», kun hänen miehensä ilmoitti hänen tulostaan eilen.

Kaikki oli laitettu valmiiksi, ei ollut enää mitään toimittamista, vasta parin tunnin kuluttua tulee laiva, ja yht'äkkiä ei hän tiennyt, mihin hän sitä ennen ryhtyisi.

Mutta onhan hänellä tuo tavallinen jokapäiväinen retkensä tähän aikaan vuorokaudesta. Kuinka monta kertaa hän onkaan sen tehnyt! Rakennuksen päädyn ympäri kiersi hän puutarhaan, jonne mennessä portti narahti joka kerta niin aivan samalla tavalla. Siitä sitten hiekoitettua käytävää kukka- ja hernepenkkiä välitse toiselle portille, joka oli ruispellon halki kulkevan piennartien päässä. Laima tuuli puhalteli lauhkeasti järveltä, siellä oli tummat metsäiset saaret ja niemet ja niiden takana kaukana sininen, hämmöttävä manner. Muutaman saaren päästä kiilsivät valkoinen, kolmikulmainen merimerkki, jonka ohitse laiva kulki. Ja tässä kohosi ruispelto kahden puolen tien. Hän peittyi melkein päätään myöten sen suojaan, ja tätä tietä laskeutuessaan tunsivat häntä aina niin rauhalliseksi ja turvalliseksi, niinkuin se olisi vienyt hänen omaan erityiseen maailmaansa, jossa kukaan ei kyennyt häntä häiritsemään. Sillä pihasta katsoen ei kukaan voinut nähdä häntä tänne. Hänen miehensä huoneen ja keittiön ikkunat antoivat kaikki pihalle päin. Eikä tänne rantaan juuri koskaan ollut kenelläkään asiaa. Koko tämä puoli oli ikäänkuin hänen omaansa, hänelle itselleen pyhitettyä.

Kaksi veräjäpuuta hän pudotti alas ja pistäytyi niitylle. Leveämpi polku vei siitä suoraan rantaan. Hänen

oma, kapea polkunsä poikkesi vasemmalle ja vei lehdon läpi nuottakodalle niemen nenään. Siinä oli pykälä kalliassa, ja siihen hän istuutui, selkensä takana koivu ja edessään aava ulappa.

Tästä oli hän jo monena kesänä kenenkään tietämättä katsonut ulos maailmaan. Ja maailmaan katsomisekseen kutsui hän laivain ohikulun katsomista tuolla kaukana, josta hän tyynellä säällä kuuli niiden koneen tykytyksen ja näki niiden vilahdukselta siirtyvän toisen niemen suojasta toisen taa. Se oli ainoa yhteys, mikä hänellä oli ulkomaailman kanssa, sen suuren ja salaperäisen, jota hän pienestä tytöstä saakka oli haaveksinut, josta hän kirjoissa oli lukenut ja jossa hän uskoi ihmisten elävän rikasta, täyteläistä ja onnellista elämää.

Ja vielä sittenkin, kun laiva oli mennyt ohitse, jäi hän siihen iltaansa lyhentämään. Hän odotti laineita, jotka pitkän aikaa sen jälkeen, kun viimeinen savun kiemura oli haihtunut ilmaan, vyöryivät sieltä verkalleen, huojahduttivat ruohistoa ja valkeana vaahtona kohisten murtuivat rantakiville hänen jalkojensa juureen.

Aivan sattumalta oli hän tullut tämän paikan keksineeksi eräänä iltana rantoja pitkin harhaillessaan. Toisen kerran tuli hän uteliaisuudesta, lapsellisesti siitä hauskuuttuna, sitten se muuttui tavaksi ja lopulta melkein jokapäiväiseksi tarpeeksi. Yksinäisydessään hän pyhitti paikan omille haaveiluilleen.

Ja täällä hän oli elänyt sekä onnellisimmat että onnettomimmat hetkensä. Onnellisimmat siksi, ettei kukaan häntä häirinyt ja että hän sai olla yksin. Onnettomimmat, sillä täällä tuo sama yksinäisyys voi kaikista enimmän häntä painaa. Täällä hän oli kaivannut kaikki suurimmat

kaipuunsa, täällä kaikista haikeimmin halunnut ystävää, toveria ja rakkautta.

Nähdessään laivain aina noin salaperäisesti kulkevan ohitsensa, kehittyi hänelle taikauskoiseksi varmuudeksi usko siihen, että elämä ei voi ikäänsä kaikkeaan samalla tavalla jatkua ja että laineet kerran tuolta tuovat hänelle edes jonkunlaisen toiveiden täytännön mukanaan. Hän ei osannut ajatella, mitä se olisi ja vielä vähemmin kuka. Jotain erikoisempaa sen vain tulisi olla. Mutta ei sieltä tullut milloinkaan mitään eikä ketään.

Ja yht'äkkiä täytti se epäily hänen mielensä nytkin. Eihän kirje ollut ihan varma. »Jos tulen, niin tulen ensi perjantaina. Ellen silloin tule, niin olen päättänyt viettää kesäni toisaalla.» Tietysti hän ei tule! Ja paljas mahdollisuus tuosta sai hänet tavalliselle mielelleen. Hän vaipui siihen samaan surumieliseen mietiskelyynsä, joka hänet aina valtasi tällä paikalla. Tämä kesä tulee siis kai kulumaan, niinkuin olivat kuluneet kaikki entisetkin, ilman mitään vaihdosta. Elämä jatkuu vanhaa latuaan, tulee syksy ja se kauhean ikävä talvi.

Aurinko kallistui hiljalleen länteen, sen valo tuli kylmemmäksi ja alakuloisemmaksi. Tuuli heikkeni heikkenemistään, ja pienet lyhyet laineet lipattivat hajamielisesti nuottakodan edustalla.

Monta kertaa oli hän tällä samalla sijalla tehnyt tilin elämästään, muistellut ja tarkastellut sen alusta loppuun. Vaikkei hän siitä ollut koskaan kenellekään puhunut, oli se pukeutunut ikäänkuin sanoiksi hänen mielessään. Hän olisi osannut kertoa sen ulkoa samoilla sanoilla, jos olisi ollut joku, joka olisi tahtonut sitä ymmärtäen kuunnella. Mutta vaikkei sellaista kuulijaa ollutkaan, kertoi hän sen

mielellään ja omaksi helpotukseksen — itselleen. Ympäristö sitä ainakin tuntui kuuntelevan ja siihen osaakin ottavan.

Kuinka kirkkaasti muisti hän tuon sunnuntai-illan isänsä kotona ennen, kun hän istui venheen kokassa rannassa ja haaveillen tarkasteli tyynen veden pintaa, mihin kuvastui koko äärettömän korkea taivaan kupukansi! Silloin seisoivat yht'äkkiä rannalla isä ja tuo nuori ylioppilas, valkoinen lakki reippaasti takaraivolla ja matkalaukku kupeella riippumassa. Ne nauroivat hämmästyneelle tytölle, joka häpeissään kiiruhti edeltäpäin pihaan muistamatta tervehtiäkään vastatulleita. Heillä oli kolmaskin mukanaan, apulaispapiksi tuleva. Ja kun he saivat hänet rantaportilla kiinni ja isä heidät esitteli, niin oli apulaisen käsi pehmeä ja vastenmielisen lämmin. Se toinen hymyili ystävällisesti ja katsoi niin omituisesti suurilla, sini-sillä silmillään.

Ja pian he sitten perehtyivät toisiinsa, jo samana iltana puheli se niin tutunomaisesti ja oli niin viisaan ja etevän näköinen. Miten kauniita, uusia asioita se tiesi ja kuinka ne silti tuntuivat tutuilta, niinkuin olisi niitä kaikkia jo ennen itse ajatellut! Molemmat he tekivät kiusaa apulaisesta, joka sekaantui puheisiin, mutta ei mitään käsittänyt. Hän oli heistä naurettava ja vähän tyhmä. He soutelivat järvellä, kävivät kirkon tornissa ja ihailivat avaraa näköalaa. Ylioppilas oli juossut edeltäpäin ja avannut luukun. Hän seisoi siinä niin solakkana ja miehekkäänä, pitäen luukun ovesta kiinni. Täytyi kumartua hänen kainalonsa alitse ja seisoa kuin hänen syleilyksessään. Apulainen seisoi alhaalla kirkonmäellä, ja ylioppilas huusi,

iskien Ellille silmää: »Kuinka sinä olet litteän näköinen siellä!» Valkolakin sametti hulmusi kovassa, mutta lämpimässä etelätuuleessa, hän oli niin kaunis ja reipas. Hän puhui, innostui ja osoitteli kädellään kauas eteläisiin maisemiin, »jonne aatos aina pyrkii». Hän näytti tahtovan siinä paikassa sinne lentää, ja Elli kuvitteli, että he lentävät yhdessä.

Mutta hän lensikin sinne yksin, ja Elli jäi kuin siivetön lintu seisomaan verannalle, itkettyvät kasvot lasia vasten. Kuinka karvas oli nielaista tuo kyynel! Kuinka se aina tätä muistellessa pyrki kohoamaan takaisin!... Hän istui rattailleen, ja hevonen kiskaisi juoksuun. Hän kohotti lakkiaan ja katosi maantien pölyyn.

Kuinka hän silloin olisi äärettömästi kaivannut lohduuttajaa, jonka rinnalla olisi voinut itkeä surunsa! Mutta sellaista ei hänellä ole koskaan ollut. Metsän puut ja järven rannan loiskivat laineet ne olivat hänen uskottunsa silloin niinkuin nytkin. Ja lehtoon, koivikkolehtoon järven rannalle, jossa pohjatuuli puhalteli, hän silloinkin sijoitti yltäkylläisimmän onnettomuutensa.

Kun hän sieltä palasi, silmänsä kuiviksi itkettyään, alkoi apulaispapin kosinta. Se oli käynyt pian, mutta hän ei vielä tänäkään päivänä voinut käsittää, kuinka se sitenkin oli niin käynyt. Hän muisti vain erään keskustelun, joka hänellä oli ollut äidin kanssa ja jossa tämä luultavasti oli sanonut omankin elämänsä salaisuuden: »Onhan se hyvä ja kunnollinen mies. Jonkun kanssahan sinun täytyy sinunkin kerran mennä naimisiin ja saada turvaa maailmassa.» — »Jos menen, niin menen jonkun kanssa, jota oikein rakastan.» — »Sinä, tyttö parka, et tiedä, että maailmassa tyttö hyvin harvoin saa sen, jota hän oikein rakastaa. Usein saa hän tyytyä siihen, jota voi sietää.»

— »Mutta kuinka voi elää naimisissa, jos ei rakasta?» — Äiti hymyili surullisesti: — »Saa luvan voida ja näkyy sitä voivan.»

Ja näkyyhän sitä voineen.

Ajatellessaan elämäänsä näinä viitenä vuotena — vai lieneekö niitä ollut kuusikin, ei niistä tullut niin lukua pidetyksi — ei hän voinut ymmärtää, kuinka ne olivat kuluneet. Viikot ja kuukaudet olivat menneet melkein mitään jälkeä jättämättä, niinkuin tippuu pisara pisaran perästä tuhuttavana sadepäivänä ja putoaa hiekkaan niin hitaasti ja hermostuttavan yksitoikkoisesti. Hän oli tottumistaan tottunut ja herjennyt jo muutostakin odottamasta.

Siihen se päättyi hänen mietiskelynsä, tähän sisältöömään nykyisyyteen. Monta kertaa oli hän uudistuksia kuvitellut, mutta ne kuvittelut eivät vielä koskaan olleet toteutuneet. Eikä hän niitä nytkään tahtonut uskoa. Hän oli melkein varma siitä ja tahtoi vakuuttamalla vakuuttaa itselleen, että kaikki jää entiselleen ja että venhe tulee tyhjänä takaisin. Tietysti. Ja parasta kai se olisikin.

Hän aikoi nousta. Mutta silloin kahahti ruohikko niin tutusti, ja samassa puhaltautui leveä laine pitkin rantaa ja kostutti kivet lähellä hänen jalkojaan. Laiva oli mennyt ohitse hänen huomaamattaan, sillä päivä paistoi vasten silmiä juuri lahtea pitkin ja esti näkemästä ulapalle.

Hetken kuluttua kuului soutua ja puhetta tuulen päältä. Hän siirtyi vähän ja näki siellä venheen tulemassa. Hänen miehensä istui perässä. Kokassa soutu renki. Ja keskellä venhettä oli joku kolmas.

— Se on kai mieheni vieras, koetti hän ajatella rauhallisesti ja välinpitämättömästi. Mutta sydän tykytti

korvaan kuuluvasti, käsi vapisi hänen huivia sitoessaan, ja poskia poltti. Ja hän kiiruhti edeltäpäin pihaan, ennenkuin ne ennättäisivät rantaan ja huomaisivat hänet.

Kun hän sitten vilahdukselta katsahti kamarinsa ikkunasta rantaan, oli venhe juuri laskemassa maihin, ja se, joka oli istunut keskellä venhettä, oli noussut seisomaan.

II.

Elli kuuli heidän tulevan puutarhan kautta pihaan, nousevan verannalle ja menevän pastorin huoneeseen. Hän kuuli vieraan käynnin, joka oli tuntuvinaan tutulta. Hän kuuli hänen kauniin, selvän äänensä miehensä hiukan epäsointuisen äänen rinnalla. Itse hän oli mennyt ruokasaliin ja asetteli koneentapaisesti serviettejä lautasten viereen. Salin avonaisten ovien läpi erotti hän joka sanan, samalla kuin palvelijat yhtä mittaa kalistelivat keittiössä astioitaan.

— No, kas niin, nyt tulta ja tupakkaa päälle! Poltatko sinä piippua vai paperossia?

— Kiitoksia, annahan olla . . . minä sytytän mieluummin paperossin. — Vai niin, vai tämä se nyt on sinun pappilasi?

— Tämähän se on . . . eikös tämä näytä mukavalta paikalta?

— Näyttää tämä hyvinkin hauskalta ja rauhalliselta . . .

— Tuossa on pirtti ja nuo tuolla vastapäätä ovat talli- ja liiterirakennukset. Siinä on ruoka-aittakin yhdessä jaksossa ja aitan päädyssä on kellari. Se on hyvä kellari, pysyy jäät syksyyn asti. Navetta on tuolla takana, mistä näkyy koivujen yli kaivon vintti. Se on aivan uusi kivenavetta, minun aikanani rakennettu . . .

— Jahah, vai sinun aikanasi.

— Sai siinä pitäjän kanssa painiskella, ennenkuin rupesivat tekemään, mutta ikuinen kalu siitä sitten tulikin. Tämä pytinki pitäisi saada kanssa uusi, se on vanha ja matalalla kivijalalla, mutta siinähan tuo vielä menee. On minulla sentään tiukka tuuma saada uusi katto, uudet vuorilaudat ja multimukset. Maittensa puolesta on tämä paikka tavallisen hyvässä kunnossa...

— Onko sinulla suurikin maanviljelys?

— Ei ole suuren suuri, tavallisen pienen puustellin viljelykset... saattaa tässä hyvinä heinävuosina elättää kaksi hevosta ja toistakymmentä lehmää... myön minä voita...

— Ja sinä olet kovasti innostunut maanviljelykseen?

— Itse minä olen aina mukana, kun vain virkatoimiltani joudan. Ne ovat paljonlaiset, kun ei ole kuin kaksi pappia näin suuressa seurakunnassa...

— No, mutta perheesi? Onko se suurikin?

— Ei meitä ole talonväkeä kuin kaksi henkeä, vaimoni ja minä.

— Niin todellakin... vaimosi, missä hän on?

— Ka niin, missäs se eukko onkaan? Mennään tänne saliin... ota vain tupakkasi mukaan, ei se mitään...

Elli kuulee heidän tulevan saliin. Vieras tuntuu menevän ikkunan luo ja sanoo: »Kas, kuinka tästä on kaunis näköala järvelle.» Pastori selittää, että tuolta ylliskamarin ikkunasta on vieläkin kauniimpi, ja samassa hän tulee ruokasalin ovelle. Ellin tekisi mieli paeta keittiöön, mutta hän jää kuitenkin kalistelemaan veitsilaatikkaa.

— Täällähän sinä oletkin... tule nyt sisään, niin saan esitellä...

Hän on tullut sisään, on mennyt vieraan luo ja tervehtinyt häntä. Hän kuulee vieraan sanovan:

— Hauska uudistaa vanhaa tuttavuutta... mehän olemme jo kerran ennenkin tavanneet toisemme.

— Terve tulemaan tänne... Niin, minä luulen...

— Kuinka kauan siitä onkaan, kun sinä silloin kävit vaimoni vanhassa kodissa? On kai siitä jo yli puolenkymmenen vuoden, sanoi pastori. Muistatko sinä, Elli?

— Kyllähän siitä jo on... Tehkää hyvin ja istukaa...

— Ja ajatelkaas, rouva, etten minä tiennyt teidän olevankaan naimisissa, ennenkuin miehenne kertoi siitä nyt tänne tullessamme... minä luulen, etten olisi teitä enää tuntenutkaan...

— Te olitte silloin niin vähän aikaa meillä.

— Sinä olitkin, Elli, silloin juuri koulusta päässyt.

— Niin, ja sitten ei ole satuttu tapaamaankaan, kun minä olen matkustellut ulkomailla ja oleskellut suurimman osan aikaani Helsingissä. Täällä maan sydämessä päin en ole käynyt sitten ensimmäisten ylioppilasvuosieni.

— Onhan se luonnollista sitten...

— Olen kuitenkin aina halunnut päästä edes joksikin kesäksi maalle. Tämä näyttää niin erittäin viehättävältä paikalta. Kun soudimme laivalta tänne, sanoin juuri miehellenne, että tuntuu siltä, kuin voisın täällä kaiken ikäni asua. Olen oikein iloinen, että tulin valinneeksi tämän paikan...

— Sehän oli hauska, että tulitte... täällä maalla ei meille usein tapahdukaan se ilo, että saamme vastaanottaa vieraita.

Pastori oli mennyt kamariinsa, jonne oli tullut joku asiamies. He jäivät kahden kesken saliin, Elli ja vieras.

Hän oli istuutunut nojatuoliin ja Elli toiselle puolelle pöytää sohvan päähän tuolille.

— Kuinka onkaan... vieläkö isänne elää?... hän oli niin herttainen ja ystävällinen vanha ukko.

— Ei hän enää elä... hän kuoli kaksi vuotta sitten.

— Vai on hän kuollut! Me ehdimme puhella hänen kanssaan kaiken maailman asioista ja hän oli hyvin utelias kuulemaan vanhoista tovereistaan, joista muutamat olivat olleet minun opettajiani.

— Niin, hän puhui usein teistä teidän mentyänne ja odotti teitä palaavaksikin, niinkuin hän muisteli teidän luvanneen.

— Olikin minulla se aikomus, mutta muistaakseni eivät matkani enää soveltuneet... minä matkustin Kaajaan ja sieltä tervavenheessä Ouluun.

— Se kai oli hyvin hauska matka?

— Ettekö ole sieltä kautta koskaan kulkenut?

— En ole.

— Se matka teidän kerran pitäisi tehdä... en ole missään maailmassa tavannut niin omituista luontoa...

Hän alkoi kertoa tästä matkastaan, ja Elli huomasi, että hän koetti venyttää sitä pysyäkseen jossain puheenaineessa. Hän tunsu, että hänen itsensäkin olisi pitänyt keksiä jotain, mutta hän ei voinut mitään. Hän oli mielestään ihan typerytynyt, vailla ainoatakaan ajatusta. Tuli pitkänlainen äänettömyys, joka ainoastaan hetkeksi keskeytyi siten, että vieras uudelleen huomautti kauniista näköalasta järvelle päin ja Elli sanoi siihen jotain myöntävää. Vieras jo turvautui albumiin ja alkoi sitä selailla, kun pastori tuli heitä pelastamaan.

— Kuules nyt, Elli, sinä kai olet keittänyt meille ruokaa?

— Se on heti paikalla valmis.

Elli käytti tilaisuutta poistuakseen. Hänen täytyi päästä hengähtämään. Hänen piti päästä hetkeksi pois hänen näkyviltään ja kuuluviltaan. Hän kiiruhti aittaan ja kellariin noutamaan illallistarpeita. Hän kuuli lukkojen vingahtelevan, saranat narisivat, hän kuori kerman maitopytystä ja otti voita astiaan. Sulki taas oven ja kulki pihan poikki takaisin keittiöön. Näki herrain siirtyneen salista pastorin kamariin, mutta ei uskaltanut katsoa ylös; kuuli helmojensa humisevan omituisen vieraasti ja pelkäsi niihin sotkeutuvansa. Sitten tapasi hän itsensä puutarhasta nostamasta laseja taimilavan päältä ja keräämästä rediisejä. Ne hän virutti vedessä, leikkasi kaalit pois ja asetteli hedelmät tarjottimelle. Ja koko ajan tuota kaikkea tehdessään istui hän samalla salissa, näki itsensä siinä harvasanaisena ja saamatonna. Ja minkälaisen vaikutuksen hän oli tehnyt vieraaseen? Tietysti hän oli tuntunut kauhean typerältä ja vähäpätöiseltä. Eihän hän ollut uskaltanut häntä katsoa kasvoihinkaan. Eikä hän oikeastaan muistanut hänestä muuta, kuin että vaatteet olivat oudonlaista uutta kuosia: suljettu sininen lyhyt takki ja leveät harmaat mustaraitaiset housut. Kädet hän myöskin oli nähnyt, kun ne ojentuivat ottamaan pöydältä albumia: ne olivat pienet ja hienot ja mansetit valkoiset ja puhtaat. Mutta joka sana kaikui hänen korvissaan ja soi jok'ainoa äänen väre, tuon tutun, sointuvan äänen. Ponnistaen kaikki voimansa sai hän kuitenkin itsensä sen verran rauhoitettuksi, että voi mennä miehensä kamariin ja sanoa virallisella emännän äänellä:

— Herrat ovat hyvät ja tulevat illalliselle.

Kutsuttu kiitti häntä ystävällisesti ja melkein tutunomaisesti, ja kun oli istuttu pöytään, oli Elli yht'äkkiä

mielestään vapaampi ja varmempi. Hänellä oli nyt sitä paitsi tekemistä pitäessään huolta emännän velvollisuuksista. Herrat jatkoivat alussa keskusteluaan vanhoista koulumuistoistaan ja kertoivat niiltä ajoilta kaikenlaisia juttuja. Elli otti niihin osaa ainoastaan siten, että joskus naurahti muiden mukana. Hänellä oli nyt tilaisuutta ja rohkeutta tarkastaa vierastaan ja katsoa häntä kasvoihinkin, istuessaan häntä vastapäätä. Kaunis ja miellyttävä hän oli niinkuin ennenkin, piirteet yhtä hienot ja nuo silmät melkein vielä suuremmat kuin ennen. Tukka oli sama musta ja hiukan kähertynyt. Mutta hän näytti tyynemältä, heikontuneelta ja kenties hiukan kuluneelta ja surumieliseltäkin noin vilahdukselta, kun ei puhunut. Hän ei nauranut ääneensä, vaan ainoastaan otsallaan ja silmillään. Kaikki hänen liikkeensä olivat varmat ja tarkat ja hän söi sujuvasti ja säännöllisesti. Elli ei voinut olla vertailematta heitä toisiinsa noita kahta. Ne olivat täydellisiä vastakohtia toisilleen. Hänen miehensä, pyöreäkasvoinen, punaposkinen, vaaleatukkainen ja lihava, näytti hänestä tavallista kömpelömmältä ja sivistymättömämmältä. Hänen paksut kesakoiset kätensä, hänen tapansa syödä, puhua ja nauraa pisti nyt silmään vielä enemmän kuin ennen. Hän muisti niin selvään syyn siihen, miksi he silloin ennen vanhaan olivat tehneet hänestä pilaa ja niin pian yhdessä liittoutuneet häntä vastaan. Muutamista katseista ja äänen vivahduksista luuli hän nytkin huomaavansa vieraassa salattua ivaa, ja hänestä tuntui, kuin ei innostus vanhoihin muistoihin olisi ollut ollenkaan niin todellista, kuin miltä se näytti. Aivan varmaan luuli hän huomaavansa, että vierasta vaivasi, kun pastori söi veitsellä ja pisti sen suoraan suusta voiastiaan. Ja luuliko hän ehkä vain niin, mutta siltä hänestä näytti, että vieras

illallisen kuluessa yhä enemmän kääntyi puhumaan hänelle kuin hänen miehelleen. Yhä pitempään hän sitä paitsi alkoi häntä tarkastella, katsoi häneen pitkät katseet, ensin hajamielisesti ja sitten tarkemmin ikäänkuin tutustukseen ja niinkuin olisi hakenut mielestään esille joitain vanhoja muistoja.

Teetä juodessa muistui pastorille mieleen, että hänellä oli valokuva kaikista samanluokkalaisista, otettu sinä kevännä, kun he tulivat ylioppilaiksi. Hän haki sen käsiinsä, ja siinä ne olivat molemmat, Mikko Aarnio jo silloin hyväntahtoisen näköisenä nuorukaispallerona, Olavi Kalm sitä vastoin hyvin hintelona, pitkänä ja tyytymättömänä. He nauroivat toisilleen ja Kalm kertoi keveästi ja luonnollisesti sekä samalla hiukan ivaten itseään, että hän, silloin kun valokuva otettiin, oli ollut onnettomasti rakastunut. Tahallaan hän oli vielä synkistytännyt kasvonsa ja koettanut saada ne niin traagillisiksi kuin suinkin. Tuon jutun kertoi hän Ellin puoleen kääntyneenä ja sai hänetkin nauramaan mukanaan:

— Niin, niin, huokasi hän sitten, kyllä te sille nyt nauratte, mutta ei se silloin ollut leikin asia, se oli minun ensimmäinen suuri suruni maailmassa.

— Ja onko niitä sitten ollut useampiakin? uskalsi Elli kysyä, punastuen omaa rohkeuttaan.

— Niin, suuria surujako! — naurahti Olavi vastaukseksi.

— Et sinä ainakaan vielä ole tainnut todenteolla kehenkään tarttua? keskeytti pastori.

— En ole, minä olen onnellisesti välttänyt kaikki avioliiton uhkaavat salakarit.

— Mutta ole sinä varuillasi, täällä on paljon kauniita tyttöjä meidän pitäjässä, pappilassa varsinkin.

— Erään minä heistä tunnenkin, tuli laivalla yhtä matkaa kanssani.

— Olisiko se ehkä ollut Liina? kysyi Elli.

— Liina se oli, selitti pastori, jäi niin surkeasti katosomaan laivan kannelta, kun tämä Olavi nousi laivaan.

He nousivat pöydästä, ja illallinen loppui hilpeään mielentilaan. Kädenlyönti, jolla Olavi kiitti Elliä, oli varma ja miehekäs — niinkuin hän itsekin.

Kun ilta oli tyyni ja lämmin, mentiin puutarhaan istumaan. Elli heitti liinan hartioilleen — hänellä oli oma kutomansa sininen liina, joka niin sopusointuisesti kääriytyi hänen olkapäittänsä ympärille — herrat ottivat hattunsa ja keppinsä ja sytyttivät sikarinsa. Hän oli nyt kokonaan vapautunut, ja ensimmäistä hermostumista oli seurannut yht'äkkinen, sanomaton tyytyväisyys. He istuutuivat kiikkulaudalle, keinuivat hiljalleen, mitään puhumatta, kaikki katsellen järvelle ja herrat verkalleen puhallellen savuja sikareistaan.

— Tämä näköala muistuttaa vähän teidän entistä kotianne, rouva.

Elli säpsähti iloisesti hämmästyen, sillä hän oli ajatellut juuri samaa.

— Niin, kyllä se taitaa vähän muistuttaa.

— Ettekö ole sitä ennen huomannut... tämä puutarha ensinkin, sitten tuo pelto puutarhan ja rannan välissä, joka muistaakseni kasvoi ruista sekin... ja koko ranta muutenkin... tämä on vain hiukan pienempää ja sievempää. Minä rakastan niin kovasti tällaisia pappiloita, niissä on niin erityinen muista herrastaloista eroava luonteensa, jonkunlainen merkillinen rauha, jota on vaikea määritellä, mutta joka tuntuu minulle kuitenkin aivan heti, kun astun portista sisään... tai ehkä se tulee

vain siitä, että on lapsuutensa ja nuoruutensa niissä vietänyt.

— Tehän olette papin poika?

— Olen. Ja kun minä vain suinkin voin, poikkean minä matkoillani pappiloihin niinkuin silloinkin, kun tulin teidän isänne luo aivan tuntematonna.

— Mutta ette te niissä kauan viihdy, ainakin siitä päättäen, että teillä silloin oli niin kova kiire meiltä pois.

— Viivyinhän siellä pari kolme päivää.

— Ettepähän kuin vähän toista.

— Emmekös me käyneet yhdessä soutelemassa, ja kun isänne tuli näyttämään kirkkoa, niin kohosimme ylös kellotapuliin katsomaan näköalaa? Muistatteko?

Josko Elli muisti!

— Te sanoitte niin äärettömästi rakastavanne suuria näköaloja.

— Niin minä teen vielä nytkin. Jos vain suinkin voin, valitsen itselleni asunnot niin, että ikkunasta voi nähdä kauas.

— Sitten meidän täytyy viedä sinut meidän karjankartanolle, josta näkyy kolmen pitäjän kirkot ja vesiä ja metsiä monen peninkulman laajuudelle, sanoi pastori, joka koko ajan oli istunut äänetönnä nytkytellen keskellä kiikkulautaa, mikä painui syvälle hänen allaan.

— Sinne tahdon mielelläni. — Nyt muistan vielä, että teillä oli silloin luettavananne Runebergin »Hanna», jonka johdosta me johduimme väittelemään rakkaudesta. Te ette sanonut uskovanne, että se voi syttyä noin yht'äkkiä ensi katseen yhteen sattuessa. Minä taas väitin, että tuo kohta on yksi Runebergin hienoimpia.

Oli niin omituista kuulla hänen puhuvan näistä muistoista, jotka olivat Ellin salaisuuksia ja joista hän ei ollut

kenenkään kanssa puhunut, vaan säilyttänyt ne jätteinä elämänsä onnellisimmista hetkistä. Tälle toiselle ne nähtävästi olivat aivan sattumalta mieleen johtuneita, niinkuin joiltain kaukaisilta lapsuuden ajoilta, eikä niissä arvatenkaan ollut hänelle sen suurempaa merkitystä.

Vaan pastorilla oli omat muistonsa hänelläkin.

— Ei puolta vuotta sen jälkeen menimme me kihloihin Ellin kanssa, hän sanoa töksähdytti.

Olavi ei virkkanut siihen mitään. Ehkei asia ansainnut hänen mielestään jatkamista, mutta Elli oli hänelle kiitollinen, ettei hän ruvennut sen enemmän kyselemään. Vaistomaisesti hän veti liinan vähän kireämmästi hartioilleen.

— Teidän on ehkä kylmä, kenties menemme sisään.

— Ei, ei ollenkaan.

Mutta kun pastori arveli, että vieras ehkä on matkasta väsynyt, niin he nousivat ja lähtivät huoneeseen.

— Sinulle on valmistettu ylliskamari, jossa saat elää ihan valtoinesi, teitpä sitten työtä tai nukkumista, mitä vain haluttaa. Eläkä sinä huoli, jos täällä aamusilla liikutaankin, vedä vain unia niin pitkään kuin haluttaa. On kai siellä, Elli, kaikki, mitä tarvitaan?

— On, minä lähetän vain palvelijan tuomaan juomavettä.

— Kiitoksia vain, kyllä minä tulen hyvin toimeen.

— Hyvää yötä.

— Hyvää yötä.

Pastori oli heidän seisoessaan porstuassa ottanut rouvaansa vyötäisistä, josta tämä heikosti koetti irtaantua. Olavi oli jo ennenkin huomannut, että hän — luultavasti ujoudesta — koetti välttää miehensä lähestymistä.

Yliskamari, jonka ikkuna oli pohjoiseen ja jonka sisusta iltarusko vielä valaisi, teki Olaviin miellyttävän vaikutuksen, ja hän tunsi heti kohta, että hän tulee täällä hyvästi viihtymään. Hän riisuutui verkalleen ja tarkasteli samalla huonettaan. Valkoiseksi piiluttuine seinineen, joiden rakoihin oli pistetty tuomen ja pihlajan oksia ja kukkia, oli se kuin kesäinen lehtimaja. Oli jonkunlaista hienoa, salaista hyväilyä noissa ikkunaverhoissa ja niiden poimuissa, jonka niihin oli jättänyt arka käsi niitä varovasti ja huolellisesti laitellessaan. Ja hänet valtasi tässä tuo sama tunne, joka hänessä oli herännyt jo rantaa lähes-tyessään järveltä päin. Ei hän oikeastaan niin selvään ymmärtänyt, mitä se oli, eikä hän sitä sen pidemmälle ajatellut, se leyhähti vain ohimenevänä mielialana ja vaihtui samalla mielihyväksi siitä, että hän varmaankin tulee täällä kotiutumaan ja tekemään täällä hyvin työtä. Ei mikään häiritse täällä hänen lukujaan, hän istuu mukavasti tuossa keinutuolissa, hän kirjoittaa ja nauttii olemassa-olostaan niinkuin ennen aikaan isän kotona. Ja kun väsyty työhön, niin laskeutuu hän tuonne alas, jossa hänellä on seuraa sen verran, kuin hän sitä levokseen tarvitsee. Näistä alkuperäisistä maalaisihmisistä saattaa taas olla hauskuutensa pitkästä ajasta.

Hän huomasi kukkasvihon uunin reunalta, otti sen käteensä ja tarkasteli sitä. Hieno se on, värit taitavasti järjestetyt, ja hän asetti sen pöydälle eteensä. Ei, mutta se on todellakin hieno.

Hajamielisesti katseli hän maisemaa ja päästeli sitä tehdessään auki kauluksensa ja kravattinsa.

Tuo Mikko se on entisensä näköinen. Tuuhistunut hän tietysti on lihavassa maaperässään, mutta muuten pääpiirteiltään sama. Samat viattomat, vähän yksinker-

taiset silmät ja samat vaaleat kulmakarvat, otsa niin luja ja sileä kuin kiilloitettu kivi eikä alkuakaan ryppyihin... Rouvaa hän ei oikeastaan vielä ollut sen tarkemmin huomannut, eikä sen ulkomuoto vielä ollut oikein painunut hänen mieleensä. Mutta nyt hän yht'äkkiä muisti hänen silmänsä ja näki ne tuon tuostakin itseensä kiinnitetyiksi toiselta puolen pöydän. Ne olivat suuret ja siniset ja haaveksivaiset. Ja vähitellen aukeni siitä koko olento hänen eteensä, hän tuli esille eri asennoissaan: hän tarjosi teetä vähän pelonalaisesti, heitti liinan sulavasti hartioilleen, kulki edellä puutarhaan ja istui kiikkulaudalla lähellä häntä, katsoen eteensä suoraan järvelle. Vartalo oli hänellä hyvin säilynyt ja säännöllinen, vaikka kenties vähän raskas ja veltto. Ei hän ainakaan ole tavalliseen papin rouvan malliin, ajatteli hän, niinkuin hänen tapansa oli punnita mielessään kaikkia niitä naisia, jotka sattuivat hänen tielleen. Hän on paljon kaunistunut siitä, kun hänet viimeksi näin. Ja yht'äkkiä hän näki itsensä istumassa rattailla vanhan pappilan rappujen edessä. Verannan ikkunassa oli kalpeat jäykistyneet kasvot, jotka tuijottivat hänen jälkeensä. Ja nyt hän muisti, että tuo kuva oli seurannut häntä jonkun aikaa hänen rattailla istuessaan ja että hän oli joutessaan mietiskellyt, oliko tyttö ehkä jo ehtinyt häneen rakastua.

On se vähän omituista, että se tuo Mikko sai noin sievän tytön. Mutta se on kai se vanha tarina apulaisesta ja pappilan neidestä... Kuului liikettä alhaalta. Jahah, herrasväki asettuu levolle, sanoi hän itsekseen hymähtäen.

Hän huomasi olevansa väsynyt ja laittautui nousemaan vuoteeseensa.

Samassa tuli piikatyttö vesikarahvin kanssa. Se oli söma, vaaleatukkainen, pyöreämuotoinen ja korkearintainen tanakka tyttö.

- Kiitoksia, sanoi hän. Mikä on teidän nimenne?
 — Anni minä olen.
 — Olisiko Anni hyvä ja ottaisi tämän takkini ja tomuttaisi sitä huomenaamuna.
 — Rouva käski kysyä, mihin aikaan herralle saa tuoda kahvia.
 — Sanokaa rouvalle, että minä kyllä itse tulen alas juomaan kahvia. Kuinka pitkään täällä muuten nukutaan?
 — Nousee se rouva jo varemmin, mutta pastori makaa seitsemään ja kahdeksaankin.
 — Vai makaa pastori kahdeksaankin. — Hyvää yötä, Anni!

Elli ei vielä voinut mennä levolle. Hänen miehensä olisi tahtonut häntä tulemaan, mutta hän sanoi täytyvänsä mennä järjestämään jotain ruokasalissa.

— Anna nyt sen olla, kyllähän ne piiatkin.

Mutta hän kiiruhti ulos. Hän tunsii tarvetta olla yksin, eikä hän nyt millään muotoa olisi voinut mennä maata, ennenkuin hänen miehensä olisi nukkunut.

Hän hiipi puutarhaan ja sieltä omaan rantaansa. Ja hän istuutui kivelleen tyynen veden partaalla. Maisema, joka lepäsi kesäyön-unelmissaan, silmillä hieno verho kestäistä auerta, oli nyt niin onnellinen ja tyytyväinen. Nyt olisi hän voinut katsella sitä kuinka kauan tahansa, nyt ei hän enää pelännyt, että se tuo hänelle muistoja pettyneistä toiveista tai herättää kaipausta milloinkaan toteutumattomista niinkuin niin monta kertaa ennen, kun hänen itku kurkussa ja sydän pakahtumaisillaan täytyi yht'äkkiä paeta pois tässä istumasta. Kuinka hän nyt rakasti tätä hiljaista piilopaikkaansa, kuinka se nyt tuntui ikuiselta, uskolliselta ystävältä tämä hänen ympäristönsä!

Kaukaisista salmista tuolta jostain kuului yöllisen kalamiehen soutua, ja hinaajalaiva hurisi kuin suuri hyönteinen etäisten saarien takana. Maan puolella kalkattivat yösyötössä kulkevan karjan kellot.

Kauan istui hän tässä, katseli ja kuunteli, arasti välttäen ajattelemasta mitään ja mistään itselleen selkoa tekemästä. Hänelle oli kylläksi siinä, että jokapäiväiseen yksitoikkoisuuteen oli tullut vaihdos ja että edessä oli jotain uutta ja että se ehkä jonkunkaan aikaa kestäisi. Tulkoonpahan sitten taas mitä tulee.

Se tunne rinnassaan palasi hän pihaan ruispellon piennarta myöten ja hiipi varpaillaan makuuhuoneeseensa, jossa hänen miehensä jo onneksi oli nukkunut eikä kuullut hänen tuloaan. Hän itse valvoi vielä kauan vuoteellaan, silmät suurina katsellen aamuruskosta valkenevaa pohjoisikkunaa. Vieras oli jo varmaankin aikoja sitten mennyt levolle tuolla ylhäällä, koska sieltä ei enää kuulunut mitään liikettä.

III.

Hyvin nukkuneena heräsi Olavi seuraavana aamuna, hauska ja miellyttävä tunne ruumiissaan. Oli niin rauhallista ajatella, että tässä nyt on niinkuin entisessä vanhassa kodissaan. Tiesi saavansa virua taas monesta ajasta mielensä mukaan, aamiainen odottaa alhaalla ja kahvi pidetään uunin kolpperossa lämminnä. Kun laskeutuu tuonne alas, otetaan siellä vastaan ystävällisesti hymyillen. Hän oli saanut raha-asiansa järjestetyksi niin hyvin, että voi panna pari vuotta kauan haluttuun mielityöhönsä: esteettisen väitöskirjan valmistamiseen. Nyt hän saa järjestää kaikki kokoamansa ainekset ja ruveta luomaan jotakin omintakeista. Tuntui aivan, kuin olisivat hänen aivonsa kauan seisseen ratsun tavoin tahtoneet ryöstäytyä täyttä karkuaan menemään. Ei ollut elämä hänelle hänen ensimmäisenä ylioppilaskesänäänäkään näyttänyt niin valoisalta kuin nyt.

Hän hyppäsi ylös vuoteestaan, sysäsi ikkunan auki eikä huolinut kiinnittää sitä hakaankaan. Aurinko oli jo korkealla, järvi rasvatyven, ruispelto aivan liikkumaton, oksat riippuivat hiljaisina, ja pääskyt vain suikkelehtivat sirahdutellen tallin luukusta ulos ja sisään. Jonkun talonpojan hevonen pudisteli portin takana tiukujaan — aivan niinkuin kotonakin ennen.

Hän peseytyi ja pukeutui ja pani ohimennen huomionsa, että pyyhinliinat olivat puhtaat ja tukevat ja nurkkiin oli ommeltu rouvan nimikirjaimet punaisella.

Suuren ulkovonnin läpi, jossa lakanain alla mahtoi riippua talonväen vaatevarasto, laskeutui hän alikertaan. Kahvipöytä oli valmistettu verannalle, otettu esille nähtävästi uusimmat kupit, ja keskellä niitä oli kukkasvihko laitettu samaan henkeen kuin se siellä ylhäällä. Mutta tässä oli jotain auki puhkeavaa, helakampaa, iloisempaa ja vähemmän arkaa. Hän tarkasti sitä, kun rouva ilmaantui salin oveen ja toivotti hyvää huomenta.

— Hyvää huomenta, rouva!

He kättelivät. Ellillä oli pumpulihame ja edessä vaalea esiliina, jonka rintapuoli oli neulalla kiinnitetty pöven kohdalle. Hän oli miellyttävä. Piirteet olivat pehmoiset, melkein vienot, ja ainoastaan silmien nurkassa oli jotain kovempaa niinkuin kauan vuotaneiden kyynelien jäleltä.

— Kuinka olette nukkunut? kysyi hän.

— Kiitoksia, erittäin hyvin. En ole vuosikausiin nukkunut niin mainiosti.

Hän meni ovelle, ja pitäen toisella kädellään pihtipielestä nojasi hän ulos ulkoilmaan. Aurinko häikäisi silmiä niin, että hänen täytyi toisella kädellään varjostaa kulmiaan.

— Kylläpä nyt on kirkas paiste!

Ellä järjesteli kahvipöytää ja katseli häntä tuohon, missä hän nyt niin elävästi muistutti itseään silloin ennen aikaan samassa asennossa, tuona aamuna Ellin isän kotonan. Ja samat olivat hänen sanansakin: »Kylläpä nyt on kirkas paiste!» Tukka oli vähän harvennut pääläeltä ja puku hienompi ja muodikkaampi. Silloin hänellä oli

ollut pitkävartiset saappaat ja kirjava paidan kaulus. Nyt olivat kengät keveät vaatekengät, kaulus kiilloitettu ja siihen sidottu heleänsininen, pitkä kravatti.

— Kuinka kaunis tällainen aamu on, sanoi Olavi, kääntyen Elliin, ja kuinka toisenlaiseksi kaikki näyttää muuttuneen eilisestään. Ei luulisi koko taloa enää samaksi, mikä se oli eilen.

— Kuinka niin?

— Siinä oli eilen illalla jotain surullista, ja alakuloisia, ja nyt siitä ei näy jälkeäkään. Se on kai tämä valaistus . . .

— Tai on se teidän oma mielialanne, joka sen tekee.

— Totta kyllä on, että eilen olin väsynyt.

Hän katsahti Elliin uteliaalla kummastuksella, niinkuin ei olisi tuollaista huomautusta odottanut. Samassa tuli hänenkin mieleensä kuva entisiltä ajoilta, ja hän kysyi leikillisellä vivahduksella:

— Vieläkö te haaveksitte kauniina kesäiltoina niinkuin ennen?

— Eihän se enää ole luvallista, vastasi Elli naurah-
taen, mutta punastui hiukan muistaessaan eilistä iltaa. —
Saako olla kahvia?

Rappujen edessä hiekalla oli maannut suuri koira, joka nyt selvittelihe kääröstään ja tuli venytellen vierasta tunnustelemaan. Sitten töykkäsi se häntä turvallaan polveen ja heilautti vähän häntäänsä.

— Usko! Anna kättä vieraalle, ystäväni! Kas, että hän antaa . . . minä en ole koskaan ennen saanut häntä suostumaan vieraisiin.

Usko sai sokeria ja antoi silitellä itseään.

Pastori ilmaantui samassa toiselta puolen pihaa, paita-

hihasillaan, lyhytvartiset, saveutuneet saappaat jalassa ja luuhkalakki päässä. Hän kutsui Olavia mukaansa uimaan.

— Toimitapa, Elli, meille puhtaat uimalakanat! huusi hän, ja saatuaan omansa kääräisi hän sen olkapäitensä ympärille ja alkoi kävellä köllytellä edellä rantaan.

— Ja saippuata! muisti hän mennessään. Juoksetakaa tytöt saippuata!

Hän oli ollut pellolla kyntömiesten luona, ja hiki tipui pitkin poskia ja punertavaa parran sänkeä.

— Minä menen aina suoraan sängystä järveen, haasteli hän heidän pellon piennarta kulkiessaan. Tavallisessa menossa uin jo tähän aikaan päivästä toisen kerran. Olen jo syönyt aamiaisenikin. Aioin tulla sinua ottamaan jo kello seitsemän, mutta vaimoni kielsi ja tahtoi antaa sinun nukkua... Katsohan, kun tuossa jo ruis alkaa heilimöidä... Tästä pitää jo ensi viikon alussa panna rengit pientaria niittämään... Sinulla on vielä vanhat akateemiset tapasi, että valvot myöhään ja nukut pitkään... oletko sinä kalamies?

— Kyllähän minä kalastelenkin, kun sattuu.

— Täällä on hyvät kalavedet. Minä en paljon jouda, menee aikaa muissa hommissa, mutta on meillä täydet pyydykset... Elli se välistä pitää huvikseen verkkoja järvestä ja joskus onkiikin hyvällä ilmalla.

Oli tultu rantaveräjälle, ja hän pudotti kaikki puut alas, viitsimättä kumartua tunkemaan niiden välitse. Ja sitten hän heittihe pehmeässä pyöreässä juoksussa penkereeltä alas uimahuoneelle.

Uimahuone on lämmin, ja järvelle päin avatusta ovesta tulvii auringon valo häikäisten sisään. Seinät tuoksuvat viileää puhdasta puuta, siinä on veden tuoreutta ja pihkaisen mäntymetsän kiihoittavaa kuivuutta sekaisin, ja

melkein hekkumallisella tunteella koskettaa jalka päivänpaisteesta kuumenneita lattialautoja. Verkalleen ja tahallaan viivytellen tuota nautintoa, jota tuottaa hitainen riisuutuminen, päästeli Olavi vaatekappaleen toisensa perästä ja asetti ne huolellisesti penkille. Hänen vaatteuksensa oli erityisen aistikasta kuosia, yksinkertaista leikkeeltään, tekotavaltaan ja muodoltaan, mutta hienoa, tukevaa ja tarkoituksenmukaista englantilaista ainetta. Liinavaatteetkin olivat kuin hänen mitallaan tehdyt ja puhtaat ja pilkuttoman valkeat, niinkuin hän olisi ajatellut sitä mahdollisuutta, että tarpeen tullessa täytyisi voida niissäkin esiintyä. Takin, liivit ja kauluksen pois pantua oli hän yhtä hienosti puettuna ilman niitä kuin niissäkin.

Pastori oli suurella vaivalla saanut saappaat jalastaan ja seisoi keskellä lattiaa leveät lahkeet lyhyissä, harmaissa sukanvarsissa. Housut olivat putoamaisillaan paksuilta lanteilta ja henkselit kierossa. Toisen henkselit herättivät hänen huomiotaan.

— Näytäpäs ... käännypäs ... minkälaiset sinulla on mäkiivyöt ... ka, tuommoisten rissain kanssa ... mistä sinä olet ne saanut?

— Ne ovat Pariisista ... uusinta patenttia.

— Elähän, nepä ovat helkkarin mukavat ... se juoksee, näenmä, tuo nuora noissa rissoissa sitä mukaa kuin kumartuu ... kumarrupas vielä vähän ... minunkin pitäisi saada tämmöiset, minulta kun napit tinkivät alituisesti raksahtelemaan ... paljonko nämä maksavat?

— Kymmenen frangia muistaakseni.

— Onpa niillä hintaa ... onpa vähän hävyttömänlaisesti hintaa ... mutta kun ne on patentit ... eiköhän nuo jonkun ajan perästä huojistune? ... Sielläkö ne on tehty nämä housutkin.

— Siellä.

— Onkohan tuo oikein lujatekoista tuo vaate?...
Mitä kangasta se on?

— Cheviot'ta.

— Vai niin, vai seviota ... maksaakohan tuota
kynnära paljon?

— Koko puku maksoi sata viisikymmentä frangia.

— Vaan onpahan tuosta vähän ommel ratkennut...
pitää sanoa eukolle, että pistää kiinni ... käytkö sinä
villapaidassa kesälläkin?

— Tämä on niin hienoa, silkinsekaista villaa, ettei
se kuumenna.

— Hienoapa on... on se minullakin villapaita tal-
vella, mutta heitin pois silloin kun talvikontinkin, kun
tahtoo vähän liiaksi hiottaa lihavaa miestä.

He valmistautuivat heittäytymään veteen, joka oli
kirkasta ja puhdasta ja jonka läpi kuulti hieno, kova hiekka-
pohja. Pastori joutui ensiksi valmiiksi. Viimeksi riisui
hän silmälasinsa uimahuoneen ikkunalle ja sukeltautui
kuin hylje veteen, puhkuen ja päristen mielihyvystä ja
tyytyväisyydestä.

— Huhhuh, kun tämä tuntuu hyvältä hikiseen ruu-
miiseen! Nakkaapa se saippua sieltä ikkunalta! — ja into-
himoisen nopeilla liikkeillä hankasi hän pyöreät, punaiset
kasvonsa valkeaan vaahtoon, syöksi päänsä umpisukke-
loon, saippuoi itsensä vielä kerran, huuhtelihe taas ja jäi
sitten liikkumatonna kellumaan veden päälle selälleen.

Olavi seisoi vielä ovella ja paahteli solakoita, sopu-
sointuisia jäseniään auringon paisteessa. Sitten nakkautui
hän yht'äkkiä notkealla heitolla veteen ja ui kauan aikaa
umpisukkelossa, ruumis paistaen veden läpi. Rauhalli-
sesti kuin vesilintu pudisti hän sitten veden tukastaan,

ja teki sanaakaan sanomatta liukkaasti ja keveästi pitkän kierroksen selemmälle.

— Olet sinä lihonut sitten, kun viimeksi tapasimme, sanoi Olavi, kun he olivat nousseet järvestä ja kääriytyneet lakanoihin.

— Jokohan vähän olisin.

— Ja yhtä hyvä terveys nyt kuin ennenkin, kun selvisit pahimmasta kohmelostasi saatuasi vähän löylyä niskaasi, tai menit, kun oli yö valvottu, suoraan Kaisaniemestä Råberghin luennolle.

— Kävin minä toki sillä välin kotonakin silmäni pesemässä. Vaan sinä olet laihtunut.

— Kaikkihan laihtuvat ulkomailla.

— Hyvinkö sinä muuten siellä viihdyit? ... mikäpäs siinä iloisessa maailmankaupungissa, tietäähän sen, jos olit entistä poikaa.

— Mitenkä niin entistä poikaa?

— Ei mitään, ilman minä vain leikillä... joko opit kielen miten?

— Ymmärrän minä kaikki ja puhunkin tavallisesti.

— Sinä otit tunteja?

— Otin tunteja, ja sitä paitsi oli minulla jokapäiväistä harjoitusta.

— Asuitko perheessä?

— Asuin omassani.

— Että mitenkä?

— Omassa perheessäni...

— Oliko sinulla tyttö itsepäällesi? kysyi pastori iskien silmää lasiansa yli ja naurahtaen viekkaasti.

— Se on tietty se... niinkuin kaikilla muillakin.

— Se on sitä elämäänsä se...

— Mitäs pahaa siinä on?

— On siinä toki... vai niin, vai niin... no tuota... se oli näet semmoinen grisetti.

— Mimmoinen grisetti?

— Eikös niitä sanota... mitenkä niitä... elikkä mitä kocketteja ne on... niitäpä niitä kameelidaameja!

— Se oli tavallinen ompelijatar... muistele vain vähän omia ylioppilasaikojasi!

— Mitäs niistä vanhoista nuoruuden hullutuksista... menisit sinäkin naimisiin, se se on kuitenkin kaikista parasta, kun on oma eukko.

— Siltäkö tuntuu?

— Ei se siitään elämä somene, avioelämästä.

— Vaan somiapa ne olivat nekin ajat, kun asuttiin yhdessä Vladimirinkadun varrella ja kuljettiin Esplanaadissa iltaisin — vai mitä?

— Anna niiden olla muistelematta, eläkä viitsi niistä kenellekään puhua täällä maalla, jos satuttaisiin nuorten miesten seuraankin.

— Mitäpä minä toki niistä, olenkos minä ennenkään puhunut?

— Etpä et, eipä sillä, eipä sillä... vai niin, vai oli sinulla oikein oma nimikkosi siellä... oliko tuo nuori ja kaunis?... eipähän ilman...

— Olihan se sievä tyttö, niinkuin kaikki pariisittaret.

— Kaikkihan ne niitä kehuu...

Hän katseli, silmät vähän uteliaisuudesta vilkkuen, toveriaan, joka rauhallisesti sito ipeilin edessä kravattiaan eikä malttanut, ääni vähän epävarmasti värähtäen, olla kysymättä:

— Onko se totta, kun ne sanovat, että siellä naineet miehetkin elävät niinkuin meillä poikamiehet?

— Puhtaastiko?

— Eihän, vaan päinvastoin.

— Totta se on.

— Monivaimoisuudessa niinkuin turkkilaiset?

— Ei ollenkaan niinkuin turkkilaiset, sillä nainen Pariisissa on yhtä vapaa kuin mieskin.

— Hyväksytkö sinä... on se toki epäsideellistä se vapaa rakkaus.

— Se on sitä myöten, mitä epäsideellisyydellä ymmärretään... kaikkihan on verrannollista... maassa maan tavalla.

— Ei sitä voi puolustaa.

— Eihän sitä tarvitsekaan puolustaa, mutta ei saa myöskään ahdistaa.

— Täytyy sitä ahdistaa.

Olavi hymähti itsekseen muistaessaan noita aikoja, jolloin he ystävänsä kanssa olivat viettäneet ensimmäisiä iloisia ylioppilasaikojaan Helsingissä. Mutta hän oli kuitenkin puhuvinaan totisesti:

— Myönnä sinä kuitenkin, että tämä nykyinen maailmanjärjestys on varsin mukava nuorille miehille, jotka ovat estetyt rakentamasta aikaisia avioliittoja. Ja ajattele, mikä vaihtelevaisuus... yhden hylkää ja »ottaa uuden taas», niinkuin piirihyppylaulussa lauletaan.

— Ovatko ne sitten niin vain otettavissa? Mitenkä se sitten käy... millä lailla sinä siihen tutustuit?

— Tapasin erään tuttavani luona... ja siitä sitä sitten jatkettiin tuttavuutta... kutsuttiin teattereihin... tehtiin huviretkiä.

— Niinkuin ainakin oikeassakin menossa... ja se oli hupaista elämää?

Pastori näytti siltä, kuin olisi halunnut kuulla lisää, enemmän yksityiskohtia, mutta Olavi sanoi kuivasti:

— Tietysti oli hupaista, — ja otti lakkinsa.

— Entäs sitten, kun erottiin?

— Sitten heitettiin hellät hyvästit ja erottiin.

Pastori pani housujaan nappiin.

— Ei se ole kuitenkaan sen veroista, sano mitä sanot, kuin oikea avioliitto.

— Sinä olet tyytyväinen tilaasi?

— En ole vielä päivääkään katunut, puhui hän puoleksi itseään kehuen. Mainiosti se minulta onnistuikin eikä minun siinä tarvinnut kauan kierrellä, ennenkuin osasin oikeaan. Heti kohta, kun olin tullut apulaiseksi vanhan ukon luo, aloin pitää tyttöä kuumana, ja kun sain tämän paikan, niin vietettiin häät ja muutettiin kohta tänne. Muutamat ne saavat kauankin katsella sopivata, eikä ole sanottu, että sittenkään saavat sen, joka tuntuisi mieleiseltä. Minä kun näin hänet, niin sanoin itselleni jo samana iltana — muistatko, kun silloin tultiin sinne yhtä matkaa? — sanoin, että tuossa se nyt on, enkä lähde edempää katselemaan, niinkuin sitten kävikin... helposti ja ihan itsestään... luulin minä ennen, että siinä olisi hankalammatkin mutkat. Olihan se kyllä alussa vähän estelevinä, vaan vaikka se ei sitä tunnusta, niin luulen, että hänkin jo ensi illasta...

— Etkö tule jo? sanoi Olavi uimahuoneen sillalta.

— Tulen minä... odotahan vain vähäisen, kunnes saan kengät jalkaani. — Se on hyvä eukko, jatkoi hän yhä, kevennellen sydäntään, heidän pihaan noustessaan. Hiljainen ja tasaluontoinen. Ei meillä ole ollut mitään vastahakoisuuksia, ei aineellisia eikä muitakaan.

Olaville tuli hetkellinen halu muistuttaa ystäväänsä siitä, kuinka he hänen nykyisen rouvansa kanssa olivat yhdessä hänelle nauraneet ja häntä hiukan pilkkailleet.

Ei tyttö ainakaan silloin ollut vielä ihastunut. Mutta sitä tämä kunnan mies ei nähtävästi ollut huomannutkaan tai ainakin sen kokonaan unohtanut.

Hän oli taittanut ruiskukan tiepuolesta, antaakseen sen Ellille, joka oli tullut heitä vastaan puutarhan portille.

Saattaahan olla, että he ovat hyvinkin onnellisia, että he mainiosti sopivat toisilleen ja että rouvakin ihailee miestänsä yhtä paljon kuin tämä häntä.

Ja hän nakkasi kukkansa pois, ja kun Elli leikillisesti toruen sanoi:

— Ei ole minun syyntä, että ruoka jäähtyy, — vastasi hän epämääräisesti hymyillen:

— Ei minunkaan, vaan miehenne, joka on minulle kertonut teidän onnestanne.

Elli naurahti vähän väkinäisesti, punastui ja meni edellä pihaan.

IV.

Aamiaisen syötyä piti pastorin lähteä pappilaan, sillä oli lauantai. Hän pukeutui, ajoi partansa, paneutui mustaan takkiinsa ja valkoiseen huiviin ja oli yht'äkkiä muutunut arvokkaammaksi ja ikäänkuin vähän viisaamman näköiseksikin. Hänelle ajettiin hevonen rappusten eteen ja hän nousi rattaille rengin pitäessä ohjaksia.

— Viivytkö siellä iltaan asti? kysyi Elli verannalta, jossa hän istui ja ompeli.

— Kyllä minä luultavasti viivyn.

— Me tulemme ehkä sinua vastaan, vai kuinka, herra Kalm?

— Niin, kyllä minä mielelläni.

— Saatte nähdä näitä seutujakin.

Pastorin mentyä katosi Elli jonnekin sisähuoneisiin, ja Olavi meni kamariinsa.

Hän tahtoi nyt ryhtyä työhönsä, ja ensi töikseen hän purki kirja-arkkunsä ja lateli siitä eteensä kirjavarastonsä. Siinä olivat hänen lempirunoilijansa, norjalaiset ja venäläiset, mutta enimmäkseen oli hänellä kuitenkin nyt mukanaan ranskalaisia, uudenaikaisia teoksia yksinkertaisissa, aistikkaissa keltakansissaan.

Hänelle sattui käteen Tolstoin Anna Karenina. Siellä täällä sivujen laidoissa näkyi hänen tekemiään muistiin-

panoja, huuto- ja kysymysmerkkejä. Kun hän ensiksi tutustui teokseen, oli hän tehnyt nuo huomautukset hienoimpiin paikkoihin ja lähettänyt kirjan morsiamelleen, sillä hän oli silloin kihloissa. Tyttö oli myöskin tehnyt omat muistiinpanonsa. Hän oli alleviivannut sellaiset kohdat kuin: »Minun rakas ystäväni», »Rakkauteni kestää kaikki koetukset...» »Hän oli nuori, kaunis mies». Se oli tuntunut vähän äitelältä ja ollut yhtenä alkusyynä hänen tunteittensa laimenemiseen. Mutta parastaanhan se raukka koetti hänkin. Niin, niin, — ja hän heitti kirjan pöydälle muiden joukkoon.

Erästä kolosta kirjain välissä otti hän esille käärön vanhoja kirjeitä. Niissä oli sittemmin keskeytynyt kirjeenvaihto parin neitosen kanssa, joihin hän oli tutustunut matkoillaan ensimmäisenä ylioppilaskesänään. Kirjeet olivat kujeita täynnä, niissä muisteltiin kävely- ja veneretkiä ja alla piillyt tunne kävi esille ainoastaan kirjeeseen liitetystä kukkasista, jotka olivat kauan sitten jo kuihtuneet.

Oli siinä samassa käärössä totisempikin kirjeenvaihto. Usein hän oli sen aikonut polttaa, mutta kun siinä olivat hänen onnellisimmat ja katkerimmat muistonsa, kuljetti hän sitä aina mukanaan. Ja miksikäpä olisi hän ne hävittänytkään nuo asiakirjat oman itsensä ja tärkeimmän kehityskautensa tuntemiseen! Kuinka sitä oli kauan kierrelty toinen toisensa ympärillä, kuinka uskottu ja epäilty, erottu ja taas yhdytty! Oli sitten oltu salakihloissa kaksi vuotta, vedetty yhtäänne ja kiskottu toisaanne, kunnes kaikki oli katkennut. Toinen jäi elämään kaukaisessa maaseudussa, toinen riensi taas maailmalle.

Siitä ajasta, joka nyt seurasi, oli jäännöksiä, jotka eivät herättäneet kaihoakaan, mutta jotka kuitenkin saivat seurata mukana: pari helyä erään helsinkiläisen naisen

naamiopuvusta, revennyt hansikas, juhلامerkkejä ja joukko nimikortteja, muun muassa eräältä taiteilijattarelta, joka nimensä alle oli kirjoittanut mielilauseensa: »Rein das Herz, hoch der Sinn, rastlos das Streben». Oli se sitä narrin peliään sekin! »Se, joka ripustaa avujen kyltin rintaansa, se niitä harvoin omistaa muuna kuin kauppatavarana», oli Olavi kirjoittanut nimikortin takapuolelle.

Mutta iloisimpia ja valoisimpia muistoja herättivät muutamat ranskalaiset kirjeet, joiden hienosta paperista vielä tuoksui puhtainta Pariisia. Ne olivat tuoreita muistoja, ja se liitto oli ollutkin kuin sointuva valssi. Viikko oli työtä tehty, sunnuntaipäivät yhdessä huviteltu ja tehty retkiä Meudonin ja Fontainebleaun metsiin. Kun olisi voinut jäädäkin sinne! Mutta rahat loppuivat, täytyi lähteä kotiin! . . . Niin no, parasta kai oli, että se oli loppunut, niinkuin oli loppunut. Ja hän kääräisi kaikki nuo kirjeensä ja muistonsa kokoon, lukitsi kirstunsa ja sysäsi sen nurkkaan.

Se surumielisyys, joka tuosta syntyi, antoi vauhtia hänen ajatuksilleen, ja hän rupesi miettimään työtänsä. Täytyyhän alkaa tehdä totta tästä elämästäänkin, jota on monet vuodet niin joutavaan tuhlannut. Ei häntä ainaakaan nyt mikään muu huvittanut. Ja kun hänellä vielä on kesken eräs ranskalainen teos, johon hänen täytyi tutustua, ennenkuin voi aineeseensa ryhtyä, alkoi hän seilailla sitä siitä kohden, mihin se oli laivasta noustessa keskeytynyt.

Mutta kirja ei kelvannut antamaan hänen ajatuksilleen sitä suuntaa, minkä hän itse olisi tahtonut niille antaa. Siinä oli hehkuva kuvaus kahden henkilön kesänvietosta maalaishuvilassa. Molemmat he olivat pujahtaneet maailmaa pakoon viettämään lyhyen kesänsä toistensa kanssa.

Kävelyjä, soutoretkiä ja pitkiä hämyhetkiä huvilan puutarhassa. Se oli salattava suhde, jota he jo vuosien kuluessa olivat tällä tavalla ylläpitäneet ... Jospa olisi sellainen idylli täälläkin mahdollinen, ajatteli hän laskien kirjansa pöydälle ja sytyttäen paperossin. Ja hän haaveksi sen itselleen oman mielensä ja omain taipumustensa mukaiseksi ... »Tällainen rauhallinen paikka, jossa he molemmat — hän ja joku toinen — elelisivät aivan erillään muista kukin toimissaan, tuon tuostakin tavaten ja menen soutelemaan tai kävelemään ... se kestäisi niin kauan kuin kestäisi, ei mitään muita siteitä eikä velvollisuuksia kuin rakkauden ...»

Ylisille tuovissa rappusissa kuului askelia, jotka tuntuivat olevan rouvan. Hän liikkui perempänä vaatteiden välissä, järjesteli jotain ja laitteli, mutta ei tullut näkyviin ... »Hän siellä vain käyskelisi, minä tässä näin istuskelisin, hän tulisi tänne sitten ...»

Mutta kun Elli meni oven ohi, päättään kääntämättä, niinkuin ei olisi ollut tietävinäänkään, että hän oli täällä, haihtuivat nämä haaveet, ja hiukan harmissaan pudisti hän ne pois, kun taas alkoivat tulla.

Hän istui ylhäällä lukien aina siihen saakka, kuin hänet kutsuttiin päivälliselle.

Aterialla ei ollut muita kuin he kahden. Suhde oli vähän jäykkä ja vieras. He koettivat peittää sitä sillä, että puhelivat yhtämittaa ja kävivät asiasta toiseen. Puhuttiin maalaiselämästä ja sen hauskuudesta yleisin puheenparsin, verrattiin sitä kaupungin elämään ynnä muuta siihen suuntaan.

Ja syötyä he taas erosivat.

Mutta illemmalla tuli Olavi alas ja kysyi, eikö mentäisi kävelemään.

He lähtivät kävelemään maantietä myöten kirkolle päin. Pistäytyen pienestä portista tulivat he lehmitarhalle, jossa parhaillaan oltiin lypsyllä. Ilta oli lämmin, surviaiset hyppelivät ilmassa, sittiäiset kaiveskelivät maantien mullassa ja pyrähtivät siitä sitten lentämään.

— Nyt on kaunis ilta, sanoi Olavi puheen aluksi.

— Erinomaisen kaunis! vastasi Elli, iloisena, että oli päästy puheen alkuun. Ei ole ollut koko kesänä näin lämmintä ja tyyntä.

— Minne viepi tuo metsätie?

— Se vie erääseen mökkiin vähän matkaa metsän sisässä.

— Se näyttää hyvin hauskalta, niinkuin olisi siellä kauniita paikkoja taampana.

— Mistä te sen arvaatte? Niin onkin! Se jatkuu sitten sydänmaan halki ja menee meidän karjakartanolle Koivumäellä. Se näkyy tältä maantieltä, kun menemme vähän matkaa vielä.

— Onko sinne pitkältäkin tuonne kartanolle?

— On sinne liki peninkulma.

— Sinne pitäisi meidän todellakin kerran mennä.

— Niin, voimmehan mennä, milloin teille vain soveltuu.

— Te kai tunnette hyvinkin kaikki nämä seudut?

— Kyllä minä tässä ympäristössä tunnen melkein joka kiven ja kannon.

— Yksinkö te täällä harhaillette?

— Yksinpä minä enimmäkseen.

— Te kai viihdytte hyvin täällä, jos kerran luontoa rakastatte?

— Enhän juuri tiedä... milloin paremmin, milloin huonommin. Kyllähän sitä joskus liikkuisi ulompanakin.

— Oletteko käynyt Helsingissä?

— En koskaan.

— Ettetekö koskaan! Teidän pitäisi tulla sinne kerran.

— Kuinkapa sitä tulisi... on niin vaikea päästä, eikä minulla ole siellä ketään tuttuja... Vaan kyllä minun välistä tekisi kovasti mieleni, varsinkin talvella. Ne talvet ne ovat täällä maalla kauhean pitkät.

— Niin ne taitavat olla... olen usein ajatellut, kuinka ihmiset ollenkaan saavat ne kulumaan. Onko täällä edes mitään seuraelämää?

— Ei juuri muulloin kuin joulun aikana.

— Te kai luette?

— Sehän se onkin melkein ainoa ajanviettoni.

— Mitä kirjailijoita te olette lukenut?

— Olen minä lukenut kaikenlaista... mutta viime aikoina enimmäkseen norjalaisia ja ruotsalaisia.

— Mitä pidätte niistä?

— Kyllä minä niistä, varsinkin Jonas Liestä. Ensin tuntuivat ne minusta niin kovin kummallisilta, minä olin aivan sekaisin heidän mielipiteistään enkä oikein ymmärtänyt mitä ajatella.

— Heillä on omat ihanteensa ja omat katsantotapansa.

— Olisi välistä tehnyt mieli väittää vastaan. Mutta ei ole täällä juuri ketään, kenen kanssa keskustelisi. Eivät ne täällä juuri niistä välitä. Ei voi puhua mistään oikeasta asiasta, vaikka kuinka haluttaisi.

He kulkivat toinen toisella puolen tietä ja katselevat suoraan eteensä.

— Onhan aina hauskempi, jos on joku, jonka kanssa voi ajatuksiaan vaihtaa. Silloin tulee paljoa paremmin selville siitä, mikä on oikeaa ja mikä väärää.

— Niin se kyllä on. Joskus tuntuu siltä, kuin kaikki olisi, niinkuin olla pitää, mutta sitten taas näyttää, kuin kaikki olisi ihan hullua.

— Kyllä se on tuo hyvin luonnollista, ja minä sen hyvinkin ymmärrän. Mutta vähitellen olen minä tullut siihen, ettei saa olla mitään periaatteita, vaan otan kaikki asiat, niinkuin ne tulevat minua vastaan.

— Helppohan teidän on, joka aina saatte liikkua ja aina ottaa vastaan jotain uutta. Mutta me, joiden täytyy tyytyä aina yhdessä kohden olemaan, me haluaisimme jotain erityistä, josta voisimme pitää kiinni.

Hän on miettinyt tuo, ajatteli Olavi. Se oli itsenäisen ajatus. Ja hänessä on jotain. Hän siirtyi keskemälle tietä, vähän likemmäksi Elliä. Sen kasvot näyttivät nyt syvemmillä kuin ennen ja silmät suuremmilta. Ja Olavi tuli melkein hyvälle tuulelle. Hän oli siis kuitenkin ollut oikeassa. Ne eivät soinnu yhteen nämä kaksi. Tuollaiset puheet ovat aina varma merkki siitä. Hänen miehensä ei tietysti käsitä häntä eikä voi tyydyttää häntä.

Etäämpänä tien pohjassa valaisi aurinko puita ahon laidassa mäen päällä ja valkeapäinen punainen virstapatsas helotti illan paisteessa. Siitä oli laaja näköala kaikille tahoille. Takaapäin näkyivät Tyynelän katot ja pellot ja lehmisavu sekä suuret järvenselät. Edessäpäin laski maantie laaksoon, jossa oli kirkko ja pappila ja toisella puolen kirkonkylän alangon maantie nousemassa toisen mäen harjalle. He pysähtyivät siihen, istuutuivat virstapylvään juureen maantieojan taa kivelle ja katselivat hetken aikaa silmäinsä alla olevia seutuja, joita Elli osoitteli, näytteli ja nimeltään nimitteli.

Alkoi palata kirkkomiehiä iltakirkosta. Jotkut tulivat hevosella, toiset jalkaisin. Mäkeä ylös noustessaan

eivät heistä useatkaan tiepuolessa istuvia huomanneet. Pienillä rattaila istui muuan nuori nainen pienen kirkassilmäisen tyttönsä kanssa. Kun Elli sanoi heille hyvää iltaa, pysäyttivät he hevosensa. Nainen oli kaunis ja puhdaskasvoinen, piirteet sivistyneet ja hienot. Hän vastasi iloisesti tervehdykseen ja katseli ujostelematta ympärilleen.

— Iltakirkostakos Johanna tulee?

— Niinhän me tulemme.

— Oletteko meille menossa?

— Sinnehän me aioimme yöksi. Tässähän olisi tämä teidän hevonenkin... eikö rouva tunne?

— Onko se meidän... — Kas kuinka se on lihonut!

— Pastori laittoi sanan viikolla, että tarvittaisiin hevosia peltotöihin. Se on taas niin ylpeä, ettei tahdo saada hallituksi... Eikö rouva tahdo ajaa, niin me nousemme kävelemään?

— Menkää te vain edeltä, me odotamme tässä pastoria... tämä on yksi vieras maisteri Helsingistä... joko siellä loppui iltakirkko?

— Kyllä se jo loppui, mutta pastori jäi vielä rippikirjoitusta pitämään...

— No, mitäs muuta kuuluu Koivumäelle?... Kuinka isäntä jaksaa?

— Kiitoksia vain... hyvästihän siellä on... sai se Matti jäädä sinne kotimieheksi... eikös rouva tule pian sinne käymään?... me on jo sinne teitä joka viikko odotettu.

— Kyllä me ehkä nyt pian tulemmekin.

— Se oli meidän karjakartanolta, selitti Elli, kun Johanna oli lähtenyt ajamaan. Se on tuolla korkealla mäellä, minne äsken kääntyi tie lähellä pappilaa. Näettekö,

se näkyikin nyt tästä, jos katsotte tuonne, nyt juuri he-
lottaa pirtin ikkuna... ettekö näe?

— Nyt näen... Hän oli hyvin miellyttävän nä-
köinen.

— Niin hän onkin... hänellä on pieni romaaninsa
ja senkin tähden pidän minä hänestä. Hänen isänsä, joka
on varakkaan talon omistaja, hylkäsi hänet, kun hän meni
naimisiin köyhän renkimiehen kanssa. Kun tuo mies
oli palvellut meillä useampia vuosia, annoimme hän-
nelle mökinpaikan metsäsarallamme, ja siellä he ovat
tehneet työtä niin, että nyt tulevat varsin hyvin toimeen.
Heidän elämänsä on minusta oikein mallielämää. Joka
kesä oleskelen heidän luonaan jonkun viikon ja nautin
siitä, että on ainakin kaksi onnellista maailmassa. He
kehuvat minulle vuorotellen toisiaan, ja minä olen siinä
suhteessa heidän molempain uskottunsa.

— Sitä on siis kansankin kesken tuollaista rakkautta?

— Siellähän sitä vasta onkin. He rakastavat toi-
siaan vieläkin niin, että ikävöivät aivan surrakseen, jos
tapahtuu, että miehen talviseen aikaan täytyy liikkua
työansioilla.

— Se, minkä luulen tekevän, että kansanlapset usein-
kin tulevat niin hyvin toimeen avioliitossaan, on kai, että
mies ja nainen ovat perehtyneet toinen toisensa alaan,
että he ovat huvitetut toistensa toimista ja voivat aska-
reissaan niin hyvin toisensa ymmärtää ja täydentää.
Juuri siihenhän nykyaika naisemansipatsioneineen ynnä
muineen pyrkii.

Elli oli taittanut oksan ja ruopi sillä sammalta kiven
päältä.

— Se on kyllä totta, sanoi hän puoleksi itsekseen.
Sitä en ole tullut ennen ajatelleeksi.

— Mutta ettekö ole huomannut, kuinka vähän meidän säätyimme miehet ovat huvitetut naisten tehtävistä ja päinvastoin? Siitä ei voi syntyä mitään likempää suhdetta eikä mitään varsinaista yhteiselämää. Eikä ole kumma, jos ennen pitkää niin monessa avioliitossa syntyykin kylästäys ja ikävystyminen.

— Niin, kyllä kai se on siinäkin.

— Vaan etupäässä vaikuttanee kuitenkin onneen tai onnettomuuteen avioliitoissa se, miten puolisojen luonteet sopivat toisiinsa: jos ne ovat n. s. yhtä maata, niin löytävät he aina yhtymätilaisuuksia, vaikka ulkonaiset harrastukset olisivatkin erilaiset.

Hän näkyi ymmärtävän tuo... ja Ellin olisi yht'äkkiä tehnyt mieli puhua hänelle itsestään. Hän hakkasi vähän hermostuneesti vitsalla kenkensä kärkeä... kaunis jalka muuten ja nilkasta virheetön, ajatteli Olavi sitä katsellessaan.

Mutta hevosen korvat nousivat esille mäen törmästä maantien ja taivaan rajasta, sitten tuli pää ja koko hevonen, vetäen pastoria mäkeä ylös. Hän ei huomannut heitä, ja Elli ajatteli hänen antaa ajaa ohitse. Mutta yht'äkkiä hän muuttui, pudisti lehdet ja poimimansa heinät helmastaan ja nousi ylös.

— Iltaa, sanoi hän.

— Kah, täälläkö te?... minä jo aloin teitä tähystellä... tuletteko rattaille?

— Menettekö, rouva?

— En minä, minä mieluummin kävelen.

— Minä kävelen myös.

— No, ja mitäs kuului pappilaan?

— Siellä kyseltiin meidän vieraasta ja kutsuttiin huomenna tulemaan päivällisille.

- Oltiin tietysti hirmuisen uteliaita, sanoi Elli.
- Liina lähetti terveisiäkin.
- Kiitoksia vain.
- Hän näkyy olevan sinusta kovasti huvitettu.
- Todellakin?
- Kuinkas olet muuten saanut päiväsi kulumaan?
- Hyvinhän se on mennyt.
- Herra Kalm on koko ajan istunut kamarissaan lukemassa.

— Ettekö siis tule ajamaan?

— Emme; aja sinä vain edeltä, me kävelemme.

Pastori nykäisi hevostaan ja lähti ajamaan. Elli ja Olavi kulkivat paluumatkalla melkein äänettöminä. Pitämällä aukeilla näkivät he pastorin ajavan edellään. Ellistä tuntui hän nyt vielä vieraammalta kuin ennen. Niinkuin olisi ollut joku outo kulkija, jonka kanssa hänellä ei ollut mitään tekemistä eikä mitään yhteistä. Se tunne kävi hänelle vielä selvemmäksi kuin ennen, sillä nyt oli hän ymmärtävinään syynkin siihen. Eihän heillä ollut mitään yhteistä, ei minkäänlaista mielipiteiden vaihtoa, eivätkähän luonteetkaan olleet samanlaiset. Hän oli useinkin miettinyt ja hakenut jotain syytä nurjuuteensa, joka monestikin oli tuntunut hänestä väärältä. Nyt oli hän melkein iloinen siitä, että oli sen löytänyt, ja kaikki tuli sen johdosta kuin luvallisemmaksi.

V.

Pappilan nuoret istuivat sunnuntaiamuna verannalla ja katselivat huvikseen pihan läpi astelevia kirkkomiehiä. Heitä oli rovastin kaksi tyttärtä, joista toinen, Liina, oli vähän yli kahdenkymmenen ja kävi jatko-opistoa. Hän oli valmis helsinkiläinen ja pukujensa, käytöksensä ja mielipiteittensä vuoksi pitäjän kaikkien muiden naisten esikuva ja johtaja. Ja herroista valtasi hän aina parhaat omalle osalleen jättäen muille tähteet. Toinen tytöistä oli vähän yli viidentoista ja kävi vasta lähikaupungin tyttökoulua. Nuoria herroja ei ollut kuin yksi. Hän valmistui hiljalleen maisteriksi, ja häneen oli rakastunut tuomarin neiti, joka kävi pappilassa joka sunnuntai ja usein viikollakin. Yhtä uuttera vieras oli kansakoulunopettaja Tavelakin, joka oli rakastunut vanhimpaan tyttäreen, mutta jota tämä, yhtä vähän kuin muutkaan, tuskin huomasi. Hän istui vaatimattomana ja äänetönnä, sill'aikaa kun muut puhuivat.

Vieraan herran yht'äkkäinen tulo paikkakunnalle, jossa harvoin näkyi muita kesävieraita kuin oman pitäjän nuoria, oli herättänyt erityistä huomiota.

Neiti Liina, joka oli palannut kaupungista samalla laivalla kuin hän, kertoi, että hra Kalm oli hienosti puettu herra, mustatukkainen, somat pienet viikset, ja kiikari

kupeella riippumassa. He olivat jo Helsingissä kerran tavanneet toisensa ja tulleet esitellyiksi, nyt oli hän tullut puhelemaan laivassa ja kauan aikaa he olivat keskustelleet kaikenlaisista asioista kävellessään edestakaisin peräkannella. Oli hän puhunut ulkomaanmatkoistaankin, kertonut Eiffeltornista, bulevardeista ja ranskalaisten naisten erinomaisesta pukeutumistaidosta. Hymyily oli hänellä hyvin kaunis ja miellyttävä, ja hän sanoi jäävänsä tänne koko kesäksi. Kun pastori tuli häntä venheellään noutamaan keskeltä selkää, oli hän hypännyt laivasta alas niin notkeasti kuin merimies.

— Hän on vanha voimistelija, sanoi nuori herra avonaisen ikkunan läpi ruokasalista, jossa hän, vast'ikään ylös noustuaan, söi aamiaista yksinään ja joi kahvia, jota oli häntä varten pari tuntia pidetty uuninkolpperossa lämpimänä.

— Tunnetko sinä hänet, Kaarlo?

— Tunnen.

— Mikset ole sitä ennen sanonut?

— Tahdoin kuulla sinun häntä ensin ylistelevän... nähtävästi olet sinä jo häneen aivan ihastunut...

— Ihastunut! Pitääkö aina olla ihastunut, jos lausuu jostain herrasta mielipiteensä? Tehän sitä paitsi itse pyysitte kertomaan, millainen hän on. Ja tiedän minä sitä paitsi, että hän on ollut kaksi kertaa kihloissakin.

— Ei kaksi kolmannelta!

— Ole vait siellä!

Nuori herra oli jo lopettanut aamiaisensa ja tuli paperossia poltellen muiden joukkoon. Rovastikin, pienikasvuinen, hyväntahtoisen ja viisaan näköinen vanhus, pistäytyi sinne hetkeksi ja hymähti nuorten puheille.

Ruustinna kävi hänkin katsomassa, eikö kirkkovieraita jo alkaisi näkyä portin taa ajavaksi.

Ja yht'äkkiä kuuluikin tuttujen rattaiden ritinää kirkkoon vievältä lehtikujalta. Pastorin ajopelit samassa seisahtuivat portin taa.

— Juokse, Liina, avaamaan!

— Juokse itse!

Nuori herra lähtikin menemään, mutta samassa näkyi Olavi hyppäävän maahan ja avaavan portin.

Sill'aikaa kun pastori ajoi hevosen tallin eteen, tulivat Elli ja Olavi sisään. Kun oli esitelty ja tervehditty, pyydettiin vieraat astumaan huoneeseen. Naiset menivät saliin, herrat poikkesivat eteisestä rovestin kamariin.

— Olipa hauska sinuakin tavata... aiotko viipyä täällä koko kesän? sanoi Kaarlo tarjotessaan tupakan.

— En tiedä varmaan, miksi nyt tässä näyttäytyy..

— Sinä aiot lueksia?

— Niinhän olisi aikomukseni...

Sytyttäessään paperossia ja viedessään tulitikkua uunin eteen, katsahti Olavi ohimennen saliin. Liina oli tarttunut Elliä vyötäisiin ja pyöräytti häntä pari kertaa ympäri huudahtaen:

— Ei mutta, kuinka sievä sinä olet!

Jo aamulla kotoa lähdettäessä oli Olavinkin silmiin pistänyt, että rouva oli ottanut ylleen uuden vaalean kesähameen, kiinnittänyt kukkia hattuunsa ja sitonut siihen uuden hienon harson.

— Liina, Liina! Ihanhan sinä saat minut pyörtymään! kuuli hän Ellin nauravan.

— ... minulla on täällä väitöskirja tekeillä ja hyvä olisi, jos saisin tänä kesänä osankaan valmiiksi.

— Sinä tulit keväällä ulkomailta?

— Kesäkuussa sieltä palasin...

— Hän on minun mieheni vanha koulutoveri, kuuli hän taas Ellin salissa vastailevan neiti Liinan kysymyksiin. On hän kerran ennenkin käynyt meillä, minun kotonani nimittäin... Niin, tehän kuuluitte tulleen samalla laivalla... Miksei, hauskaahan se on, kun saa lisäseuraa... kernaasti hän minun puolestani saa tulla tänne...

— Tästä kulkee vanha kirkkotie läpi pihan, selitti Kaarlo, kun Olavi kääntyi katsomaan ikkunasta ulos kartanolle.

Samassa tuli pastori sisään, otti kamman taskustaan ja alkoi sukia tukkaansa.

— Tässä se vasta pappila on... puustelli ja huoneet parhaita Suomessa, puhui hän ja alkoi siivota piippua, joita oli kymmenkunta suurempia ja pienempiä erityisellä hyllyllä. Saatuaan sen reilaan, meni hän kansliahuoneeseen tervehtimään kirkonpalvelijoita, jotka istuivat seinämällä ja joivat kahvia.

Olavi ehdotti, että mentäisiin verannalle, ja he istuivat Kaarlon kanssa sinne tupakoimaan. Siitä oli laaja näköala yli tasaisten peltojen, joiden takana kulki maantie edempänä olevan mäntymäen rinnettä laskeutuen. Pihamaa oli avara, vihreä neliö, jonka toisella sivulla oli tukevia aittarakennuksia ja iso-ovinen kärryliiteri, toisella puolen huvimetsikkö haapoineen, koivuineen ja marjapensaineen. Pihan läpi kulkeva oikotie vei verannan rappujen ja kansliahuoneen oven editse suurelle ajoportille, josta jatkui kirkolle saakka tuuhea koivikkokäytävä, minkä rippikoululapset monta vuosikymmentä sitten olivat siihen istuttaneet.

Olavi ja Kaarlo olivat osakuntalaisia ja vanhoja tuttuja Helsingin ajoilta, vaikka Olavi olikin muutamia yli-

oppilasvuosia vanhempi. Niissä piireissä, jotka harrastivat kirjallisuutta ja kansallisia rientoja, oli Olavilla ollut jonkunlaisen arvostelija-johtajan asema, ja vaikka hän ei itse mitään luonut — yhtä vähän kuin muutkaan — määräsi hän kuitenkin sen hengen ja mielipiteiden suunnan, mikä milloinkin oli vallalla. Ensi ylioppilasvuosina oli Snellman ollut kaikkien ihanne, sitten norjalaiset kirjailijat, Georg Brandes ja Strindberg, myöhemmin venäläiset ja lopuksi ranskalaiset. Arvostelu olevista oloista ja ihmisistä oli aina ankara, mutta kun ei ryhdytty juuri minkäänlaisiin toimenpiteisiin tai mullistushommiin, vaikutti se takaisin arvostelijoihinsa niin, että heistä tuli ainoastaan blaseerattuja, teräväpäisiä epäilijöitä. Lueksien hiljalleen ja valmistuen johonkin, oikein tietämättä mihin, pysyttelivät varakkaammat Esplanaadin kantajoukkona; varattomammat taas velkojen ja vekselien ristiaallokossa taistellen joko joutuivat haaksirikkoon tai vähitellen ajautuivat pois näkyvistä jollekin pienelle virkakarille.

— No, ja kuinka sinä viihdyt täällä? Mitenkä oikein tulit tänne tulleeksi?

— En tiedä oikein itsekään, kuinka se pisti päähäni. Tulin ensin kaupunkiin ja siellä muistin vanhan koulutoverini Mikko Aarnion. Kirjoitin ja kysyin, enkö saisi tulla hänen pappilaansa. Ajattelin, että täällä olisi mukava oleksia, ja siltä kyllä näyttääkin... luulen tulevani täällä hyvästi viihtymään. Tuo rouva näyttää muuten miellyttävältä ihmiseltä.

— Ei hän ole hulluimpia.

— Hänessä on jotain erityisen hienoa ja salaperäistä, jotain hillittyä surumielisyyttä... luuletko, että ne ovat onnelliset, hän ja hänen miehensä?

— Semmoinen mies kuin pastori on aina onnellinen,

mutta mitä rouvaan tulee, niin en tiedä, mitä erityistä syytä hänellä olisi olla asemaansa ihastunut . . .

— Siltä minustakin näytti jo heti ensi iltana, etteivät »nuo kaksi» juuri ole luodut toisiaan varten. En ole koskaan huomannut, että hän katsoisi miestänsä silmiin tai häntä ensiksi puhuttelisi.

— Seurassa voi hän välistä olla hyvinkin vilkas ja vapaa, mutta kun mies tulee sisään, niin vaikenee ja jäykistyy hän kohta niin, että sen vieraatkin ovat huomanneet. Puhutaan muuten, en tiedä, lieneekö sitten totta, että hän otti hänet vain jonkun ottaakseen.

— Niinpä niin, sanoi Olavi pitkäveteisesti, vähän ajatuksissaan. Vai niin, vai todellakin! lisäsi hän sitten vilkkaammin ikäänkuin selviten johtopäätöksissään.

Heidän istuessaan olivat papit ja kirkonpalvelijat tehneet lähtöä kirkkoon ja menivät sinne jalkaisin pitkässä jonossa kulkiessa keskellä koivukäytävää.

— Menemmekö mekin? ehdotti Olavi. Olisi hauska katsella kirkkoväkeä.

Samassa tulivat naisetkin verannalle, ja lähdettiin yhdessä.

Koivukäytävä vei kirkkomäelle saakka. Hevosia oli sidottu aitovarsille ja kirkon seinämille. Kirkon ovien edustalla seisoskeli joitakuita kirkkomiehiä, jotka eivät olleet viitsineet mennä sisään ja jotka nyt paikoiltaan hievahtamatta katselivat pappilasta päin tulevaa herrasväkeä. Avonaisen kirkon ikkunan läpi näkyi alttari, josta kuului pastorin ääni, parhaillaan rippisaarnaa pitämässä. Suntion korkea otsa paistoi sakastin ikkunasta. Tapulin luukut olivat suljetut muut paitsi keskimmäinen, jonka

aukossa suurin kello riippui kuin torkkuva, leväten äskeisistä vaivoistaan.

Kun oltiin menossa tapulin holvin alaitse kirkko-maalle, keksi neiti Liina, että mentäisiin ylös katsomaan näköalaa ja kelloja. Elli vähän esteli, mutta kun Olavi kehoitti tulemaan, niin tuli hän heti.

Rappuset olivat pimeät ja kahden puolen niitä ammotti syviä, mustia kuiluja. Mutta ylhäällä löi vastaan heleä valo, niin että silmiä huikaisi. Ylös tultua hypittiin penkeille, huudahdeltiin näköalalle sekä yhdeltä että toiselta puolen ja alettiin puuhaila kellojen kimpussa. Tavailtiin hämäriä valukirjaimia ja koeteltiin saada selkoa vuosiluvuista. Sitten tahdottiin saada suuren kellon kieltä hiljalleen laitaan kalahtamaan. Naiset istuivat jokainen vuorostaan hihnan mutkaan, jota joku herroista toisesta päästä kannatti. Mutta eivät he sittenkään saaneet kellon paksua alahuulta nousemaan tarpeeksi ylös.

Elli oli eronnut muiden seurasta. Hän seisoi ja nojasi luukkuun katsellen alas tyyneen maisemaan.

Olihan tämä nyt taas melkein samanlaista kuin silloin, kauan sitten. Hän muisti taas nuo sanat: »On sentään hauskaa rientää ulos avaraan maailmaan!» Mutta nyt oli hän kuitenkin tullut takaisin, hänen äänensä kuului aivan likeltä tuossa takana. »Mitäs, jos hän olisi tullut tänne minun tähteni, minua ajatellen!» Ehkei hän itsekkään tiennyt oikeata syytä tuloonsa. »Ehkä ovat minun ainaiset ajatukseni ja toivotukseni häneen vaikuttaneet hänen sitä tietämättä». Olihan hän siitä jotain jossakin lukenut, että sielut sillä tavalla vaikuttavat toisiinsa pitkien välimatkain päästä... Ja hän nukahdutti itsensä hetkeksi tähän uneen. Se oli kuin salainen huumaus, josta hän ei tahtonut selvitä. Hän tahtoi vain uskoa, että hän

on onnellinen ja että kaikki entinen on pois elettyä. Hän halusi nousta nyt niin ylös, vapautua kaikesta niin, ettei hän enää koskaan voisi tulla siihen takaisin. Joskus ennenkin oli hän joutunut tämän tunteen valtaan: silloin kun oli lukenut jotain jaloa ja suurta, joka antoi hänelle uusia ajatuksia, vapautti ja ylensi hänet, tyydytti ja antoi ihastuneelle mielelle miettimistä.

Hänet herätettiin miellyttävästi tästä miellyttävästä unesta. Olavi kutsui häntä koettamaan, eikö hän istumalla hihnan silmukkaan onnistuisi paremmin kuin muut. Hän vastusteli ensin, mutta kun Olavi vaati, niin täytyi hänen nauraen suostua. Mutta ei hänkään jaksanut painaa perille saakka. Silloin lisäsi Olavi kädellään painoa vielä vähän ja kaikkien säikähdykseksi ja nauruksi nykäisi kieli kelloa ja sai aikaan heikon kalahduksen.

— Elkää, elkää! sanoi kellonsoittaja, joka koko ajan oli seisonut vieressä ja hymyillen katsellut pappilan herasväen leikkiä. Kun sakastista samassa annettiin merkki yhteensoittoon, alkoi hän keskimmäisen, suurimman kellon hihnassa kiikkua. Tapuli huojui, puitokset natisivat, ja kun tuo miehen reiden paksuinen rautakieli ensi kerran ulvahdutti malmia, pakenivat naiset korviaan pidellen alas maahan.

Pappilasta lähtiessä oli Liina jo ottanut Olavin haltuunsa. Tornissa hän koko ajan koetti pitää huomiota itsessään ja nyt hän taas alas tultua riensi hänen kupeelleen.

— Herra Kalm, tulkaa tänne lukemaan näitä hullunkurisia hautakirjoituksia! — Ja he lähtivät kulkemaan hautarististä toiseen ja niitä tavailemaan.

— Minä menen kirkkoon, sanoi Elli, vähän aikaa heitä seurattuaan.

— Ehkä mekin menemme, sanoi Olavi.

— Ja me myös, lisäsi neiti Liina vähän kuivasti. Naiset menivät silloin kaikki naisten ovesta sisään, herrat kiersivät kirkon ympäri sakastiin.

Ei ollut Elli pitkään aikaan käynyt kirkossa. Tavallisesti hän jäi kotiin, otti jonkun kirjan mukaansa, työnsi pienen venheensä vesille ja meloskeli jonkun läheisen saaren rannalle lukemaan, haaveksimaan ja lintuja kuuntelemaan. Siellä tunsu hän olevansa Jumalaa yhtä likellä kuin kirkossakin... niinkuin tuo suuri salaperäinen olento vasta täällä olisi oikein ollut olemassa ja niinkuin se täällä olisi ollut aivan häntä varten. Näin hän ainakin rakasti kuvitella mielessään...

Nyt hän kuitenkin tunsu mielellään menevänsä kirkkoonkin. Kun oli jotain erityistä ajattelemista, oli niin turvallista istua penkin pohjassa tuntemattomien ihmisten kesässä ja antaa urkujen soiton tai yksitoikkoisen saarnan nuotin aikana ajatusten mennä omia menojaan.

Vanha rovasti saarnasi. Ennen aikaan oli Elli paljonkin pitänyt hänen saarnoistaan. Sillä melkein kohta sen jälkeen, kun he häänsä vietettyään olivat tulleet tänne, oli heistä, rovastista ja hänestä, tullut hyvät ystävät. Pian oli tuo hienotunteinen, ystävällinen ihmistuntija huomannut, että Elli ei ollut onnellinen. Talvisina sunnuntai-iltoina jäi Elli usein pappilaan, kun hänen miehensä matkusti pitäjälle sairaan luo tai kinkerille. Ja kun riutuva, kylmä rusko heikosti punasi keinutuolissa soutelevan vanhuksen leppeitä kasvoja ja kirjahyllyä hänen päänsä päällä, ja kun Elli pöydän ääressä istuen sormiensa välissä kierteli paperiliuskoja tai hajamielisesti leikkitteli kynän varrella tai lakkatangolla, puhui nuori rouva vanhalle rovastille kuin vertaiselleen peitetyin, puolinaisin sanoin

kaikki surunsa ja kaipuunsa. Rovasti lohdutteli häntä kautta rantain ja hänen alakuloinen maailmankatsomuksensa sopi muutenkin niin hyvästi Ellin omaan. Rovastikin tuli esimerkkiä mielipiteilleen ottaessaan kertoneeksi omasta itsestään — ettei hänkään ollut onnellinen . . . että kukapa sitä lieneekään tässä maailmassa . . . kullakin on ristinsä, pettymyksensä ja vaivansa. Se on vaikeata sellainen, se on kaikista vaikeinta, sydän nousee usein sotaan . . . tahtoo vaatia osansa eikä tyydy siihen, mikä sille on annettu . . . mutta hän, jolla on lahjat takanaan, hän kai myöskin tietää, kenelle hän niitä jakaa ja kuinka paljon kullekin.

Se lohdutti Elliä, se tyynnytti ja vaivutti häntä joka kerta, kun hän noin kuuli puhuttavan. »Onhan niitä siis ollut muitakin enkä ainoastaan minä . . .»

Rovastikin näki mielellään läheisyydessään tuon suurisilmäisen, totisen ja älykkään nuoren naisen, jonka kanssa hän sai puhua asioista, jotka häntä huvittivat, joka tuossa ikkunaa vasten istuessaan vaikutti niin sopusointuisesti ja jonka ujo, valkea kaulus niin vienosti pisti esiin mustan leningin alta. Saarnoissaankin hän jatkoi näitä puhelujaan, kääntyi kuin hänen puoleensa, haki hänet joukosta ja puhui ikäänkuin hänelle erityisesti. Seuroissa ja pitopaikoissa istuutui hän ennen pitkää pastorin rouvan viereen, voi laskea leikkiäkin hänen kanssaan ja ulotti leikillisen kohteliaisuutensa niinkin pitkälle, että auttoi turkkia hänen ylleen, ja jos oli pappilasta lähtö, peitteli häntä rekeenkin.

Tämä herttainen väli loppui kuitenkin rumasti ja typerästi. Oli kuultu — kuka oli kuullut, sitä ei voitu sanoa, mutta Ellinkin korviin se tuli — että ruustinna kerran Ellin pihasta lähdettyä olisi sanonut miehelleen: »Mitä sinä, vanha ukko, hääräät sen Aarnion rouvan kanssa

niinkuin nuori poika . . . voisi luulla, että olet rakastunut». — »Oletko sinä hullu!» — Lieneekö ollut totta, mutta yht'äkkiä muuttui rovasti suljetummaksi, jäykemmäksi ja virallisemmaksi. Ja Elli huomasi, että hän melkein vältteli tulemasta siihen huoneeseen, missä Elli sattui olemaan, silloin kun ruustinna oli läsnä. Siitä se sitten väli kylmeni ja ystävyys jäähdyi.

Vähän aikaa koetti hän nyt kyllä taas kuunnella rovas-tin saarnaa, mutta sen sisältökin oli jo vanhaa tuttua ja hiukan heikkoa. Mielikuvitus pääsi sen sijaan kulkemaan ja lähti kulkemaan omia teitään. Ja kun se Elliltä kerran pääsi liikkeelle lähtemään, ei sen määrää rajoittanut mikään. Kaikki, mitä olisi toivonut, näytti mahdolliselta. Kaikki toiveet tuntuivat niin helposti toteutuvilta, ja kuta mahdottomampiin ne menivät, sitä suurempi nautinto oli niitä seurata.

Hän istui niin, että näki kuorin ja avonaisen sakastin oven. Olavi ja hra Kaarlo näyttäytyivät kynnyksellä, tarkastelivat sieltä hetken aikaa kirkkoa ja sitten taas katosivat. Hän odotti heitä uudelleen esille tulevaksi, mutta ei heitä enää näkynyt.

Ja vähitellen liukui häneltä unohduksiin, missä hän oli ja ketä oli hänen ympärillään. Katse ohjattuna yli huivitetujen ja hatuttomien päiden, tuijottaen ohi lukkarin penkin vastapäätä olevaan ikkunaan, jonka takaa näkyi vähän koivun latvaa ja palanen sinistä taivasta, liiteli hän ajatuksissaan entisiin tyttöaikoihin, jolloin hän vielä oli vapaa ja irtonainen. Väki on kirkossa, ja toisia nukkuu päiväpaisteessa pihamaalla. Ne eivät kuule hänen poistumistaan, Mustikaan ei mitään aavista rappujen edessä loikoessaan, kun hän kotoansa salaa hiipii järven rannalle niemeen nuottakodan kupeelle. Ja kun hän huivi silmil-

lään lepää veden rajassa kalliollaan, kuulee hän airon loisketta ulapalta. Hän ei nouse, hän ajattelee, että se on kalamies. Soutu lähenee, lakkaa hetkeksi ja taas alkaa. Se tulee tänne päin, siellä on ihan varmaan joku, joka kuuntelee ja katselee. Ruohikko kahahtaa, venheen kokka kolahtaa maahan. Sehän on hän! Se kutsuu hänet venheeseen... »Tule, niinkuin olet...» hän nostaa hänet maasta ja suutelee otsalle... — »Mistä sinä tiesit, että minä sinua rakastan?» — »Näinhän sinun katseistasi, silloin kun lähdit.» — »Ja tulit minua noutamaan?» — »Tulin, sillä minä olen ajatellut sinua aina ja joka yö nähnyt sinut unessani.» — »Minnekä me menemme?» — »Menään täältä pois... nyt on myötätuuli ja helppo viilellä ulapoita pitkin.» — »On siis totta, että rakastat minua?» — »Totta se on!» — »Ja että aina rakastat?» — »Aina! Tule jo, ei kukaan tiedä sinua kaivata... sinä menit suuren selän rannalle uimaan... luulevat sinun hukkuneen... 'kiistasit kivellet uida'... Nosta liinasi purjeeksi!»... Ja se pullistuu, venhe kiittää lainen harjalta toiselle, hän hymyilee, ja lakin sametti hulmuu tuulessa... ja venheen palko kevenee, kohoo, purje suurenee ja täyttyy... laineet kuohuvat venheen alla, vaahto ei ulotu sen pohjaankaan enää. Se on kuin ilmapallo! Kotiranta on tuolla kaukana, ei näy enää kuin vähän vain valkoista uimahuonetta, punaista päärakennuksia... viheriäisiä peltoja. — »Me mennään maiden ja merien taa... huomenna ollaan siellä... siellä on minulla maja vuoren rinteellä...»

Papin »amen» herätti hänet, hän oli taas kirkossa ja painautui muiden mukana rukoukseen...

Hetken päästä huomasi hän olevansa porstuassa, laskeutumassa rappuja alas, tuomarin neiti käsipuoleltaan.

Herrat odottivat heitä siinä, ja kun Olavi keksi hänet, teki hän pienen tervehdyksen päällään ja kepillään.

— Minä näin teidät siellä niin totisena istumassa, sanoi hän sitten hymähtäen.

— Näin minäkin teidät, sanoi Elli.

Pappilaan palatessa jäivät he muista vähän jälempiä. Neiti Liina kulki vähän aikaa heidän kupeellaan, mutta kun Olavi koko ajan puhui Ellille, liittyi hän muiden kanssa menemään edeltä, jättäen Olavin ja Ellin hiljalleen kävelemään suurten koivujen siimeksessä.

VI.

Heti kohta päivällisen syötyä piti pastorin lähteä sairaan luo kauas laitapidäjälle, josta hän ei voinut joutua kotiin, ennenkuin yöllä tai maanantaiaamuna varhain. Hänen hyvästiä heittäessään oli Olavi huomaavinaan, että pastori olisi tahtonut suudella rouvaansa, mutta tämä esti sen jäykistämällä kätensä ja katsomalla hänestä pois. Pastori ei sitä näyttänyt sen enemmän sydämelleen panevan, sillä kun hän tuli Olavin kättä puristamaan, sanoi hän leikillisesti:

— Pidä sinä nyt, veli, huolta tuosta minun muijastani ja aja hänet koreasti kotiinsa.

— Kuinka pastori uskaltaa antaa rouvansa sellaisen Helsingin herran haltuun? pistihe neiti Liina sanomaan.

— Jo se toki uskaltaa, kun tietää, että omaa ukkoanpa se kuitenkin aina ikävöipi. Vai mitenkä, Elli?

— Ei mitenkään, menhän nyt vain, vastasi Elli koettaen nauraa muiden mukana.

Ja koko herrasväen kurillaan nenäliinoja heiluttaessa ajoi pastori tyytyväisenä ulos pihasta. Hän oli ollut sukela mielestään, laskenut taas leikkiä vähän ja istui nyt tyytyväisesti myhähdellen rattaillaan. Erityisesti oli hän tällä kertaa hyvillään siitä, että hänen rouvallaan oli seuraa ja että sen ei tarvinnut yksin ajaa kotiin. Sillä hämä-

rästi oli hän viime aikoina alkanut tuntea, että Tyynelässä ehkä oli liian yksitoikkoista — silloin kun hän itse oli poissa — ja että Elli muutenkin oli käynyt niin harvapuheiseksi ja alakuloiseksi. Viime syksynä se oli ruvennut huolestuttamaan häntä niin, että hän oli mennyt kysymään ruustinnalta neuvoa. Ruustinna oli neuvonut ottamaan jonkun seuraneidin, mutta kun hän siitä puhui Ellille, vastasi tämä kärsimättömästi, ettei tarvitse. — Oli hänellä toinenkin huoli, joka hänen mieltään joskus painoi. Tapahtui usein pitäjällä liikkeessa, että eukot tekivät hänelle kysymyksen, johon hän ei voinut vastata muuten kuin kieltävästi. Syytä hän siihen usein mietiskeli, mutta turhaan. Ne olivat kai asioita, joiden ratkaiseminen ei kuulu inhimillisen järjen piiriin. Sanotaan, että se on suvussa, ajatteli hän. Meitä oli tosin viisi veljeä ja kuusi sisarta, mutta Elli oli ainoa lapsi. Hän oli syntynyt vanhempainsa jo ollessa iäkkäitä. Kyllä kai Jumala siis tietänee aikansa lahjojensa jakamiseen. Ja se se häntä lohdutti joka kerta, kun nämä mietteet tapasivat tulemaan.

Elli ja Olavi viipyivät koko illan pappilassa ja pääsivät vasta illallisen jälkeen lähtemään. Koko päivän seisonut hevonen puhalsi alkutaipaleesta virkeään juoksuun, ja täyttä ravia ajettiin kirkon ja kirkonkylän ohitse tasaista tietä myöten, jonka kahden puolen olevat viljapellot tuoksuivat iltakastetta ja heilimöivää ruista. Metsän rantaan ehdittyään hiljensi hevonen kulkuaan ja taukosi vähitellen käymään mäkitörmässä, josta leyhähti vastaan miellyttävä päivän esille paahtama lämmin.

Elli istui etuistuimella, Olavi tasapainon vuoksi takana ajamassa. Ajettaessa oli Elli miettinyt, mitä hänen

olisi virkkaminen, ja kysäisi nyt, oliko ollut hauska pappilassa. Tuttavallisesti nojasi Olavi selkänojan yli eteenpäin, ja Elli vuorostaan taivutti itseään vähän taapäin.

— Vaihteen vuoksi oli taas aika hupaista katsella tuollaista tukevaa taloa ja sen säännöllistä komentoa, sanoi Olavi. On niin omituista nähdä, kuinka ne tällaiset sunnuntait vanhoissa maalaispappiloissa muodostuvat niin peräti samanlaisiksi pienimpiin piirteisiinsä saakka. Ensiksi se vieraiden kahvittelu ennen kirkkoon menoa, sitten kirkossa olo tai kirkkomaalla kävely, vähän juhlallinen päivällinen hyvine ruokineen, tulee posti, jota jokainen lukee omassa nurkassaan, laskeva aurinko, joka paistaa vinosti ja vähän surullisesti pihakoivujen läpi, rovasti nukkuu ruokaleponsa, joll'aikaa nuoriso vetäytyy puutarhaan leikkimään, rovasti herää, ja tehdään kävelyretki johonkin näköalapaikkaan — aivan niinkuin nytkin.

Ellin muistot sunnuntai-illoista vanhoissa pappiloissa eivät juuri olleet noin iloisia, niissä oli hänelle ollut yksinäisyyttä, alakuloisuutta ja ikävyyttä sekä kotona ennen että varsinkin jälkeinpäin Tyynelän painostavassa hiljaisuudessa, mutta tämä valoisa ja eloisa päivä oli pyyhkäissyt pois kaikki entisyyden muistot ja hyväntahtoisen hyväksyvästi hymyillen kysyi hän taas:

— Mitäs te piditte niistä ihmisistä?

— Kaarlon kanssa olemme vanhoja tuttuja, ja kyllä minua ukkokin miellytti.

— Hän rakastaa nuorisoa ja oleskelee kernaasti heidän seurassaan. Huomasitteko, kuinka hartaasti hän kuunteli teitä . . . te kerroittekin niin elävästi ja kuvaavasti.

— Entä Liina, mitä te hänestä pidätte?

— Onhan hän . . . mutta te ette ole hänen ihailijoitaan?

- Kuinka niin? Mistä te sen tiedätte?
- En niin mistään erityisesti... niin vain minusta tuntuu.
- Kylläpä teillä on tarkka silmä... alkaa oikein peloittaa... täytyy ruveta olemaan varuillaan.
- Se on huono tapa salata jotain, sillä silloin juuri minä otankin selon.
- Ette te saa minusta selkoa, jos oikein tahdon.
- Miksi te sitten tahtoisitte?
- Enhän minä tahdo, minä vain sanon, ettette saisi, jos tahtoisin.
- Elkää tahtokokaan, sanoi Olavi leikillisen hyväilevästi, ja kysyi hetken kuluttua:
- Tuo herra Tavela, joka koko päivän seurasi mukanaamme, hän on kansakoulunopettaja?
- Niin hän on.
- Hän näytti erittäin hartaalta ja harrastavalta mieheltä.
- Minä pidän hänestä paljon... hän on erittäin valistunut ja vaatimaton.
- Eikö hän ole rakastunut neiti Liinaan?
- Senkin te huomasitte?
- Se oli jotenkin helppo huomata... tuleeko siitä muuten mitään?
- Tuskinpa tulee.
- No ja miksei? Kertokaas siitä vähän!
- Vaan eikö ole väärin kertoa toisten salaisuuksia?
- Ei se ole ollenkaan väärin, jos minulle kerrotte.
- Teille? Miksei olisi väärin teille kertoa!
- Siksi, että asia huvittaa minua vain ihmistunte-
misen kannalta.

— Onpa sekin puolustus! nauroi Elli. Mutta mitä sanoisitte siihen, jos joku kertoisi teidän asioistanne — ihmistuntemisen kannalta?

— Niin saisi mielellään kertoa . . . kerron minä niistä itsekin.

— Ei se muuten ole mikään niin suuri salaisuus . . . Liina ei huoli hänestä.

— Ja miksei huoli? Kai liian halpa hänelle?

— Niin kai lienee.

Hevonen oli päässyt mäen päälle ja lähtenyt juoksemaan ensin vähän tasaista maata, sitten alamäkeä, joka vei pienen virran poikki menevälle sillalle. Sen yli tultua pysähtyi se taas astumaan, jolloin Olavi jatkoi:

— Neiti Liina kai toivoo ja odottaa jotain parempaa?

— Kerran hän sanoi minulle, että jos hän ottaa jonkun, niin pitää sen vähintään olla tohtori . . .

— Maasteritkaan eivät riittäisi?

— Ehkä sentään maisteri riittäisi, — jos sattuisi oikein hyvä.

He nauroivat sille.

— Liina on kuitenkin siinä onnellisessa asemassa, sanoi sitten Elli ja koetti tehdä äänensä hyvin välinpitämättömäksi, — että hän voi odottaa ja valita . . . hänellä on pian oma toimeentulonsa, ja hän saa ottaa lukuun muitakin syitä kuin niitä, jotka usein . . . minä tarkoitan, ettei hänen tarvitse, niinkuin niin monen muun . . .

Hän keskeytti . . . se tuli vähän liian aiheettomasti . . . sammalsi eikä löytänyt sanoja. Mutta Olavi tarttui kiinni hänen ajatusjuoksuunsa ja jatkoi.

— Niin, se on kyllä totta sekin . . . rakkaus saa usein olla kuokkavieraana häissä, kun kutsuttujen penkillä

istuu kaikenlaisia muita näkökohtia... niinkuin esimerkiksi vanhempain tahto, välttämättömyys tulla turvatuksi ja muut semmoiset...

— Mutta eikö se ole väärin?... eikö se ole surkeata? innostui yht'äkkiä Elli.

— Kuinka väärin se on, se näkyy siitäkin, että sellainen aina kostaa itsensä.

— Miten niin?

— Siten, että tuollaisille perustuksille rakennetut avioliitot aina lopulta kuitenkin sortuvat tavalla tai toisella. Onnellisin ratkaisu on minusta se, mikä kuitenkin hyvin harvoin tapahtuu, että ne, jotka eivät sovi yhteen, ne eroavat.

— Kuinka? Eroavatko?

— Miksei. Kyllä sellaista ainakin joskus tapahtuu.

— Niin, mutta kuinka se voisi olla mahdollista?

— Te kai kovasti hämmästyitte kuullessanne tällaisia mielipiteitä?

— Ei, no, mitäs minä, mutta tähän vain laskette leikkiä.

— En minä laske leikkiä... se on aivan tosi vakaukseni... elleivät luonteet sovi yhteen ja ellei rakkautta ole olemassa, niin en voi käsittää, kuinka yhdyselämä ilman suuria kärsimyksiä on mahdollinen...

— Täytyy silloin kärsiä.

— Kernaasti minun puolestani, jos asianomaiset niin haluavat.

Hetken vaiti oltuaan ja sitten ohjaksia nykäistyään virkoi Olavi:

— Näin teidän albumissanne eilen rouva Sigrid Hammarin valokuvan.

— Hän on minun vanha koulutoverini . . . tunnetteko hänet?

— Kyllä hiukan.

— Missä hän nyt on?

— Hän lienee viime kevännä matkustanut ulkomaille. Ette ole kuullut hänestä mitään?

— En ole ollut missään yhteydessä hänen kanssaan, sen jälkeen kun erosin koulusta. Ainoastaan kihlauskorttinsa hän lähetti minulle noin neljä vuotta sitten, ja minä vastasin siihen kukkaskortilla. Mihin hän on matkustanut?

— Luultavasti Kööpenhaminaan. Hän muistui nyt mieleeni siksi, että hän on eronnut miehestään.

— Herra Jumala, onko hän eronnut miehestään! Milloinka se on tapahtunut?

Hän käännähti kiivaasti niinkuin takaa satutettuna ja kävi kädellään kiinni istuimen selustimeen.

— Viime talvena siitä alkoi kuulua huhuja, ja nyt keväällä hän jätti miehensä.

— Ja minkä tähden, mistä syystä?

— En ole kuullut muuta syytä mainittavan, kuin että hän ei voinut sietää miestänsä . . . mutta onhan sitä tarpeeksi siinäkin.

— Ei mutta Sigrid Hammar! Eronnut miehestään?

— Olisikos teistä ollut parempi, jos he ikänsä olisivat viettäneet epäsopuista elämää . . . kiusaantuneet itse ja toinen toistaan kiusanneet?

— En minä ymmärrä . . . en tiedä, mutta se tuntuu niin kovin kummalliselta.

Hän oli aivan hämmennyksissään ja ensimmäisen mielenliikutuksen jälkeen tunki väkisinkin kyynel silmään.

Hän vaikeni, kääntyi syrjin Olaviin ja katseli jäykästi metsään päin.

— Ne nyt ovat muuten asioita, joissa ei syrjäinen voi lausua mitään varmaa hyväksymistä eikä hylkäystä, jatkoi Olavi rauhallisesti, vähän viihdyttävällä äänellä, ja nykäisi hevosen juoksuun, jolloin Elli horjahti hiukan taapäin ja otti nenäliinansa esille. Jokainen saakoon järjestää asiansa omain taipumustensa mukaisesti... Tottumus voi ehkä useinkin tasoittaa suuretkin epäkohdat... tässä, niinkuin niin monessa muussakin. Vaikka onhan taas niinkin, että sekin ehkä enemmän tuiskuttaa umpeen kuin todella tasoittaa...

Ja kun Elli käänsi kysyvät, hätääntyneet silmänsä häneen...

— Tarkoitin sitä, että kun lumi sulaa, niin tulevat epätasaisuudet taas esille.

— Mikä sen lumen sitten sulattaisi?

— Mikä milloinkin sen saattaa tehdä. En tiedä, onko se totta, mutta niin minä kuulin kerrottavan, että rouva Hammarin tekoon lienee vaikuttanut sekin, että hänessä oli syntynyt tunteita toista kohtaan.

— Kuka se oli?

— Se oli muuan nuori lääkäri, joka pelasti hänen lapsensa hengen.

— Entä lapsi? Mihin se on joutunut?

— Sen sai hän viedä mukanaan.

Tuo yht'äkkinen tieto oli vaikuttanut Elliin niin, että hän teki kysymyksensä hermostuneesti, melkein kiivaasti, niinkuin olisi tahtonut ajaa luotaan jotain, joka tunki hänen päälleen:

— Entä se mies?

— Hän matkusti mukana.

— Hän siis rakasti häntä?

— Kyllä kai.

Se oli kuin helpotus, vapautus. Sillä nyt tuntui hänestä siltä, kuin ei hänen olisi tarvinnut hyväksyä sitä, niinkuin olisi voinut moittia ja vähän tuomitakin. Jos se nuori mies kerran rakasti häntä? Jos hän tiesi sen? Ja hänhän tiesi sen! Eikö siinä jo olisi ollut korvausta kaikista kärsimyksistä, eikö silloin olisi voinut kestää mitä tahansa! Kun oli se varmuus, tarvitsisiko enää muuta mitään!

Mutta ei hän uskaltanut aloittaa puhelua uudelleen eikä väittää vastaan. Hän tuolla takana puhui niin levollisesti ja varmasti. Se oli hänestä aivan luonnollinen asia. Ja yht'äkkiä pyysi hän kohteliaasti Elliä pitämään suitsia, sill'aikaa kun hän sytyttää tupakan. Olisi tehnyt mieli kääntyä häntä katsomaan ja hävetti vähän, että oli itkenyt. Paperossilaatikon lukko napsahti, hän rapisteli tulitikkulaatikkoa, raapaisi tulta ja nakkasi sitten tulitikun edellepäin tielle hevosen viereen.

— No, mitäs te nyt niin kävitte miettimään, tapahuuhan sellaista useinkin... teidän täytyy antaa anteeksi minulle, jos olen mielenne pahoittanut, sanoi hän sitten lohdutellen ja otti ohjokset.

— Onhan sellaisesta kuullut puhuttavan, mutta se tuntuu kuitenkin niin kovin oudolta, kun se koskee tuttavia. He olivat tulleet sille mäelle, jossa he eilen illalla olivat istuneet.

— Tässähän me eilen istuimme, sanoi Olavi ja pysähdytti hevossensa.

Aurinko oli laskenut ja maisema vetäytynyt autereisen harson taa. Etelän puolella sulivat järvet ja maat

sinisenharmaiksi, pohjoisessa valaisi iltarusko vielä etäisempiä vesiä. Havumetsä oikealla puolen tietä huokui pihkaista lämmintä ja koivikko vasemmalla toi siihen vähän viileätä tuoreutta. Yöllinen, yksikseen harhaileva tuulen henkäys kulki maantien yli ja nukkui ensimmäisen lehtipuun lehvistöön ahon reunassa. Laulurastas värähytteli ilmaa alempana tummassa viidakossa. Olavi oli kääntynyt jällelle päin katsomaan, ja Elli seurasi mukana. Kun Olavi taas kääntyi takaisin, sattuiivat he ohimennen katsomaan toisiaan silmiin. Ja yht'äkkiä tulvahti lämmin, äärettömän onnellinen ja hellä tunne läpi Ellin koko olennon. Sanaakaan sanomatta nykäisi Olavi vähän päästä suitsia, ja he painuivat kärkyjen pehmoisesti notkahdellessa Tyynelää kohden.

Kun he saapuivat sinne, ei siellä kuulunut hiiskahdustakaan. Tarhaveräjä oli auki ja karja jo lähtenyt yöllisille laitumilleen. Talo oli autio ja ovet suljettuina. Elli meni kolkuttamaan renkiaitan ovelle, mutta ei saanut vastausta.

— Ne ovat varmaankin menneet kylälle tanssiin, rengit niinkuin piiatkin, sanoi hän vähän hämillään naurahtaen. Kuinkas nyt sitten —?

— Ei se mitään tee, minä kyllä saan hevosen riisuiksi, kun te vain pääsette sisään.

— Ajatelkaas, jos he olisivat vieneet avaimetkin mukanaan...

— Sitten kai täytyisi meidänkin lähteä tansseihin.

— Eipä tarvitsekaan... täällä onkin verannan avain seinän räossa.

Olavi oli alkanut päästellä valjaita.

— Antakaa minäkin autan.

— Ei, ei, elkkää vaivatko itseänne, saan minä tämän itsekin.

Mutta Elli tahtoi välttämättä olla apuna.

— Minä olen vanha hevostmies, sanoi hän.

Ja yhdessä päästelivät he kumpainenkin puoleltaan auki tapit, remmit, soljet ja vyöt ja kannattivat kumpainenkin aisastaan kärryjä.

Kun hevonen oli kaikista valjaista vapaa, tuli Elli portille saakka mukaan neuvomaan haan veräjää.

— Se on ensimmäinen tienhaara tarhelta vasemmalle...

— Hyvä, kyllä minä jo löydän.

Hän talutti sen sinne lepikon sisään, löysi aidan nurkkauksen ja veräjän, ja suitset suusta otettuaan antoi hän hevosen hypätä hakaan. Kuulostaen ja sitten kima-kasti hirnahtaen lähti se hakemaan tovereitaan, joiden vaskikellot kilkattivat alempana notkossa.

Pihaan palatessa muistui hänelle mieleen vanha mielihalunsa, joka hänellä koulupoikana ollessaan oli ollut. Hän olisi tahtonut ruveta maanviljelijäksi, ostaa talon ja mennä pian naimisiin. Naapurissa oli reipas, punakka, pitkäpalmikkoinen neiti, hänen ikäisensä, jonka hän oli valinnut emännäkseen. Ja nyt tuli nähdessä tätä yön hiljaisuudessa lepäävää taloa, sen aittoja, kaivon vinttiä ja navettaa, tallia, peltoja ja pientä rakennusta sama halu takaisin. Puuhata tässä, jättää kaikki muut ja jäädä tänne iäksi päiväksi...

Elli oli työntänyt kärryt liiterin eteen ja koetti kaikin voimin saada niitä kynnyksen yli, mutta ne palasivat aina takaisin. Ravakasti tarttui Olavi takaapäin aisan kärkiin ja ajoi yhdellä sysäyksellä sekä kärryt että Ellin edellään liiteriin.

— Kaksi on voimakkaampi kuin yksi, sanoi hän.

Elli oli aivan hengästynyt. Hattu oli pudonnut nur-

melle, ja tukka oli joutunut epäjärjestykseen. Rinta kohoili ja posket punottivat. Hän otti hattunsa maasta ja tuulahdutteli sillä itseään niin kauan, kuin Olavi selvitteli valjaita nauloihin ja lukkosi liiterin ovea.

Hitaasti menivät he sisään. Olavi pyysi saadakseen lasin vettä. Elli nouti kyökistä kauhallisen ja kaatoi siitä toisenkin lasillisen, kun ensimmäinen oli tyhjä.

— Saako luvan olla vielä?

— Ei kiitos.

Antaessaan lasia takaisin, tarkasteli Olavi juomanlaskijaansa. Sen oli silmä kuin verhossa ja sininen suoni alaluomen alla paisuksissa.

Elli tyhjensi lasillisen hänkin vähän vapisevalla kädellä.

— Se on erittäin raikasta vettä, sanoi Olavi.

— Meillä on mainio lähde pellon alla, vastasi Elli.

Muuta he eivät keksineet sanoa. Vähän aikaa vaiti oltuaan sanoi Elli:

— Niin, hyvää yötä sitten!

— Hyvää yötä.

Hitaasti astui Olavi ylös vinnille. Hitaasti hän riisuutuikin jättäen vaatekappaleen sinne, toisen tänne. Hän tapasi itsensä kuulemasta liikettä ja askelia tuolla alhaalla. Ikkuna avautui, ovi kävi, kuului meneviä askelia ja taas tulevia. Hänkin avasi ikkunansa ja heittäytyi vuoteelleen puoleksi riisuutuneena.

Yht'äkkiä kuului järveltä harmonikan soittoa tanssitahtidissa ja sitten miesten ja naisten ääniä. Palvelijat ne kai palasivat yöllisistä iloistaan...

... »Mitä se rouva oli niin hämillään äsken?... Tuleekohan se sen härkä mieheksi kotiin jo yön kuluessa.»

— Hän nousi ylös, näki työnsä pöydällä ja alkoi selaillla

sitä. Ei saanut kuitenkaan ajatuksiaan siihen kiintymään. »Mutta huomenna minä aloitan enkä anna minkään häiritä itseäni». Häntä harmitti jokin. Hän nakkasi viimeiset vaatteet luotaan ja iski päänsä syvälle tyynyyn.

Vasta aamupuoleen yötä oli Elli saanut unta silmiinsä. Hänet oli vallannut hermostus, jota hän muuten ei tuntenut. Tavallisesti ei hänen miehensä kotiintulo keskellä yötäkään häntä häirinnyt. Niin pian kuin kolktus verannan ovelle oli lakannut ja joku palvelijoista päästänyt pastorin sisään, nukkui Elli. Nytkin olisi hän tahtonut nukkua. Mutta pakottaessaan silmiään umpeen ja ajatuksiaan yhteen kohtaan hän vain valpastui. Hän kuuli palvelijain tulevan pihaan ja menevän aittaansa, kuuli taas hiljaisuuden tultua kylän koirain haukkuvan kaukana toisella puolen järven.

Ja samalla päivän tapahtumat risteilivät hänen aivoissaan epäsäännöllisessä kiertokulussa, antaen tietä toisilleen ja hypäten toistensa yli, survien toisiaan ja pui-kahtaen taas odottamatta takaisin...

... Oliko ehkä epäkohteliasta, että minä sanoin hyvää yötä ensiksi? Hän saattoi luulla, etten tahtonut istua hänen kanssaan kahden kesken. Kenties olisi hän vielä halunnut istua ja poltella... Ihmeellistä, millaisista asioista me tulimme puhuneeksi. Mutta hänen kanssaan tuntuu niin helpolta puhua mistä tahansa, hän sanoo kaikki niin luonnollisesti ja avonaisesti... Hän näki, etten tahtonut suudella miestäni. Minä huomasin sen hänen katseestaan. Mitä hän mahtoi siitä ajatella? Hän sanoi, ettei ole väärin, vaikka hänelle sanookin, mitä ei tahdo muille sanoa. Kuinka olikaan keskustelu

liukunut sille alalle? Ja se Sigrid!... Se antoi Ellille pitkäksi aikaa ajattelemista... Oli se sittenkin väärin, kovasti väärin. Mutta luuliko hän todellakin pahoittaneensa mieleni, koska sanoi: »Teidän täytyy antaa minulle anteeksi.» Hänelle tuli mieleen hänen sanojaan muitakin: »Tässähän me eilen istuimme»... »Kaksi on aina voimakkaampi kuin yksi.» Ei hän enää tänään ollut niin juhlallinen kuin eilen... ei hän pidä sellaisista kuin Liina...

Elli oli mennyt unen horrokseen, kun kärryjen kolina herätti hänet. Se oli kai pastori, koska ei koira haukunut. Porttia avattiin, ja hevonen pudistelihe kartanolla. Elli kääntyi seinään päin ja oli nukkuvinaan. Hetken päästä tuli pastori sisään. Hän tuli vuoteen luo kuulostamaan. Kun sieltä kuului tasainen hengitys, heittäysi hän maata ja nukkui samassa. Elli ei enää saanut kiinni äskeisistä ajatuksistaan ja nukkui hänkin tiukasti peitteesensä kääriytyneenä ja ikäänkuin vuoteensa laitaa vasten turvaa hakien.

VII.

Jo varhain seuraavana aamuna, ennenkuin hänen miehensä oli herännyt, hiipi Elli ulos makuuhuoneestaan. Hän antautui puuhaamaan taloudessaan ja puutarhassa ja asettui sitten verannalle odottamaan ompeluksineen. Mutta kun yliskamarin ovi kävi ja sieltä kuului alas tulevia askeleita, vetäytyi hän pois. Vasta sitten, kun hän oli nähnyt Olavin menevän uimaan ja nousevan sieltä pyyhinliina käsivarrellaan takaisin pihaan ja seisahtuvan rappujen eteen koiraan hyväilemään, teki hän pihan poikki asiaa aittaan. Olavi tervehti häntä tyynesti, tutusti, melkein sydämellisesti.

— Te olette olleet varhain liikkeellä, sanoi hän.

— Ja te olette nukkunut tavattoman kauan, herra Kalm.

Hän on herttainen, ajatteli Olavi hänen jälkeensä katsoessaan. Ellin silmäyksessä ja äänessä oli jotain viehätyshaluun vivahtavaa. Siinä liikkeessä, millä hän väänti aitan suurta avainta, oli samalla pehmeyttä ja voimaa. Mistä hän oli saanut sen käsityksen, että rouva oli alakuloinen ja suruvoittoinen? Ja mikä siinä oli, joka muistutti jostain toisesta?

Aamiaisen aikana koetti hän saada sitä selville, aivan itsetiedottomasti. Ja kun Elli kerran meni astiakaapilleen

ja otti sieltä jotain, pää pöytään käännettynä, selvisi se hänelle. Sehän oli se sama tyttö, jota hän eilen illalla haasta tullessaan oli ajatellut. Se liike oli heillä molemmilla yhteinen. On omituista, ajatteli hän, kuinka tuollaiset kaukaiset, kadonneiksi luullut muistot tietämättä tulevat esiin.

Mutta nyt ei hän tahtonut muuta ajatella kuin työtään. Ja hän pakotti pakottamalla itsensä asettumaan ylskamariinsa ja toden teolla tarttumaan kirjoihinsa kiinni. Olikin niin suloista istua viileässä huoneessa, verkalleen keinuen, yllään keveät kesävaatteet ja jaloissa leppoisat vaatekengät. Päivälliskahvin lähetti rouva hänelle tänne ylös, ja kun hän oli kuullut hänen kehuvan tuota kylmää, kirkasta lähdevettä, seurasi sitä aina lasillinen tarjottimella. Usein seurasi siinä tuores kukkaskimppukin mukana. Olavi ei niistä koskaan kiittänyt; ei koskettanut sitä sanallakaan, mutta palkitsi kuitenkin kohteliaisuuden kohteliaisuudella siten, että hän päivälliselle mennessään taittoi niistä oksan tai lehvän ja kiinnitti sen rintaansa.

Hän luki, kirjoitti ja ajatteli. Mutta silloin kun ei häntä kirja enää viehättänyt tai kun kynä ja ajatus eivät ottaneet juostakseen, heittäytyi hän lepäämään selkäkenoon, poltteli, katseli ulos ikkunasta yli peltojen ja rantapuiden toiselle puolelle lahden, jossa oli talo ja talon takana mäkirinne, samalla kuunnellen, miten alhaalla liikuttiin.

Rappujen kautta kuului kuin torven läpi tänne ylös kaikki, mitä siellä puhuttiin ja tehtiin. Hän kuuli pastorin kamarissaan ryiskelevän, kolistelevan porstuassa ja istuutuvan nariseville verannan rappusille, josta hän antoi määräyksiä kartanolla käyskenteleville reengeilleen. Silloin

tällöin tuli joku asiamies, joskus kastettiin lapsi tai vihittiin pariskunta.

Rouvalla ja herralla ei tuntunut olevan toisilleen paljon puhumista. Olavi tiesi heidän istuvan verannalla, mutta kuitenkaan ei kuulunut pitkään aikaan mitään sananvaihtoa. Jos se joskus tapahtui, päättyi se kysymyksen ja lyhyeen yksitoikkoisella, kuivahkolla äänellä annettuun vastaukseen.

Sitä hän ei kuitenkaan ollut huomannut, että sopu olisi ollut huono. Ainakin näytti mies olevan tilaansa tyytyväinen. Kaikki hänen vaatimuksensa elämältä näyttivät olevan täytetyt. Usein otti hän heidän aamuilla uimaretkillään puheeksi samat asiat kuin ensimmäisenäkin aamuna. Tahtoi kuulla hauskoja juttuja Pariisin elämästä, väitti niitä vastaan, joutui kehumaan vaimoaan ja kehoitti aina lopuksi ystäväänsä avioliittoa rakentamaan.

— Ottaisit sen rovestin Liinan, sanoi hän kerrankin. Sehän on semmoinen lukenut nainen, joka sopisi sinulle mainiosti.

— Luuletko, että hän lähtisi minulle?

— Jo toki mielelläänkin lähtisi. Eihän se muuta olekaan kuin miestä vailla.

— Mutta kun se on semmoinen pystynenä, leikkotukka ja liian terhakka...

— Minkäslainen se sinulle sitten pitäisi olla?

— Hiljainen, vaatimaton, hieno, samalla kuitenkin lujaluontoinen ja itsenäinen.

— Ota sitten semmoinen, kunhan vain otat... saahan niitä semmoisiakin... minullakin on semmoinen... eikös ole?

Ja siitä se sitten alkoi hänen oman rouvansa avujen ylistys, joka jatkui ja kerrattiin uudelleen aamiais-

pöydässä Ellin itsensäkin läsnäollessa. Elli punastui, joutui hämilleen, ja se vaivasi häntä silmännähtävästi, vaikka hänellä ei näyttänyt olevan kylläksi voimaa sitä osoittaakseen.

Onhan se totta, ajatteli Olavi tultuaan taas huoneeseensa, että hän jotakuinkin vastaa sitä ihannetta, jonka välistä olen itselleni ajatellut, s. o. hänessä olisi ehkä alkuaikaiset sopivaan muodosteluun, jos hän olisi kasvanut toisissa oloissa.

Mutta aikapa nyt ihanteita ajatella ja niiden muodostelemista! Oli hän harjoittanut sitä tarpeeksi monta kertaa onnistumatta, kerran siihen kyllästyäkseen. Eikä hän nyt voinut käsittää sitä aikaansa, jolloin hän oli ajautunut seikkailusta seikkailuun, uhrannut niihin kaiken aikansa ja menettänyt niihin voimiansa. Kuinka toista onkaan nyt, kun ne siteet ovat laenneet. Hän ei olisi tahtonut takaisin ainoatakaan entisistä suhteistaan, eikä hän mielestään voinut verrata mitään tämän säännöllisen, kiihottoman elämänsä tasapainoon. Eikä täällä ainakaan näyttänyt olevan mitään, joka saisi hänet siitä pois ja josta voisi uusiakaan verkkoja kutoutua. Ja hän venytelihe itsetyytyväisesti hymähtäen.

Tottahan kyllä on — ajatteli hän kuitenkin, kun samat asiat toisen kerran johtuivat hänen mieleensä — että kaikissa naisissa sentään aina olen tavannut jotain uutta ja opettavaa. Tavallisinkin suhde kehittää. Mutta kyllä niihin kuluukin joku määrä sielua ja hermostoa ja aikaa, kuinka viattomia olkootkin. Kuta platoonisempi rakkaus on, sitä hivuttavampi tauti se on. Työnteko on ainoa intohimo, joka tekee jauhoja, joskin kivet kuluvat. Ja yhtä paljon kuin hän ennen oli kuluttanut aikaa »joutaviin», yhtä paljon tahtoi hän sitä nyt ottaa tositoimella

takaisin. »Minulla on aina ollut, enkä tiedä, mistä se on tullut, se käsitys, että kaikessa täytyy olla naisia mukana, jos mieli onnistua. Typeryyttä! Turhaa hentomieliisyyttä! Järjen puhdas tyydytys on niin toista kuin tunteiden. Se on niinkuin sateen virvoitusta kuivaan palaneeseen maahan pitkien poutain perästä. Se kirkastuttaa näköpiiriin, raitistuttaa koko olennon. Tai se on niinkuin heleä talvinen taivaanranta, jonka läpi voi erottaa tähdet miljoonain peninkulmain päähän. Mielialojen auer ei silloin sulje näköaloja eikä estä näkemästä esineitä niiden oikeissa, tarkkaan määritellyissä muodoissa.»

Mutta tämän kylmän katsomuksensa näkölaseja näin laitellessaan omiin silmiinsä sopiviksi sai hän niihin useinkin varjokuvan kasvoista ja vartalosta, jotka hän melkein aina verannan läpi kulkiessaan näki sen ikkunaa vasten. Se oli hieno liikkumaton linja, joka ei muuttanut muotoaan, ennenkuin hän jonkun sanan sanomalla antoi sille eloa. Mutta se painui hänen mieleensä, hän tapasi itsensä sitä ajattelemasta, hän olisi voinut piirtää sen yhtä varmalla kädellä kuin entisajan freskomaalari kiinnitti seinälle madonnansa ihanteelliset piirteet. Sen väri oli yhtä hiljitty ja arka. Se näytti kehyksessään tahtovan elää omaa sisäistä elämäänsä. Sen mietteitä ja tunteita ei tuntunut voivan tulkita muuten kuin aavistamalla... »Olisi sentään hauska tietää, millaisen vaikutuksen olen häneen tehnyt; olen ehkä ollut hiukan epäkohtelias... olen häntä ehkä liiaksi laiminlyönyt näinä viime päivinä...»

Elliin oli tullut työntö häneenkin. Hän jätti kudoksensa ja ompeluksensa, meni puutarhaansa, alkoi siellä raataa marjapensaikossa ja päätti kitkeä sen perin pohjin.

Ja kun hän eräänä päivänä, hihat ylös käärittynä ja leveä olkihattu päätä suojaamassa, puuhasi työnsä ääressä,

kuuli hän portin saranan narahtavan, näki Olavin tulevan puutarhaan ja istuutuvan kiikkulaudalle.

— Täälläkö te olettekin, alkoi Olavi puhella. Tehän olette täydessä työssä . . . oletteko jo kauan ollut täällä?

— Olenhan aamiaisesta saakka.

— Huvittaako teitä puutarhan hoito?

— Tämä on suurin nautintoni kesällä . . . talvella on niin ikävä, kun on lunta monen kyynärän paksulta . . . tuolta järveltä kun tuulee, niin nietostaa tähän seinää vasten melkein ikkunain tasalle.

— Siinähan onkin lumen hautoma sija.

— Mutta kesällä se taas tuo järvi suojelee . . . päivä kun paistaa ja järvi lämmittää, niin säilyvät tässä kukkas useinkin melkein siksi, kunnes syksy sataa lumensa. Minä oikein ikävöin aina kesää saadakseni tämän vaikutusalanani taas takaisin.

— Mutta siinä näkyykään joka paikassa teidän käsialanne.

— Jossainhan sen pitänee minunkin käsialani näkyä.

— Kuinka niin?

— Niin noin yleensä vain. — Hän ei tiennyt oikein itsekkään, mitä hän oli tarkoittanut, löysi kuitenkin selityksen ja lisäsi: — Mitäs meidän naisten toimista . . . meidän emme kykene mihinkään oikeaan.

— Olisiko teillä sitten puolestanne halua johonkin erityiseen?

— Minullako? En minä puhu itsestäni erityisesti, yleensä vain meistä naisista.

Olavi katseli häntä tuohon, missä hän polvillaan maassa haki rikkaruohoja kukkastaimien välistä ja varovasti noukki niitä sieltä pois, eikä tullut vastanneeksi. Vähän aikaa vaiti oltuaan sanoi Elli:

— Mieheni moittii minua siitä, etten pidä tarpeeksi huolta hyödyllisistä kyökkikasveista, vaan viljelen ainoastaan kukkasia eli ruohoja, niinkuin hän sanoo. Siitäkin sen nyt näette, mitä sanoin.

Olavi oli ottanut esille paperossilaatikkonsa, joka oli hienoa hopeata, hän keikutti sitä vähän aikaa kahden sormen päässä ja sanoi sitten, kun oli saanut tulen hienon, hyvälle tuoksuvan paperossin päähän:

— Tiedättekö, mistä tuo teidän taipumuksenne tulee?

— En.

— Teissä on varmaankin joku määrä taiteilijaluonnetta kätkeytyä.

— Mistä te sen päätätte?

— Siitä, ettette tee sitä, mitä teette, käytännöllisessä tarkoituksessa, vaan ainoastaan sen itsensä vuoksi. Te rakastatte kukkien hoitoa kukkien vuoksi, nähdäkseen niiden kasvavan silmienne edessä.

Se oli kohteliaisuus, jonka hän muisti sanoneensa joskus ennenkin, kenties useammankin kuin yhden kerran. Ja hän oli tehnyt sen huomion, että kaikki naiset sen mielellään omaksuivat.

— Kyllä se on totta, että se siinä on minua enin kaikesta viehättänyt... Mitä pidätte näistä?

Hän näytti hänelle kimpun kieloja.

— Ne ovat mielikukkiani.

— Niin minunkin.

Olavi siirtyi hänen viereensä ja kumartui tarkastelemaan hänen kukkiaaan.

— Nämä ovat erittäin viehättäviä.

— Ovat ne.

— Tämä on varsin soma ja aistikkaasti järjestetty

tämä teidän »vaikutusalanne», mutta yksi pieni muistutus minulla kuitenkin olisi...

— Mikä sitten?

— Miksi olette istuttanut noin paljon noita syreenejä tuonne alalaitaan?

— Ettekö rakasta niitä?

— Minusta ne ovat niin kovin tavallisia.

— Niinhän minustakin... mutta ne ovat oikeastaan mieheni tahdosta siinä... hän niitä ihailee.

— Sehän on kaunisti teiltä, että tahdotte tehdä hänelle mieliksi. — Mutta ettekö salli minun auttaa teitä jotenkin... neuvokaa minulle joku penkki, jota saisin ruveta kitkemään.

— Ei toki, eihän teillä ole siihen aikaa. Te kun istutte niin ahkeraan päiväkaudet työnne ääressä, niin teille tekee varmaankin parempaa, jos vain poltatte rauhassa paperossianne ja kiikkulaudalla keinuen lepuutatte aivojanne.

— Päinvastoin minulle tekee hyvää, jos saan vähän liikettä.

— Mitä te niin uutteraan kirjoitattekaan, jos saan olla utelias? Se on varmaankin niin oppinutta, etten minä käsittäisi, vaikka selittäisittekin?

— Ei suinkaan... aineeni on hyvinkin helppotajuinen, minä kirjoitan naisista.

— Naisista?

— »Nainen Ranskan nuoremmissa realisteissa».

— Ovatko ne hauskoja ne ranskalaiset naiset?

— Ovathan ne.

— Hyvin puetuita?

— Erittäin hyvin.

— Saako sen sitten lukea sen kirjanne, kun se valmistuu?

— Kyllä varmaan... minä lähetän sen teille, sitten kun se on painettu.

Hän ei ryhtynytäkään puutarhatyöhön, niinkuin Elli oli toivonut, vaan meni paperossinsa pohjaan poltettuaan taas takaisin työhönsä. Mahtaako hän lähettää minulle kirjansa? ajatteli Elli hänen mentyään. Ja mitähän se mahtaa sisältää? Pastori oli kertonut, että hänellä oli ollut »morsian» Pariisissa, mutta että hän oli hänet jättänyt. Kevytmielinen ja häilyväinen hän taisi olla. Mutta ei Elli sentään tuntunut voivan häntä siitä tuomita. Hän tahtoi jättää toisten ihmisten asiat heidän omiksi asioikseen. Itsepähän he parhaiten tietävät, mitä tekevät. Ja hän jäi siihen auringon laskuun saakka polvilleen maata penkomaan, antaen ajatustensa samalla aikaa kulkea omia epämääräisiä kulkujaan.

Mutta kun Olavi seuraavana päivänä samalla aikaa laskeutui puutarhaan, viipyi hän siellä jo kauemmin.

Hän sanoi välttämättä tarvitsevansa liikettä, ja hän pyysi saada olla apuna vettä kantamassa ja käytäviä puhdistamassa. Elli oli estelevinään, mutta suostui kuitenkin mielihyvällä ottamaan hänet auttajakseen.

Se oli Olaville mukavaa tointa ajatustyön lomahetkinä. Milloin hän kanto vettä kaivosta Annin kanssa, milloin ruiskutti sitä kukka- ja taimilavoihin, milloin pitkävartisella lapiolla katkoi käytävistä rikkaruohon juuria. Ja vähitellen innostui hän työhönsä niin, että hän heti aamulla noustuaan meni tarkastamaan, miten taimet yön kuluessa olivat edistyneet, ja usein hän vielä illallisen jälkeenkin ehdotti Ellille, että he menisivät puutarhatyöhönsä.

Hän kutsui sitä leikillä heidän »yhteistyökseen». Ellille oli siinä sanomaton viehätyks, jota hän ei koskaan ennen ollut tuntenut, että oli joku, joka noin otti osaa hänen harrastuksiinsa ja viihtyi olemaan hänen seurassaan. Useinkin keskustelivat he pitkät hetket kaikenlaisista, joutuivat puhelemaan varsinkin taiteesta ja kirjallisuudesta. Ei hän ollut paljoa lukenut, mutta Olavi huomasi, että hän käsitti hyvin, ymmärsi heti kaikenlaiset pienet vivahdukset ja osasi kuunnella niin, että se innoitti puhumaan. Olavi oli siitä mielissään ja innostui kertomaan. Melkein aina oli hän se, joka puhui, mutta välistä hän otti hyväksyvästi vastaan senkin, mitä Ellillä oli sanomista. Silloin oli Ellistä, kuin hän olisi ollut ymmärtävämpi ja viisaampi kuin ennen.

Näissä toimissa ja puheissa oli Ellille vielä se viehätyks, että pastori tavallisesti jäi ulkopuolelle niitä, aivan niinkuin ennen aikaan, kun he ensi kerran olivat tavanneet toisensa Ellin kotona. He olivat kuin salaliitossa keskenään ja häntä vastaan. Näkyi välistä sanoista ja käytöksestä, että hän, kun pastori sattui olemaan läsnä, kääntyi kohteliaisuudesta hänenkin puoleensa, antoi hänen puhua vähän aikaa, mutta palasi taas hetken kuluttua siihen, mistä he äsken olivat Ellin kanssa keskustelleet. Kun he sitten eivät näyttäneet lopettavankaan, poistui pastori omiin askareihinsa, tai jos oli ilta, meni ennen muita levolleenkin, jättäen heidät jutteluihinsa joko puutarhaan tai verannalle.

Silloin tällöin teki Olavi hienoa ivaa pastorista, tämän sitä huomaamatta, mutta kuitenkin niin, että Elli sen ymmärsi ja naurahteli itsekseen vähän pois päin kääntyneenä. Kerrankin, kun he olivat parhaillaan kukkia kastelemassa,

sattui pastori tulemaan puutarhaan. Leveällä äänellään sanoi hän seisten kädet puuskassa:

— En minä vain viitsisi nähdä tuota vaivaa noin turhan tähden... veisitte toki nuo ruiskunne ennemmin tupakkamaahan tallin taa... mitä hyötyä niistä on noista teidän kukkasviljelyksistänne!

— Me olemme taiteilijaluonteita, sinun vaimosi ja minä... me emme aina ajattele hyötyä, vaan rakastamme kauneutta kauneuden itsensä vuoksi, sanoi Olavi vastaten leikkipuheella leikkipuheeseen, mutta samalla iskien silmää Ellille, niinkuin olisi tahtonut sanoa: «Me kyllä ymmärrämme toisemme».

Ja sellaisia pieniä iloja valmisti hän Ellille useita näiden päivien kuluessa.

VIII.

Mutta muutamien päivien kuluttua alkoi Olavia jo kyllästyttää puutarhan hoito. Hän sai taas työstään kiinni, uppoutui siihen kokonaan ja unhotti kaiken muun. Oli sitä paitsi alkanut sataa ja tuulla. Se esti olemasta ulkona, eivätkä kukatkaan tarvinneet kastelemista.

Elli oli taas istuutunut tavalliselle paikalleen verannan ikkunan alle ompelemaan. Olavi laskeutui sinne harvemmin kuin ennen, oli silloinkin hajamielinen ja harvasanainen ja meni kohta jo takaisin työhönsä. Pastori enimäkseen nukkui, ja silloin kun ei nukkunut, hän haukotteli.

Sadetta kesti monta päivää perätysten. Ilma oli syksyistä ja kylmää. Näköpiiri pappilan ympärillä oli pienentynyt, järventakaisia saaria tuskin erottikaan, ja metsän ja talon välissä oli ainainen harmaa verho. Märät olennot juosta räppivät keittiöstä pirttiin ja pirtistä keittiöön, ja pihamaa oli vesilätäköillä.

Eräänä iltapäivänä sateen lomalla otti Elli kuitenkin työaseensa ja meni puutarhaan. Hän kuuli Olavinkin tulevan alas, mutta puutarhaan hän ei tullut. Hän oli ottanut päällystakkinsa ja keppinsä ja näkyi menevän maantielle päin.

Puutarhatyössä ei ollut nyt enää entistä viehätystä. Siellä oli niin kolkkoa ja likaista. Pastori tuli haukotellen sinne ja istuutui keinulaudalle.

Vasta jonkun ajan kuluttua sai Elli rohkeutta kysyäksensä, oliko Olavi mennyt kävelemään.

— Sanoi menevänsä kirkonkylään asti.

— Mitä hän sinne meni?

— Kuului olevan kirje postiin vietävänä.

— Eikö sitä olisi voinut lähettää?

— Itse sanoi tahtovansa mennä.

Se oli varmaankin kirje, jonka osoitetta hän ei tahtonut muille näyttää. Voihan olla, että hän oli kihloissakin?

Tietysti hän olikin. Mitäpä se muutakaan olisi ollut...

Ja hän koetti taas sanoa, että eihän siihen kellä ollut mitään asiaa, jos niin olikin...

Olavia ei kuulunut kotiin tulevaksi. Hän oli luultavasti jäänyt yöksi pappilaan, ja Elli sai syödä ikävän yksitoikkoisen illallisen kahden kesken pastorin kanssa.

Yötä vasten kiihtyi yhä enemmän tuulemaan ja satamaan. Puut huojuivat raskaasti, tuuli painoi ikkunoihin kuin niitä särkeäkseen, ja vettä valoi lattioita pitkin. Oli aivan kuin elämä taas olisi vajonnut vanhaan väyläänsä, matalain rumain rantojensa väliin.

Ellille muistui mieleen niin selvästi hänen ensi yönsä täällä, jolloin hän luuli olevansa koko maailman hylky ja jolloin hän epätoivoissaan ja häpeissään oli melkein toivonut kuolemaa itselleen.

Silloin oli ollut talvi. Vietettyään hänsä olivat he lähteneet ajamaan aamupimeässä ehtiäkseen päivässä perille. Hän istui reessä matkaturkkiin käärittynä, riippuen äitinsä kaulassa, joka kumartui hänen ylitsensä viimeisiä hyvästejä heittäen. Molemmat he itkivät ääneen, eikä erosta tahtonut tulla mitään. Viimein riuhtaisi hevonen, ja he lähtivät ajamaan. Vielä kerran jällelleen kääntyessään hän näki vieressään miehensä. Kun se edes olisi anta-

nut hänen rauhassa itkeä itkettävänsä! Mutta hän pyrki lohduttamaan, kietoi suojelevasti kätensä hänen selkäänsä taa ja koetti viihdyttää. Eikä Elli päässyt mihinkään, hänen täytyi kuunnella. Päivä sitten vähitellen valkeni. Se oli tuollainen päivä, jolloin aurinko ei pääse esille huu-ruisen pakkasen takaa, jolloin kaikki on raakaa, väritöntä ja harmaata. He ajoivat virstoittain hiljaista, natisevaa menoa. Elli tuijotti sivulleen, jossa hitaasti vilisi jällellepäin kurjaa männikköä ja matalaa lumeen peittynyttä aitaa. Kun pastori oli aikansa häntä puhutellut, saamatta sanaa vastaukseksi, kääntyi hän juttelemaan kyytimiehen kanssa. Ne haastoivat halki kaikki pitäjän asiat. Syöttöpaikoissa tulivat emännät Elliä tervehtimään, puhuivat omista lapsistaan ja Ellin. Kohtahan niitä hänkin kai tulee saamaan. Elli oli menehtyä häpeäänsä. — Sitten pimeni ilta pimenemistään. Pastori oli nukkunut rekeen, suu auki, pää Ellin puoleen retkottaen. He ajoivat maantieltä oikotielle synkkään metsään. Nietokset näyttivät tulevan yhä suuremmiksi, ja puut olivat painuneet luokiksi tien poikki. Oli hän ennen aikaan hiukan toisenlaiseksi haaveillut häämatkaansa. Hän oli mielikuvituksessaan nähnyt kesäisen luonnon, päivänpaisteessa kimmelteleviä selkiä, suuren avaran laivankannen ja valkeita, komeita pukuja vilkkailla laivarannoilla. Alkoi tuikkaa tulla metsän sisästä, häämötti huoneita, ajettiin portista pihaan. Hän kuuli sanottavan, että oltiin perillä. Kahden korkeaksi luodun lumivallin välitse ajettua pysähdyttiin verannan eteen. Pastori hyppäsi ylös, auttoi häntä reestä, vei hänet sisään, päästeli pois turkit ja palttoot, suuteli ja sanoi: »Terve- tullut uuteen kotiin!» Mutta kun hän tuli tähän huonee- seensa, jossa oli kaksi vuodetta vierekkäin, ja näki ikku- nanruudut ulkopuolelta lunta puolillaan, tuntui hänestä,

kuin hän olisi ollut elävältä haudattu. Taas hän tahtoi tulla häntä hellyyttelemään, mutta itkien heittäytyi hän vaate päällä vuoteelleen, ja vaati häntä menemään tiehensä. Mutta hän ei mennyt. Ja silloin tuli hänelle ensi kerran kuin unennäkönä ilmestys, joka sitten usein uudistui. Hän luuli näkevänsä Olavin, joka tuli häntä vapauttamaan, joka vaati hänet omakseen ja joka lähti viemään häntä pois täältä kaukasiin ihaniin maailmoihin. Se kasvoi varmaksi toivoksi, hän uskoi siihen kuin annettuun lupaukseen, hän odotti... Mutta hän oli nähtävästi odottanut turhaan. Hän oli tullut, mutta ei nähtävästi hänestä välittänyt. Hän menee, niinkuin on tullutkin...

IX.

Sadepäivinä oli Olavilta sujunut työ hyvin. Kun vesi yhtä mittaa rapisi ulkovinnin kattoon, antoi se hänelle kuuntelemista, silloin kun ajatus tarvitsi lepoa. Hän oli saanut pitkän ajatussarjan päätetyksi, ja useita uusia näkökohtia oli tullut entisten lisäksi.

Kun aurinko sitten eräänä iltapäivänä alkoi hajoitella pilviä, niin tunsu hän kuitenkin tarvitsevansa jotain vaihtelua ja laskeutui tyytyväisenä alas verannalle.

Elli istui siellä yhä ommellen. Pastori makasi vielä ruokalepoaan ja kuorsasi huoneessaan, jonne ovi oli auki. Elli kävi sulkemaan sen ja palasi sitten takaisin entiselle sijalleen. Hän näytti totiselta ja vähän vieraalta... Miten itsepintaisesti, melkein uhkamielisesti hänen kätensä liikkui kalvosesta! Suun ympärillä oli tuo kärsivä ja vähän katkera piirre, jonka Olavi siinä välistä ennenkin oli huomannut... Hänelle tuli yht'äkkiä sääli häntä, halu pudistaa pois tuo surumielisyys ja tempaista hänet mukaansa. Hän oli jo huomannut, että hän voi sen tehdä. Useinkin, kun hän vain puhutteli häntä, kääntyi hänen puoleensa, hän ihastui ja ikäänkuin valkeni.

Olavi oli mennyt ulos ilmaa tarkastamaan. Elli istui, niinkuin ei häntä olisi ollut olemassakaan, niinkuin ei olisi häntä huomannutkaan.

Olavi tuli takaisin ja seisahtui verannan ovelle.

— Ettekö tule soutelemaan? kysyi hän.

— Mutta nythän sataa.

— Se lakkaa heti kohta. Toinen puoli taivasta on jo poudassa. Tulkaa katsomaan!

Elli muuttui silmänräpäyksessä. Hän nousi kiireesti, heitti työnsä tuolille ja juoksi ulos kartanolle säätä katsomaan. Viimeiset pilvenrepaleet heittelivät haihtuessaan vielä viimeisiä pisaroitaan. Järvellä oli jo syntynyt leveitä tyyniä juovia, ja sen pintaa pitkin kulki saarien lomitse ja niemien päitse laaja valokimppu, joka samassa otti koko maailman haltuunsa. Se oli kuin ilon huudahdus Ellin omasta rinnasta, ja hänen olisi tehnyt mieli hypähtää ja lyödä käsiään yhteen.

— No? sanoi Olavi, joka seiso i hänen vieressään puutarhan aita vasten ja katseli häntä.

— Soutelemaanko? Mennään vain, jos teitä haluttaa!

— Eikö oteta onkia mukaan?

— Niin, mutta todellakin!

Ja voimatta pidättää itseään pyörähti hän kanta-päillään ja juoksi keittiön kautta sisään valmistuakseen lähtemään.

Ja kun he, toinen vapoja kantaen ja toinen airoja, puoleksi juoksujalassa laskeutuivat rantaan, niin tuntui Ellistä, kuin he olisivat olleet vanhoja lapsuuden tuttuja, joiden oikeastaan olisi pitänyt sinutella toisiaan.

— Menkää te heittämään vettä venheestä ja hakemaan riippakiveä jostain, niin minä sill'aikaa kaivan onkimatoja tästä saunan kupeelta.

— Ei, antakaa minunkin tulla kaivamaan! Saanko?

— Kaivakaa veikkonen!

Saunan märkä seinä höyrysi lämpimän iltauringon

paisteessa, lastukko oli murakkaa, ja onkimadot melkein uiskentelivat maanpinnalla.

— Tuoss' on... ja tuossa taas... hyi!

— Hyikö? Minusta ne pikkupoikana olivat niin maukkaita, että olisi tehnyt mieli suuhuni pistää.

— Ush teitä! Ehkä kuitenkin suostutte siihen, että jätämme nämä kaloille ja itse syömme kalat.

— Kernaasti minun puolestani, kuinka vain itse tahdotte!

— No, jo näitä nyt onkin.

He työnsivät Ellin pienen venheen vesille. Olavi aikoi Ellin antaa mennä perään, mutta hän ei suostunut, hän tahtoi istua airoille.

— Miksen saa minä soutaa?

— Se on niin ruman näköistä, kun nainen pitää perää ja mies istuu airoissa.

— Mutta neuvokaa sitten, mihin meidän on meneminen.

— Mennäänkö tuonne tuon saaren rannalle?

— Saako siellä?

— On sieltä ennen saanut.

Elli veteli pitkästi, voimakkaasti ja kauniisti.

— Tehän soudatte kuin vanha merimies...

— Tottahan nyt toki soutaa osannen, kun välistä vietän päiväkaudet vesillä.

— Yksinkö?

— Melkein aina yksin.

— Ettekö pelkää tuulen vievän?

Kerran se oli ollut viedä hänet, kertoi hän. Nousi yht'äkkiä ukkospilvi, kun hän sattui keskelle selkää. Hän taisteli voimainsa takaa, mutta ei päässyt paikaltaan. Ja hänen täytyi kääntää myötätuuleen, antaa venheen mennä

menojaan, ajautua muutamalle saarelle ja siellä kalasau-
nassa odottaa puoli päivää.

— Eikö miehenne ollut levoton?

— Ei hän sitä saanut tietääkään... minä kun vä-
listä olen päiväkauden vesillä.

— Eikö hän tule mukaanne kalastamaan?

— Minä olen mieluummin yksin.

— Ehkä sitten laskette minut maihin?

— Eihän toki... mitä te ajattelette!

— Te olette mieluummin yksin...

— Mutta ettehän te ole minun mieheni!

Ja sellaista leikkiä laskien saapuivat he ruohokko-
niemeen ja pudottivat kiviriipan. Elli sitoi kokan pitimiksi
kaislasolmun tulloon. Sitten alkoivat he selvitellä on-
kiaa. Järvi oli nyt kokonaan tyyntynyt, ainoastaan hil-
jainen maininki kävi vielä monipäiväisen tuulen jäleltä
ja leikutteli vähän keveää venhettä. Siellä täällä tuon-
nempana näkyi muitakin onkimiehiä.

— Nyt koetetaan, kumpi meistä on parempi kala-
mies.

— Minä tietysti! — ja samassa vetäisi Elli kalan
venheeseensä.

— Särki! Se on kovin moukkamainen kala, sem-
moinen tuiki tavallinen, poroporvarillinen.

— Mitkäs ne sitten ovat niitä aateliskaloja?

— Ahvenet tietysti!

— Ja kiisket?

— Miksei kiisketkin... sellaiset itsenäiset, jotka aina
ovat vastarannalla... mutta erittäinkin salakat — katso-
kaa, katsokaa... ne tuntee heti... siin'on... ja siinä taas!

Ja hän sujahutti salakan toisensa perästä venheen
pohjaan, niin että siima lauloi.

— Ne ovat toki toista kuin tuo teidän särkenne... kas taas!... ne ovat tulisia ja intohimoisia... ettekö luule, että kaloillakin on tunteita?

— Voi olla, vastasi Elli nauraen.

— Minä olen varma, että heillä on ... mikseivät ne voisi nekin vihata ja rakastaa.

— Sappi se ainakin on särjelläkin.

— Tehän osaatte olla leikillinenkin.

— Miksen sitten osaisi?

— En tiedä, mutta siltä minusta ainakin tuntui, kun ensi kerran teidät näin... te olitte silloin niin kauhean totinen.

— Samaa luulin minäkin teistä. Minä melkein pelkäsin tietä.

— Pelkäätekö vieläkin?

— Pelkään minä vähän vielä nytkin...

— Mutta mistä syystä?

— Kun te istutte siellä ylhäällä niinkuin tänään, eilen ja toissapäivänä ja tulette vain pikimmältään alas ja olette niin kovin mieltäväisen ja viisaan näköinen, niin minua aivan hirvittää. Ja kun te silloin katsotte, niin tuntuu siltä, kuin tahtoisitte tunkea läpi luiden ja ytimien.

— En tiedä siitä itse mitään.

— Mutta tunnustakaa, että te arvostelette ihmisiä niin, että ne teidän mielestänne ovat kovasti typeriä, ja ajattelette, että mitähän tuokin puhuu, kun se ei kuitenkaan mitään ymmärrä.

— Nyt te aivan erehdytte... ainakin mitä teihin itseenne tulee, erehdytte perin pohjin... minun kun päinvastoin on useinkin tehnyt mieli sanoa, että on ihmeellistä, kuinka te käsitätte monet asiat aivan samalla tavalla kuin minäkin.

— Ja sitten minä olen varma, että te sanotte paljon niinkuin nytkin... vain kohteliaisuudesta.

— Mutta siitä huolimatta sanon taas minä, että minua miellyttää tuo teidän suorapuheisuutenne.

— Vetäkää, vetäkää! Kohonne on veden alla!

Olavi nosti järvestä suuren komean ahvenen, joka oli niellyt ongen syvälle kitasiinsa.

— Tämähän on hauskaa! innostui hän saatuaan taas uuden ahvenen. Meidän täytyy tulla usein tänne.

— Jos te ette vain kyllästy siihen yhtä pian kuin puutarhan hoitoonkin?

— Minäkö olisin kyllästynyt puutarhan hoitoon, joka jok'ainoa ilta olen katsonut ikkunastani, eikö jo lakkaisi satamasta.

— Niinkö?

Ellillä oli koko ajan ollut mielessä kysymys, jota hän ei kuitenkaan ollut uskaltanut tehdä ennen kuin nyt, jolloin Olavi onkeaan heittäessään oli varomattomasti satuttanut sen Ellin ongen siimaan ja josta irtipäästyään se tarttui hänen esiliinaansa.

— Oliko teillä hauska pappilassa toissa iltana? Tuoss' on nyt onkenne... elkää sitä enää kolmatta kertaa tartuttako?

— Eihän mitään erittäin... mutta kun tuli ilta ja alkoi sataa armottomasti, niin päätin jäädä yöksi.

— Olisihan sen kirjeenne voinut lähettää jonkun toisen mukana.

— Minun olisi kuitenkin täytynyt mennä noutamaan rahakirjettäni, joka oli maannut postissa jo useita päiviä.

Ellin olisi tehnyt mieli kiittää häntä siitä tiedonannosta. Hänen oli nyt taas niin hauska ja hyvä olla, hän oli niin iloinen, ettei olisi malttanut istua ja onkia

tässä yhdessä kohden, vaan soudella, meloa tai mennä maihin tuonne saaren rannalle heittelemään kiviä tyyntä vettä pitkin. Mutta tuskin oli hän ehtinyt ajatella niitä toivomuksiaan, kun venheen kokka yht'äkkiä kohosi ylös ja kaisla katkesi tullost... sitten painui kokka taas alas, jolloin perä keikahti ylös, aivot kieriskelivät venheen pohjalla ja onget joutuivat epäjärjestykseen.

— Mitä ihmettä! huudahti Olavi ja pudotti vapansa järveen tarttuessaan molemmilla käsillään venheen laitoihin. Elli ei voinut pidättää nauruaan ja Olavi nauroi mukana, kun oli huomannut, että laineet olivat äsken ohi menneen höyrylaivan laineita. Salaperäisinä ja sileinä ne olivat vaeltaneet yli tyynen selän ja jatkoivat matkaansa nuoleksien mennessään niemien neniä ja saarien kivisiä rantoja.

— Ne menevät tuonne meidän rantaamme saakka.

— Kuuletteko, kuinka hauska ne kohisevat mennessään!

— Se on aina kesäaikoina minulle jokapäiväistä musiikkia. Ne tulevat tuonne nuottakodan alle saakka, ja minä menen melkein joka ilta niitä sinne vastaanottamaan. Teistä se varmaankin on hyvin sentimentaalista.

— Minä olen itsekin sentimentaalinen.

— Oletteko?... Minusta on niin hauskaa, kun ne vyöryvät sieltä aivan hiljaa ja sitten yht'äkkiä murtuvat rantakiville... kuuletteko, nyt ne ovat jo siellä.

Kun kala ei enää tuntunut huolivan onkea, muuttuivat he toiseen paikkaan. Syöntiaika oli kuitenkin jo ohitse ja kalastus päätettiin jättää sikseen. Olavi ehdotti, että he sen sijaan tekisivät pienen kierroksen järvellä. Elli nosti taas aivot tulloihin ja alkoi soutaa.

— Elkkää soutako, antakaa minä melon, eihän meillä ole mihinkä kiirettä.

Päivä jo oli laskemaisillaan, ei läikähtänyt enää lainettakaan järven pinnalla, pienet virit vain siellä täällä osoittivat, missä muikut pistelivät. Äänet kuuluivat kirkaasti pitkien matkojen päästä sateen puhdistaman ilman läpi. Vasikat ynisivät erään rantatalon rannassa, keskellä selkää souiti venhe, sen hangat lauloivat, ja joskus välähti melan kärki keltaisen päivänsäteen heijastusta. Korkealla ilmassa lensi kaakottava kuikka pitkiä poutia luvaten.

Elli oli heittäytynyt kokkakaarta vasten nojaamaan ja tuijotti olkihattunsa reunojen alaitse vettä pitkin peränpitäjän pään ohitse. Olavi oli vaipunut katselemaan maisemaa edessään ja harhaillut siitä vähitellen yhä loitomalle omiin mietteisiinsä. Hän meloskeli koneellisesti. Hän näytti siltä, kuin olisi kuljeskellut hyvin kaukana täältä, ja hiukan alakuloiselta. Mahtoiko hänellä olla suruja tai joitain katkeria vanhoja muistoja. Olisi tehnyt mieli herättää hänet mietteistään ja lohduttaa. Hän meloi huomaamattaan aivan väärälle suunnalle, pois kotoapäin. Mutta Elli ei tahtonut häiritä häntä... jos meloo, niin melokoon... meloisikin tuonne laivareitille ja sieltä yhä eteenpäin... eikä milloinkaan palattaisi takaisin.

Kauan aikaa lipui venhe näin veden pintaa myöten.

— Tämä on verratonta, sanoi Olavi vihdoinkin ja laski melan polvelleen. Olen minä nähnyt paljonkin, olen nauttinut monestakin maisemasta, mutta ei minussa kuitenkaan koskaan ole syntynyt sitä mielialaa, joka tällaisena iltana syntyy. Pienenä poikanakin se otti minut välistä niin täydellisesti valtaansa, että siitä suorastaan kärsin. Olisin ollut valmis itkemään, tietämättä oikein miksi...

— Olen minäkin tuntenut samaa.

— Olen sittemmin usein ajatellut ja koettanut saada siitä selkoa . . . ja minä luulen sen tulevan siitä, että tässä yksitoikkoisessa ympäristössä, jossa ei ole juuri muuta eloa kuin se, minkä aurinko antaa, ja joka sen pois mentyä jää sitä kaipaamaan, juuri sentähden tulee onnen kaipauskin niin hillittömästi esille. Ja tällainen hiljainen ympäristö kai vaikuttaa siihenkin, ettei mikään estä tuota kaipausta kaikin voimin kehittymästä . . . se kasvaa kuin varjo yössä, ja kun tietää, että onni on niin lyhytaikainen kuin tämmöinen kesäinen yö, niin tuntuu se samalla mahdolltomalta saavuttaa.

— Niin juuri se on . . . kuinka onnellinen te sentään olette, kun voitte noin pukea sanoihin sen, mitä tunnette.

— Jos osaisin, mutta enhän minäkään osaa sanoa sitä niin selvästi, kuin tahtoisin. Jos olisin syntynyt säveltäjäksi tai runoilijaksi, niin ehkä sen sitten voisin. Ne ovat onnellisia ne, joiden ei tarvitse katkeä mitään itseensä, jotka tulkitsemalla tunteensa voivat vapautua niistä ja käydä taas vastaanottamaan uusia.

Hän lämpeni ja heltyi, ja kun hän näki, että Elli ymmärsi hänet, antoi hän mielialalleen vallan, liioitteli sitä ehkä vähän, mutta tunsikin kuitenkin ehkä totisemmin ja selvemmin kuin pitkään aikaan.

— Aina muistuu minulle tällaisena iltana mieleen Runebergin »Svanen». Tunnettehan sen?

— Tunnen . . . hyvinkin.

— Siinä on mielestäni tällaisen kesäillan aate tullut pääpiirteissään hienommin ja sattuvammin kuin kenties missään muussa, mitä siitä on kirjoitettu. Muutamilla sanoilla on kuvattu kaikki: maisema, ilma, ne tunteet ja toiveet, joita se herättää.

Ja hän hyräili siitä kuin itselleen seuraavan säkeen:

Om nordens skönhet var hans sång,
hur klar dess himmel är,
hur dagen glömmer natten lång
att gå till hvila där.

— Ja sitten tämä, jatkoi Elli, hänkin hyräillen:

Hur skuggan där är djup och rik
inunder björk och al,
hur guldbestrålad hvarje vik
och hvarje bölja sval.*

— Mutta erittäinkin tämä, tarttui Olavi ja lausui:

Hur ljuft, oändligt ljuft det är
att ega där en vän —

Erittäinkin tämä viimeinen: ystävistä. Ei tulisia tunteita, ei riehuva rakkautta, ei mitään aistillista ja intohimoista, ainoastaan tuo viileä sydämellinen, kaukomainen säe:

Hur ljuft, oändligt ljuft det är,
att ega där en vän,
hur troheten är hemfödd där,
och längtar dit igen.**

---

* Suloa Suomen laulu soi,
sen ilmain ilontaa,
yökäudet kuinka päivän koi
unensa unhottaa.

Kuin varjot siell' on runsahat
all' leppäin koivujen;
kuin salmet kullan-soiluvat,
ja vesi vilpoinen.

** Siell' ystäväinen kellä on,
kuink' iki-ihanaa;
kuink' onpi unhottumaton
se uskollisten maa.

Siinä on tällaisen illan ja tällaisen luonnon suuri salaisuus kätkeytyä — ystävydessä.

— Uskotteko sellaiseen ystävyteen? kysyi Elli hetken kuluttua.

— Välistä on tehnyt mieleni uskoa, että se on ainoa, joka lienee jonkin arvoinen, ainoa, joka jää jällelle, kun kaikki muu haihtuu ja katoaa. Se on rakkauden synnyttäjä ja rakkauden perillinen. Kun rakkaus kuolee, niin jää ystävyys elämään.

Niinhän Ellikin. Hänkin uskoi sen, uskoi niinkuin oman kauan haparoimansa ja haaveksimansa elämän mahdollisuuden. Ja uskoi, että Olavikin uskoi, niinkuin hän puhui.

Elli oli hänen puhellessaan varovasti tarttunut airoihin ja alkanut hiljalleen soutaa kotirantaa kohti.

— Ei, mutta antakaa nyt minäkin soudan. — Elli ei vastustellut ja he vaihtoivat paikkoja siirtyen toistensa ohitse kapeassa venheessä.

Ja kun he sitten tulivat rantaan ja Elli sinä iltana käyskenteli aitoissaan, valmisteli illallista ja istui itsekseen muiden maata mentyä verannallaan, niin kulki hän kuin uudessa maailmassa, johon hän aivan tietämättään oli joutunut, jossa hän liikkui kuin viileiden, autereensinisten verhojen välissä, jotka liehtoivat ystävyyttä ja onnea. Hän uskoi nyt niihin molempiin, hän luotti itseensä ja muihinkin, eikä hänen miehensäkään tuntunut hänestä niin vastenmieliseltä kuin ennen... Sehän oli siis mahdollista ja saavutettavissa! Ja se oli tullut sieltä, mistä hän sitä aina oli odottanut. Hänen toiveensa eivät siis olleetkaan turhat eikä hänen elämänsä vielä loppuun eletty. Sillä voisihan sen toteuttaa ja voisi niin helposti. Eihän siinä olisi mitään moitittavaa eikä kellään olisi oikeutta

tuomita. Saanenhan minä ystäväinä rakastaa ketä tahdon... ja saahan se olla hän... Hän kaipaa sitä myöskin, se on ainoa, johon hän uskoo. Hän näytti niin alakuloiselta, mahtaako hänellä olla suuria suruja, ehkä on joku hänet pettänyt ja hyljännyt, eikä hänellä ehkä ole ketään, joka häntä lohduttaisi...

X.

Sunnuntaipäivä oli taas tyven, paisteinen ja hiljainen. Tyynelästä olivat menneet kirkolle kaikki muut paitsi Elli, Olavi ja Anni. Kirkkoajan juhllisuus levisi tännekin, eikä moneen tuntiin kuulunut hiiskahdustakaan kartanolta. Ei muuta kuin hevosen kellon kalahdus haasta, jossa se veräjän suulla seisten piti pyhäänsä sekin ja tuon tuostakin pudisti karpäsiä luotaan. Olavi oli ollut yöllä nuottamiesten mukana järvellä ja nukkui nyt. Elli lepäsi puutarhassa suuren pihlajan siimeksessä ja luki.

Hän oli nyt täydellisesti tyytyväinen ja onnellinen. Hän oli päässyt selville tunteestaan, hän tunnusti sen itselleen. Se ei häntä vaivannut, sillä hän ei siinä nähnyt muuta kuin hellyyttä ja osanottoa, ja hän kutsui sitä ystävyudeksi. Eikä hän halunnut sitä miksikään muuksi muuttaakaan. Hän olisi mielestään ollut valmis tyytyväiseen kuinka vähäiseen vastarakkauten tahansa. Jos olisi saanut tavata häntä edes kerran päivässä, tai viikossa, tai vuodessakaan. Ei hän vaatinut mitään itselleen, ei sitäkään, että hän sen tietäisi. Se häntä jo tyydytti, että oli olemassa joku, jota voi ja sai pitää ihanteenaan, joka oli niin täydellinen ja jonka kanssa hän olisi voinut olla onnellinen.

Ei hän kaivannut häntä nyt alas tulevaksikaan, ei ikävöinyt, vaikka hän olisi viipynyt kuinka kauan tahansa

kamarissaan. Kunhan vain tiesi hänen olevan siellä eikä kiirehtivän lähtemään pois. Ehkei hän kiirehtisikään, ehkä viipyisi koko kesän ja syksyn ja kenties talvenkin, sillä olihan hän sanonut, että hänen olonsa Helsingissä ei ole hänen töittensä tähden välttämätön.

Hän kuuli Olavin tulevan alas ja käyskentelevän kartanolla. Hän tuli puutarhaan ja nojasi aitaa vasten, katsellen järvelle ja hyräillen jotain itsekseen. Kun hän ei huomannut Elliä, antoi Elli hänen olla, ei mennyt hänen luokseen, vaan katseli ja ihaili häntä piilopaikastaan. Kuinka hänen vartalonsa oli miehekäs, hänen piirteensä älykkäät ja kuinka hänen ajatuksensa mahtoivat olla hienot. Ei saa häiritä häntä, antaa hänen rauhassa mennä kirjoittamaan.

Anni kulki siitä ohitse rantaan päin.

— Ovatko kaikki menneet kirkkoon? kysyi Olavi.

— Rouva on kotona.

— Missä hän on?

— En tiedä, minne olisi pistäytynyt.

Elli istui rävähämättä, ja Olavi meni verkalleen takaisin kamariinsa.

Ei hän tahtonut kuvitella sitä mahdolliseksi, että Olavikin häntä rakastaisi. Mutta heittäytyen selälleen maahan, kädet ristissä pään alla ja pään päällä pihlajan tuuhea lehvistö, antoi hän niiden haaveiden kuitenkin ikäänkuin suotta, ikäänkuin leikillä liehakoida ympärillään. Voihan sitä ajatella, haaveilla, uskotella itselleen.

Pappilan rannassa oli järventakaisten venhevalkama. Uimahuoneen viereen hiekalle kokoontui sinne lauantai- ja sunnuntaiamuina kirkkovenheitä kymmenittäin.

Väki alkoi vähitellen palata kirkosta. Ne tulivat peräkanaa, miehet ja naiset eri ryhmissä, asettuivat ranta-

penkereelle, avasivat eväskonttinsa ja alkoivat syödä, toisiaan odotellen. Naiset heittivät pois nuttunsa, miehet takkinsa, istuutuivat paitahihasillaan airoilleen ja lähtivät valkoisina ryhminä soutaa nuokuttelemaan siintäviä salmia kohden.

Elli oli laskeutunut muutaman tutun emännän kanssa rantaveräjälle. Olavikin ilmestyi siihen venheiden lähtöä katsomaan.

— Ettekös te lähdekään? kysyi Elli eräältä ryhmältä, joka vielä virkaili rannalla.

— Mehän odotamme pastoria.

— Tuleeko hän teidän mukaanne?

— Meillähän on huomenna kesäkinkerit.

Elli oli aivan unohtanut sen. Nythän ne näet alkavat ja niitä kestää useampia viikkoja. Hänen miehensä tulee siis olemaan poissa ja he Olavin kanssa kahden kesken? Hän säpsähti sitä uutista, ei tiennyt oikein, millä lailla ottaisi sen vastaan. Mutta kun hän tunsii, että hän siitä sittenkin oli hyvillään, tuli hänelle halu olla ystävällinen miehelleen. Hän kiiruhti laittamaan hänen matkailaukkuaan ja tiedusteli häneltä päivällistä syötäessä, missä kylissä kinkereitä pidettäisiin. He saattoivat hänet sitten Olavin kanssa rantaan, ja Elli vastasi nenäliinallaan, kun pastori mennessään heilutti omaansa.

— Vai niin, että hän viipyy koko viikon poissa, sanoi Olavi heidän pihaan astuessaan.

— Niin, nyt saatte te niin kauan tyytyä minun seuraani.

— Ja te minun.

— Minä kyllä aina... mutta te tulette varmaankin ikävystymään niin, että piankin lähdette pois.

— Kyllä minä pysyn täällä, niin kauan kuin vain te pidätte.

— Jos ei muuta estettä olisi, niin saisitte minusta nähden olla täällä vaikka koko talvenkin.

— Saisinko . . .

Vähän illemmalla, kun Elli istui kamarinsa ikkunassa tyynelle järvelle katsellen, tuli Olavi sinne seisahtuen kynnykselle.

— Saako tänne tulla . . . tänne teidän kaikkein pyhimpäänne?

— Tulkaa vain, olkaa hyvä . . . istukaa tähän keinutuoliin.

He istuivat vastakkain toinen toiselle puolen pientä pöytää. Olavi ei ollut ennen käynyt tässä huoneessa. Elli seurasi uteliaasti hänen silmäyksiään, kun hän tarkasteli kattoa ja seiniä, joilla riippui muutamia öljypainotauluja, ja näki hienon ivahymyn vivahduksen hänen huulillaan, kun hän keksi siunaavan Vapahtajan kuvan vuoteiden yläpuolella. Elliä hävetti se, häntä vaivasivat nuo vierekkäin asetetut vuoteetkin, ja hänen olisi tehnyt mieli jotenkuten puolustautua.

— Eikö teitä nyt peloita nukkua täällä yksin, kun miehenne on poissa? kysyi Olavi.

Elli sanoi, että hän oli tottunut siihen, että hän tavallisesti nukkuikin ylliskamarissa, silloinkin, kun hänen miehensä oli kotona.

— Ja minäkö olen nyt vallannut teidän kamarinne?

— Eihän se mitään . . . kyllähän meillä aina on tilaa.

— Tämähän on tämä huone aivan minun huoneeni alla.

— Niinpä melkein.

— Eikö teitä häiritse, kun minä useinkin niin myöhään valvon ja liikun tuolla ylhäällä?

— Ei toki ollenkaan . . . minä kuulen kyllä, niin

kauan kuin valvon, milloin te istutte, kävelette tai kei-
nutte ja minä luulen tuntevani teidän liikkeistänne, milloin
teiltä sujuu työ hyvin.

— Mistä te sen?

— Ettekös te viheltele, kun olette oikein tyytyväi-
nen?

— Kuuluuko se tänne?

— Kuuluu se kaikki, varsinkin kun molemmat ikku-
nat ovat auki.

Kävi askelia verannalla, ja samassa juoksi piika ilmoit-
tamaan, että tulee vieraita. Elli nousi mennäkseen saliin,
mutta kynnyksellä tuli häntä vastaan jo neiti Liina ja hänen
jälessään hänen veljensä, herra Tavela ja tuomarin neiti.

— Otetaanko vieraita vastaan? kysyi neiti Liina.
Tulemmeko ehkä sopimattomasti?

Elli ja hän tervehtivät toisiaan tavattoman hellästi
ja herttaisesti, mutta nähtävästi kuitenkin vähän teesken-
nellen iloaan kumpainenkin.

— Olkaa hyvä ja käykää vain sisään kaikki... vai
menisimmekö ulos verannalle?

— Mennään verannalle!

Kun oli asetuttu istumaan, kääntyi neiti Liina Olavin
puoleen ja kysyi:

— Tekö täällä nyt olette isäntänä?

— Herra Kalm se nyt on isäntänä, niin kauan kuin
mieheni on poissa, kiiruhti Elli sanomaan. Teidän vel-
vollisuutenne, herra Kalm, on nyt huvittaa herroja ja erit-
täinkin naisia... minä annan teille täyden isäntävallan
talossani niin kauaksi.

— Mutta jos minä en annakaan sitä sitten enää takai-
sin, leikitsi Olavi muiden nauraessa ja meni noutamaan
herroille tupakkaa.

— Me odotimme teitä, herra Kalm, tänä aamuna kirkolle, kun ette ollut siellä viime sunnuntainakaan, mutta te nähtävästi viihdytte täällä niin hyvin, ettei teitä enää muualla saa nähdäkään.

— Se on minun hauskan talonväkeni ansio, että viihdyn niin hyvin. Minulla on niin ystävällinen ja herttainen emäntä...

— Nyt te teette pilkkaa meistä, herra Kalm. Elkkää uskoko häntä, hän istuu enimmäkseen vain ylhäällä kamarissaan ja huvittelee itse parhaiten itseään.

— Eipähän, mehän hoidamme puutarhaa, kalastamme, soutelemme, kävelemme...

— Niinhän pastori kertoi... hän sanoi olevansa oikein mielissään, kun sinulla, Elli, on seuraa eikä hänen tarvitse pelätä, että sinun on häntä liiaksi ikävä.

Elli poistui toimittamaan tarjottavaa vieraille. Häntä vähän vaivasi, että Olavi niin keveästi kertoi heidän elämästään. Eikö niissä hänelle ollut sen enemmän merkitystä? Ja sitten häntä harmitti Liina, joka nähtävästi tahallaan teki kärjen joka sanaansa. Sitä ei hän koskaan ollut voinut hänessä kärsiä, se oli niin sydämetöntä ja kylmää.

Kun hän palasi takaisin, olivat muut menneet puutarhaan paitsi Olavi ja Liina, jotka olivat jääneet istumaan verannalle. Liina oli jo ehtinyt ottaa esille Helsingin asiat, joista hän aina mielellään keskusteli, teatterit, konsertit, sanomalehtipolemiikit y. m. Ja he olivat molemmat jo innostuneet niihin niin, että tuskin huomasivat Elliä, kun hän oli tullut takaisin. Hän istui heistä vähän matkan päähän verannan penkille, kuulosti heitä hetkisen, koetti muutamalla sanalla yhtyä keskusteluun, mutta ei saanut siinä pysyvää jalansijaa, kun kaikki asiat olivat

hänelle outoja. Hän oli mielestään liikaa ja vetäytyi hetken ääneti oltuaan pois, mennen puutarhaan muita etsimään.

Kun hän taas palasi ilmoittamaan, että puutarhassa olisi teepöytä katettuna, kiitti Olavi sivumennen, ja he jatkoivat keskusteluaan. Heitä ei alkanut kuulua tulevaksi, ja Elli lähetti heille teen verannalle.

Kun he sitten vihdoinkin lopettivat ja lähtivät muita etsimään, löysivät he Tavelan ja Ellin rantaveräjältä, jossa he seisoivat jotenkin ikävystyneen näköisinä.

— Missä muut ovat? kysyi neiti Liina.

— Nuoret menivät soutelemaan, vastasi Elli.

— Ai, herra Kalm, eikö mekin mennä? huudahti neiti Liina. Onhan siellä vielä venhe, saammeko ottaa sen, Elli?

— Olkaa hyvä.

— Entä rouva Elli ja herra Tavela... te tulette tietysti myöskin mukaan?

Tavela olisi nähtävästi mennyt mielellään mukaan, mutta Elli ei suostunut. He istuvat täällä rannalla ja odottavat.

Neiti Liina oli Olavin mielestä pirteä tyttö, sillä oli jotenkin hauskoja käänteitä puheissaan, se kärsi itselleen puhuttavan jotenkin vapaasti ja piti väittelyissä jotenkin rivakasti puoliaan. Olavi oli sentähden hetkellisesti huvitettu hänen seurastaan, kun sai tilaisuuden taas pitkästä ajasta päästää itseään vähän valloilleen. Elli oli kyllä hienompi ja syvempi ja arvokkaampi, mutta kenties vähän liian totinen ja raskas.

Elli tunsu sen itsekkin vaistomaisesti. Hän näki heidän menevän rantaan ja laittelevan hänen venhettään rei-

laan, he työnsivät sen vesille, ja Olavi auttoi Liinaa kädestä, vei hänet sillä lailla perään saakka ja käyttäytyi keikarimaisemmin kuin Ellin mielestä olisi ollut välttämätöntä.

Kun he olivat päässeet vähän matkaa ulos rannasta, kuuli hän Liinan ehdottavan, että he laulaisivat. Ja he aloittivat siellä dueton. Istuessa veräjän selällä alkoi maalle jääneiden mieli katkeroitumistaan katkeroitua, vaikka he molemmat koettivat puhella keveästi ja välinpitämättömästi. Elli koetti turhaan torjua kaikenlaisia epäilyksiä luotaan. Olivathan ne nuo vanhoja tuttuja, olivat tavanneet toisensa ennen, olivat tulleet tänne samalla laivalla. Kerranhan hän kuitenkin saa kuulla sen, että Olavi on kihloissa. Mutta ei hän kuitenkaan olisi suonut häntä Liinalle.

Ja vain se mahdollisuus pisti häntä yht'äkkiä niin, että hänen täytyi jättää heidät sinne laulelemaan ja soutelemaan ja poistua pihaan. Tavelalle hän sanoi syyksi sen, että hänen täytyi mennä laittamaan illallista.

Rannasta vihdoin ylös tultuaan rupesivat vieraat iloisesti melakoiden vannetta heittämään. Elli ei mennyt mukaan, vaikka Olavi tuli häntä kutsumaankin. Siellä tuntui kyllä olevan hauska ilman häntäkin.

Kun vieraat illallisen syötyään olivat menneet pois ja Olavi ja Elli tulivat heitä saattamasta, sanoi Elli:

— Teillä oli hauska tänään?

— Olihan meillä.

— Sehän oli hyvä, että ne tulivat, muuten olisi tämä sunnuntai-ilta ehkä tullut teille hyvinkin pitkäksi.

Ääni ilmaisi hänen mielialansa. Se oli katkera ja särmikäs. Ja kun Olavi vähän hämmästyen katsahti häneen, oli suun ympärillä se piirre, joka ilmaisee kateutta.

Olisiko niin? Voisiko se olla mahdollista? Jotain semmoista oli hän vähän alkanut aavistaa.

Hän yht'äkkiä herkistyi ja lämpeni, hänen tuli sääli häntä, hänen olisi tehnyt mieli tarttua häntä olkapäihin, pudistaa hänestä pois kaikki sellaiset luulot ja vakuut-
taa...

Mutta mitä hän olisi vakuuttanut? Sitäkö, ettei hän suinkaan ollut rakastunut neiti Liinaan? Eihän hän ollutkaan... mutta miten hän voisi...?

Hänelle tuli sanomaton halu olla iloinen. Hän koetti puhua Ellille kaikenlaista hupaista kotiin mennessä, mutta ei saanut häntä sulamaan. Maata mennessä heitti hän hänelle hyvästin tavallista sydämellisemmin ja koetti saada hänet vaihtamaan syvää silmäystä. Mutta Elli ei nosta-
nut silmiään ja tuskin vastasi.

XI.

Voisiko se olla mahdollista? kysyi hän vielä uudelleen itseltään.

Ja miksei voisi? vastasi hän mielihyvällä.

Kun tarkemmin ajatteli, niin osoittivathan sitä monet merkit. Useat kerrat oli hän viitannut siihen, että hänen elämänsä oli ikävää ja ilotonta. Nähtävästi hän ei viihtynyt siinä asemassa, johon oli joutunut. Ja mahdotontahan se olikin. Eihän niiden välillä ollut vähintäkään henkistä yhteyttä, eivät ne ymmärtäneet toisiaan eivätkä luonteetakaan käyneet limikkäin.

Olihan sentähden hyvinkin ymmärrettävää, että hänen tunteensa pyrkivät pois, toisaalle, ja että hän oli hiukan mustasukkainenkin. Rouvaparka, sanoi Olavi hyväntahtoisen säälivästi, melkein niinkuin opettaja, joka on huomannut oppilaansa itseensä rakastuneeksi.

Mutta yht'äkkiä leimahti hänen mieleensä ajatus, joka sai hänet pystyyn hypähtämään.

Jos Elli minua rakastaa, niin voihan olla, että hän on rakastanut minua siitä pitäen, kun me viime kerran tapasimme toisemme kuusi vuotta sitten! Mutta jos niin on, niin on se todellakin suurta, on traagillista! Miten hän on mahtanut kärsiä! miten onneton hän on mahtanut olla! Ja hän näki taas nuo kalpeat kasvot verannan lasin takana . . . ne olivat nuo samat kasvot ja niissä se sama ilme, jotka hän oli nähnyt äsken vierellään maantiellä ja jotka

olivat jääneet rantaveräjälle, kun he menivät Liinan kanssa soutelemaan.

Hän oli tässä ehkä likellä syvempää elämän tragediää kuin mitä hän oli osannut ajatellakaan. Eiväthän ne ole verisiä tällaiset draamat, mutta kuinka ne mahtavat kiihdyttää ja imeä pois elämän ytimen. Se, joka kärsii, eihän hän voi ottaa ainoatakaan askelta eteenpäin, hänen täytyy jäädä tyytymättömyytensä hivuttavaa tautia sairastamaan ja litistyä velvollisuudentuntonsa painon alle. Ja tuo äänetön kärsimys se tässä on niin suurta, sanoi Olavi itsekseen. Tulisten etelämaalaisten naisten tunteiden purkauksissa oli hänen mielestään aina ollut jotain mahtavaa ja vaikuttavaa. Tavallisinkin revolverinäytelmä oli häntä viehättänyt. Mutta kuinka toista sentään tämä! Ei sitä helpotusta, jonka tunteiden purkaus tuottaa, ei sitä hoivaa, että saisi maailmalle huutaa sydämensä kyllyyden. Ei muuta kuin ikänsä istua ja koettaa kätkeä rakkauttaan, ehkä itseltäänkin.

Tätä kaikkea kuvitellessaan tuli Olavi hellämieliseksi ja ajatteli sitä, mitä hän muuten hyvin harvoin tuli ajatelleeksi: kuinka ihminen sentään saattaa olla sydämetön ja kevytmielinen ja kuinka hän tietämättään voi antaa aiheutta toisen ihmisen kärsimyksiin.

Kuta enemmän hän yön hämärtyessä ja hiljaisuuden ympärillään vallitessa ajatteli tätä kaikkea, sitä mahdollisemmilta rupesivat Ellin tunteet häntä kohtaan näyttämään. Ja sitä mukaa kasvoi Elli hänen silmissään, kasvoi jonkunlaiseksi salaperäiseksi olennoiksi, marttyyriksi, joka kärsii syvästi ja kärsii syyttömästi.

Mutta kun hän aamulla heräsi ja alkoi taas uudelleen läpikäydä, mitä eilen oli ollut hänen mielessään, näytti se kaikki hänestä mielikuvitukselta. Ehkä hän oli

eilen kokonaan erehtynyt; eihän hänellä ollut mitään todistusta, jota ei olisi voinut toisinkin selittää. Eilinen katkeruus, voihan se olla tavallista satutetun itserakkauden nyrpeyttä.

Mutta samalla hän kuitenkin koetti saada kaikkisiksi, miksi eilen oli luullut sen huomanneensa. Kuta vähemmän todenmukaiselta se näytti, sitä enemmän tahtoi hän sen semmoiseksi kuvitella.

Epävarmana laskeutui hän alas. Tästä lähin tulisi hänen kuitenkin panna kaikki pienimmätkin seikat tarkasti huomioonsa.

Elli ei ollut verannalla, jossa he tavallisesti aina tapasivat toisensa. Eikä häntä näkynyt muuallakaan. Turhaan haki Olavi häntä puutarhastakin, ja aamiainen oli laitettu yhdelle hengelle.

— Eikö rouva ole kotona? kysyi hän vihdoinkin.

— Rouva meni jo aamulla varhain heinäniitylle.

Se tuli vähän odottamatta ja niinkuin olisi siinä ollut jotain tarkoitusta. Miksi hän oli mennyt yksin? Olihan ollut puhetta siitä, että kun tulee joku kaunis luokopäivä, mennään yhdessä heinää tekemään.

Ikäänkuin vähän pettyneenä söi hän aamiaisensa. Yksin siinä istuessaan tuli hän ensi kerran tarkastaneeksi ruokasalia. Se näytti nyt yht'äkkiä niin surkean ja epätoivoisen näköiseltä, oli kuin leima talonväen elämästä. Niihin oli noihin värittämiin ja vähän likautuneihin seiniin ja noihin kuluneihin huonekaluihin painunut koko heidän avioelämänsä ikävyys ja yksitoikkoisuus. Tässä he syövät kumpikin nurkallaan, tuijottavat lautaseensa, eikä kummallakaan ole mitään virkkamista toiselle. Joskus vain kuuluu: »Saanko leipää» tai: »Voi loppuu» t. m. s.

Olavi koetti asettua työhönsä, mutta ajatus pyrki

pois aineestaan. Äskeinen kuva mielessään heidän elämästään hän ei voinut mitenkään käsittää, kuinka tuo Elli oikeastaan ollenkaan saattoi tulla toimeen ja kuinka hän ei siihen paikkaansa menettänyt täällä, jos hän keran kaipasi ja haaveksi jotain parempaa. Eihän hänellä ole minkäänlaista, ei etäisintäkään mahdollisuutta saavuttaa, mitä toivoo, eikä edes niitä toiveitaan unohtaa. Ei seuraa, ei viihdytystä, ei uusia vaikutuksia, jotka hahduttaisivat sitä sumua, mikä alinomaa seisoo ympärillä.

Jonkun aikaa istuttuaan ja keinuttuaan oli Olavi taas alhaalla. Hän kysyi tietä heinäniitylle, otti hattunsa ja lähti sinne.

Niitty oli järven lahdelmassa vähän matkaa talosta. Tie kulki haan läpi. Hänen aitia lähetyksensä kuului sen takaa hiottavan viikatteen helinää, pian niitä yhtyi kaksikin samaan tahtiin, ja puitten lomitse alkoi jo vilkkua valkopaitaisia niittymiehiä. Miehet niittivät, naiset kulkiivat jälessä kouhotellen. Niityn ranteet kasvoivat kunnista solakkaa haavikkoja, metsän laidassa oli lato, jonka kupeelle oli tehty tuli, mistä savu nousi kohtisuorana patsaana heleään, tyyneen aamuilmaan. Niityltä tuoksahti tulijaa vastaan tuores, niitetty heinä.

Hänelle tuli yht'äkkiä ilo mieleen, yksi noita tunteen puuskahduksia, joista ei tiedä, mistä ja mitä varten ne tulevat. Ja notkeasti ponnahti hän aidan yli ja hyppeli ojien poikki. Häntä hurmasi halu heittäytyä johonkin uuteen seikkailuun, hakea jotain, jota ei ollut ennen kokenut. Ja mikä häntä siitä estäisi, mikä häntä sitoisi, miksei hän sitä tekisi? Entisyydestään hän oli selvillä, tulevaisuudesta hän ei välittänyt. Ja muutamissa silmänräpäyksissä menivät hänen ajatuksensa niin pitkälle, että hän rupesi puolustaamaan itsensä edessä. Tunteilla, sanoi

hän, ei ole muita lakeja kuin omansa... ne eivät huoli muista esteistä kuin niistä, joita eivät voi voittaa!

Elli oli heittäytynyt kuivien tuoksuvien heinien päälle pitkäkseen latoon. Hän oli tullut tänne varhain aamulla, keittänyt kahvia joukolle ja haravoinut. Hän oli tarttunut työhön melkein epätoivoisella innolla, sillä hän tahtoi saada ajatuksensa haihdutetuiksi, saada kaikki äänet sisänsään vaikenemaan. Kaiken sen, mikä hänessä oli alkanut viime aikoina herätä, tahtoi hän taas nukuttaa... nukuttaa ikuiseen uneen. Mutta pian alkoi häntä työ väsyttää, ja hänen levätessään kädet pään alla ristissä, edessään ovesta näkyvä tyyni järvi ja uhkea niitty reippaine työmiehineen, tuli häneen taas voimakas halu vielä toivoa... edes vähän aikaa vielä. Silmät puoliummussa antoi hän taas haaveittensa entiseen tapaansa lentää ja liihotella edessään, ja hän katseli niitä, niinkuin olisi katsellut kauniita poutaperhosia. Ehkä hän eilen oli ollut väärässä, ehkei se mitään merkinnyt. Itsehän hän oli kehoittanut häntä pitämään vieraille seuraa. Ja ikäänkuin koetuskeinoksi, ikäänkuin taiaksi asetti hän, että jos hän tulee tänne minua katsomaan, jos hän hakee minut käsiinsä...

— Herra tulee! huudahti yht'äkkiä joku naisista niityllä.

Elli luuli, että se oli pastori. Mutta samassa hän näki Olavin astuvan latoa kohti. Hän hypähti ylös ja riemastui niin, että oli vähällä juosta vastaan. Tukka heinän vallassa ja vaatteet täynnä kukkain korsia hän jäi ladon edustalle odottamaan ja pudisteleimaan. Hän oli avopäin, yllään väljä, lyhythihainen mekko ja jalassa lipokkaat. Hän huiatoi huivilla helmojaan peittääkseen hämmennystään.

— Löysinpähen minä teidät!

— Oo, herra Kalm! Kuinka te olette tänne osannut?

— Minun kun tuli teitä ikävä. Mutta mitä te täällä oikeastaan toimitatte?

— Teen heinää, niinkuin näette.

— Ladossako sitä tehdäänkin?

— Jo minä olen haravoinutkin ja keittänyt kahvia, ja aioin taas juuri lähteä, kun te tulitte.

— Ja noin te vain teette huviretkiä, ettekä virka minulle mitään.

Ellin mieliala oli jo kokonaan muuttunut. Eilisestä saakka jäytäneet mietteet olivat kuin pois puhalletut, ja hän virkkoi vähän veitikkamaisesti:

— Kuinkas olisin virkkanut, kun en voinut tietää, tekikö teidän mielenne tulla mukaan.

— Antakaa minäkin rupean heinäntekoon!

— Siin' on harava!

— Ei, minä tahdon viikatteen.

— Oikeinko viikatteen ... osaatteko sitten muka niittää?

— Mitäs en minä osaisi!

Hän sieppasi joutilaan viikatteen ladon nurkasta ja alkoi niittää. Se sujui hyvin. Pitkinä palkareina kaatui heinä ja kokoontui molemmille puolille kauniisiin laisteihin.

— Ottakaa vain haravanne ja alkakaa kouhotella! komensi hän Elliä.

Elli alkoi kulkea jälestä ja siirteli haravan kärjellä märkiä heiniä erilleen toisistaan.

Muu heinäväki kokoontui heidän ympärilleen katsomaan ja kehumään.

— Sehän käypi herrasväeltä kuin vanhoilta mestareilta.

— Nyt ne on jokaisella niittytoverinsa, nauroi muuan piioista, rouva kun äsken valittikin, ettei hänellä ole edelläniittäjätä.

Olavi innostui niittämään. Hän heitti pois takkinsa ja liehui paitahihasillaan koko rupeaman. Elli ehdotti, että he menisivät päivälliseksi pihaan, mutta Olavi tahtoi, että he jäisivät syömään niitylle muiden kanssa. Ja he söivät yhdessä kehässä suuresta perheen padasta, ja loikoivat ruokaleponsa ladon siimeksessä.

Iltapäivällä pantiin heinät ruolle, ja kuivat ruot kannettiin latoon. Olavi ja Elli kantoivat samoilla sapilailla. Kun he kilpaa ladolta ruolle juosten olivat sysänneet sapilaansa heinäin alle, tarttuivat he toisiaan käsiin ja painoivat niiden varaan heittäytyen heiniä tiukemmalle. Olavin valtasi poikamainen vallattomuus, hän teki pitkiä hyppyjä sapilaansa varassa ja heitteli kuperkeikkoja ladon heinissä. Hän nauroi, telmi ja sai pian Ellinkin mukaansa.

— Kerranpahan näkee meidän rouvankin nauravan, sanoivat piiat keskenään.

Hän viskeli heiniä toverinsa päälle, hänen silmänsä säihkyivät, posket hohtivat ja rinta kohoili.

— Teille sopisi paljoa paremmin olla noin iloinen, kuin nyt olette, sanoi Olavi, kun he olivat istuutuneet levähtämään.

— Teille myös!

— Sentähden täytyy teidän aina tästälähin olla hyvällä tuulella... eikä koskaan olla, niinkuin olitte eilen.

— Kuinkas minä sitten olin eilen?

— Olitte niin happamen näköinen ettekä tullut heittäämään vannettakaan.

— Minun kun piti olla teetä laittamassa.

— Oliko se ainoa syy?

— Ja sitten minä ajattelin, että teillä olisi yhtä hauska ilman minuakin.

— Teidän täytyy pyhästi luvata, ettette enää milloinkaan sellaisia tyhmyyksiä ajattele.

— No hyvä, minä lupaan.

— Tuohon käteen?

— Tuohon käteen!

Se oli lämmin, luja käsi. Olavin olisi sitä myöten tehnyt mieli kohota hänen aaltoileville rinnoilleen, valkealle kaulalle, josta ylimmäinen nappi oli auennut, huulille ja poskille, jotka hehkuivat ja joihin häntä vetivät nuo suuret, vähän kosteat, häntä alituisesti seuraavat siniset silmät.

Myöhään illalla, vasta auringon laskun jälkeen, palasivat he venheellä kotiin. Olavi istui perässä, ja Elli oli asettunut kokkatuhdolle käppyrään soutajien selän taan. Matka vei ympäri pitkän niemen, jonka ruohikkorinteitä he hiljalleen soutelivat. Olavi puheli renkien kanssa, Elli oli omissa mietteissään, oli vähän väsynyt, mutta onnellinen, niin onnellinen, ettei tahtonut mitään muuta ajatella, ei eteensä eikä taakseen. Ja niissä ajatuksissaan noukki hän hauenkukan kokan edestä, tarttui lumpeeseen tai taittoi kaislan mennessään viistättään niitä pitkät matkat venheen kupeella.

Kun lähestyttiin kotirantaa, näytti siellä kaikki, uima-huone, venheet, sauna ja nuottakota, niin omituisen myhäilevältä, kuin olisi niiden sisään lukittu jotain hyvin kallista ja salaperäistä. Ja kun hän muiden edellä nousi ruispellon piennarta pihaan, tuntui tähkäin kahina kuiskailulta, ja pihaportti narahti toisella äänellä kuin ennen. Hänen olisi tehnyt mieli tarttua johonkin ja puristaa jotain rintaansa vasten. Ja kun Usko hyppäsi pihamaalla häntä vastaan, tarttui hän sitä etukäpäliin ja kaulaan ja pyörähti sen kanssa monta kertaa ympäri.

XII.

Elli oli muuttanut ruokapöydän ikävästä ruokasalista hauskalle valoisalle verannalle, ja sen ääressä tuli heille tavaksi istua vielä kauan senkin jälkeen, kun ruuat olivat pois korjatut ja väki lakannut liikkumasta, ja kesäinen luonto hetkeksi silmänsä ummistanut. Tavallisesti asetti Elli aina astian täynnä tuoreita kukkasia keskelle pöytää ja istui sen ääressä ompeluksineen, sill'aikaa kun Olavi poltteli, käyskenteli edestakaisin lattialla, katseli ulos ikkunasta, puheli, kertoi ja tuon tuostakin istahti toiselle puolelle pöytää vastapäätä Elliä.

Heille oli vähitellen ilmautunut yhä enemmän puhelemista. Tavallisimmatkin pikkuasiat huvittivat, sillä niistä tuli aina esille, että he rakastivat samaa, olivat samaa mieltä ja olivat juuri olleet sitä samaa sanomassa, minkä toinen oli ehtinyt sanoa.

Alussa enimmäkseen Olavi puhui. Elli vain kuunteli, kasvot onnellisina ja huulilla hyväksyvä hymyily. Ainoastaan joskus hän väitti vastaan, kun Olavi lausui jonkun oudomman ajatuksen, jota hän ei heti osannut sulattaa, mutta väisti pian ja oli taipuvainen omaksumaan kaikki, mitä kuuli. Kaikenlaiset uudenaikaiset mielipiteet, joita hän kirjoista oli lukenut ja jotka olivat tuntuneet hänestä niin »hirveiltä», soivat Olavin suussa luonnollisilta ja ymmärrettäviltä. Hän kertoi Olaville avonaisesti, että hän

ennen aikaan, luettuaan Ibsenin »Noran», oli tuominnut häntä siitä, että hän jätti lapsensa, mutta että kun Olavi nyt selitti, ettei muuten ollut mahdollista ja että Noralla oli velvollisuuksia itseäänkin kohtaan, se alkoi tuntua Ellistäkin välttämättömältä.

Useat niistä »totuuksista», joita Olavi lausui, tarttuivat melkein sanasta sanaan hänen mieleensä ja soivat siinä yhtä mittaa. »Naisten oikeus määrätä elämästään ja hakea itse vaikutusalansa täytyy tietysti olla yhtä suuri kuin miestenkin» — — »Ne vanhemmat, jotka eivät ole tytöilleen antaneet siihen samaa tilaisuutta kuin pojilleenkin, ovat ankarasti moitittavat».

— — »Minä pidän suurena onnettomuutena, että avioliitto on rikkomaton laitos, sillä eihän vihkiminen oikeuta avioelämään, vaan rakkaus».

Kirkon oppia, pappeja ja raamatun totuuksia hän arvosteli ja puhui koko ajan, niinkuin olisi Ellikin jo aikoja sitten ollut samaa mieltä. Tottahan oli, että hän oli kaikkia noita asioita usein itsekseen ajatellut, mutta kaikkialla näyttivät aitaukset niin korkeilta, ettei hän itsekseen uskaltanut ruveta niiden yli nousemaan. Mutta nyt tuntui niin suloiselta, kun voimakas käsi auttoi häntä toiselle puolelle, jossa kaikki oli kuin kotoisampaa ja valoisampaa.

— Voi, voi, mitä te puhutte! sanoi hän usein, mutta kun Olavi kysyi:

— Eikö se sitten ole totta? niin ei Elli voinut olla myöntämättä:

— Ehkä se sitten on.

Ja Olavi oli mielissään ja nautti siitä vaikutuksesta, mikä hänellä oli Elliin. Sentähden viihtyi hän yhä paremmin hänen seurassaan ja antautui vastustelematta sen miellyttävän tunteen valtaan, joka syntyy, kun tietää

olevansa ihailtu ja rakastettu. Ja hän tuli yhä enemmän vakuutetuksi siitä, että Elli rakastaa häntä. Monet merkit sanoissa, silmäyksissä ja käytöksessä sen hänelle ilmaisivat. Hän unohti päätöksensä olla mistään muusta välittämättä kuin työstään eikä enää pitänyt kiinni teoriastaan »järjen puhtaasta tyydytyksestä». Häntä huvitti nähdä, mihin tällainen suhde, joka oli hänelle aivan uutta ja erityistä, kehittyisi. Eihän siitä hänelle voisi syntyä mitään suurempaa häiriötä tai vastusta. Eihän se häntä mitenkään sitoisi, kun hän ei antaisi sen kärjistyä. Hehän voisivat lähetä toisiaan kuin kädet selän taaksi vapaaehtoisesti sidottuina, kumartua toisiaan vasten, ei puristaa rintaa rintaa vasten, mutta kuitenkin suudella toisiaan — kurkalta.

Ja sen mielentilansa hiljaa kantaessa joutui hän pian puhumaan itsestään ja esittämään pääpiirteet elämästään.

Alussa antoi hän siitä vain kylmiä ulkopiirteitä, kertoi perheoloistaan, äidistään, sisaristaan, huolettomasta lapsuudestaan, iloisista ensi ylioppilasvuosista, Helsingin elämästä ja ulkomaanmatkastaan. Mutta sitten hän tuli vähitellen puhumaan rakastumisistaan ja kihlauksistaan, jotka olivat purettu. Hän puhui niistä mietelmäin muodossa ja otti vain kuin selvittääkseen esimerkkejä omasta itsestään.

— Usein kuulee sanottavan, sanoi hän eräänä iltana, että rakkaus on kaikkein hellintä ja hienointa, mitä maailmassa on, että se jalostuttaa ihmistä ja saattaa kaikki hyvät voimat meissä liikkeelle . . .

— Eikös se sitten niin tee?

— Jos se niin tekisi, niin täytyisi sen kai vaikuttaa takaisinpäinkin, jättää jotain jälkeä itsestään, kun se on kadonnut. Mutta minä luulen, ettei ainakaan tässä kohden pidä paikkaansa sananlasku, että työ tekijäänsä kiittää.

— Minä en oikein ymmärrä.

— Ettekö? Mutta minä tiedän sen omasta kokemuksestani ja jos sallitte, niin otan esimerkin itsestäni.

— Ottakaa... on niin hauskaa kuulla teidän puhuvan itsestänne.

Olavi kertoi, kuinka hän oli vähitellen alkanut kylästyä ja kuinka hän sitten viimein oli rikkonut suhteensa vähintäkään sääliä tuntematta, vaikka näki toisen sydäntä särkevän surun ja epätoivon. Kuta enemmän toinen itki, kuta surkeampana hän esiintyi ja samalla koetti panna kaikki viehätysvoimansa liikkeelle ja vedota hänen hellyyteensä, sitä kylmemmäksi tuli toinen.

— Minä välistä melkein toivoin, että hän kuolisi, että hänelle tapahtuisi joku onnettomuus, päästäkseni siitä säälin tunteesta, joka minua vaivasi. Minä tietysti kohta taas kauhistuin tätä ääretöntä itsekkyyttäni ja minä halveksin itseäni, mutta minä en voinut sille mitään. Kaikki paremmat tunteeni olivat kuin kuolluksissa.

Kun Elli ei vastannut mitään, sanoi Olavi:

— Te varmaankin tekin kauhistutte tällaista... tuomitsette ehkä...

— En, sanoi Elli verkalleen asettaen sanansa, minä ymmärrän sen — aivan hyvin — omasta kokemuksestani.

Olavi katsoi ulos ikkunasta, Elli ompeli, ja vähään aikaan he eivät virkkaneet mitään. Olavi jo vähän katui tunnustustaan. Mutta sitten kysyi Elli arasti:

— Rakastaako hän teitä vieläkin?

— En tiedä, minä en ole häntä tavannut moneen vuoteen, sen jälkeen kuin lopullisesti erosimme.

— Mutta ehkä taas entiset tunteenne havahtuisivat, jos hänet kohtaisitte?

— En luule, meissä oli niin paljon erilaista sekä luonteissa että katsantotavoissa, etten uskoisi niiden koskaan soveltuvan yhteen.

— Eihän se sitten olisi mahdollista, uusi yhtyminen.

— Eihän olisikaan. Mutta olkoon se kuinka ymmärrettävää tahansa, se siitä kuitenkin jää, että on tuottanut toiselle tuskaa ja kärsimyksiä, ja sellainen ei jää koskaan rankaisematta. Minä olen saanut osani minäkin.

Hän puhui — itseään kuitenkin vähän säälien ja ikäänkuin omaa tilaansa hellytellen — ettei hän sen jälkeen ole oikeata tunnetta löytänyt, ei itsestään eikä muista.

— Se on tullut kuin kostoksi se, että minä vähitellen olen tullut siihen uskoon, ettei oikeata epätšekästä, suurta tunnetta olekaan... ehkä olen väärässä, mutta siltä minusta vain tuntuu.

— Minä luulen, että olette väärässä.

— Kuinka niin?

— Niin, minä vain luulen, että olette väärässä sekä itsenne suhteen että muiden... ja tuomitsette itseänne liiaksi.

— Olisihan lohdutus, jos niin olisi ja jos muut olisivat parempia kuin minä.

Kuinka avonainen hän on, kuinka suoraan hän tunnustaa vikansa! Olisiko sitä kukaan muu tehnyt? Kaikkihan ne, hän, Ellikin, koettavat peittää ja salata omia vikojaan, esiintyä aina paremmassa valossa. Sentähden hän ei olisi voinut häntä tuomita, vaikka hän olisikin tehnyt väärin. Hän näyttää niin alakuloiselta ja kärsivältä... on ehkä tullut tänne huoliaan pakoon. Hän tarvitsee uskottua, semmoista, jolle saa huolensa puhua. Ja Ellille tuli halu häntä vaalia, lohduttaa ja hoitaa...

silittää hänen otsaansa ja tukkaansa... suudella hänen silmiään.

— Ette tekään ole niin paha, kuin itse luulette, sanoi hän hellästi. Ette saa panna sitä niin sydämellenne... onhan se mennyttä, eihän sille enää mitään voi.

Eihän hän oikeastaan ollut enää pitkään aikaan tuota asiaa muistanut. Sen jälkeen oli jo paljon muutakin samantapaista tapahtunut, hän oli jo aikoja sitten rauhoittanut omantuntonsa. Mutta kun hän näki, millä osanotolla Elli häntä kuunteli, niin hänen teki mieli kertoa, ja kertoessaan hän sai katuvan mielentilansa takaisin sen verran, että hän vähän itsekin uskoi, mitä puhui.

Olivathan ne vanhoja oireita tällaiset, olihan hän samalla tavalla tehnyt selkoa menneisyydestään kaikkien muidenkin uusien suhteiden alkaessa, ja olihan se aina samalla tavalla vaikuttanut. Häntä se välistä tympäisi, varsinkin aamulla herätessä ja muistellessa, mitä illalla oli puhuttu. »Se on sitä samaa iankaikkista!»

Mutta kun taas oli tullut ilta ja kun he taas istuivat verannalla kahden kesken, niin he palasivat samaan aineeseen, hän teki uusia syytöksiä itseään vastaan ja antoi Ellin puolustaa hänen tekojaan. Elli puolusti ja koetti osoittaa hänelle, että hän antoi niiden liiaksi painaa mieltään.

— Te olette ehkä ensimmäinen, joka ei ole minua tuominnut ja joka on minua oikein ymmärtänyt, sanoi Olavi.

— Enhän minä muuta tiedä, sanoi Elli onnellisena, mutta minä ajattelen, että te hyvässä tarkoituksessa teitte sen, minkä teitte... olisittehan te kuitenkin tulleet onnettomiksi molemmat, kun ette t e kerran häntä rakastanut... ja eiväthän siis ainakaan vaikuttimenne olleet huonot...

— Sehän se on ainoa, joka on minua lohduttanut.

Olavi heltyi, hän antoi vielä kerran anteeksi itselleen, ja kun hän niitä aikoja oikein ajatteli, niin olihan hän kärsinyt kenties yhtä paljon kuin tuo toinenkin.

Elli osasi hänen mielestään asettua niin hyvästi hänen kannalleen, ja siitä hän nousi hänen silmissään. Miten hän oli mahtanut kärsiä sen tunteensa alla! Ja minä kun en ole sitä aavistanutkaan, en tiennyt siitä mitään kaikkina noina pitkinä vuosina. Mutta enköhän sentään ole? Ja hän kysyi itseltään, eikö hänestä välistä ollut tuntunut, niinkuin joku aavemainen olento olisi häntä seurannut, kulkenut mykkänä ja kuulumattomana hänen edellään, ja eikö hän ollut silloin tällöin nähnyt noita kalpeita, itkettyneitä kasvoja ikkunan ruudun takana. Eihän sen tarvinnut olla mahdotonta, onhan niitä, jotka väittävät tuolaisia tiedottomia vaikutuksia olevan olemassa.

Ja hellällä, tutunomaisella, hyväilevällä äänellä sanoi hän Ellille:

— Mutta tässä minä vain kaiken aikaa puhun itsestäni... kertokaa tekin jotain itsestänne!

— Mitäs minä... eihän minulla ole mitään.

Yön taas hämärtyessä, kun ei oikein erottanut toinen toisensa kasvopiirteitä eikä Elli enää nähnyt ommellaakaan, sai Olavi hänet kuitenkin vähitellen puhumaan. Hän johti puheen heidän yhteisiin muistoihinsa: hänen vierailuunsa Ellin kotona ja lähtöönsä sieltä. Ja hän sai selville, että Elli muisti kaikki hänen sanansa ja tekonsa, että hänellä oli ollut ikävä hänen mentyään ja ettei hän ymmärtänyt, kuinka hän sen jälkeen oli tullut menneeksi naimisiin. Sitten hän kertoi, kuinka he melkein väkisin olivat saaneet riuhtaista hänet äidin kaulasta, kuinka sitten oli ajettu talvisena harmaana päivänä virstoittain ja penikulmittain ja hän vain tuijotti sivulleen, jossa vitkalleen

vaelsi jällellepäin lumeen peittyynyttä aitaa ja matalaa havumetsää. Ilta pimeni, poikettiin synkkään metsään, nietokset näyttivät yhä kasvavan, ja puut notkistuivat tien poikki lumen painosta. Tultiin tänne, nietokset vain yhä nousivat, lunta oli lapioitu seinien ympärille, ja kun tultiin sisään, oli ikkunan ruutu puolitiehen lumessa. Hän oli silloin tuntenut itsensä kuin elävältä haudatuksi. Vaikeahan siihen oli ollut tottua, mutta siinähan tuo sitten oli mennyt.

Olavi kuunteli häntä utelias, tarkkaava piirre kasvoillaan, lisäsi itse sen, minkä kertoja näytti jättävän pois ja luuli ymmärtävänsä oikean syyn kaikkiin noihin hänen kuvaamiinsa mielentiloihin.

Elli kertoi vielä talvisesta elämästään täällä maalla. Aamulla se vielä menetteli, kun päivää vähän näkyi ja ihmisiä liikkui tästä läpi pihan. Mutta sitten tulivat ne pitkät illat, jolloin ei kuulu muuta kuin kellon nappaisu ruokasalin seinältä ja ulkona silloin tällöin kaivon vintin narina. Panisi maata, mutta eihän aina saa untakaan, varsinkaan kuutamoiltoina, kun kalpea valo kiertele huoneita ja siirtyy ikkunasta ikkunaan jäähileitä kimmellyttäen. Silloin hän usein muiden maata mentyä hiipii ulos, ottaa suksensa ja lähtee hiihtelemään alas jälle. Vastaantulevat satunnaiset yölliset matkustajat herähtävät horroksistaan reen perässä, katsovat harralla silmin outoa haamua eivätkä pitkään aikaan saa sanaa suustaan, ennenkuin ovat jo pitkän matkaa ohitse. Mutta Elli hiihtää ja hiihtää, vitilumi lähtee edellä juoksemaan, hän kiertää niemen nenitse, nousee metsään, liukuilee heinäteitä ja läpi avattujen veräjien eikä palaja kotiin, ennenkuin on aivan väsynyt. Hän on innostunut kertoessaan ja pu-nastuu vähän omaa innostustaan.

— Jotakinhan sitä tulee tehneeksi täällä yksinäisyydessään, kun ei ole muutakaan. Te varmaankin ajattelite, että se on kovin lapsellista ja naurettavaa.

— Miksi niin ... ei suinkaan ... päinvastoin ... kertokaa nyt vieläkin jotain ...

— Eihän nyt ... olen teille jo muutenkin puhunut liian paljon itsestäni ... ei se ole ollenkaan hauskaa ... ehkä teitä jo väsyttää.

— Väsyttääkös teitä, kun minä kerron itsestäni?

— Teidän on aivan toista ... mutta en minä vielä kenellekään ole voinut puhua niin avonaisesti kuin teille.

Ja taas kertomaan. Eihän sentään pidä luulla, että elämä aina on niin surullista ja toivotonta hänellekään. Kesät ovat hauskemmat, hän saa hoitaa puutarhaansa, kalastaa ja kulkea väen mukana töissä. Ja kesän aikana, sanoi hän, tulee useinkin niin valoisia, keveitä, iloisia ajatuksia, ettei itseään tunne. Kun hän joutohetkinään istuu tuolla pikkuniemen kärjessä nuottakodan kupeella, katselee laivoja ja ottaa niiden laineita vastaan, niin on häneen siellä kuin kasvamalla kasvanut usko siihen, että sieltä tulee jotain erikoista ... jotain, joka ... joku, joka ... jonkunlainen pelastaja ... »En minä tiedä oikein mitä ... ne ovat sellaisia mielikuvituksia, sellaisia avosilmäisen unia ... (hän sekautuu vähän, mutta pelastuu siitä ja jatkaa:) ... minä tarkoitan ... mitä minä sanon, ei, minä kuvittelen, että joku hyvä kapteeni keksisi minut siitä kiihkarillaan, laskisi laivansa rantaan, kutsuisi minut huvimatalle ja veisi minut Helsinkiin tai jonnekin sinne päin ...»

Hän nauroi, pani pois Olavin paperossikotelon, jota hän oli sormiellut, aukoillut ja taas sulkenut ja tarttui työhönsä.

— Saanko sakseni? — Kiitos!

Sitä seurasi äänettömyys, jolloin Elli leikkasi vaatetta ja Olavi ryyppäsi teetä lasista, jonka Elli oli hänelle illallisen loputtua vielä täyttänyt.

— Mutta sieltä ei ole vielä tullut sellaista kapteenia? kysyi Olavi merkitsevästi.

Elli väisti taitavasti ja sai esille keveän luonnollisen naurahduksen:

— Eihän ne . . . niillä on kaikilla ne vanhastaan viitotetut väylänsä, joita ne purjehtivat.

Ne olivat ihania nämä illat ja yöt, jolloin he istuivat näin puhellen ja varovasti toisilleen aukoellen elämänsä, Ellille varsinkin, sillä hän oli niin onnellinen, ettei hän enää mitään toivonut, ei edes tullut enää ajatelleeksi, että se kerran loppuu. Eikä Olavikaan tehnyt itselleen selkoa siitä, seuraisiko tästä mitään, vai tähänkö tämä päättyisi. Hän nautti vain siitä, että sai puhua, että häntä hartaasti kuunneltiin ja että hän Ellin joka sanasta sai vahvistusta siihen, että hän oli häntä rakastanut ja yhä rakasti.

Aamurusko useinkin valaisi jo keveitä kesäpilviä, ennenkuin he huomasivat ajan olevan käsissä mennä levolle.

— Katsokaa taaskin, kuinka hienoa on tuo punertava pilven reuna.

— Ei mutta todellakin . . . vielä ihanampi kuin eilen.

— Jos ihmiselämäkin aina noin ihanoituisi . . . toisena aamuna kauniimmaksi kuin toisena.

— On niitä aikoja välistä, jolloin se sen tekeekin.

— Ja kun ei ajattele, mitä sitten tulee, niin . . .

Vaikka auringon yläkulma jo kiilui puiden lävitse,

eivät he sittenkään olisi hennoneet erota. Menivät ulos, kävivät puutarhan aidan luo ja katselivat siihen nojautuen järvelle päin, jossa saaret olivat kuin kohonneet korkeammiksi, haaveellisiksi . . .

— Mutta nyt meidän täytyy mennä, sanoi Elli, paljonko kello jo on?

— Kohta kaksi.

— Kuinka aika kuluu! Huomenna täytyy olla järkevämpi.

Mutta yhtä kauan he istuivat huomennakin.

XIII.

Elli oli tullut avonaiseksi ja iloiseksi. Muutamissa päivissä hän oli kuin kehittynyt nuoremaksi ja noussut kuin nuuduksistaan. Jäykkyys ja entinen arkuus olivat kadonneet ja oli tullut liikkeitä ja äänen vivahduksia, jotka eivät olleet pitkään aikaan olleet käytännössä. Hänen olisi tehnyt mieli laulahdella ja iloita lintujen kanssa, jotka hänen herätessään visertivät kuin hänelle sere-naadejaan pitäen.

Hän ei oikein muista, mikä päivä viikosta tämä on. Perjantai se sentään taitaa olla: maanantainahan he olivat niityllä, tiistaina he istuivat ja puhuivat verannalla siitä ja siitä, keskiviikkona istuivat he samalla lailla ja eilen illalla niinikään. Sunnuntai näytti olevan niin kaukana, että se melkein kuului menneisyyteen. Nykyaika, elämä, alkoi maanantaista!

Riemu, autuus osas olkoon,
luonnon laps sä kaunoinen

— — — — —
Riemu, autuus osas olkoon
luonnon laps sä kaunoinen — laulahteli

hän pukeutuessaan.

Oli siitä aikaa, kun hän oli laulanut näin.

— Ostaako rouva marjoja? tuli piika kysymään.

— Mitä marjoja ne ovat?

— Mansikoita!

— Ostetaan, ostetaan... mitatkaa jauhoja kukkura kuppi!

Laskeutuessaan rantaan uimaan hän oli niin hyvällä mielellä, että hänen käyntinsä tuntui hänestä itsestäänkin keveältä ja reippaalta. Hän hypähteli, hyräili yhä ja heitelteli uimalakanataan olkapäältä toiselle. Ja alkoi tulla tuollaisia hullunkurisia, tyttömäisiä ajatuksia...

Olenkohan minä kaunis? ajatteli hän avatessaan vaatteitaan uimahuoneessa. Jos tietäisin, pukevatko nämä vaatteet minua? Jos tekisin uuden puvun ja kysyisin herra Kalmilta neuvoa!... Hän katseli käsivarsiaan, tutkisteli, olisivatko ne kauniit, jos saisivat olla näkyvissä... täyteläiset ne olivat ja valkoiset. — Kuinka täällä on puhdasta ja lämmintä, kuinka onnelliselta näyttää tuo tyven veden pinta! Kuinka autuaallista on elämä! Kuinka maailma välistä voi olla ihana!... Hän hajoitti tukkansa, nakkasi sen eteenpäin ja antoi levitä avonaiselle rinnalleen. Kerran hän oli aikonut leikata hiuksensa, tyhmää se olisi ollut, se tuo Olavi ei kärsi leikkotukka-naisia. Ja nyt hän heitti taas sen taapäin sulavalla päänliikkeellä, jonka hän oli tekevinään kuin jonkun nähden, sitaisi sen juuresta nauhalla ja kietaisi kaikki päälalleen. Pienessä peilissä, joka riippui ikkunapielessä, hän tarkasteli silmiään, joissa oli toinen loisto kuin tavallisesti... suuremmat, mehevämmät ja tummemmat.

Verkalleen hän laskeutui veteen, antaen auringon paahtaa jäseniään. Usko oli juossut hänen jälessään rantaan, työntänyt auki uimahuoneen oven ja tullut portaiden päähän vikisemään ja häntäänsä heiluttamaan. Elli alkoi houkutella sitä luokseen veteen. Koiran teki mieli, se

kasteli kypäliään, yritti lähteä uimaan, mutta ei saanut päätetyksi. Elli taittoi hauenkukan, vilkutti sitä ja heitti sen olkansa yli kauas jyrkkäyksen taa. Silloin otti Usko pitkän laukan, räiskäytti vettä korkealle ilmaan ja Ellin silmille ja alkoi uida hänen ympärillään, tuuhealla hännällään huitoen. Elli kirkkaisi, juoksi portaita myöten ylös uimahuoneeseen, paiskasi oven kiinni ja nauroi katketakseen oven raosta koiralle, joka pyrki sekin sisään. Mutta Usko sai uida rantaan, jossa se pudistelihe ja alkoi laukkailla edes takaisin hiekkaa pitkin, kunnes viimein istuutui uimahuoneen sillan päähän kiltisti emäntäänsä odottamaan.

Kun Elli nousi rannasta pihaan, tuli Olavi puoli-tiessä vastaan. Ellillä oli tukka hajallaan, yhdestä paikasta vain vähän sitaistuna sinisellä nauhalla. He menivät toistensa ohitse, Elli nauruaan pidätellen. Mutta sitten Olavi kääntyi jälelleen ja kysyi:

— Olikos vesi kylmää, kun niin huusitte?

— Ei ollut.

Elli painoi päänsä rintaansa vasten ja meni juosten pihaan. Häntä olisi niin kovasti naurattanut, vaikk'ei hän oikein tietänyt, mikä häntä nauratti.

Ei ollut Olavi työtuulella tänäänkään vielä, uimasta tultuaan. Ei olisi viitsinyt panna tikkua ristiin. Hänen mielestään pitäisi heidän keksiä jotain erikoisen hauskaa... lähteä jonnekin ulos, kun oli niin kaunis ilma. Ehti hän sitten taas lukea ja kirjoittaa, kun tulee sadepäiviä. Ja pian oli päätetty, että he lähtevät pappilaan ja tekevät sen retkensä jalkaisin.

— Mutta jaksatteko te kävellä?

— Josko minä jaksan kävellä!

He söivät nopeasti aamiaisen ja menivät kukin laittautumaan matkakuntoon. Hetken kuluttua oli Elli jo

valmis ja odotti verannalla vierastaan. Hän oli pukeutunut keveään, lyhythiaiseen, kaulasta avonaiseen mekkoon, päässä pikku lakki, puukko vyöllä ja jalassa lipokkaat. Tukka oli melkein yhtä hajallaan kuin uimasta tultua. Hän oli vähän levoton siitä, miten hän vaikuttaisi, mutta kun Olavi tuli alas ja näki hänet, luuli Elli huomaavansa hänen silmistään, että puku oli hänen mieleensä.

— Lähdetäänkö sitten?

— Lähdetään!

Ja juoksemalla juoksi Elli alas rappusista. Usko loikoi siinä jo tavallisella paikallaan päivänpaisteessa. — »Usko se! Usko se! tule mukaan, Usko!» — Ja iloissaan, kun kerrankin sai luvan seurata mukana, hypähteli se pysyyn ja alkoi taas laukkailla edestakaisin pihamaata pitkin.

— Ai, mutta meillä ei ole matkasauvoja! huudahti Elli.

— Me taitamme ne tiepuolesta mennessämme.

Ilma oli lämmin ja puhdas, koivut kahden puolen tietä levittivät lehtiensä tuoksua, ja maantien multa oli vielä vähän kostea varjopaikoista yöllisen pikkusateen jäleltä.

Haan veräjän takana seisoivat Tyynelän hevoset, katselivat aidan yli, lepäsivät ruokalepoaan ja huiskuttivat karpäsiä. Kun he näkivät tuttuja tulevia, nostivat he päänsä veräjän selälle ja aukoilivat silmiään ikäänkuin luokseen kutsuen.

— Mennään pikku Pulmua katsomaan! ihastui Elli.

Se seisoi siinä emänsä ja vanhan ruunan välissä, pisti turpansa aidan raosta ja tavoitteli huuliensa väliin kätösiä, jotka koettivat niitä taputella.

— Katsokaa, kuinka se on hieno... herranen aika... niinkuin silkkisametia!

— Soko . . . soko . . . soko . . .

Elli antoi sille sokeria, jota oli sitä varten ottanut mukaansa. Se otti sen pienten huuliensa väliin, veti turpansa pois, maisteli vähän, purra narskutteli muutamia kertoja päätään nyökytellen ja tahtoi kohta taas uutta. Elli häntä syötteli ja suositteli ja aikahevoset seurasivat sitä suojelevin silmäyksin itse siihen osallisiksi pyrkimättä.

— Ei nyt enää . . . ei makeata mahan täydeltä . . . hyvästi Pulmu!

Mutta hänellä oli yhä halu jotain keksiä, ryhtyä johonkin.

— Entä keppimme? Meidän täytyy saada jostain kepit!

— Antakaa minulle puukkonne, niin minä leikkaan tuolta pihlajan.

Elli koetti vetää veistä tupesta, mutta ei saanut sitä irtautumaan. Olavi tuli avuksi ja he vetivät yhdessä.

— Ai, ai, enhän vain leikannut?

— Ette leikannut . . . te, joka olette aina niin varovainen.

— Minäkö varovainen? puhui Olavi maantien ojan takaa pihlajata katkaistessaan . . . joka olen aina tehnyt niin paljon tyhmyyksiä maailmassa.

— Leikannut monta haavaa?

— Ja haavoittanut sekä itseäni että muita. Mutta te vasta varovainen olette . . . ette koskaan ole tehnyt mitään tyhmyyksiä.

— En leikannut mitään haavoja toisin sanoen.

— Olisitteko sitten tahtonut?

— Enhän.

— Siinä on nyt keppinne ja tässä veitsenne . . . mistä olette saanut niin kauniin veitsen?

— Tahdotteko sen? Te saatte sen mielellänne!

— Enhän toki...

— Ottakaa vain... teidän täytyy... muistoksi minulta.

Elli irroitti tupen vyöltään ja kiinnitti sen Olavin nutun nappiin.

— Kiitoksia vain... mutta nythän te olette aseeton.

— Sitä suurempi syy on minulla toivoa, että te puolustatte minua.

— Keitä vastaan?

— Niin, keitäs vastaan te täällä todellakin minua puolustaisitte!... No, onhan aina lehmiä, härkiä, sikoja ja — ja pahoja kieliä.

— Pahoja kieliä!

— Jotka jo kuuluvat pitävän suurta huolta siitä, että minä mieheni poissa ollessa asun nuoren herran kanssa saman katon alla.

— Kummankohan meistä pitäisi muuttaa majaa! On ne ihmiset hassuja!

Ja näin he reippaasti kävellen ja keveästi jutellen kulkivat toinen toista kärryn jälkeä, sill'aikaa kun Usko juoksi edellä tuon tuostakin hypähdellen metsään ja sieltä takaisin.

Tultuansa sille mäelle, jossa he tätä tietä ensi kerran kulkiessaan olivat istuneet, seisautuivat he vähäksi aikaa lepäämään ja näköalaa katsomaan.

— Oletteko käynyt Puijolla? kysyi Elli.

— Olen useinkin. Kuinka niin?

— Ilman vain, minulle muistuu aina tällä paikalla mieleeni, mitä minulle tapahtui, kun ensi kerran nousin sinne.

Ja hän kertoi, kuinka hän nähdessään tuon avaran näköalan oli yht'äkkiä siitä niin huumautunut, että oli

alkanut hyppiä, teuhata ja käsiään yhteen taputtaa. Ne olivat katsoneet häntä hulluksi sekä opettajat että toverit, toiset toruneet, toiset nauraneet ja pilkanneet. Sigrid oli ainoa, joka ei nauranut ja joka tuli häntä lohduttamaan, kun hän itki...

— Mutta kas, minähän olen unhottanut näyttää teille... katsokaa! — ja hän veti esille kirjeen taskustaan, pitäen osoitekirjoitusta Olavin silmien edessä.

— Rouva Sigrid Hammar! Mitä ihmettä? kirjoitatteko te hänelle?

— Miksi en minä kirjoittaisi hänelle?

— Mutta mistä te hänelle kirjoitatte?

— Kirjoitan hänelle vanhoista yhteisistä muistostamme... kirjoitan vähän teistäkin...

— Mitä te minusta... saanko lukea?

— Ette saa...

— Mutta milloin olette mielipiteenne hänestä muuttanut? Tehän tuomitsitte häntä niin.

— Tuomitsinko? En tiedä. Mutta minun teki niin mieleni kirjoittaa jollekulle jotain itsestäni ja samalla saada tietää, kuinka hänen on... onko hän onnellinen vai onneton.

— Minua ilahuttaa suuresti se, mitä olette tehnyt.

— Ilahuttaako?

— Ilahuttaa siksi, että näen, kuinka vapaamielinen ja valistunut te todella olette: olette koko merkillinen papin rouva!

— Tunnetteko te hänen veljensä?

— Tunnen hyvinkin.

— Mitä hänestä on tullut?

— Hän on tätä nykyä Helsingin hienoimpia keikareita, yksi noita, joita näkee joka päivä tavanmukaisella

esplanaaditunnilla kulkevan Edlundin nurkalta Uuden-teatterin kohdalle ... aina muodinmukaisissa vaatteissa ... hän on jonain ylimääräisenä senaatissa.

Hän oli ollut Ellin ensimmäinen rakkaus ja hänen ensimmäinen suuri pettymyksensä, kertoi hän, sillä Sigridin veli ei hänestä välittänyt. Sen hän oli huomannut eräissä lasten tanssiaisissa. Ja siitä hän oli ollut niin onneton ... niin onneton, että toivoi kuolemaa ... oli itkenyt niin, että oli luullut näkönsä menevän ... ja ollut niin mustasukkainen, niin kateudesta raivostunut, että välistä pelkäsi siihen paikkaan menehtyvänsä ... ja kun se tyttö, se kilpailija oli vielä hänen vierustoverinsa koulussa ... Oo! kuinka hän häntä vihasi ja vihasi koko maailmaa!

Olavi käveli Ellin rinnalla uteliain, hämmästynein ja samalla vähän iloisin silmin katsellen häntä, jonka kasvoilla hän ei koskaan ollut nähnyt sellaista hehkua eikä äänessä sellaista painoa. Hänen olisi yht'äkkiä tehnyt mieli tarttua häntä tuohon käteen, joka teki niin kiihkeän, miltei intohimoisen liikkeen, vetäistä hänet luokseen ja painaa suudelma hänen avonaiselle kaulalleen. Mitenkä hän sen ottaisi vastaan? suuttuisiko hän? juoksisiko tiehensä? Viime päivinä Elli oli alkanut häntä yhä enemmän miellyttää, alkanut hänen itsensä huomaamatta mennä kuin hänen veriinsä: joka liike, kasvonpiirre, sana ... häntä miellytti hänen murteensakin kansanomaisine käänteineen.

Kivikkoisena mäkenä laskeutui maantie alas notkoon, jossa oli joki ja joen poikki silta. Jo kauas näkyi sieltä vatsallaan loikovia poikasia, jotka tuon tuostakin sivalsivat kimmeltävän kalan ylös sillalle. Elli ja Olavi seisahtivat kaiteen varaan katsomaan onkimista.

Vanhojen painuneiden arkkujen välissä juosta jolloteli musta soilta tuleva mutavesi hiljaisissa syvämietteisen näköisissä häränsilmissä, joiden ympärillä veden pinnalla uiskenteli laumoittain virkeäliikkeisiä salakoita. Joka kerta kun onki heitettiin veteen, tuikkasivat ne toistensa kilvalla sitä tavoittaakseen.

— Mistäs nämä pojat ovat?

— Tuolta ollaan virran rannalta mökistä.

Poikia oli siinä kolme ongella varustettua. He olivat niin totisessa hommassa, että tuskin maltoivat katastaa. Apunaan heillä oli pieni paitaressu ja liinatukka, joka keräsi kalat sillalta kuivamasta suureen tuohiseen sitä mukaa kuin toiset vetelivät niitä ylös.

— Kenenkäs poika sinä olet? kysyi Olavi.

— Jutti Hätiten ja Heta Liita Kiitkiten.

— Vai niin, no onkos isäsi kotona?

— Heinättä on.

— Mutta minkä tähden et sinä ongi?

— Kun ei oo onkee.

— Onkisitkos, jos olisi?

Poika oli juuri korjaamassa astiaansa uutta salakkaa, joka oli korkeana kaarena lentänyt ilmaan ja sieltä pudonnut sillalle.

— Oon minä välittä Villen ongella onkinna.

— Tässä on sinulle viisi penniä, niin saat ostaa itsellesi omituisen ongen.

Poika ei tiennyt, mihin sen pistäisi, käänteli ja katseli sitä vähän aikaa, mutta kun uusi salakka taas tärähti siltaan, paiskasi hän rahan suuhunsa ja lähti juosten noustamaan saalistaan.

Olavi meni jälestä, ja Elli kuuli heidän juttelevan sillan päässä.

— Kyllähän sinun pitäisi saada onki nyt heti paikalla . . . eiköhän noilla pojilla olisi siimaa sinullekin antaa?

— Oit' niillä, voan kun n'ei anna.

— Antaa ne, kun me oikein koreesti pyydetään.

Hän sai ongen ja siiman ja yhdessä he menivät pojan kanssa sillan korvasta pajukosta vapaa tahtamaan.

Kun kaikki oli kunnossa, kiipesi Olavi Heikin kanssa aidan yli virran äyräälle. Hän pani madonkin onkeen, neuvoi, minne viskata, ja poika aivan hehkui haltioissaan kädet ojona ja jalat tanassa.

— Jo nykii, jo nykii! puheli Olavi hänen takanaan. Vedä, vedä! — ja samassa vetäisi poika ahvenen maihin.

— Sillä lailla! Me sitä Heikin kanssa vasta oikeita kalamiehiä ollaan . . . me ei ongitakaan salakoita ja särjen sinttejä.

— Pthyi! sylkäisi Heikki urhoollisesti lieroon ja heitti taas ongen järveen. Heti kohta alkoi viedä kohoa.

— Nosta, nosta! — Vapa notkistui, Heikki nosti, kala jutusi tullessaan, mutta tulihan kumminkin.

— Semmoisia . . . kun on kuin pikku porsas!

Jo siirtyivät siihen muutkin pojat onkineen. Elli seisoi sillalla kaiteen takana ja katseli hymysuin kalamiehiä. Olavi näytti olevan yhtä innoissaan kuin pojatkin. Hän keräsi heidän kalansa, jotka välistä lensivät kauas heinikkoon, seurasi heidän onkivapojensa liikkeitä, huu-dahteli ja riemastui yhtä paljon kuin hekin joka kerta, kun joku suurempi ahven potki siiman päässä. Poikia naurattivat hänen sanansa ja sukkeluutensa, he tulivat pian tuttavallisiksi ja vastailivat ujostelematta. Tuollainen kylän lasten kanssa ilakoiminen oli aina ollut Ellin suurimpia huvituksia, ja kesällä hän aina keräsi heitä joitakuuta Tyynelään heidän kanssaan onkiakseen ja marjassa

kulkeakseen. Että Olavikin noin rakasti lapsia, sitä ei hän olisi uskonut, ja hänen oli vaikea estää liikutuksen kyyneliä silmiinsä tulemasta katsellessaan ryhmää tuossa rannalla.

— Joko te alatte kiirehtiä? Olavi kysyi.

— En ollenkaan... onkikaa te vain!

— Tulkaa tekin ongelle!

— Minä katselen mieluummin täältä, sanoi Elli.

He virkailivat siinä niin kauan, että päivä jo oli puolissa, kun tulivat pappilaan. Koivukäytävää tullessaan he huomasivat, että pöytä oli katettu ulkoverannalle ja että herrasväki parhaillaan oli päivällisellä.

— Ikävä kyllä ovat he kotona, sanoi Olavi.

— Meidän täytyy asettaa niin, että päästään pois heti päivällisen jälkeen... minunkaan ei nyt tekisi mieleni siellä kauan viipyä.

— Mutta miksi me sitten sinne menemme? Voimemehan poiketa saamaan ruokaa jostain talonpoikaistalosta.

— Kyllä meidän nyt sentään täytyy mennä... he ovat jo meidät huomanneet.

Heidät otettiin vastaan suurella riemulla ja heille valmistettiin heti paikalla sija pöydässä toinen toisensa vieressä. Heitä kohdeltiin molempia kuin yhteisesti, heille sanottiin »te tyyneläiset», ja kun he vastasivat tai kertoivat jotain, tekivät he sen kumpainenkin toinen toisensa puolesta.

— Ai, täällä on kirje hra Kalmille, huudahti neiti Liina ja juoksi sitä noutamaan. Katsokaa, se on naisen käsialaa, sanoi hän sen tuodessaan ja vilahdutti kirjeen kuorta Ellin silmäin alaitse.

Mutta Olavi tarkasteli rauhallisesti päällekirjoitusta eikä sanonut voivansa aavistaa, keneltä se voisi olla. Hän

avasi, luki ja selitti sitten, että joukko hänen tuttaviaan herroja ja naisia Helsingistä on matkailijaretkellä ja aikoo pohjoisesta päin palatessaan kulkea tästä kautta. He kysyvät, eikö hän tahtoisi liittyä heidän seuraansa, niin mentäisiin yhdessä Punkaharjulle ja Imatralle.

— Milloinka ne tulevat? kysyttiin.

— Noin viikon tai parin perästä.

— Ja aiotteko mennä? kysyi Elli arasti.

— En tiedä... tuskinpa... en ole sitä ollenkaan ajatellut... mutta minä luulen, etten vielä lähde.

Elli katseli häneen ikäänkuin sanoakseen: »Niin, elkää menkö!» Olavi luuli ymmärtävänsä hänen ajatuksensa, ja lisäsi:

— Eihän se sitä paitsi sovi minun alkuperäiseen ohjelmaanikaan.

Päivällisen jälkeen otti Liina Ellin vyötäisistä ja vei hänet puutarhaan, jossa hän heti alkoi tutkia häntä.

— Teillä on varmaankin hyvin hauska siellä Tyynelässä, koska kuulutte siellä tekevän heinää, onkivan ja kalastelevan.

— Olimmehan me kyllä kerran ongella ja toisen kerran niitylläkin.

— Hän on kovasti miellyttävä... eikö totta? Vai eikö hän sinusta ole?

— Onhan hän.

— Meneekö miehesi vielä ensi viikollakin kinkerille?

— En minä varmaan tiedä... vaan eiköhän hän ehkä mene.

— Meidän pitäisi panna pian toimeen joku huviretki... mennä johonkin saareen kaikki pitäjän nuoret.

— Niin, kyllä se olisi kovasti hauskaa, sanoi Elli.

— Et sinä oikein ole siihen innostunut... teillä on ehkä paljoa hauskempi siellä Tyynelässä.

— Ei, kyllä minä hyvin mielelläni.

— Entäs herra Kalm?

— Senhän sinä voit kysyä häneltä itseltään.

— Kuule, Elli, tiedätkö onko hän kihloissa?

— Hänkö? Mistäs minä sen tietäisin.

— On hän ainakin ollut.

— Kyllä hän on tainnut olla.

— Onko hän siitä sinulle mitään kertonut?

— Ei hän minulle ole... vaan miehelleni.

Elli oli painautunut syvälle viinimarjapensaaseen terttua taittamaan. Samassa tulivat siihen Olavi ja herra Kaarlo.

— Tuletteko noutamaan pois rouva Elliänne, hra Kalm? huusi neiti Liina.

— Niin, eiköhän olisi jo aika lähteä.

— Mutta mihin teillä on niin kova kiire... olkaa meillä yötä.

— Ei, kyllä meidän nyt täytyy mennä.

Liina näytti vähän ivalliselta, ja Olavi huomasi, että hän heitti pikaisen merkitsevän silmäyksen veljeensä, joka veti huultaan hymyyn. Kun he heittivät hyvästiään, sanoi Liina taas, Ellin pukua tarkastellen, peitetyn pisteliäästi:

— Sinulla on niin vähän vaatteita, Elli... etkö tahdo tätä minun shaaliani hartioillesi?

— Ei kiitoksia... kyllä minä tarkenen ilmankin.

Alkutaipaleesta ei puhelu tahtonut oikein sujua. Pappilaisten kohtelussa oli ollut jotain, joka heitä kumpaakin vähän häiritsi.

Vasta kun he olivat tulleet takaisin sillalle ja istuutuneet kaidepenkille, uskalsi Elli tehdä sen kysymyksen,

joka hänellä yhäkin oli mielessä ja joka ei lakannut häntä vaivaamasta, ennenkuin hän vielä kerran sai sen tehdyksi.

— Ettekö sitten todellakaan mene niiden matkailijain mukana, kun ne tulevat?

— En mene... he tuskin tulevatkaan... minä kirjoitin heille kirjekortilla, ettei heidän ainakaan sen vuoksi tarvitse tulla, että liittyisin heidän seuraansa.

Kun päivä vielä oli korkealla ja kun kotiin ei ollut kiirettä, poikkesivat he sillan korvassa olevaan mökkiin ja istuivat siellä mökinväen kanssa jutellen pitkän aikaa. Ja lähdettyään taas liikkeelle kävelivät he kiiruhtamatta, istuskellen ja lepäillen vähän väliä tiepuolessa ja kuunnellen ilmojen laulua sähkölankapylväissä.

— Te ette soita? kysyi yht'äkkiä Olavi.

— En ole saanut siihenkään tilaisuutta yhtä vähän kuin niin moneen muuhunkaan, vaikka olisin niin halunnut. Minusta on monta kertaa tuntunut siltä, että jos olisin osannut soittaa, olisin ollut paljoa onnellisempi ja säästynyt monesta suuresta surusta.

— Onko teillä sitten ollut paljon suuria suruja?

Ellin olisi yht'äkkiä tehnyt mieli sanoa kaikki, avata koko sydämensä, ei muuta kuin sanoa vain ja sitten juosta tiehensä. Hän virkkoi vain:

— Kelläpä niitä ei liene ollut, milloin suurempia milloin pienempiä.

— Kyllähän niistä taitaa jokainen saada osansa... ennemmin tai myöhemmin.

— Oletteko te ollut elämässänne onneton?

— Sanokaa, mitä luulette?

— Mistäs minä sen tietäisin.

— Olen kai minäkin. Mutta mistä ihmeestä me nyt tulimme tähän aineeseen... keskellä tällaista ihanaa iltaa ja myhäilevää maisemaa.

— Se onkin aivan hullua! sanoi Elli, ja he nousivat taas kävelemään.

— Paras onni maailmassa, sanoi Olavi, on olla onneaan ajattelematta. Meidän pohjoismaalaisten vika on se, että me pyrimme yhtä paljon mittailemaan sekä onnemme korkeutta että onnettomuutemme syvyyttä... määrittelemme, millaista sen pitäisi olla ja ei olla... ja kun sen sitten kerran sattumalta saavutamme, niin ei se tunnu millekään toiveihimme verrattuna. Etelämaalaiset ne ampuvat sen kuin lennosta, kun se sattuu heidän kohdalleen, nauttivat siitä päivittäin, välittömästi...

— Niin se on... se on aivan totta se... niin tahdon minäkin tästä lähin aina tehdä! sanoi Elli vakuuttavasti.

He tulivat taas sille mäelle, missä oli virstapylväs. Sähkölanka lauloi taas niin, että se kuului maantielle saakka.

— Kylläpä se nyt on levoton, sanoi Olavi. Se merkitsee varmaankin äkkinäistä sään muutosta tuo.

— Voi, voi, kunhan ei taas tulisi sateita ja rumia ilmoja.

Kun he tulivat Tyynelään, oli verannan ovi suljettu, ja Elli meni kyökin kautta avaamaan. Palatessa oli hänellä liina hartioillaan ja hän näytti vähän hämmentyneeltä.

— Mieheni on tullut kotiin, sanoi hän vain.

— Vai niin... onko hän täällä kamarissaan?

— Ei, hän kuuluu jo menneen levolle.

He eivät olleet kumpainkaan tulleet ajatelleeksi sitä mahdollisuutta. Se vaikutti heihin epämiellyttävästi ja häiriten. He olivat näinä päivänä aivan unohtaneet, että häntä oli olemassakaan. Sanaakaan sanomatta, muis-

tamatta edes toivottaa hyvää yötä lähti Olavi nousemaan ylikertaan.

Elli jäi vielä vähäksi aikaa askaroimaan verannalle. Pastori oli siinä syönyt iltasen, jonka tähteet olivat vielä pois korjaamatta, ja heittänyt hattunsa ja matkalaukkunsa tuolille, josta ne olivat pudonneet lattialle. Elli ei voinut niihin kajota, hän kutsui piian niitä korjaamaan ja käski tehdä itselleen tilan salin sohvalle. Mutta kun pastori ei ollut vielä nukkunut ja kuuli liikuttavan, pisti hän päänsä oven raosta ja huusi Ellin luokseen makuuhuoneeseen.

XIV.

Kaikkina naina iltoina, kun he istuivat ja puhelivat Ellin kanssa verannalla, oli Olavi aina noussut ylös huoneeseensa omituinen itseensä tyytyväinen tunne rinnassaan. Olihan Elli hänen... eihän hänen olisi tarvinnut muuta kuin ojentaa kätensä ja ottaa. Oli ollut kokonaista kuusi vuotta ja tulisi aina olemaan.

Ottaisinko? kysyi hän. Hän mietti kauan ja vastasi sitten: en.

Ei, ei hän ainakaan tahtonut pitää kiirettä ja hänelle oli kylläksi tieto voittonsa mahdollisuudesta.

Rakastanko häntä? kysyi hän sitten ja vastasi: en tarpeeksi... tai oikeammin: kyllä tarpeeksi ollakseni hänen ulkonaista rauhaansa häiritsemättä.

Ja se oli hänestä niin jalomielistä, että hän ajatteli sitä ihaillen itseään. Hän olisi tahtonut, että kaikki ne, jotka tavallisesti olivat sanoneet häntä kylmäksi, itsekääksi ja tunteettomaksi, olisivat voineet nyt nähdä hänet.

Mutta kun hän nyt kuuli, että pastori oli tullut kotiin, ja kuuli hänen huutavan Elliä luokseen ja Ellin menevän hänen huoneeseensa, niin hän alkoi näyttää omissa silmissään naurettavalta.

Häntä alkoi hermostuttaa ja harmittaa koko tämä suhde.

Tuon tuostakin hän oli heidän pappilasta kävellessään miettinyt neiti Liinan ja hänen veljensä käytöstä heitä kohtaan. Eikä hän nyt voinut päästä siitä, että oli jotain erityistä merkitystä heidän viittauksissaan ja muutamissa vivahduksissa heidän kasvoillaan. Se katse, jonka Liina vaihtoi veljensä kanssa pappilan puutarhassa ja omituinen, vähän ivallinen hymyily tämän huulilla tulivat yhtä mittaa hänen eteensä.

Tietysti ne voisivat keksiä mitä hyvänsä ja vaikkapa kurillaankin panna liikkeelle jos jonkinlaisia juttuja! Ja tietysti he veisivät ne mukanaan Helsinkiin. Hän jo kuvitteli, kuinka hänet siellä vastaanotetaan, kun kaikki toverit taas ovat koolla ja kohtaavat hänet Esplanadilla. — »Vai niin, vai sinä olet hakkaillut nuoria papin rouvia siellä kesälaitumillasi! — No, ja millä menestyksellä? — Elä helvetissä, senkö se on sen meidän yhteisen ystävämme Mikko Aarnion rouvaa hakkaillut!» — Ja se, mikä häntä eniten harmitti, oli, että hän luuli näkevänsä heidän kasvoistaan, ettei valloitus, puolustajasta päättäen, heidän mielestään ollut erikoisemman vaikea ja kunniakas.

Ja oliko se ollenkaan mikään valloitus? Sitä hän ei ollut ennen epäillyt, mutta alkoi sitä epäillä nyt. Minkä nojalla hän oikeastaan oli luullut voivansa päättää tuon varmuutensa valloituksestaan? Mitä takeita hänellä oli siihen, ettei hän kokonaan ollut erehtynyt? Eikö se vain ollut hänen omia kuvittelujaan, että Elli oli ollut häneen rakastunut kaikki nämä kuusi vuotta? Eikö hän ole ollut lyhytnäköinen ja lapsellinen sepittäessään koko tuon tragedian hänen kärsimyksistään?

Hän luuli ymmärtävänsä, mitä ne oikeastaan ovat tuollaiset suhteet, johon hän oli joutumaisillaan. Saattaa-han olla, ettei Elli ole niin onnellinen kuin tahtoisi ole-

vansa ja että hän luulee kaipaavansa tuota »jotain parempaa», jota kaikki naineet naiset, varsinkin lapsettomat, kaipaavat. Mutta siinä onnettomuudessa on huvinsakin, on aina pieni uutuuksensa, varsinkin kun saapi valoisina kesäöinä puhua siitä jonkun kanssa, joka viitsii kuunnella. Ja mikä tyydytys itserakkaudelle saada seuralaisekseen joku, joka on vähän erikoisempi, kun muut saavat tyytyä kansakoulunopettajiin! Mutta sitä edemmä meneminen, valtavan tunteen tunnustaminen ja sen vietäväksi antautuminen — se ei tietysti voisi tulla kysymykseenkään!

Minä tahtoisin nähdä, sanoi hän itselleen ja hymähti ivallisesti, mikä kauhistus ja siveellinen loukkautumus »kuvastuisi hänen kasvoillaan», jos minä tahtoisin kehittää suhdetta edemmäksi, odottaisin jotain tai vaatisin jotain. »Mutta mitä ajattellette minusta!» Tai sitten sitä vanhaa ruikutusta: hänhän ei ole vapaa, hänenhän täytyisi pettää, valehdella, teeskennellä, hän ei voisi katsoa rehellisiä ihmisiä silmiin j. n. e.

Ja kuta enemmän hän ajatteli asemataan, sitä naurtavammalta se hänestä alkoi näyttää. Mitä kaikkea olikaan puhuttu näinä päivinä, vaivuttu kaikenlaisiin helliin tunnelmiin, istuttu yöt pitkät kahden kesken ja katseltu maisemia ja auringon laskuja ja nousuja — miehen poissa ollessa. Ja sitten tulee mies kotiin, tulee se kaiken kiusan syy ja kaiken onnettomuuden alku, kutsuu luokseen ja saa arvattavasti suudelman vahingon palkkioksi.

Minä olen narri! yksi maailman kaikkein suurimpia narreja! — ja hän paiskautui vuoteeseensa.

Mutta vaikka hän koetti, ei hän kuitenkaan voinut pidättyä väijyen kuuntelemasta pienintäkin risahdusta alikerrasta. Hän näki hänet tämänpäiväisessä somassa puvussa ja hänelle tuli hurja halu ryöstää hänet itselleen,

ottaa omakseen hänet, joka oikeastaan oli hänen omaisuutensa. Silloin tällöin hän oli sieltä erottavinaan puhelua, milloin pastorin, milloin Ellin. Hän jo nousi ylös vuoteestaan, hiipi ovensa luo, avasi sen ja koetti kuunnella vieläkin tarkemmin.

Mutta silloin hän suuttui itseensä.

Olenko minä aivan hullu? Mitä minä ajattelen! Olenko kadottanut järkeni?

Vai olenko ehkä mustasukkainen? Kenelle? Mikol-leko?

Tämä oli hänestä jo liiaksi naurettavaa... Hänkö, joka... hänkö mustasukkainen sellaiselle...?

Hän naurahti ylenkatseellisesti, kirosi hermojaan ja nakkasihe taas vuoteeseensa.

Mutta hän ei sittenkään saanut unta silmiinsä eikä Elliä pois mielestään. Ne kuvat, jotka yhtä mittaa syntyivät ja vaihtelivat hänen mielessään, olivat kuin yöllisiä itikoita, jotka aina ovat korvan kuuluvilla, mutta joita ei koskaan saa oikein käsiinsä eikä luotaan karkoitetuiksi. Jos yksi loittonee, kuuluu toinen jo lähenevän. Yö oli jo kulunut yli puolen, huone alkoi valkenemistaan valjeta ja hän loikoi yhä käsivarsi pään alla ja silmät kattoon tuijottaen.

Vähitellen alkoi hänestä kuitenkin näyttää siltä, kuin hänen äskeiset päätelmänsä Ellin tunteista sentään olisivat olleet väärät. Se ei ehkä sittenkään ollut tavallista naisen turhamaisuutta... kuka tietää, mihin saakka sen tunteet jo ovat kehittyneet, ja voihan olla, että hän jo aikoja sitten on elänyt hänestä erillään. Hän rakastaa minua ja mahdotontahan olisi, että hän voisi minut pettää. Ja hän alkoi kuvitella, että Elli on hiipinyt pois huoneesta, mennyt ulos ja nojautunut puutarhan aitaan vasten, josta hän

nyt katselee ulos järvelle ja odottaa, että minä hänet siellä näkisin. Hänen naisellinen vaistonsa on sanova sen hänelle... Hän oli jo melkein kuulevinaan liikettä ulkoa, hän pidättelihe kauan eikä olisi tahtonut nousta katsomaan. Mutta hän nousi kuitenkin, sanoen syyksi itselleen sen, että hänen täytyy sulkea ikkuna, josta tulee aamukylmää sisään. Päivä jo sarasti, järveltä nouseva usva oli vetäytynyt pitkänä häntänä niitylle ja pelloille ja vaippui metsän rinteessä puiden yli. Mutta pihamaalla ei näkynyt ketään.

Aamulla hän heräsi siihen, että kuuli narinaa rappusissa, ja pastori astui oven täydeltä huoneeseen.

— Hei vain! huudahti tämä iloisesti ja asettui kädet puuskassa keskelle lattiaa. Täällä se mies vain vielä venyvy, ja päivä jo kiiluu pitkän kuusen latvassa.

— Huomenta, huomenta! sanoi Olavi, hieroen unta silmistään. Mitäs kuuluu pitäjälle?

— Eipähän mitään erikoista! Oletko sinä edes uinutkaan, kun en minä ole ollut komentamassa?

— Olenhan aina välistä.

— Välistä! — Sukkiasiko haikailet? Siin' ovat!

Olavi oli noussut istumaan ja työntänyt jalkansa ulos vuoteesta. Hän haukottelihe, venyttelihe ja pudisti pois väsymystään.

— Joko kinkerit ovat loppuneet? kysyi hän.

— Vielähän niitä on toinenkin viikko minun osakseni. Hän istuutui Olavin keinutuoliin, sytytti paperossin pöydältä ja alkoi laverrella asioistaan.

Olavi peseytyi, pukeutui ja tarkasteli sillä välin ystäväänsä. Tämä oli niin täydellisesti tyytyväisen ja rau-

hallisen näköinen, kuin Olavin mielestä voi olla ainoastaan onnellinen aviomies, joka on matkalta palattuun tavannut talonsa täydessä kunnossa ja hellän vaimonsa vastassaan veräjällä.

He menivät yhdessä alas ja tapasivat Ellin aamiaispöydässä odottamassa. Rouva oli Olavin mielestä yhtä tyytyväinen kuin herrakin. Olavi koetti etsiä hämmennystä hänen kasvoissaan, jotain pahan tuulen merkkiä siitä, että mies oli tullut kotiin, mutta hän näytti olevan, niinkuin ei olisi mitään muutosta tapahtunut. Melkein oli hän kuin olisi ollut iloisempi ja vapaampi ja jotenkuten kuin turvallisempi. Tavallisesti hän ei ennen ollut koskaan kääntynyt miehensä puoleen ja jos sanoi jotain, sanoi hän sen syrjittäin. Nyt hän kertoi pastorille heidän heinänteostaan, puhui pappilaisten käynnistä heillä ja heidän käynnistään pappilassa, josta pastori taas sai aiheita puhua Liinasta ja ehdotella häntä Olaville. Ellikin otti siihen leikkiin osaa.

Se oli Olavin mielestä kaikista selvin todistus, että hänen eiliset päätelmänsä sitenkin olivat oikeat, ja hänen yöllinen mielentilansa palasi takaisin. Hän tekeytyi jäykäksi ja juhlalliseksi, mietti jotain pistosanaa, jotain purevaa ja pilkallista. Hänen olisi tehnyt mieli sanoa jotain raakaa ja loukkaavaa. Mutta kun ei siihen ilmaantunut tilaisuutta, oli hän vaiti, pyysi anteeksi ja nousi ennen muita aamiaispöydästä.

Hän ei ole mustasukkainen, sillä hän ei vähääkään hänestä välitä, uskotteli hän itselleen. Hän on vain harmistunut siitä, että oli kuluttanut kokonaisen viikon turhanpäiväisesti ja jättänyt työnsä keskeneräisenä lepäämään. Ja hän vakuutti itselleen olevansa melkein iloinen siitä, että hän näin pian oli saanut luoduksi päältään

tunteen, joka ehkä olisi voinut tulla hänelle hankalaksikin.

Hän kuuli, että pastori tuolla alhaalla oli kovassa hommassa lähteä heinäniitylle ja että hän kutsui Elliäkin mukaansa kahvineuvojen kanssa.

— Herra Kalm! huudettiin yht'äkkiä hänen ikkunansa alla. Ettekö tekin tule heinään?

— Kiitos, mutta ei minulla nyt ole aikaa.

— Ehkä tulette ainakin päivälliskahvia juomaan... se on aivan likellä tuossa rantapellon alla.

— En tiedä... minä tuskin ehdin.

— Tulkaa nyt vain!

Mutta hän oli päättänyt olla menemättä. Itsepintaisesti hän istui pöytänsä ääressä lukien, kirjoittaen ja polttaen paperosseja toisen toisensa perästä. Mutta kerä sydänelässä ei ottanut sulaakseen.

Jonkun tunnin parin kuluttua hän näki Ellin tulevan takaisin niityltä, kiipeävän aidan yli, kulkevan pellon pienarta ja katoavan tallin taa. Hän kuuli hänen laulahtavan kartanolla ja verannalla, nähtävästi huomiota herättääkseen. Hetken päästä kuului hän nousevan vinnille ja siellä jotain askaroivan. Olavi ei liikahtanut istuimeltaan eikä ollut hänen läsnäoloaan huomaavinaanakaan, vaikka ovi oli auki ja vaikka Elli viivyttelikin odotellen.

Päivällispöydässäkin onnistui hänen säilyttää jäykkyytensä ja kylmä kohteliaisuutensa. Häntä huvitti olla kertaakaan Ellin puoleen kääntymättä ja häneen katso-matta. Hän näki, että se vaikutti ja että Elli kävi siitä ensin äänettömäksi ja sitten surulliseksi. Ja kun hän taas heti päivällisen jälkeen nousi ja meni pois, näki hän, että Elli loi häneen pitkän kysyvän katseen.

Elli istui verannalla ommellen, kun Olavi auringon

laskiessa tuli alas ja meni pastorin kamariin. Siellä kuului hän pyytävän pyssyä lainaksi ja sanoi aikovansa mennä yöksi lintuja ampumaan.

— Ota veikkonen velikulta!

Vähän päästä hän tuli ulos täysissä metsämiehen tamineissa.

— Menettekö metsälle? kysyi Elli.

— Menen.

— En tiennyt teidän olevan metsämies.

— Olenhan minä vähän sitä ja tätä.

— Mutta ettekö tahdo syödä illallista, ennenkuin lähдете?

— Ei kiitoksia.

— Vaan jos minä panen teille evästä mukaan?

— Elkää vaivatko itseänne... saanhan jostain talosta järven rannalta, jos jotain tarvitsen.

Ja hän meni vieraasti ja virallisesti hattuaan kohottaen.

Elli jäi katsomaan hänen jälkeensä. Mikä häntä vaivasi? Hän oli ollut niin omituisen jäykkä ja juhlallinen koko päivän. Melkein kuin jostain loukkaantunut. Ei hän tule niitylle, kun pyydän tulemaan, vaivoin vastaa, kun häntä puhuttelen, tuskin on näkevinäänkään. Mutta millä tavalla olisin voinut häntä suututtaa?

Hän arveli, otaksui, luuli yht'äkkiä käsittävänsä sen. Mutta eihän hän silloin olisi ollut minulle tyytymätön. Pitäisihän hänen tietää, ettei se ole minun syyni. Ehkei se olekaan mitään, ehkä vain turhia kuvittelen.

Hänen olisi tehnyt mieli mennä Olavin jälestä rantaan, mutta ei uskaltanut. Sen sijaan hän siirtyi veranalta puutarhaan ja istuutui kiikkulaudalle ompelemaan. Siitä näki hän Olavin soutelevan tyyntä lahden pintaa pitkin ja sitten katoavan saarien suojaan.

XV.

Sunnuntaiaamuna kysyi pastori Elliltä, eikö hän lähde kirkkoon. Elli vastasi, ettei häntä haluta.

— Miksei? Minä ajattelin, että olisi menty ripille.

— Ripille? kysyi Elli ivan ja ylenkatseen sekainen vivahdus äänessään. Ehdotus tuntui hänestä niin epäonnistuneelta ja päivä niin huonosti valitulta kuin suinkin. Aavistikko mies ehkä hänen ajatuksensa, kun hän virkoi arasti ja vähän hämillään:

— Niin, miksemme voisi mennä ripille ...

— Miksemme voisi mennä, sanoi Elli ääntään hiukan matkivasti venyttäen. Sitten hän lisäsi, nousten aamiaispöydästä ja alkaen koota astioita: Mene jos tahdot ... minä en nyt kuitenkaan tunne mitään erityistä kutsumusta.

— Kuinkas minä yksinäni?

— Mikset voisi yhtä hyvin yksinäsi?

— Ei se sovi ... ihmiset sitä kovin kummastelisivat.

— Minun tietääkseni on ripillä käyminen kunkin yksityinen asia, johon kenelläkään ei ole syytä sekaantua, sanoi Elli ja meni keittiöön. Pastori, joka tunsikin hänen aika-aikaiset pahat tuulensa ja tahtoi niitä aina väistää, antoi hänen olla.

Oli alkanut tulla seläntakaisia kirkkovenheitä pappilan rantaan, ja tavallisuuden mukaan poikkesivat arvok-

kaammat emännät kyökkiin rouvan puheille levähtämään, ennenkuin lähtivät kulkemaan maataivalta kirkolle.

Elli kuuli heiltä, että Olavi oli ollut pyhää vasten yöllä järven takana kylän kentällä nuorten kanssa tanssimassa. Aamun valjetessa kuului sitten lähteneen sydänmaalle päin pyssy olallaan.

Kun pastori oli valmis lähtemään, kysyi hän vielä kerran kamarinsa ovelta:

— Et siis tule?

Miksei hän oikeastaan voisi mennä. Mitä hän täälläkään tekee yksinään koko pitkän päivän. Mutta ripille? Nuo puoleksi pakolliset ripilläkäynnit olivat aina olleet hänelle vastenmieliset. Hänestä tuntui sitä paitsi, ettei Olavi sitä hyväksyisi, että hän pilkallisesti hymähtäen sanoisi: käyttekö te ripillä? Mutta jos hän ei menisi, kuinka se taas selitettäisiin? Pappilassa ollaan niin valmiit kaikkia selittämään.

— Minä tulen, sanoi hän.

Ei koskaan ollut elämä kuitenkaan tuntunut hänestä niin äitelältä kuin tänään, kun hän yksi-istuimisissa kärjissä yhdessä miehensä kanssa ajoi ulos pihasta. Hän tuskin mahtui kaitaiselle istuimelle leveän vierustoverinsa kupeelle, joka käytti tilaisuutta kietoakseen vasemman käsivartensa hänen vyötäistensä ympärille, kun oikealla hoiti ohjaksia. Kun edes olisi päässyt noista hyväilyistä, tuosta ruumiillisesta koskettamisesta! Monet kerrat hän oli vannonut tekevänsä siitä lopun ja monet pitkät yöt itkenyt vuoteensa äärimmäiseen nurkkaan paenneena, kun häneltä oli puuttunut tahdonlujuuutta ajaakseen päätöksiään perille. Sehän on sinun velvollisuutesi, oli hänen äitinsä hänelle sanonut, kun hän sille itkien valitti, sinähän olet siihen sitoutunut, olet antanut sanasi etkä voi ottaa sitä takaisin.

Eikä se viime aikoina ollut tuntunutkaan niin raskaalta kuin alussa. Kun Olavi nyt oli tullut, kun voi häntä ajatella ja mielessään kuvitella yöllä niinkuin päivälläkin ja kun tiesi saavansa olla hänen seurassaan, sai hän sen kaiken, mikä häntä muuten vaivasi, helpommin unohtumaan. Mutta nyt tuntui taas siltä, kuin hän olisi ollut kokonaan poissa, kuin hän olisi ollut häneen suuttunut eikä hänestä koskaan tulisi vähääkään välittämään. Elämä tuntui sen tähden taas entistään turvattomammalta ja tyhjemmältä.

He tulivat ajaessaan samoille paikoille, missä olivat Olavin kanssa kävelleet ja ajelleet ja jotka alkoivat muodostua hänelle jonkunlaisiksi muistopaikoiksi: tulivat tuolle mäelle, jossa olivat jo niin monta kertaa istuneet virstapatsaan luona, sillalle, jossa hän oli poikain kanssa onkinut ja jossa taaskin olivat kalastamassa samat pojat, jotka toissa päivänäkin. Eihän siitä ollut kulunut kuin yksi ainoa päivä, mutta se oli kuitenkin kaikki jo kuin jotain kaukaista menneisyyttä.

Ja kun hän tuli pappilaan, oli kaikessa se vanha, vuosikausien vanha väritys. Se ei ollut ollenkaan se sama pappila, jossa hän ensimmäisenä sunnuntaina Olavin tulon jälkeen oli ollut. Hän itse oli nyt puettu mustaan, kun pappilan nuorilla ja muilla vieraila oli valkeimmat kesävaatteensa. Hän istui salissa vanhain vakavain rouvain kanssa, jotka eivät tahtoneet keksiä mitä sanoa ja heidän mukanaan hänen täytyi mennä varhain alkavaan rippisaarnaan, kun nuoret jäivät verannalle heidän jälkeensä katselemaan. Hän melkein olisi toivonut, että joku olisi kysynyt häneltä, minne Olavi oli jäänyt, ja että Liina taas tekisi viittauksiaan. Se olisi hänestä ollut kuin merkki siitä, että he luulivat Olavin hänestä vähän

välittävän, että he olivat huomanneet jotain hänessäkin. Mutta kukaan ei puhunut hänestä sanaakaan.

Koko pitkän kirkkoajan sai hän istua kuumassa, sipulille ja hielle haisevassa täyteen ahdetussa kirkossa. Rippisaarna oli pitkä ja väsyttävä, katkismussaarnasta, jonka hänen miehensä suoritti, ei tahtonut loppua tulla-kaan ja puolipäiväsaarnan kestäessä hän oli siihen paikkaansa menehtyä.

Hän koetti haihduttaa aikaa ajattelemalla kaikkia niitä hetkiä, jotka hän oli ollut yhdessä Olavin kanssa ja muistella niitä puheita, joita heillä oli ollut. Hän painautui penkkiin, sulki silmänsä ja kuvaili eteensä hänen ulkomuotonsa, liikkeensä, äänen vivahduksensa ja katseensa. Mutta miksi oli heidän välinsä sitten eilen niin yht'äkkiä muuttunut? Hän näki sen nyt vielä selvemmin kuin eilen, mutta ei voinut enää mitenkään saada vakuutetuksi itseään, ettei se mitään merkinnyt ja ettei se ollut tahallista ja aiottua. Mitäs hän minusta välittäisi! Olenhan ollut mielletön sitä toivoessanikaan mahdolliseksi. Ja sitä ei hän enää voinut salata itseltään, että hän sentään joskus oli sitä toivonut, välistä ehkä vähän luullutkin: silloin kun hän esimerkiksi puhui itsestään, tai kun hän tuli sinne niitylle häntä noutamaan, tai kun istui verannalla pöydän takana ja katsoi häneen, tai aina kun puristi hänen kätään hyvää yötä sanoessaan.

Mutta nyt ne merkit eivät hänen mielestään enää mitään merkinneet. Hän istui taas tässä entisessä elämässään, entisessä ympäristössään, etäämpänä kuin koskaan ennen kaivatusta onnestaan. Pastorikin tuli aina sakastista ja istuutui hänen viereensä, kun kirkkotoimituksilta jouti, ja tarjosi hänelle virsikirjansa, josta hänen olisi pitänyt veisata.

Onkohan kukaan ihminen tässä maailmassa niin onneton kuin minä? kysyi hän itseltään moneen kertaan. Ja mistä syystä? Mitä minä olen tehnyt tämän kohtaloni ansaitakseni? Kun hän ei sitä muualta löytänyt, koetti hän hakea sitä itsestään. Ehkä hän oli itse rikkonut joutain tämän kaiken ansaitakseen, sillä eihän syyttömiä kuriteta eikä kiduteta. Kun vain olisi tiennyt, mitä se oli, ja saanut sovittaa sen! Hänelle muistui mieleen äitinsä puheet. Hän oli aina aavistanut, ettei Elli tulisi onnelliseksi. »Meidän suvussa on aina ollut sellainen pyrkiminen muuhun kuin siihen, mikä meille on annettu», oli hän kerran sanonut. Eikä hän itsekään näyttänyt elämänsä tyytyväiseltä. Hän ei rakastanut isävainajaa, niinkuin olisi tahtonut. Mutta miksi kuitenkin hän oli se, joka kaikin voimin tahtoi naittaa minut? Eihän minulla olisi ollut kiire! Olisinhan voinut henkeni elättää tavalla tai toisella. Ja kuka tietää, enkö minäkin maailmaa kulkiessani olisi voinut omaa onneani tavata?

Miksen minä noussut niitä vastaan? Miksen tehnyt sitä, minkä tunsin oikeaksi, miksi annoin taivuttaa itseni? Mutta minä olen aina ollut nahjus, saamaton, tahdoton, toisten kuletettava! Siitähän se oli seurauksena kaikki tämä sisällinen kurjuus. Sehän se oli, joka nyt rankaisihe. Sehän se oli se »synti pyhää henkeä vastaan», josta pappi parhaillaan puhui. Ja se oli sovittamaton, sillä eihän tehtyä enää voisi saada tekemättömäksi.

Mutta miksei voisi? Miksi minä istun tässä näin vain maailman tähden, ihmisten vuoksi? Miksen riuhtaise itseäni irti ja juokse tieheni?

Vaan kun hän kehittää tätä päätöstä mielessään, ilmaantuvat papit samassa alttarille ehtoollista jakamaan, lukkari aloittaa virren: »Oo Jumalan karitsa», hänen mie-

hensä tarjoaa hänelle käsivartensa ja viepi hänet alttarille hajaantuvan väkijoukon keskitse. Hän tuntee polvistuvansa miehensä viereen, pappi pistää öylätin hänen suuhunsa ja sanoo: »Meidän Herran Jeesuksen Kristuksen ruumis kätkeköön sinun ruumiis ja sielus iankaikkiseen elämään, ammen», toinen pappi kallistaa viiniä hänen huulilleen ja sanoo: »Meidän Herran Jeesuksen Kristuksen veri kätkeköön sinun ruumiis ja sielus iankaikkiseen elämään, ammen». He sanovat sen kuin hautaa lukien, niinkuin tarkoittaisivat: »Maasta olet sinä tullut, ja maaksi pitää sinun jälleen tuleman». Hän ei voi enää pidättäytyä, kaikki on niin toivotonta, niin surkeaa, hän purskahtaa kyyneliin, itkee alttarin reunaa vasten ja itkee vielä penkisäänkin, johon hänen miehensä taluttaa hänet, liikutettuna hänkin. Mutta Ellistä on, niinkuin hän toisen kerran olisi astunut vihkituoliin ja niinkuin hän vielä kerran olisi pettänyt periaatteensa ja myönyt itsensä. Mutta hän on niin voivuksissa, ettei voi muuta kuin itkeä.

Vihdoin viimeinkin päättyvät kirkonmenot. Kun olisi edes päässyt suoraa päätä kotiin! Mutta täytyihän vielä mennä päivällisille pappilaan. Näytti siltä, kuin ne olisivat erityisemmän uteliaasti tarkastelleet hänen itkettyneitä kasvojaan ja koettaneet arvata hänen ajatuksiaan — Liina varsinkin — ja niinkuin todella olisivatkin arvanneet syyn hänen surumielisyyteensä ja siitä keskenään puhelleet, koska aina syntyi äänettömyyttä, ja puhe nähtävästi siirtyi toisaanne, kun hän liittyi heidän seuraansa.

Mutta pääsihän hän sieltäkin ja kuuli ilokseen, että kun hänen miehensä taas menee pitäjälle, hän saa ajaa yksin kotiin.

Kuta enemmän hän ajaessaan läheni kotiaan, sitä enemmän alkoi hänen sydämensä kevetä. Ehkei hänen

sentään ollutkaan niin suurta syytä valittaa onnettomuuttaan? Ehkä Olavi jo on tullut kotiin, odottaa häntä, on kenties lähtenyt häntä vastaan maantielle ja asettuu hänen viereensä tähän rattaille. Olisi voinut tulla sillalle saakka, — mutta ei häntä siellä sentään näkynyt. Mutta tuonne virstapatsaan luo mäelle hän olisi hyvinkin voinut tulla? — vaan ei häntä ollut sielläkään. Tien kääntyessä hän ehkä vielä ilmaantuu? Ei sielläkään. Eikä haan veräjällä eikä tarhalla. Hän ehkä lepää, on tullut vasta kotiin, on ollut väsyksissä ja nukahtanut.

Vaan ei hän uskaltanut kysyä sitä rengiltä, joka tuli hevosta ottamaan. Hän meni sisään, mutta ei näkynyt missään hänen vaatteitaan, ja pyssykin oli poissa. Mutta olihan hän voinut viedä ne mukanaan omaan huoneeseensa, jonka ovi oli kiinni.

Jos hän menisi rantaan, siellä saisi hän sen parhaiten tietää. Hän meni sinne kiertäen syrjäiteitä, sillä hän oli jotenkuten saanut päähänsä, että palvelijatkin arvasivat hänen mielentilansa ja tunteensa ja seurasivat häntä väijyen. Siellä hän vasta sai varmuuden. Venhe, jolla Olavi oli eilen lähtenyt vesille, ei ollut vielä rannassa.

Hän ei siis vieläkään ollut palannut? Mutta missä hän voi viipyä näin kauan? Kunhan hänelle ei vain olisi mitään tapahtunut! Joku tapaturma? Sattuuhan niitä niin usein... herra jumala, eihän se vain liene mahdollista!

Mutta ihmettä, kuinka se tuntui omituiselta: yht'äkkiä hän sitä melkein kuin olisi toivonut. Jos hän olisi vahingoittunut jotenkin helposti ja sairastuisi... ja minä saisoin häntä hoitaa...

Hän laitatti illallisen, katatti pöydän verannalle, laski palvelijat vapaiksi, lupasi heidät kylälle ja istui itse ka-

marinsa ikkunaan odottamaan. Hän odotti yhtä levottomasti kuin silloin ensi iltana, ja hänessä syntyi sama epä-määräinen, perusteeton pelko, ettei hän ehkä tulekaan. Hän väsyi katselemaan järvelle, jossa ei näkynyt ketään ja jossa auringon laskettua usva peitti näköalan, ja heittäytyi salin sohvalle pitkäkseen. Ehkä kaikki tämä aika, jota hän oli luullut todellisuudeksi, olikin vain kuvittelua. Oliko hän ollenkaan ollut täällä? Eivätkö ne olleet pitkää unennäköä kaikki nämä viikot?

Hän oli niin uupunut, ettei saanut ajatuksiaan kootuksi, ei jaksanut enää odottaa ja vaipui unen horroksiin. Lieneekö nukkunut kauankin, kun kuuli kolkutusta rannasta, meni ikkunaan ja näki hetken kuluttua Olavin nousevan pihaan, pyssy olallaan.

XVI.

Olavin metsästysretki ei ollut oikein onnistunut. Hän ei voinut panna siihen tarmoaan eikä se häntä nyt ollenkaan huvittanut. Mistä hän sen oikeastaan oli saanutkaan päähänsä? Ajettuaan takaa muutamia telkkäpoikueita, jotka sukeltelivat hänen edellään ja sitten hajaantuivat ympäri selkiä, hän jätti ampumisen sikseen ja nousi maihin, kuultuaan viulun soittoa muutaman rantatalon takaa mäeltä.

Sinne oli kokoontunut kylän nuorisoa kiikkumaan ja tanssimaan. Hän koetti liittyä heidän seuraansa ja puhella tyttöjen kanssa, mutta ne ujostelivat ja vetäytyivät toistensa taa. Hän kehoitti viuluniekkaa jatkamaan soittoaan, joka hänen ilmestyessään oli keskeytynyt, mutta kun hän itse yritti tanssia, lakkasivat kaikki muut ja pysähtyivät tarkastelemaan, »kuinka herra tanssii.» Hän oli mielestään epäonnistunut, tuli pahalle tuulelle ja vetäytyi puhelemaan muutamain isäntämiesten kanssa, jotka istuivat veräjän päällä tupakoiden.

Heiltä hän sai kuulla, että talon takana olevassa metsälammessa pitäisi olla suuri sorsapoikue. Hän meni aamun koitteessa sinne, mutta ei saanut ammutuksi kuin pienen tavin. Suota myöten rämpi hän toiselle lammelle, jossa pitkän väijymisen jälkeen sai tapetuksi pienten poikainsa ympärillä häärivän telkän. Väsyksissä, nälissään ja suut-

tuneena itseensä hän palasi venheelleen. Eikä hän edes ollut saanut ajatuksistaan ajetuksi sitä, mitä oli tahtonut haihduttaa. Elli koko ajan ikäänkuin kihisi hänen verisään, soi hänen korvissaan, paneutui hänen soutunsa tahtiin ja hänen askeliensa liikkeisiin.

Talosta, johon hän poikkesi ruokaa saamaan, oli isäntäväki mennyt kirkolle, ja pitkän odotuksen jälkeen hän ei saanut syödäkseen muuta kuin leipää, suolakalaa ja piimää. Syötyään heittäysi hän uupuneena pirtin lattialle heinille ja nukkui siinä siihen saakka, kunnes väki tuli kirkosta kotiin. Emäntä kertoi käyneensä aamusella Tyynelässä rouvan puheilla, olivat olleet kirkossakin mollemmat, pastori ja pastorinna, ja olipa satuttu samaan ehtoollispöytäänkin.

Vai oli Elli ollut ripillä? Yhdessä miehensä kanssa? Tämähän alkaa olla jo liikuttavaa, sehän on jo täydellinen perheidylli! Mutta tappio ei toden totta ole suuri! Varsinkin kun voittopuolelle saa panna uuden sielutieteellisen kokemuksen entisten lisäksi.

Mutta kuta enemmän hän selkää soutuessaan läheni pappilan rantaa, sitä vähemmän alkoi hän voida katsoa asiaa sielutieteellisen kokemuksen kannalta. Häntä kirveli yhä se, että hän kuitenkin oli voinut niin täydellisesti erehtyä. Hänellä oli mielestään täysi oikeus kohottaa olkapäitään ja halveksia. Jotain tyydytystä saadakseen täytyi hänen jotenkuten saada osoittaa ylenkatsettaan, iskeä tai raapaista niin, että se tuntuisi, antaa hänen tietää, mitä hän ajattelee ja haihduttaa hänestä kaikki mahdolliset luulot ja kuvittelut. Ehkä olisi parasta panna tavaran sa kokoon ja jättää heidät nauttimaan toistensa seurasta. Sillä siellä kai jo taas nukutaan laskettujen uutimien takana.

Mutta kun hän kääntyi huoneen nurkan ympäri pihaan, näki hän Ellin istumassa verannan alimmalla rappusella, poski käden varassa, tuijottamassa eteensä pihaa pitkin.

— Hyvää iltaa, rouva! sanoi hän vähän teeskennellyn kohteliaasti.

Elli nousi ylös ja tuli häntä vastaan.

— Minä kun luulin teidän jo sille tiellenne uupuneenkin!

— Kuinka niin?

— Kuvittelin jo aivan, että teille oli tapahtunut joku onnettomuus.

— Sehän on ikävä, jos olen saattanut teidät turhapäiten levottomaksi.

— Turhanpäitenkö? Mutta onhan päinvastoin hauska, että pelkoni on ollut turha. Vaan te olette varmaankin aivan väsynyt ja nälistynyt... antakaa minulle nämä ja istukaa nyt heti paikalla illalliselle.

Elli otti hänen hattunsa ja pyssysnä huolimatta hänen estelyistään ja vei ne eteisen naulaan.

— Ettehän vain ole odottanut minua illalliselle? kysyi Olavi.

— Olenhan toki! Miksen olisi? Olkaa hyvä! — No, ja kertokaa nyt, kuinka metsästysretkenne on onnistunut.

Olavi vastasi lyhyesti, että olihan se tavallisesti.

— Sitten on teillä varmaankin ollut hauska retki. Minä kuulin eräältä emännältä, että olitte mennyt jollekin metsälammelle... sellaisistahan niitä aina taitaa olla helpompi löytää lintuja.

— Onhan niitä helppo löytää, kun niitä vain on.

— Aivan yksinkö te eilen souditte sinne... minä aivan unohdin, että olisihan joku renkipojista joutanut tulla mukaan.

— Kiitoksia vain, mutta se ei olisi ollut tarpeellista. Ellin osanotto tuntui hänestä tehdyltä. Hän vastasi niin lyhyesti ja yksikantaan kuin suinkin voi näyttämättä tahallisesti epäkohteliaalta.

— Saako luvan olla teetä?

— Ei kiitoksia! — mutta kun Elli jo oli valmistanut lasin ja ojensi sen hänelle, ei hän voinut olla sitä ottamatta.

— Entäs miehenne? kysäisi hän yht'äkkiä. Eikö hän tulekaan illalliselle?

— Hänkö? Hänhän on pitäjällä.

Olavi ei voinut enää pidättäytyä. Liikutellen hermostuneella kädellä lusikkaa lasissa sanoi hän:

— Ja teidän täytyy siis elää leskenä ja kestää eron katkeruutta taas koko viikko?

Mitä oikeastaan hyödytti pistellä näin... parasta kun ei ole mistään tietävinään ja menee tiehensä, jos ei voi olla täällä. Mutta kun Elli ei vastannut, niin se taas suututti häntä ja hän jatkoi:

— Se kai ei ole niinkään helppoa?

— Eikö ole helppoa?

— Niin, minä vain ajattelen, ettei mahda olla.

Elli oli vähän aikaa vaiti vetäytyneenä tekeittion taa, josta lasi vettä kannuun. Asettaen sen paikoilleen sanoi hän sitten, ääni vähän värähtäen:

— Sanokaa minulle, miksi olette niin pilkallinen... oletteko suuttunut jostain... olenko tehnyt jotain, joka...?

— Ette suinkaan!... Kuinka voitte sellaista otaksuakaan!... Pyydän anteeksi, jos olen tietämättäni antanut aiheita sellaiseen luuloon.

— Mutta teidän äänessänne on kuitenkin jotain, joka...

— Joka mitä?

— Jotain, joka... en minä tiedä... mutta en minä nyt enää ymmärrä teitä ollenkaan...

Viivytellen vastaustaan, miettien sitä ja löytäen mielestään purevan, sanoi hän tekeytyen rauhalliseksi:

— Ehkä olettekin oikeassa... minä ylipäänsä luulen, ettemme oikein ymmärrä toisiamme.

Se näytti sattuvan...

— Niinkö? Mutta olettehan niin usein sanonut päinvastoin?

— Alussa, kun kaksi ihmistä tapaa toisensa, tapahtuu usein, että he, pintapuolisesti oppien toisiaan tuntemaan, luulevat olevansa samaa mieltä ja heidän katsantotapansa näyttävät sopivan yhteen, mutta sitten ilmaantuu useinkin jotain, joka yht'äkkiä osoittaa, että he ovat toistensa suhteen erehtyneet.

— Te olette siis erehtynyt minun suhteeni?

— Ja te ehkä myöskin minun?

— Enhän minä tiedä sitä tehneeni... tähän sen sanoitte?

— Ehkä onkin sitten syy vain minussa... ja minussahan se onkin...

— Mitenkä teissä?

— Siten vain, että minä en ole ymmärtänyt teitä niin hyvin kuin te ehkä minua. Ja koska olen sitä erityisistä syistä tänään tullut ajatelleeksi, niin voinhan sen sanoakin... tai oikeastaan on vain eräs anteeksipyyntö, jonka katson velvollisuudekseni tehdä.

— Hyvänen aika! Mitä te tarkoittatte?

— Tarkoitan sitä, että varmaankin olette tuntenut itsenne syvästi loukatuksi, vaikkette ole sitä osoittanut, kun olen niin ajattelema ja teidän mielestänne ehkä

kevytmielisestikin puhunut asioista, joiden kuuleminen on saattanut olla teille hyvinkin vastenmielistä. Mutta se ei ole tullut siitä, etten olisi tahtonut antaa arvoa teidän vakaumuksillenne, vaan etten ole niitä tuntenut tai oikeamin luullut teillä niitä olevan.

— Mutta minä en ollenkaan ymmärrä... ettehän ole milloinkaan ettekä mitenkään minua loukannut.

— Enkö? No, sittenhän on kaikki hyvin.

— Mutta mitenkä te luulette sen tehneenne? ... minkä johdosta olette voineet tulla sellaiseen käsitykseen?

— Jos olen erehtynyt ja luullut väärin, niin onhan tarpeetonta sitä selittää.

— Selittäkää nyt kuitenkin... sanokaa nyt, minä pyydän.

— En ole tiennyt, että olisitte uskonnollinen.

— Mutta mitenkä te... mistä te nyt sitten olette saanut sen, että olisin?

— Olettehan ollut ripillä tänään?

— Olenhan... Sitäkö te? Ja sitäkö te pidätte niin suurena merkinä minun uskonnollisuudestani, että...

— Eikö se sitten ole tarpeeksi suuri?

— Mutta eihän se... enhän minä... hyvänen aika...!

— Minä olen tietysti päättänyt vain itseni mukaan... minä jos menisin ripille, olisi se merkki siitä.

— Niinhän sen pitäisi olla, vaikei aina ole.

— Mutta suokaa anteeksi, jos minä sitten käsittän teitä vieläkin vähemmän.

— Yhtä vähän kuin minä itsekään... (ja tuntien vastustamattoman halun selittää ja puhdistautua, sanoi hän:)... en tiedä muuta, kuin että kun mieheni tänä aamuna pyysi, niin minä menin hänen pyynnöstään.

— Ja hänen tahtonsa on tietysti teidän lakinne! sanoi Olavi kiivastuen.

Hän oli noussut ylös ja käveli edestakaisin verannan lattiaa. Elli seurasi häntä arasti silmillään ja melkein rukoileva värähdys äänessään hän sanoi:

— Eihän ollenkaan siinä merkityksessä... miksi te selitätte kaikki niin väärin... pitäisihän teidän kuitenkin tietää...

— Mitä niin?

— Ei mitään... — mutta kun hänestä Olavi näytti loukkaantuvan, jatkoi hän: — sitä vain, että ettekö tiedä, että voihan olla kaikenlaisia syitä, jotka melkein kuin pakottavat... joista ei voi irtaantua, kun niihin kerran on takertunut.

— Ja joista ei tee mielikään irtautua... onhan se aivan luonnollista ja niin peräti inhimillistä... sitä sanotaan suureksi, jopa jaloksikin... kaikki runoilijat ovat sitä ylistelleet... ja minä kyllä osaan minäkin antaa arvoa sydämen ja tunteiden vaikuttimille... Kun kerran rakastatte miestänne ja tahdotte olla hänen kanssaan onnellinen —

— Ja te luulette todellakin! huudahti Elli.

Olavi oli hermostunut, se oli niin kauan kuohunut hänen sisässään, koko eilisen ja tämän päivää hän oli ajatellut sitä sanoakseen...

— Enhän minä luule mitään! En puhu muusta, kuin mitä olen omin korvini kuullut ja omin silmini nähnyt.

— Ja mitä te olette kuullut ja nähnyt?

Olavi kohotti kulmiaan ja teki epämääräisen ylenkatseellisen liikkeen olkapäillään:

— Ei mitään muuta kuin mikä on, niinkuin olla pitääkin.

Mutta Elli näki hänen ivansa ja luuli jo aavistavansa, mitä hän tarkoitti. Hän muisti, mitä he ensimmäisenä sunnuntai-iltana pappilasta palatessaan olivat puhuneet, hän ymmärsi nyt selvemmin kuin koskaan, että se oli se, joka häntä vuosikaudet oli vaivannut, kalvanut ja hävettänyt... ei koskaan hän ollut uskaltanut nousta sitä vastaan, hän oli kaikkien edessä teeskennellyt ja valehdellut... mutta hän ei mitenkään enää voinut kestää, että Olavikin luulisi sitä hänestä... Sana oli niin monta kertaa ollut putoamaisillaan hänen huuliltaan, se täytyi saada sanotuksi, seurasipa siitä, mitä seurasikaan... ja ikäänkuin torjuen jotain syytöstä luotaan, ikäänkuin luoden vuosikausien taakan hartioiltaan, huudahti hän kiivaasti, itkunsa kanssa taistellen:

— Mutta se ei ole niin... se ei ole totta... minä en ole onnellinen, minä en rakasta häntä enkä ole koskaan rakastanut!

Mutta tuskin oli hän sen saanut sanotuksi, kun hän hämmästyti rohkeuttaan, kauhistui itseään, katui, häpesi ja heittäytyen pöytää vasten purskahti hän hillittömään, hermostuneeseen itkuun.

Olavi häpesi samassa epähienouttaan, iva ja katkeruus sulivat kuin vaha valkeassa, hän heltyi, katui, tahtoi sovittaa kaikki millä hinnalla hyvänsä ja tarttuen Elliä käsivarteen hän koetti nostaa hänet ylös istualleen:

— Elkää nyt! kuulkaahan... elkäähän itkekö niin... rauhoittukaa nyt... enkö voi teitä mitenkään lohduttaa?

Ellin koko ruumis värähti, kun hän tunsi Olavin häntä koskettavan. Mutta hänen täytyi saada itkeä, tyhjentää pakahtumaisillaan oleva mielensä, siihen paikkaan menehtyä...

Olavi istuutui hänen viereensä, kumartui häntä lähelle, vakuutti, ettei hän ollut mitään pahaa tarkoittanut, että Elli oli käsittänyt hänet väärin.

— Te halveksitte minua... ja te olette oikeassa... minä olen kurja olento, heikko, raukka...

— Enhän minä... minä päinvastoin...

— Te saattekin halveksia minua... minä ansaitseen... voi, voi, minä olen onnettomin ihminen maailmassa.

— Antakaa minulle anteeksi... ettekö voi sitä tehdä... enhän olisi loukannut teitä niin, jos en teitä rakastaisi...

Ja hän oli vakuutettu siitä, että hän nyt todella rakastikin häntä. Hän tahtoi vetää hänet luokseen, pyyhkiä pois hänen kyyneleensä.

Mutta Elli kääntyi pois, nousi ylös ja meni veranнан kulmaan, jossa hän katsoen ulos ikkunasta vähitellen rauhoittui, tyyntyi, herkesi nyhkyttämästä ja kuivasi kyyneliään... Hän näki siinä tuon tutun pihamaansa, tuvan rappuset, joissa valkea kissa kyyhötti liikkumatonna, porstuan oven, jonka toinen puolisko oli auki, tuvan ikkunan ja sen läpi toisen ikkunan, aitan ja tuvan välitse ruispellon, tarhan ja kaivon vintin... ja kaikki oli hänestä niin vierasta, niinkuin hän ei olisi sitä tuntenut ja ymmärtänyt ja niinkuin kaikki olisi ollut niin kummallisen kaukaista ja epämääräistä...

Onko se mahdollista? ... oliko hän kuullut oikein... oliko hän sanonut häntä rakastavansa... onko hän vielä siellä? ...

Siellähän hän on, oli ottanut häntä olkapäistä, tahtonut lohduttaa häntä... ja oliko hän sanonut rakastavansa?

Olavi istui ja odotti. Hän olisi tahtonut virkkaa jotain, mutta ei tiennyt miten aloittaa ja kuinka sovittaa sanansa.

Hetken kuluttua kääntyi Elli häneen päin, pyyhki hiukset otsaltaan, katsoi häneen silmät suurina kyyneleistä, tarttui hänen käteensä, puristi sitä kauan, sanoi surullisesti hymyillen:

— Hyvää yötä nyt sitten! — ja meni sisään.

Olavi olisi tahtonut mennä hänen jälkeensä, sulkea hänet syliinsä... Mutta hän ei uskaltanut edes pyytää häntä jäämään vielä vähäksi aikaa.

XVII.

Kun Olavi turhaan odotti Elliä takaisin tulevaksi verannalle, otti hän hattunsa ja lähti maantielle päin kävelemään. Pitkän matkaa hän astui kiivaasti voimatta mitään ajatella ja mistään tehdä selkoa itselleen. Tultuaan muutamaa tienhaaraan poikkesi hän maantieltä ja jatkoi matkaansa tuntematonta metsäpolkua, joka vei ensin koivikon läpi, sitten laskeutui alankoon, nousi niityn päitse kankaalle ja päättyi veräjään ahon aidan takana, jonka liepeessä oli pieni mökki. Hän aikoi nousta aidan yli, vaan jäikin sen selälle istumaan. Vasta siinä hän sai alempana olevan metsän yli katsellessaan ja yörastaan laulua kuunnellessaan selville, mitä oikeastaan oli tapahtunut.

Olihan se tullut niin äkkiä ja sellaisella voimalla, ettei hän vielääkään oikein ymmärtänyt, kuinka se oli käynyt. Ei hän koskaan ennen ollut tuntenut sellaista tunnetta. Se erosi niin kokonaan siitä, mitä hän tähän saakka oli kokenut ja mistä hän jo aikoja sitten oli saanut tarpeensa. Tässä oli jotain muodotonta ja salaperäistä niinkuin tuossa kesäyössä, joka häntä ympäröi. Oli kuin kulkisi hän jossain kielletyssä satujen lumotussa puutarhassa, missä väijyvä vartia voi piillä joka kiven ja kannon takana, mutta jossa kuitenkin saa liikkua vapaasti

ja häiritsemättä. Sydäntä ahdistaa joka askeleella, mutta ei kuitenkaan malta kääntyä takaisin. Ja miksi pitäisi kääntyä? Eikö hänellä ole siihen yhtä paljon oikeutta kuin muillakin? Hän on, joka rakastaa, ja häntä hän rakastetaan... Hän muisti eilisen ja tämänpäiväisen mielentilansa eikä voinut enää käsittää, kuinka oli niin voinut sen valtaan joutua. Mistä hän oli saanut ne epäilyksensä? Kuka sanoi, että niissä oli ollenkaan mitään perää? Mutta jos olisi ollutkin, mitä se kuuluu tähän? Yhtä hyvin voisi hän syyttää minua entisyydestäni... yhtä hyvin voisin minä hyljätä jonkun, joka tuskissaan juoksee luokseni ja tunnustaa, että hänet on väkisin viety. Hänelle muistui mieleen Ellin viittaukset häämatkastaan ja tulostaan uuteen kotiinsa. Mitä hän oli mahtanut kärsiä, miten itkeä ja surra — minua samalla ajatellessaan. Eikä hän taaskaan voinut käsittää, miten hän ei jo ennen ollut tullut siitä selville ja miten hän vielä aivan äsken oli voinut epäillä hänen tunteittensa todellisuutta. Millä voimalla, millä hillittömällä intohimolla ne olivatkaan purkautuneet hänen rinnastaan! Ja kun ajattelee, että hän on vuosikausien kuluessa koettanut kasvattaa ja pakottaa itseään niitä kätkemään... Ja Olavi näki taas edessään hänen pinnistetyt kasvonsa, näki hänet nyhyhkyttämässä pöytää vasten, näki hänen itkettyneen katseensa ja olisi vielä kerran tahtonut vetää häntä luokseen ja lohduttaa häntä.

Samalla hän tuli ajattelemaan itseään, punnitsemaan omia entisiä tunteitaan ja vertailemaan niitä toisiinsa. Ne olivat niin vaaleita ja värittömiä näihin verraten, niissä ei ollut koskaan ollut tarpeeksi syvyyttä, ja siksi ne olivatkin aina niin nopeasti haihtuneet. Mutta olisiko hän nyt vihdoinkin löytänyt sen todellisen, sen suuren ja epäitsekään,

sen n. s. aatteellisen tunteen, jota hän kaiken elämänsä oli hakenut? Hän luuli niin... Mitäkö tästä seuraisi? Kuinkako tämä tulisi päättymään? Mutta eihän siitä tarvitsisi seurata mitään, eihän sen tarvitsisi mihinkään jotta. Olihan Elli voinut säilyttää sen, se oli ollut hänen ihanteensa vuosikausia... »Enkö minä sitten voisi säilyttää sitä samalla tavalla?» Ja yht'äkkiä sopi se hänen mielestään niin hyvin sisällöksi siihen ihanteelliseen aivotyön elämään, jonka ulkopiirteet hän, muuhun kaikkeen kyllästyneenä, oli tänne tullessaan eteensä piirtänyt. Miksi ei hän kuitenkaan ollut tuntenut täydellistä tyydytystä työssään? Siksi, että häneltä oli puuttunut sen hengetär. Mutta nyt hän oli sen tavannut.

Haaveellinen kesäyö antoi vahvistusta sille mielialalle, johon hän oli joutunut. Ei koskaan hän ollut luullut voivansa tuntea niin puhtaasti ja niin kirikkaasti... Kuinka kaukana hän olikaan nyt tovereistaan, heidän kat-santotavoistaan ja entisestä itsestäänkin!

Kuinka maailma sentään oli läpikuultavan hieno, kuinka luonto oli ihana!

Aamu jo valkeni, kun hän lähti palaamaan Tyyne-lään. Sitä lähetessään hän tapasi itsensä ajattelemasta, että ehkä tämä kaikki sentään onkin vain unelmaa ja hän huomenna jo tuntee ja selittää kaikki toisin. Mutta entä sitten, jos se olisikin unelmaa! Mikä ei ole unelmaa? Oikeastaanhan sitä on kaikki se, mikä on yläpuolella taval-lisuutta. Ja kestäähän se, niin kauan kuin kestää.. ei ainakaan ole tarvis siitä ennen aikojaan ja tahallaan he-rättää itseään.

Kun hän tuli verannalle ja siitä porstuaan, näki hän, että Elli oli heittäytynyt salin sohvalle ja nukkunut siihen. Jos hän menisi ja suutelisi hänet hereille? Mutta hänestä

oli hienompaa antaa hänen olla . . . nukkua rauhassa . . .
Ja sukkasillaan hän hiipi hiljaa ja varovasti ylös vinnille.

Mutta kun hän aamulla heräsi, oli hänen ensimmäinen tunteensa jo pieni epäily. Hän olisi kuin toivonut, ettei se vielä olisi tapahtunut, mikä oli tapahtunut eilen. Entä jos Elli ei vastaisikaan sitä, mitä hän oli kuvitellut? Hän oli niin usein saanut sen kokea, että hän pelkäsi nytkin käyvän, niinkuin oli käynyt ennenkin. Hän muisti, kuinka hän nähtyään morsiamensa sen eron perästä, mikä oli seurannut ensimmäistä tunteen purkausta, oli joutunut aivan kokonaan hämmennyksiinsä. Se ei ollut ollenkaan se ihanne-impä, joksi hän erilläänolo-ajallaan oli häntä kuvitellut. Oli silloin melkein tehnyt mieli juosta pois, livistää tiehensä. Mutta tyttö oli kiittänyt häntä vastaan, heittäytynyt hänen syliinsä, ja hänen oli täytynyt sulkea hänet siihen, vaikka rinta oli aivan rauhallinen ja sydän kylmä. Nytkin näytti kaikki niin järkevältä aamuvalossa, niin vähän salaperäiseltä ja suurelta. Olenko minä taaskin antanut satunnaisen mielialani vaikuttaa? Mutta hän tahtoi kuitenkin saada vakuutusta tunteelleen, hän viivytelti nousuaan, houkutteli esille eilisiä kuvia ja saikin ne sen verran palaamaan, että hän uskoen ainakin hyvään tahtoonsa laskeutui alas.

Ja ilokseen hän näki, ettei vaikutus ollut se, jota hän oli pelännyt. Kun hän tuli verannalle, ei Elli ollutkaan siinä odottamassa, niinkuin Olavi oli luullut. Hän näki hänet täysissä talouden toimissa, tuvan rappusilla, tulossa tuvasta viilipytyjä kantaen. Kuinka kauniissa kaareissa notkui hänen ruumiinsa, kun hän kohotti kannettavaansa pänsä tasalle ja mitään huomaamatta kulki pihan poikki keittiöön! Noin juuri piti hänen ollakin,

noin ulkonaisesti rauhallinen, vaikka hänen mielensä varmaankin on levoton.

Ja toinen yhtä miellyttävä piirre, kun hän sitten salin kautta tuli verannalle ja he siellä tapasivat toisensa. Ei kaukaisinta viittaustakaan siihen, mitä eilen oli tapahtunut... kenties sentään joku vähäinen silmän alaluomen värähdyksessä.

Vasta sitten, kun Olavi oli mennyt hänen jälessään puutarhaan, tarttunut häntä siellä käteen ja uudelleen vakuuttanut samaa mitä eilenkin, sanoi Elli:

— Onko se sitten todellakin totta?

— On se totta, sanoi Olavi niin hellällä, syvällä ja vakuuttavalla äänellä, että Elli ei voinut sitä enää epäillä.

Mielenliikutuksesta uupuneena hän oli eilen illalla nukkunut melkein heti kohta, kun oli heittäytynyt pitkäkseen. Ja aamulla se oli hänestäkin ensi alussa ollut mahdotonta. Se olisi ollut liian onnellista, jos se olisi ollut totta. Hänkö, joka niin kauan ja niin toivottomasti oli sitä toivonut, mutta jonka vallattomimmatkaan unelmat eivät olleet menneet niin pitkälle... joka tuskin oli tullut ajatelleeksikaan sitä, että Olavi häntä rakastaisi, vaan jonka kaikki vaatimukset elämältä olivat pysähtyneet siihen, että vain saisi olla hänen seurassaan, kuulla häntä ja nähdä häntä ja silloin tällöin vain kuvitella, että Olavin tunteet olivat samat kuin hänenkin — hänkö nyt yht'äkkiä ja juuri silloin, kun kaikki näytti olevan lopussa, sai kuulla sen hänen omasta suustaan! Mutta niinhän se oli, ja nyt vakuutti hän taas sitä samaa... Mitä syytä olisi hänellä sanoa niin, jos hän ei niin ajattelisi ja tuntisi?... Mutta hänen teki mielensä kuulla se vielä kerran...

— Vaan jos te vain niin luulette? ... jos te erehdytte itsenne suhteen?

— En, en... minä en erehdy... minä olen vain erehtynyt siinä, että niin kauan olen sitä pidättänyt, niin kauan ollut ymmärtämättä itseäni ja teitä... te ette saa enää epäillä minua... ettehan?

— En... — ja hän ojensi hänelle kätensä vakuudeksi siitä, että hän uskoi.

— Ja annatteko anteeksi, että eilen pahoitin mielenne?

— Elkkää nyt sitä enää ajatelko!

Hänen siinä istuessaan kiikkulaudalla ja Elliä katsolessaan, oli Olavi piankin voittanut ensimmäisen hetkellisen heikkoutensa ja antautui nyt mielihyvällä sen tunteensa valtaan, joka pitkästä ajasta oli hänelle niin uusi ja entisestään niin erilainen. Kuinka hän rakasti sitä, että Elli käyttäytyi niin arasti ja samalla niin arvokkaasti! Hän oli poistunut vähäksi aikaa, jättäen Olavin yksin. Mutta sitten hän tuli takaisin, levitti valkoisen, kaikkein hienoimman pöytäliinansa kiikkulaudan eteen asetetulle pöydälle ja toi siihen hänen aamukahvinsa. Kuinka se oli kodikasta ja kuinka se samalla oli kuin jonkunlainen salaperäinen, harvinainen juhla! Ja Elli ei tehnyt häneen sitä vaikutusta, kuin hän olisi ollut morsian, hän oli kuin hänen vaimonsa, hänestä tuntui, kuin he jo olisivat hänsä viettäneet ja kuin he jo nauttivat yhdyselämänsä rauhasta. Aamukin oli tuollainen tyyni puolipilvinen kesäaamu, jolloin taivas selviää hiljalleen, varovasti ja ilman tuulta. Näkymättömästi, tuntumattomasti hienonevat pilvet, kohoavat pois ja haihtuvat korkeuteen, niinkuin ne olisivat vain maan tuoksua. Ennenkuin aurin gon terä näkyy ja alkaa kuumentaa, näkyy jo sen luoma

varjo. Ja kun se sitten alkaa paistaa, jää järvi kuitenkin tyyneksi ja lehvät liikkumattomiksi. Taivas ja maa ikäänkuin ihailevat toisiaan, katselevat toinen toisensa kuvaa silmissään. Pilvet ovat liikkumattomia ja jäävät valkeina marmoripatsaina taivaalle seisomaan, muotojaan muuttamatta.

— Ollaanko siis onnelliset? sanoo Olavi jatkoksi puheilleen ja ajatuksilleen, ja hakien vastausta, joka olisi sopinut hänen mielentilaansa kuvaamaan, luulee hän sen löytäneensäkin . . . — yhtä onnelliset kuin nuo kaksi riippuoksaista koivua tuolla pintarella, jotka eivät näytä toisistaan tietävän, mutta jotka kuitenkin kaipaisivat toisiaan, jos eivät saisi seisoa vierekkäin.

— Ollaan, sanoo Elli . . . minä ainakin olen niin . . . niin, etten voi sitä sanoa.

— Sanokaa kuitenkin . . .

— En voi.

— Ja minä kun jo luulin, ettette minusta välittäisikään.

— Minäkö? Voi, voi! . . . jos tietäisitte, mitä kaikkea olen teistä aikain kuluessa haaveksinut.

— Teidän pitää siitä kertoa.

— Mutta sittenhän minun pitäisi kertoa teille uudelleen koko elämäni.

— Niin teidän pitääkin.

— Mutta mitä te oikeastaan minusta ajattelette . . . eikö tämä kaikki kuitenkin ole teidän mielestänne kovasti väärin?

— Pitäisihän teidän jo siksi tuntea minut, että tiedätte, mitä ajattelen.

— Mutta jos te sanotte sen vain minua rauhoittaaksenne?

— En suinkaan... sillä minä en tiedä, mistä teitä rauhoittaisin ja minkä tähden. Siksikö, että olette antanut tunteittenne puhua? Mutta kerranhan niidenkin täytyy saada puhua ja kerran niidenkin päästä oikeuksiinsa.

Tekihän niin hyvää kuulla hänen sitä sanovan, ja saihan hän itse vakuutusta siihen, mitä oli ajatellut. Hän oli kysynyt itseltään — sekä ennen että nyt — tekisikö hän siinä väärin, jos tekisi niinkuin nyt oli tapahtunut. Mutta hänestä näytti, ettei hän tehnyt. Olkoon, että hän on kerran lupauksensa antanut — jonka lupauksensa hän tahtoo pitääkin — mutta sydäntään, sieluaan hän ei ole kenellekään luvannut. Se, jolle se olisi ollut tuleva, se ei sitä ole ymmärtänyt ottaa, ei sitä kaipaa eikä tule mitään kadottamaankaan. Miksei hän saisi siis rakastaa ja olla rakastettu? Ja jos hänestä eivät ole olleet väärä hänen tähänastiset tunteensa, miksi ne nyt sitten olisivat? Eihän oikeastaan ole mitään muutosta tapahtunut. Ei muuta, kuin että Olavi tietää sen ja että hän itse tietää sen myöskin. Olihan ollut turha se pelko, jota hän joskus oli tuntenut tätä mahdollisuutta ajatellessaan. Onhan heidän suhteensa vast'edeskin oleva samaa ystävyyttä, jota se on ollut tähänkin saakka ja josta se ei saa muuksi muuttua. Niinhän sen käsittää Olavikin... hän käyttäytyy niin hienosti, niin arasti ja kohtelee häntä niin kunnioittavasti... juuri niin kuin ainoastaan sellaisen täydellisen gentlemannin tuleekin... kuinka hän on onnellinen! kuinka hän on onnellinen!

XVIII.

Ne olivat taaskin ihania päiviä, ihania iltoja ja öitä, samanlaisia kuin viime viikollakin, mutta kuitenkin niin toisenlaisia. He käyskentelivät maantiellä, soutelivat järvellä, istuskelivat rantakivillä, puutarhan kiikkulaudalla, verannalla ja Ellin kamarissa. Ei käynyt ketään koko viikolla, väki oli töissään, talo melkein autio paitsi heitä molempia, paitsi päiväpaistetta, lämmintä ja valoa, joka täytti pihamaan ja huljui huoneissa ulos ja sisään avo-naisten ovien ja ikkunan kautta. Ja missä he olivatkaan, puhuivat he toisilleen, kuinka onnellisia he olivat, kuinka he ajattelivat ja tunsivat samalla lailla ja kuinka ne tunteet olivat toisenlaisia kuin kaikki ne, mitä he ennen olivat kokeneet . . . ja tokkohan kukaan maailmassa rakastaa niin hienosti ja samalla niin suuresti ja syvästi! Eihän se tavallisissa oloissa ja tavallisille ihmisille voikaan olla mahdollista. Mutta heillä, heillähän on siihen aivan erityiset edellytykset. Ja yhä uudelleen luulivat he ne löytävänsä toisen pitkästä, monivuotisesta, hiljaisesta uskollisuudesta ja toisen turhasta hapuilemisesta ja ihanteensa etsimisestä. Yhtä kummaa kuin oli, että toinen täällä istuu, odottaa ja luottaa, yhtä omituista oli, että toinen, maailmaa harhailtuaan ja turhaan etsittyään jotain rauhallista paikkaa, on tänne saapunut ja täältä sen löytänyt.

Oliko se sattuma? Kenties oli, mutta Olavi vakuutti, että kun hän laivan kannelta katseli Tyynelän lahtea, hän oli varma siitä, että tuossa se nyt on se satama, jota hän on etsinyt ja jonne hän silloin samassa olisi päättänyt tulla, jos ei olisikaan päättänyt sitä ennen.

— Ne olivat kai ne minun ainaiset toivotukseni, jotka teitä tänne vetivät, sanoi Elli.

Ja nyt hän uskalsi kertoa hänelle, kuinka hän nuotakotansa kupeella oli häntä, juuri häntä odottanut. Siinä hän ei ollut koskaan kaikkea toivoaan kadottanut.

— Ja sieltä hän te sitten tulittekin. Kuinka minä sitä pelästyin ensin, ja kuinka olin hämilläni ja kömpelö sinä ensi iltana!

— Ja minusta te jo silloin olitte niin miellyttävä... minä valvoin kauan teitä ajatellen... Mutta sanokaa, eikö se ollut teidän panemanne se kukkasvihko minun huoneeseeni?

— Minunhan se oli... minua niin pelotti, että te sen huomaisitte.

Ja kun he kerran näin olivat päässeet näihin yhteisiin muistoihinsa, tuli niitä mieleen toinen toistaan liikuttavampia ja viehättävämpiä. Ja mikä nautinto niitä ottaa esille ja saada niistä aina uutta vahvistusta!

Mitä oli Elli ajatellut Olavista, silloin kun he ensimmäisenä sunnuntaina palasivat pappilasta ja hän oli ollut niin liikutettu siitä, mitä kuuli Sigridistä? — Hän oli ajatellut, että jos tietäisitte, kuinka arkaan paikkaan te kosketitte ja kuinka minä kuitenkin mielelläni kuuntelin, että te häntä puolustitte...

Entä mitä Olavi Ellistä, kun hän tarjosi juomavettä ja kun he eivät kumpainkaan saaneet sanaa sanotuksi?

— »Se oli ehkä silloin, kun minä ensi kerran ja melkein tietämättäni tunsin, että voisin alkaa teitä rakastaa.»

— »Mutta entä kun olimme siellä kellotapulissa? . . . te ette aavistanutkaan, kuinka minä olin onnellinen, kun te tulitte pyytämään, että istuisin siihen silmukkaan.» — »Mutta kirkkoaikana minä kuitenkin koetin sakastin ovelta katsella, mihin te olitte istuutunut.» — »Jospa tietäisitte mitä kaikkea minä sinä sunnuntaina siellä kirkonpenkissä haaveksin!» — »Kertokaa se!» — Ja Elli kertoi sen. Ja kertoi sitten kaikesta muustakin: ikävästään, kun Olavi ei viikolla näyttänyt viihtyvän hänen seurassaan puutarhassa; ilostaan, kun hän tuli noutamaan häntä ongelle; onnestaan, kun hän Olavin puheista päätti, että hän kaipasi ystävää ja ehkä sallisi hänen olla tuona kaivattuna; onnettomuudestaan, kun luuli, että Olavi ehkä välittikin enemmän Liinasta kuin hänestä; riemustaan, kun oli vakuutettu erehtyneensä nähdessään, että Olavi tuli niityltä häntä noutamaan.

Mutta voi, kuinka hän oli ollut onneton lauantaina ja sunnuntaina! . . . ja se kauhea aika rippikirkossa . . . ja kun Olavi ei ollut vielä illallakaan kotona . . . kuinka hän oli kärsinyt luullessaan, että kaikki ehkä oli jo lopussa!

— Teidän täytyy antaa minulle anteeksi kaikki kärsimyksenne, joita olen teille tuottanut . . . teidän täytyy se . . . minä en saa rauhaa, ennenkuin tiedän sen . . .

— Eihän se ole mitään enää . . . sehän on jo mennyttä . . . en minä sitä enää muistakaan . . . Mutta sitä minä en todellakaan voi käsittää, kuinka elämäni olisi voinut olla sitten enää mahdollista, jos kuitenkin olisimme sillä lailla eronneet.

— Unohtakaa se kaikki.

— Nyt sen voinkin unohtaa... enkä ajattele edes sitäkään, että tämä tietysti ei voi kauan kestää.

— Mutta miksei voisi?

— Teidänhän on kuitenkin pian meneminen.

— Mutta jos menenkin, niin voinhan tulla takaisin, ja jos en silloin voi jäädä teille, haen asuntoni jostain muualta läheisyydestä. Minun kun ei ole pitkään aikaan välttämätöntä olla Helsingissä, voin aivan hyvin asettua tänne lukemaan ja työtä tekemään.

— Olisiko se mahdollista! Ja sitten ei tulisikaan enää niitä syysiltoja ja pitkiä talvisia puhteita! Mutta vaikka menisittekkin, olisin sittenkin onnellinen, kun vain tietäisin, että saan nähdä teidät edes kerrankaan vuodessa... vaikka poistuttekkin talveksi, niin lupaatteko kuitenkin käydä minua kesällä katsomassa?

— Lupaan.

Ja niin he päivä päivältä tyhjensivät toisilleen varastonsa kaikkia niitä muistoja, jotka heille olivat olleet yhteisiä. Elli antautui siihen niinkuin soutaja, joka kokkaan selälleen heittäytyen antautuu verkalleen vuotavaan virtaan, joka viepi ja viepi ohi niittyisten lempeitten rantojen, eikä silmä näe muuta kuin korkean kaartuvan taivaan. Olihan hän tätä tällaista elämää joskus kuvitellut mahdolliseksi, oli silloin tällöin loihtinut toiveensa toteutuneiksikin. Ja nyt hänestä näytti, että se ja se, mitä hän oli kuvitellut, oli sitä, mitä hän nyt sai todellisuudessa elää. Kaikki ne entiset toiveet ja kuvittelut, sanoi hän, ne olivat aikain kuluessa muuttuneet kuin kuiviksi kukkasiksi, jotka hän huolellisesti oli kätkenyt elämänsä kirjan lehtien väliin, uskomatta, että ne koskaan tulisivat esille otettaviksi. Ja nyt ne ikäänkuin itsestään olivat alkaneet uudelleen vihannoida ja uudelleen tuoksua!

Ja hänellekö oli kaikki tämä tapahtunut, hänellekö, joka jo oli pitänyt itsensä elävältä haudattuna! Se oli nyt niin huimaavan korkeata ja valoisa, mikä ennen oli ollut ammottavan syvää ja pimeätä! Se oli kuin se hänen vanha taivaansa, jota hän kotona ollessaan oli hakenut kotirantansa tyynestä kuvastuksesta, joka oli häntä hirtittänyt ja vetänyt puoleensa, jota hän oli silloinkin ollut katselemissa, kun Olavi oli heille saapunut, joka silloin oli vavahtanut koko korkeudessaan ja hämmentynyt samassa, mutta joka nyt taas oli kirkastunut eikä ehkä milloinkaan enää tulisi tummenemaan.

XIX.

Olavi kuunteli häntä ja antoi hänen puhua pitkät hetket hennomatta häntä keskeyttää. Elli oli hänelle siinä kuin uusi ilmiö sekä itseensä että hänen mielestään kaikkiin muihinkin naisiin verrattuna. Hän antoi itsensä niin täydellisesti, niin mitään säästämättä ja salaamatta.

Hän oli siinä niin erilainen kuin kaikki ne muut naiset, jotka Olavi tätä ennen oli tuntenut ja jotka olivat avanneet hänelle sydämensä ja sielunsa sulkeakseen ne taas samassa. Elli ei näyttänyt tahtovan mitään salata, ei mihinkään verhoutua, ei estää mitään itsestään kuvastumasta.

Ja Olavia se alussa miellytti sanomattomasti. Se oli kuin satasärmäinen kuvastin, jossa hän näki itsensä tuhatkertaisesti monistettuna.

Mutta sitten se alkoi vähitellen tuntua yksitoikkoiselta, välistä melkein kyllästyttääkin.

Hän olisi kyllä tahtonut antaa kuvan kuvasta, pal-kita tunteen tunteella ja luottamuksen luottamuksella. Mutta hänellä ei ollut juuri mitään lisättävää siihen, mitä oli jo ennen itsestään kertonut, ei mitään sellaista, jota olisi voinut Ellille kertoa. Sillä kaikkiahan hän ei olisi voinut, Elli ei olisi ymmärtänyt ja olisi käsittänyt hänet väärin. Ja sitten oli hänen rakkautensa niin uusi ja niin

pinnalla vielä, kun pohjalla oli elämä, jonka muodostamisessa Ellillä ei ollut mitään osaa.

Hänen olisi kuitenkin tehnyt mielensä osoittaa niitä tunteitaan, joita hänellä oli. Hän huomasi useinkin enemmän katselevansa kuin kuuntelevansa. Hän seurasi Ellin liikkeitä, hiveli silmillään hänen muotojaan. Hänestä oli hänen otsansa niin puhdas, silmäkulma niin salaperäinen, posken ja tukan raja niin houkutteleva, olkapää niin pyöreä, rinta niin täyteläinen ja tiukka, ja jalka, joka Ellin ommellessa oli toisen jalan päälle nostettuna, niin kaunis-muotoinen ylhäältä alas. Hänen olisi sentähden tehnyt mieli hyvällä häntä, vetää hänet luokseen, sulkea syliinsä ja suudella.

Mutta kun hän eräänä iltana heidän erotessaan tahtoi tehdä sen, väisti Elli.

— Ei, ei, sanoi hän.

— Mutta miksei?

— Jos te kerran kadutte ja kyllästytte minuun, niin se olisi minusta niin väärin.

Elli odotti, että hän sanoisi ei koskaan kyllästyvänsä eikä koskaan katuvansa. Mutta sen sijaan sanoi Olavi nähtävästi vähän loukkautuneena:

— Niinkuin tahdotte . . . ja meni ylös.

Miksei hän siihen suostunut? Mitä pahaa siinä olisi ollut? — Eikä hän saanut torjutuksi ajatusta, että se oli vielä vanhaa ennakkoluuloa, jota hän ei olisi odottanut Elliltä ja jota ei olisi pitänyt olla heidän suhteessaan, joka hänen mielestään oikeutti kaikkeen.

Ja samalla tuli hänelle halu saada kuulla enemmän hänen suhteestaan mieheensä. Elli ei ollutertonut muusta kuin omista tunteistaan ja huolellisesti välttänyt mainita miehensä nimeäkään. Millaista oli heidän yhdys-

elämänsä ollut? Mihin määrin sitä oli ollut olemassa ja miksi se tulisi tästä lähin muodostumaan? Olihan Elli sanonut, ettei hän rakasta häntä eikä ole koskaan rakastanut. Mutta kuinka se silloin ollenkaan oli ollut mahdollista? Se oli kuitenkin ollut ja ehkä tulisi olemaan vastedeskin samalla lailla. Jos Elli olisi sitä edes valittanut, kysynyt häneltä neuvoa...

Mutta kun Olavi seuraavana aamuna koetti saada puheen siihen, väisti Elli ja väisti nähtävästi tahallaan.

Olavi koetti vakuuttaa itseään, että se tapahtui hienotuntoisuudesta häntä kohtaan, hän koetti vielä kerran istuttaa mieleensä, etteihän se kaikki tuo häneen kuulukaan ja että heidän suhteensa on asetettava yläpuolelle sitä kaikkea. Mutta yhä vaikeampi oli hänen päästä siihen mielentilaansa, jonka hän niin voimakkaasti oli tuntenut tuona yönä aholla istuessaan? Eikö se ollut vain satunnainen puuskaus, joka oli ollut seurauksena Ellin odottamattomasta tunteitten purkauksesta? Eikö se ollut vain ylenihanteellinen teoria, joka, jos sitä koetettaisiin toteuttaa, veisi ennenaikaiseen eroon? Voihan sen ehkä ajatella pysyväksikin, mutta silloin täytyisi kieltäytyksen olla molemminpuolinen. Ja sitä se ei ainakaan ole, ennenkuin Elli on rikkonut vanhat välinsä kokonaan. Mutta voiko hän sen tehdä? Ja tunteeko hän edes kaipausta sitä tekemään?

Kyllähän minä sen käsitän, ajatteli hän itsekseen, että hänen asemansa on surkea ja traagillinen ja ettei minulla ole oikeutta häntä siitä moittia. Ehkei hän muuta voi... ja ihan varmaan ei hän voikaan muuta. Mutta kuitenkin... jos minä olisin hänen asemassaan, en voisi löytää lohdutusta mistään muusta, kuin että heittäytyisin kokonaan hänen haltuunsa, jota rakastan, hakisin hänen

luonaan puhdistusta ja unhotusta. Mutta jos Elli ei sillä lailla tunne, silloin ei hänen elämänsä nähtävästi olekaan hänelle niin vastenmielistä kuin olen kuvitellut.

Mutta ajatus, että Elli olisi siihen määrin jo tottunut sitä sietämään, ei antanut rauhaa Olaville. Parhaimmalla tahdollaankaan hän ei päässyt pois näistä mietteistään, jotka tulivat joka yö yhä kiinteämpinä häntä ahdistamaan.

Ja vaikkei pastori ollut kotona, alkoi hänen läsnäolonsa kuitenkin tuntua joka paikassa. Kaikkialla oli merkkejä hänestä, joka täällä oikeastaan oli haltija ja isäntä. Missä oli hänen hattunsa, mistä pisti näkyviin joku muu vaatekappale; hänen tavaroitaan riippui Ellin kamarin seinällä, siellä oli vuoteen vieressä hänen tohvelinsa. Ja tuon tuostakin tulee joku asiamies häntä kysymään. Elli vastaa, että hän on pitäjällä. — »Milloinkahan tuo tuolta tullee?» — »Kyllä hän kai tulee perjantai-iltana tai viimeistään lauantaiamuna».

Tuli perjantai ja tuli perjantai-ilta. Hän voi tulla milloin hyvänsä, olla tuossa tuokiossa kotonaan. Ja jos hän tietäisi, mitä täällä on tapahtunut? jos hän alkaisi sitä aavistaa? Hän voisi karkoittaa minut pois talostaan, ajaa ulos, ja hänellähän tietysti olisi oikeus puolellaan. Jo se mahdollisuus, että hän voisi joutua tällaiseen asemaan pastorin suhteen, jota hän aina oli pitänyt pilkkanaan, sai aikaan epämiellyttävän häiriötilan hänen koko olemuksaan.

Ellikin näytti ajattelevan sitä samaa. Hän oli levoton eikä nähtävästi päässyt illallisen jälkeen oikeaan mielen-tilaansa.

— Mitä te ajattelette? kysyi hän Olavilta äänettömyyttä rikkoakseen.

— En mitään erityistä... kuinka niin? Entä te?
 Ellillä oli kuitenkin ehdotus, joka Olavin mielestä
 tuli erittäin sopivasti ja johon hän heti ihastui.

— Minä ajattelen vain, että jos huomenna varhain
 tekisimme sen, mitä olemme niin kauan aikoneet... me-
 nisimme meidän karjakartanollemme. Tahdotteko?

— Mielelläni!

Jos pastori tulisikin yön aikana kotiin, ei hän kui-
 tenkaan lauantaina voisi lähteä heidän mukaansa, ja he
 saisivat tehdä retkensä kahden...

XX.

Elli oli pukeutunut savolaistyöksi. Hänellä oli suora pumpulihame synkänsinisestä, punaraitaisesta vaatteesta, lyhyt nuttu, pää paljas, niskassa valkoinen huivi ja huivin alla riippumassa hänen pitkä, keltainen palmikkonsa. Tämän pukunsa hän oli miettinyt ja valmistanut tätä huviretkä varten, jota hän jo kauan oli ajatellut.

Kädessä pienoinen nyytti, jossa hänellä oli vähän virvokkeita matkaa varten, odotti hän keskellä pihamaata Olavia tulevaksi. Olavi tuli verannalle, astui alas rappusia ja näytti jäävän häntä odottamaan.

— No, ettekö tule jo, herra Kalm?

— Ka, tekö siinä olette! Enhän teitä tuntenutkaan! Mutta sehän sopii vallan mainiosti! — ja piikatyttöjen keittiön rappusilla nauraessa erehdykselle he lähtivät menemään.

— Miellyttääkö tämä puku teitä? kysyi Elli, kun he olivat tulleet ulos portista.

— Sanomattomasti.

Ja se häntä todella miellyttikin. Sehän oli hänen vanha ihanteensa ilmielävänä, se reipas maalaisneiti, jonka kanssa hänen piti perustaa talo ja antautua maanviljelijäksi. Se oli hänen ehkä puhtain ja ihanteellisimmin muistonsa niistä monista naismuistoista, jotka vähän itsekukin olivat

häneen jälkiänsä jättäneet. Elli miellytti tuossa puvussaan häntä vielä siksikin, ettei hän nyt, hänen vierellään maantietä astuessaan, muistuttanut entisestä itsestään juuri ollenkaan, ei asemastaan eikä tavallisesta ympäristöstään. Hän oli nyt enemmän ja suoranaistemmin Olavin oma, ja vähitellen katosi Olavista se hermostus ja paha tuuli, joka häntä oli alkanut häiritä. Ellikin näytti tuntevan vaikutuksen siitä, että he poistuivat pappilasta. Kun he tarhan takana kääntyivät sille metsätielle, joka vei karjakartanolle, huudahti hän iloisesti nyyttiään heilauttaen ja ottaen hyppyaskeleen Olavin edelle:

— Nyt meidän pitää olla iloisia kuin taivaan linnut!

— Niin pitääkin! sanoi Olavi, kiiruhtaen hänen jälkeensä.

— Ja te ette saa ajatella mitään niistä entisistä ikävyyksistä, joista olen teille puhunut! Minusta tuntuu nyt siltä, kuin ei niitä olisi koskaan ollutkaan... niinkuin aina olisin tätä tietä kävellyt ja tulisin vastakin kävelemään!

— Mutta tämä alkaakin lupaavasti... katsokaa noita koivuja, kuinka ne ovat solakoita ja valkoisia ja puhtaita... tämä on kuin pyhä lehto, temppelin etehistö... tuolla taampana on tuo jylhä hongikko, ja se on itse kirkkoholvi...

— Se on minun koivikkoni ja minun hongikkoni... ja minä en ole niistä kummastakaan antanut oksaakaan taittaa.

— Teitä saattaa siis sanoa tämän temppelin papitareksi.

— Sanokaa vain... ja minä nyt vienkin teidät täällä minne minua haluttaa... te ette kohta osaisi täältä mihinkään, jos en olisi teitä ohjaamassa.

— Viekää te vain, minne teitä haluttaa... viekää vaikka siihen »kaikkein pyhimpään».

— Sinne ei ole lupa kenenkään kuolevaisen mennä.

— Eikö kenenkään?

— Ei kenenkään... mutta tempppelin harjalle me voimme kuitenkin kiivetä, ja sinne minä lupaan viedä teidät.

— Missä se on?

— Se on täällä edessäpäin.

Ja reippaasti kävellen ja iloisesti jutellen he painuivat yhä syvemmälle tuuheaan metsään, mikä joka askeleella näytti tulkitsevan heidän tunteitaan ja ottavan osaa heidän mielialoihinsa.

Siinä oli ensiksikin se koivikko, ja sen lehivistöstä tippuivat vielä viimeiset yökastekyyneleet mustikan varrilla peitettyyn maahan, mutta sisässä peippo säesti peippoja ja runkoja kultaili heleä, hohtava päivä. Siellä täällä oli kukkiva pihlaja jonkun korkean kiven kyljessä ja toisessa paikassa hienoinen haapa, joka ei ollut saanut yksinään vauhtia ja ryhtiä rungolleen ja joka kuin olemisensa lupaa anoen alituisesti lehtiään lepatteli.

He tulivat hongikkoon, kuivalle, tasaiselle kanervakankaalle, jossa he tunsivat kuin pienenevänsä, jossa mieli kävi melkein hartaaksi ja sai heidät hetken aikaa äänettöminä vaeltamaan, honganlatvojen kohinaa kuunnellen.

Hongikko vaihtui kuusikoksi. Siinä vallitsi salaperäinen varjoisa hämäryys, jonka sisästä kuului metsäpuron lirinää ja siihen sointuvaa hyttysten hyrinää. Kuusikkoa seurasi hyötyvä, kaskesta kohonnut leppälehto, kotoinen ja herttainen, jonka sisässä kasvoi mehevä heinä ja alalaidassa kuului laitumellaan kulkevan Tyynelän karjan kelloja. Lepikko loppui jyrkästi ja ilman rajaa, ja

heille aukeni aho eteen, jonka Olavi tunsi samaksi, mihin hän sunnuntai-iltana kävellessään oli joutunut.

— Mutta minähän olen ollut täällä kerran ennenkin, sanoi hän ja kertoi, heidän halmeen aita vasten nojautessaan, mitä hän tässä oli ajatellut.

Elli pani sen mieleensä... tässä olisi siis yksi paikka lisäksi, johon hänelle jäisi muisto Olavista ja johon hän voisi tulla häntä ajattelemaan... ei kaipaillen, ei epäillen enää, vaan rauhallisesti ja toivoisasti.

He nousivat aidan yli ja tulivat ahon toisessa laidassa olevalle mökille. Siellä ei ollut ketään kotona, seinävieressä oli kerppuja kuivamassa, ja ovi oli ulkopuolelta telkitty. He painoivat kumpainenkin kasvonsa pieneen ikkunan ruutuun, poski melkein poskessa kiinni. Tupa oli autio, pankolla pata kumollaan, pöydällä tyhjä tuoppi, ja aurinko paistoi heleästi mustalle lattialle.

— Heinässäkö he lienevät, sanoi Elli.

— Ketä tässä asuu?

— Eräs vanha kalamies vaimoineen.

He puhuivat melkein kuiskaamalla ja katsoivat yhä ikkunasta sisään.

— Mennäänkö taas? sanoi Elli ja vetäytyi pois.

— Mennään vain. — Minnepäin?

— Ei sinne... sieltähän me tulimme... tästä veräjältä.

Olavi olisi tahtonut auttaa Elliä, ottaa häntä vastaan, varata kainalosta, nostaa... mutta hän ehti vain vähän kannattaa kyynärpäästä, Ellin hypätessä maahan veräjän selältä.

Mökiltä vei tie harvaa petäjikköä jyrkkänä polkuna ylös sille hiekkaiselle selänteelle, joka järveltä tullessa näkyi kohoavan Tyynelän takana. Siitä näkyi toisella

puolen Tyynelä lahtineen, toisella avara metsäinen maisema, joka katkeamattomana, tummanruskeana alankona ulottui mäkikyliin saakka.

— Tuolla se on, sanoi Elli, tuo kukkulajono, johon päivä niin helakasti paistaa. Meidän karjakartanomme on vähän alapuolella tuota korkeinta yppylää.

— Nyt näen... tuo uusi valkea huone.

— Se on heidän uusi riihirakennuksensa.

— Onko se puu vai mikä tuolla kukkulalla?

— Se on ikivanha, suunnattoman suuri tuuhea koivu. Sen juuresta on näköala, joka... saattepahan sitten nähdä...

— Sekö se on teidän temppelin harjanne?

— Se se on! Mutta sinne on vielä matkaa... koko tuo metsäinen taival... ja koko tuo rinne kiivettävänä.

Harjua vähän aikaa kulettuaan painuvat he tien mukana korpeen, jonka laidassa on pieni pyöreä lampi. Sen rannat ovat hyllyvää hetettä, vesi on mustaa, ja sen pohjaa ei ole kukaan mitannut, ja ainoa asukas siinä on mustaselkäinen, kyrmyniskainen ahven.

— Tuommoiseen lampeen minä tahtoisin upottaa itseni, jos kerran tekisi mieleni maailmasta kadota kenenkään tietämättä...

— Hyi, elkää sellaista puhuko...

— Sillä se olisi oikea loppu elämälle, joka niin usein ei ole muuta kuin vaivaloista rämpimistä tuommoisella suolla kuin tuo, mikä tästä lähtee ja jatkuu petäjä petäjältä niin pitkälle kuin silmä kantaa...

— Ja oletteko tekin sellaista tuntenut, te, joka minun mielestäni olette oikein onnen lempilapsi?

— Luuletteko, että minulla on juhla aina minulla-kaan...

— Mennään pois eikä ajatella nyt sellaista, sanoi Elli ja veti häntä käsipuolesta tulemaan. Ette te todella ajattelekaan, te vain minua suotta peloittelette.

Suottahan se oli, mutta häntä huvitti nähdä Elli liikutettuna.

Suon poikki päästyä maat taas kovenivat, ilostuivat ja virkistyivät, ja tie, joka vaivaloisesti oli kulkenut lahonneita pitkospuita myöten, alkoi taas hauskaasti ja kuin omiksi huvikseen heitelläitä milloin millekin puolelle pienen puron pohjaa, jonka kesä oli kuivannut melkein vedettömäksi.

Ilmestyi suokytöjä, joiden savu täytti koko metsän tuoksullaan. Tuli niittymaita, joissa toisissa oli jo heinä tehty, toisissa paksu angerva ja tuuhea saraheinä vielä hurotti aitain täyteisenä ja pyrki niiden raoistakin ulos.

— Eikö istuta tähän ladon kynnykselle? ehdotti Olavi.

— Istutaan vain, matka alkaakin olla jo puolessa. Lato oli heiniä puolillaan, tuoreita, hyvänhajuisia, vasta korjatuita. Olavi heittäytyi pitkälleen ja katseli Elliä, joka keskellä ladon ovea oli kuin kuva kehukseen sovitettuna. Hänen vartalonsa ulkopiirteet haihtuivat hiukan mustanvihreään kuusimetsätaustaan, mutta kun hän oli riisunut huivinsa päästään, erottuivat hänen kasvonsa ja keltainen tukkansa siitä kuin kullattuina. Hän oli siinä niin kiihkoton, niin puhdasaatteinen, vähän haaveileva. Mutta Olavi olisi kuitenkin niin haikeasti halunnut kiertää käsivartensa hänen ympärilleen, kietoa toisen hänen kaulaansa, vetää tuon pään povelleen, painaa hänet viereensä rinnalleen, suudella tulisimmalla suutelollaan hänen otsaansa, poskiaa ja huuliaan... täällä

yksinäisessä metsäladossa, kaiken maailman kuulumattomissa . . .

Elli katsahti taakseen. Hän näki, että Olavi lepäsi kätet pään alla heinissä, joihin hänen vartalonsa oli vain vähäisen vaipunut ja joissa hän näytti olevan kuin aalloilla, jalka sulavasti koukussa ja polvesta pienenä kaarena . . . Hattu varjosti hänen kasvojaan, hänen silmänsä paloivat sen alla mustina, eikä niiden katse väistynyt. Elli katsahti pois, ylös kattoon, ulos niitylle, kääntyi taas takaisin ja taas pois eikä uskaltanut enää käydä kolmatta kertaa vastuuseen. Nuo silmät olivat monta kertaa ennenkin seuranneet häntä samalla lailla venheen perästä heidän soudellessaan, pöydän takaa heidän verannalla istuessaan, mutta eivät koskaan niin läpätunkevasti, niin melkein herpaisevasti.

Hän tuli vähän levottomaksi, olisi tahtonut pois mutta ei uskaltanut liikahtaa. Hän olisi tahtonut sanoa jotain, mutta jäi kuuntelemaan äänettömyyttä, joka yht'äkkiä kuin humisi hänen ympärillään, mutta josta hän samalla erotti kaikki pienimmätkin äänet: peipposen sirahduksen metsän rintessä, heinäsiirran kitinän niityllä, leivon viserryksen taivaalla jossain ja ladosta heinäkorren kahauksen.

Hän hämmentyi. Eikä hän tiennyt, halusiko hän, että Olavi levittäisi hänelle sylinsä ja pyytäisi häntä siihen heittäymään, vai pelkäsikö, että hän sen tekisi, vai olisiko hän pyytänyt häntä jättämään sen tekemättä, niinkuin silloin, kun hän sitä yritti, jota hän koko sen yötä oli sekä katunut että hyväksynyt, jota hän oli odottanut seuraavana iltana uudistuvaksi ja taas ollut tyytyväinen, ettei se ollut uudistunut.

Ei, ei! Niinhän sen kuitenkin pitää olla, niin hän oli sitä aina ajatellut ja ainoastaan niin oli oikein! Ja temmaten itsensä irti tunteittensa ja omien aatoksiensa hetkellisestä lumouksesta, asettaen itsensä siihen tasapainoon, joka oli kuin hänen onnensa ehto ja se varustus, jonka takaa hän tunsi voivansa vastustaa koko maailman tuomiota ja jossa hänen omatuntonsakaan ei vielä ollut tullut häntä ahdistamaan, sanoi hän ojentautuen suoraksi ja sitaisten huivin päähänsä:

— Joko olette tarpeeksi levännyt?

— Entä te?

— Minä jo olen.

— Mennäänkö sitten taas?

Pian sai Olavikin takaisin vähäksi aikaa häiriytyneen rauhansa.

Mitäs siitä, parastahan oli näin!

Ja kun hän näki Ellin kulkevan edellään kukkivaa ojanreunaa pitkin ja sitten veräjän yli noustuaan siihen nojaten häntä odottavan ja leikillään tarjoovan hänelle kätensä avuksi, hellä, syvä ja luottava ilme noissa suurissa, aina vähän surullisissa silmissä, niin hän käsitti kuin yhtä äkkisenä ilmauksena, että jos heidän suhteensa olisi siitä, mitä se nyt oli, muuttunut toisenlaiseksi, se olisi samalla ollut pilattu ja menettänyt sen hienon lemunsa, jota hän siinä oikeastaan rakasti. Ei, ei, sanoi hänkin itselleen, mutta lisäsi kuitenkin kuin tietämättään: en ainakaan minä tahdo tätä edemmä jatkaa, niinkuin en ole sitä oikeastaan aloittanutkaan.

Ja sillä hän ikäänkuin siirsi sen edesvastuun tunteen hartioiltaan, joka välistä hiipi niiden päälle laskeutumaan, kun hänelle tuli mieleen, mitä tästä ehkä sittenkin seuraisi. Hänhän ei ollut aloittanut... jos Elli ei olisi tullut

häntä niin paljon vastuuseen, ei hän olisi koskaan lähtenyt liikkeelle... Hän oli näinä päivinä kuullessaan Ellin puhuvan tunteistaan tullut yhä enemmän vakuutetuksi niiden voimasta ja syvyydestä ja valtavuudesta. Vaikka ne eivät olleet päässeetkään purkaumaan, vaikka ne ilmeneivät vain sanoissa, kasvonpiirteissä ja katseissa, niin ne kuitenkin ja ehkä juuri sentähden, että niiden juuret olivat niin syvällä, häntä melkein peloittivat. Hänen omat tunteensa, se kiintymys, mikä hänessä oli syntynyt, olivat niihin verraten niin heikot. Hän tiesi sen siitäkin, että hänen välistä täytyi ajatella, millä tavalla hän ne ilmaisisi ja saisi esille. Kun hän sanoi: »Onko totta, että te rakastatte minua?» niin kuinka heikolta se kuului siihen verraten, miten Elli vastasi: »On se totta».

Jos hän kyllästyisi, jos hänen täytyisi mennä... ja kerran kai se, ja ehkä piankin, tulisi tapahtumaan... miten se tulisi Elliin vaikuttamaan, millä epätoivolla hän heräisi unelmastaan!... Ei, ei, edemmä se e i s a a mennä, hänen täytyy hillitä itsensä, pitää varansa... säilyttää itselleen joku tie avoinna, olla itseään kokonaan sitomatta...

Mutta kyllähän minäkin rakastan, rakastan ehkä paremmin ja syvemmin kuin koskaan ennen!... Tuolla hän kulkee niin arvokkaana, suorana ja vakavana, ajattelee tietysti vain minua, on päässyt pois surkeasta joka-päiväisyydestään, saanut uutta rohkeutta elääksensä niin, kuin oli niin monesti sanonut sitä toivoneensa...

Ja noudattaen sen mielentilansa puuskahdusta, joka hänessä oli syntynyt, tahtoen osoittaa, sanoa jotain, kiirehti hän askeleitaan häntä saavuttaakseen ja sanoi hänen rinnalle tultuaan:

— Eikö teistä ole kovasti omituista, että me näin kahden vain vaellamme ... emme kaipaa muuta emmekä tarvitse muuta, tiedämme vain sen, mitä tiedämme.

— On se, on se niin, että minä en ymmärrä, kuinka tämä kaikki ...

Ellin kasvot eivät mitään ilmaisseet eikä hänen äänensäkkään, mutta Olavi näki, että hänen silmänsä täyttyivät kyynelillä ja että hän kumartui tiepuoleen kukkasta noukimaan niitä salatakseen.

XXI.

Pian oli metsätaival päättynyt, ja kun tie oli kulkenut metsäjoen poikki, jonka yli vei kaitainen karjasilta, kävi se nousemistaan nousemaan. Tuli taloja, joiden pihan läpi he kulkivat. Väki oli kaikkialla heinässä, pienet lapset vain pihasalla, josta he kerrankin kuulivat heleän äänen jälkeensä huutavan: »Tuolla menee Tyynelän rouva ja yks' vieras herra!»

Näköala avartui sitä mukaa kuin he nousivat. Joka aholla, johon he metsikön läpi kuljettuaan tulivat, kääntyivät he jällelleen katsomaan.

— Aina kun tätä tietä kuljen, ja minä kuljen tätä monta kertaa kesässä, nautin minä tästä noususta sanomattomasti. Ja nyt teidän kanssa nautin siitä enemmän kuin koskaan ennen... kun näen maailman noin jäävän jällelleen tuonne alas, yhä pienenevän ja näköalan samalla etenevän ja avartuvan.

Ja kuta ylemmä he tulivat, sitä onnellisemmaksi hän näytti tulevan. Hänen poskensa paloivat, hänen silmänsä loisti, ja Olavi tuskin voi seurata häntä hänen nopeasti ja uupumatta astuessaan. Mutta hänetkin sai innostumaan se halu päästä pian perille, joka aina syntyy, kun tietää lähenevänsä jotain huippupaikkaa.

— Tässä on tienhaara, sanoi Elli. Mennäänkö ensin taloon, vai noustaanko ensin »temppelein harjalle?» Matka on melkein yhtä pitkä.

— Ensin »tempppelin harjalle!»

He kulkivat sakeassa lehdossa, nousivat pitkän aikaa polkua, josta eivät voineet nähdä mitään ympärilleen. Metsä oli kuitenkin kuin kirkastettu, kuin valoa tulvillaan, jota tuli sinne joka taholta. Jo välähteli etäisiä vesiä ja siintäviä kaukaisuuksia puitten lävitse milloin oikealla, milloin vasemmalla. Olisi tehnyt mieli jouduttautua pikemmin, jättää mutkitteleva polku, juosta suoraan eteenpäin tai nousta varpailleen ja ponnahtaa ylös puiden latvain yli näkemään.

Mutta samassa oli siinä jo aukea paikka edessä, laaja näköala lävähti kolmelta puolen esiin, ja Olavi aikoi pyhäytyä sitä katsomaan.

— Ei, ei... tulkaa tänne... tänne teidän pitää tulla!

Siinä hän se oli jo se suuri tuuhea vanha koivu, keskellä aukeaa, sileätä nurmikenttää.

— Tässä! huudahti Elli, Olavia puun alla odottaen.

— Ei, mutta todellakin!

— Tässä se on nyt se »tempppelin harja!»

— Ei mutta todellakin! uudisti taas Olavi ja antoi katseensa halata näköpiiriä kaikille tahoille.

Se oli kaikilta tahoilta vapaa. Kukkula oli kuin suuri suunnaton kivimöhkäle keskellä lakeaa tasankoa, yhtäällä avarat vedet, joiden takaa häämötti sinertäviä vaaroja, toisaalla matala manner metsineen, taloineen, peltoineen, ahoineen ja siellä täällä parhaillaan palavine kaskineen. Tuoll' oli kirkko ja kirkonkylä, vähän toisaalla Tyynelä ja laaja metsäinen laakso välissä, josta he olivat tulleet. Ja se kaikki näkyi tänne heleimmän auringon valossa, joka yhdeltä puolen kimallutteli vesien pintaa, toisella toi pienimmätkin esineet pitkien matkojen päästä näkyviin.

Se kaikki näkyi tänne suuren varjoisan koivun alle, joka oli ylin huippu peninkulmien alalla, oli kuin kaiken keskipiste, oli kuin pyhä puu luonnon uhrivuorella. — Hän innostui sitä silloin kuvaamaan, hän osoitti toista puolta ja osoitti toista, sanoi, ettei luonto ollut häneen koskaan niin valtavasti vaikuttanut, ettei hän sitä koskaan ollut niin hyvin ymmärtänyt ja ettei mikään ollut milloinkaan niin likeisesti liittynyt hänen mielialoihinsa ja tunteisiinsa ja niin niitä tulkinnut.

Elli oli istuutunut, ja Olavi istuutui hänen viereensä. Ensi innostusta seurasi viehkeä kaihomieli, se omituinen tunne, joka saa hymyn ja kyynelet samalla esille eikä tiedä, kummalleko se etusijan antaisi.

— Jos voisi täällä aina elää... jos ei milloinkaan tarvitsisi laskeutua täältä tuonne matoiseen maailmaan...

— Ja viihtyisittekö te täällä todellakin? kysyi Elli säteilevin silmin. Ettekö tahtoisi milloinkaan pois?

— Minusta tuntuu, että en... minä olen jo ehtinyt nähdä, mitä se kaikki oikeastaan on, ja se ei ole minulle mitään siihen verraten, mitä täällä on... Entä te?

— Minäkö? sanoi Elli hymyillen. Minusta on, niinkuin olisin siellä, mihin en koskaan ole uskaltanut toivoa tulevani... niinkuin olisin onneni kukkulalla.

— Ja eikö teistäkin ole, niinkuin on minusta, että vasta täällä voisi oikein rakastaa... enemmän, suuremmin ja täyteläisemmin... niinkuin te vasta täällä olisitte täydellisesti minun ja minä teidän?

— Ja teidän ei tee mieli pois... te ette tahdo minua vielä aivan kohta jättää?

Hän oli vakuutettu siitä, että hän ei tahtonut ja sen vakaumuksensa voimalla hän sanoi:

— En, en... elkkää sitä ajatelko... te epäilette

minua, mutta te ette saa . . . minä en ole niin itsekäs kuin te ehkä luulette . . .

— En minä luule . . . uskokaa minua! sanoi Elli ja ojensi kätensä.

Olavi silloin veti hänet luokseen, tarttui hänen olkapäähänsä ja painoi hänet syrjittäin rintaansa vasten. Ja Elli . . . voimatta hillitä liikutustaan, tuntien olevansa kaikista muista erillään, täällä ylhäällä, kaukana maailmasta . . . olkoot, ajatelkoot . . . miksei hän saisi kerran, kerran vain! . . . ja nopeasti, kiihkoisesti hän levitti käsivartensa, sulki hänet syliinsä, antoi hänen suudella ja suuteli häntä otsaan, silmille, huulille ja poskille . . . Maailma oli niin kaukana, oli kuin sitä ei olisi ollutkaan . . . tuossa oli vain tuo koivun lehtevä katto, sen läpi häämötti sininen taivas, ja viileä, hivelevä tuulen henkäys tuntui hyväilevän hänen poskiaan . . .

Hän siitä kuin heräsi, mutta hän ei tahtonut päästää häntä vielä . . . ja vielä kerran puristi hän häntä vuosikausia hillityn rakkautensa kootuilla voimilla rintaansa vasten . . .

Kuului pienten lasten ääniä rinteeltä. Hän tointui, hellitti, irroittautui ja loittoni. Olavi tarttui hänen käteensä, tahtoi vielä vetää hänet puoleensa.

— Ei, ei, sanoi hän ja nousi ylös. Elkää enää!

Ja hetken kuluttua, sidottuaan huivin päähänsä:

— Se oli ensimmäinen kerta ja viimeinen . . .

— Minkä tähden? sanoi Olavi melkein rukoilevasti.

— Sentähden, että sen täytyy niin olla, on parasta niin.

Ja hilliten mielensä kuohun, sanoi hän nousten ylös ja koettaen hymyillä:

— No, tulkaa nyt . . . mennään nyt takaisin maailmaan . . . tulettekö?

— Elkää vielä menkö!... jääkää vielä vähäksi aikaa...

— Ei nyt enää. Emme saa olla heikkoja... minä en tahdo... mutta elkää silti loukkaantuko minuun... ettehan?

— Enhän minä... mutta minä en kuitenkaan ymmärrä, minkä tähden...

— Enhän minäkään ymmärrä... minä vain tunnen sen, että meidän täytyy unohtaa se. Ja jos te rakastatte minua, niin elkää sitä enää uudistako... elkäämme puhuko siitä... meidän pitää olla, niinkuin olemme olleet tähänkin saakka.

XXII.

Talossa otettiin heidät avosylin vastaan. Ihastuneena vei Johanna vieraansa pihanpääkamariin, kiiruhti panemaan kahvia tulelle ja laittamaan ruokaa ja pistäytyi taas hetkisen poissa oltuaan vieraidensa luo.

Hän sanoi heitä monta viikkoa turhaan odottaneensa, oli jo menneellä viikolla sanonut miehelleen, että kyllä se rouva nyt ensi pyhän seutuna ilmaantuu. Mutta kun ei alkanut näkyä, niin oli jo arvellut, että taisipa tämä kesä jäädäkin käymättä. Ei oltu nyt osattu aavistaakaan... ja mistä se herrasväki lienee pihaan pistäytynytään, kun en nähnyt, vaikka olin tässä aivan pihasalla?

Elli kertoi, että hän oli käyttänyt vierastaan Koivumäen näköalaa katsomassa.

Eipähän se rouva ole sitä paikkaansa vielä unohtanut... muistaa se siellä käydä ja käyttää muitakin — »tempelin harjallaan».

— Eikö hän teistä ole miellyttävä ihminen? kysyi Elli, kun Johanna taas oli mennyt askareilleen.

— Onhan hän, vastasi Olavi hajamielisesti.

— Ennen minä melkein kadehdin hänen onneaan ja hänen elämänsä sopusointua. Hänellä oli minusta juuri kaikkea sitä, mitä minulta puuttui ja mitä minä kaipasin. Hän ja hänen miehensä näyttivät niin täydellisesti täy-

dentävän toisensa... ymmärtävän toisensa... ja kaikin puolin olevan malli-ihmisiä avioliitossaan.

— Ja nyt ette enää heitä kadehdi?

— Enhän nyt enää... minä olen mielestäni nyt yhtä onnellinen kuin hekin.

— Ettekö näe mitään erotusta heidän suhteessaan ja meidän?

— Enhän näe... olemmehan nyt yhtä onnelliset ja tyytyväiset kuin hekin... ainakin minä olen... entä te?

— Olenhan sitten minäkin...

— Ettehän ole... sanokaa, miksette... oletteko jostain minulle tyytymätön?

— En suinkaan.

— Elkää olkokaan, sanoi Elli ja ojensi hänelle pöydän yli kätensä. — Vietetään nyt täällä oikein hauska ja iloinen päivä... niinkuin olisimme jossain ulkomailla, jossain aivan tuntemattomassa seudussa... niinkuin siinä kaukaisessa vedentakaisessa huvilassa, jonne minä aina kuvittelin, että te minut halki ilmojen lennättäisitte.

Olavi ei osannut siihen oikein mitään vastata, tuijotti vain häntä hajamielisesti silmiin.

Hän oli kuin huumaantuneena, kuin omasta itsestään haihduksissa. Ellin yht'äkkinen, odottamattoman raivokas tunteiden purkaus, joka oli tullut kuin äkkimyrsky hänen ylitsensä, oli kuin herpaissut hänen voimansa, sekoittanut hänen käsitteensä niin, että hän vasta taloon tullessaan pääsi tekemään itselleen selkoa siitä, mitä oli tapahtunut. Oliko se todellakin ollut se entinen, hiljainen, tyyni, arka olento, joka oli häntä sellaisella raivolla rintaansa vasten puristanut? Oliko tuo, joka nyt taas niin rauhallisena keskusteli emännän kanssa ja innostui hänen asioistaan, se sama, joka äsken silmät hehkuvina ja kaikki jäsenet

mielenliikutuksesta vavisten oli suudellut häntä niin tulisesti ja intohimoisen hurjasti? Ja hänelläkö taas oli ollut voimaa vaatia, että se olisi viimeinen kerta?

Luuliko hän todellakin, että hän voisi sen toteuttaa? Olavi puolestaan tunsi, ettei hän voisi ja että hänen kaikki päätöksensä ja lupauksensa olivat kuin pois puhalletut. Ja mikseivät olisi olleet! Miksei hän saisi rakastaa, niinkuin hän itse tahtoo ja niinkuin Ellikin oikeastaan tahtoo? Ensimmäinen ja viimeinen kerta! Mitä ne merkitsevät tuollaiset vaatimukset? Hän ei tahtonut tietää mistään puolinaisista tunteista!... Hän tahtoi omistaa hänet kokonaan! Ainoastaan siten voisi heidän suhteensa jäädä pysyväiseksi... ja ensi tilassa tahtoi hän saada sen Ellille sanotuksi. Saada sen sanotuksi sydämensä tulisimmin sanoin... saada vastata siihen syleilyyn, johon hän ei äsken ollut ennättänyt... niin pian se oli tullut ja mennyt.

Mutta siihen ei näyttänyt koko päivänä ilmestyvän tilaisuutta. Elli näytti kokonaan unohtaneen, että heidän suhteessaan oli mitään muutosta tapahtunut. Ei näyttänyt ollenkaan käsittävän, mihin mielentilaan hän oli hänet saattanut. Koko sielullaan hän antautui vain nauttimaan ja iloitsemaan ympäristöstään ja näytti otaksuvan, että Olavikin niin teki... Oliko se luontoa vai teeskentelyä? oliko se viattomuutta vai mietittyä? Hän oli ihastunut talon lapsiin, joita hän kanneskeli, joiden kanssa hän leikkitteli ja puheli lampaista, lehmistä ja vasikoista. Talon pieni pirtti oli hänen mielestään kaikkien asuntojen ihanne. Eikö tämä ole herttainen? kysyi hän, tämä suloinen pihamaa ja tuo kuivanut juhannuskoivu sen keskellä, jota he eivät ole hennoneet viedä siitä pois? Katsokaa noita pääskyjä tuossa räystäään alla... heillä on jo pojat! Katsokaa nyt!

Olisihan Olavikin ollut yhtä mielissään kaikesta tuosta... Mutta nyt oli se kuitenkin hänestä vähän lapsellista, ja hän olisi mieluummin nähnyt, että he niin pian kuin suinkin olisivat päässeet kahden kesken, ja että Elli olisi ehdottanut, että he menisivät kävelemään jonnekin. Päivällisen syötyä, jonka emäntä oli kattanut parhaalla, mitä ehti saada laitetuksi: siinä oli verestä rieskaa, viiliä, marjamaitoa ja tuoretta kalaa, olisi siihen ollut sopiva tilaisuus. Mutta Elli kuului yhä vain juttelevan Johannan kanssa pirtissä, jossa tämä soudatteli nuorinta lastaan nukuksiin, sill'aikaa kun Olavi istui rappusilla ja poltteli ja odotteli häntä. Eivätkä he sittenkään eronneet toisistaan, kun lapsi oli saatu nukutetuksi, menivät maitokamariin, rupesivat katselemaan aittoja.

Olavi nousi ja sanoi menevänsä lepäämään johonkin, hän menee ehkä tuonne pellon pientarelle nurmikolle, sanoi hän. Ja siellä hän odotti Elliä tulevaksi, seisoi kauan aitaa vasten ja näki, että Elli hänet kyllä huomasi ja päätti, että hän ei ollut voinut olla ymmärtämättä hänen viittaustaan. Mutta hän ei tullut hänen jälkeensä. Ja Olavi päätti taas, että hän ei ehkä tullut tahallaan. Hän käveli hetken aikaa rinteitä pitkin, istuskeli siellä yksinään ja palasi tyytymättömänä pihaan.

Elli oli täydessä hommassa lehmitarhalla, jossa emäntä lypsi ja hän ripsui.

— Tulkaa tänne! huusi hän. Missä te olette niin kauan viipynyt?

— Olen ollut vähän kävelemässä, vastasi Olavi kivistä, seisoi vähän aikaa aidan takana ja meni sitten pihaan. Hän koetti taistella mielensä murtumista vastaan, hän koetti vakuuttaa ja rauhoittaa itseään, mutta sitä huonommalla menestyksellä, kuta enemmän hän koetti.

Isäntä saapui niityltä kotiin. Hän oli älykkään ja hienotunteisen näköinen talonpoika, ja jos Olavi olisi ollut oikeassa mielentilassaan, olisi hänen ollut ilo hänen kanssaan keskustella ilmoista, vuodentulon toiveista, pitäjän riennoista ja muista maan asioista, mitkä erittäin näyttivät huvittavan isäntää, joka luki sanomalehtiä. Mutta nyt tahtoi puheenlanka tuon tuostakin katketa. Hän ei voinut ajatella muuta kuin Elliä, katseli häntä tarhalle, kuuli hänen äänensä sieltä ja näki yhtä mittaa kohtauksen tuolla mäellä, tuntien hänen syleilynsä ja hänen rintansa ja jäsentensä värähdykset.

Jos hän olisi nähnyt pienintäkään merkkiä siitä, että Elli tunsu samalla lailla kuin hän... jos hänen silmistään olisi voinut lukea viittauksenkaan niihin samoihin tunteisiin, mitkä hänessä kuohuivat... mutta hän tuli tarhelta täyttä, vaahtoavaa raintaa kantaen ja istuutui sitten isännän viereen tuvan portaille ja sai pian eleille ne puheet, joita Olavi ei ollut voinut ylläpitää.

Se kyllä sopi Ellille, se puki häntä, hän oli täällä somempi ja sopusointuisempi kuin koskaan ennen, mutta juuri sentähden...

Hetken aikaa istuttuaan arveli isäntä, että hänen ehkä pitäisi mennä laskemaan verkkoja lähilampeen, että jos hyvinkin saisi tuoretta kalaa vieraille aamiaiseksi.

— Minä tulen mukaan, sanoi Olavi. Hänen täytyi saada jäähdytellä, haihduttaa ajatuksiaan, koettaa saada mielentilaansa vaihtumaan ja veriään asettumaan.

Aurinko oli jo laskemaisillaan, kun he sieltä palasivat takaisin pihaan. Elli oli sill'aikaa kylpenyt ja istui tyynenä, puhtoisena ja onnellisena rappusilla odotellen. Kylvettyään tuli Olavikin siihen vastapäätä istumaan.

Hän oli jo jotenkin rauhoittunut ja hänen hermostuksensa vaihtui vähitellen helläksi tunteellisuudeksi.

Illallisen jälkeen palasivat he siihen takaisin. Kun Elli, muiden poissa ollessa, salaa ja sivumennen puristi hänen kättään, kysyi hän:

— Eihän se ollut niin todella tarkoitettua?

— Mikä niin?

— Se, mitä sanoitte, että sen täytyy olla ensimmäinen ja viimeinen kerta...

— Oli se...

Mutta äänestä oli Olavi kuulevinaan, ettei se ollut niin vaarallista, niin aivan toden todella tarkoitettua.

Ja hän oli jo mielestään turhanpäiten itseään kiussannut. Tulisihan vielä tilaisuus, saisihan ehkä kohtakin sanoa sen, mitä tahtoi.

Aurinko oli jo laskenut. Näköala tuvan rappusilta, melkein sama kuin mäeltä, sinne kun häämöttivät samat metsät ja samat järvet, vaikka kirkko, pappila ja Tyynelä jäivätkin harjanteen taa piiloon, kietoutui kesäiseen utuisuuteensa. Ruislintu, kehrääjä ja muut yölliset eläjät tulivat vähitellen esille päivä-äänien vaietessa. Aittansa edustalla istui talon renki paitahihasillaan ja viillytteli itseään saunan jäleltä. Emännän, isännän ja Ellin verkkainen vuoropuhelu soveltui niin hyvin tähän kaikkeen, Olavi kuunteli sitä nyt mielellään ja otti siihen osaakin.

Tuli aika mennä levolle. Renki kulki pihan poikki ja kiipesi tallin ylisille. Emäntä ilmoitti, että vieraille oli tehty tila toiselle toiseen aittaan ja vetäytyi vähän päästä lastensa luo pirttiin. Kohta katosi sinne isäntäkin.

Mutta kun Elli ja Olavi jäivät kahden kesken, eivät he oikein tienneet, kuinka käyttäytyä. Ei ollut mitään

virkkamista eikä kumpikaan tahtonut ensiksi ehdottaa levolle menoa. Aitat olivat samassa rakennuksessa, ovet vierekkäin, seinä vain väliä, ja heidän olisi pitänyt mennä sinne samaa tietä.

Elli teki asiaa pihanpäähän, siinä toivossa, että Olavi menisi ensin. Mutta kun hän tuli sieltä takaisin, istui Olavi vielä rappusilla.

— Hyvää yötä, sanoi Elli loitolta, hänen luokseen menemättä, kääntyi aittapolulle, pistäytyi aittaansa ja väänsi sen sisäpuolelta lukkoon.

Vähän päästä meni Olavikin aittaansa.

Mutta mitä merkitsi tuo yht'äkkinen kaukainen hyvästi? Miksei Elli tullut hänen luokseen?

Aittaaan tultuaan luuli hän sen ymmärtävänsä, mutta se vain lisäsi hänen pahaa tuultaan. Hän näki, ettei aittoja erottanut toisistaan kuin hieno väliseinä eikä sekään ulottunut kattoon saakka. Yläsilta oli harva ja hatara ja nähtävästi yhteinen molemmille aitoille. Vähimmätkin risahdukset kuuluivat aitasta toiseen. Elli kuului riisuutuvan varovasti, asettavan kenkensä hyvin hiljaa lattialle, ottavan pari askelta sukkasillaan, hiipivän sänkyyn ja vetävän peitettä päälleen.

Miksei hän virkkanut mitään? Miksei sanonut hyvää yötä vielä kerran? Olivathan he pappilassa useinkin heittäneet viimeiset hyvästinsä vielä kumpikin ikkunastaan.

Eikähän nyt olisi kukaan nähnyt, ei kukaan kuulut... ei olisi tarvinnut ketään pelätä... Eikä kenties koskaan enää ilmaantuisi tällaista tilaisuutta...

Hän ei siis tahtonut, se oli nyt ainakin selvä.

Mutta se olisi voinut tapahtua yhteisestä sopimuksesta... ilman hänen erityisiä varokeinojaan. Se oli kuin

epäluottamus Olavia kohtaan, jota hän mielestään ei ollut ansainnut.

Olkoon vain sitten ensimmäinen ja viimeinen kerta! Hän näyttää tietävän, mitä tahtoo. Tähän asti, vaan ei edemmä, toisin sanoen. Koko hänen tämänpäiväinen käytöksensä sitä osoittaa.

Mutta nyt tiedän minäkin, mitä tahdon! Joko — taikka! Elli oli valinnut . . . Hän myös! — vaikkei hän vielä ollutkaan oikein selvillä siitä, mitä hän oli valinnut . . .

Jos Elli olisi hiiskahtanutkaan . . . Mutta hetken kuluttua katosi sekin toivo, kun seinän takaa alkoi kuulua tasaista, tyyntä hengitystä.

Olavi heittelihä vuoteellaan levottomasti ja nukkui vasta aamupuolella yötä.

XXIII.

Elli nojasi piha-aitaa vasten ja odotteli Olavia tulevaksi aitasta. Hänen oli niin hyvä olla, luonto oli niin raitis, ilmassa oli sunnuntaituoksua, ja lepopäivän rauha oli jo aamusta varhain laskeutunut sekä taloon että maisemaan. Lapset seisoivat, aidan raon läpi katsellen sen varjossa lepäävää pikkukarjaa, puhtaina ja pyhäpukuisina, tyttöjen hiukset punottuina pienille tiukoille palmikoille ja pikkupoikain tukka jaettuna huolelliselle jakaukselle. Rengillä, joka istui joutilaana tuvan rappusilla, loisti uudet kellonperät verkaliivien päällä, isäntä luki puoliääneen lehteä pirtin ikkunan alla ja emäntä, joka äsken oli lopettanut lypsynsä, oli muuttanut uudet vaatteet ylleen. Ja kun Elli katsahti ulos maisemaan, ei hän siellä nyt nähnyt ainoatakaan kaskisavua, joita eilen oli kohoillut joka taholta lähellä ja kaukana. Eilisen päivän hiottava lämminkin oli poissa, ja viileä tuulenhenki oli haihduttanut autereen ilmasta.

Hän oli herännyt varhain ja käyskennellyt metsässä. Sieltä hän oli kohonnut Koivumäelle ja istunut pitkän aikaa eiliselällä paikalla.

Oli ollut niin kummallista eilen... Ei hän ollut sellaista koskaan ennen tuntenut... se oli tullut aivan yhtä odottamatta kuin viime sunnuntaina tuolla kotona.

Eilen hän oli koettanut haihduttaa sitä mielestään, olla sitä ajattelematta... Kumpi olisi ollut oikeammin tehty: työntääkö hänet luotaan vaiko niin, kuin oli käynyt? Mutta mitä hän siitä nyt mieltä? Eikähän se häntä vaivannutkaan. Ja tottahan Olavi oli käsittänyt hänet oikein.

Mutta hän ei ollut eilen näyttänyt oikein tyytyväiseltä. Hän oli ollut niin hajamielinen ja suljettu. Ei hän tainnut olla huvitettu talonväen seurasta eikä täällä viihtyä. Ja hän katseli välistä niin oudosti, hänen silmissään oli kiilto ja hänen katseissaan ilme, joka Elliä vaivasi ja häiritsi. Niin ei saa olla, hän ei saa niin ajatella, se olisi meidän molempain onnettomuus, meidän rakkautemme loppu.

Illalla varsinkin oli tuntunut siltä, kuin ei heidän suhteensa olisi ollut niin kirkas ja sekoittamaton kuin ennen. Se oli kuin samennut. Miksi hän oli ollut niin heikko eilen... ja voisiko syy olla siinä?

Mutta tänään sen pitää selvitä entiselleen. Olavi hänet kyllä tulee käsittämään ja ymmärtämään hänen asemansa. Olihan hän puhunut niin paljon heidän suhteensa ihanteellisuudesta, ja tahtoohan hänkin sen pysyttää semmoisena, jommoisena se heidän välillään on mahdollinen... niinkuin ne kaksi riippuoksaista koivua siellä Tyynelän pellonpientarella.

Ehkä hänen arkuutensa eilen illalla oli ollutkin turha ja hänen pelkonsa hänen oman mielikuvituksensa tuote. Olisi hänen pitänyt heittää hänelle hellempi hyvästi. Kuinka hän olikaan voinut niin käyttäytyä? Mutta hän pyytää sen häneltä anteeksi tänään? Heidän välillään ei saa olla mitään kangertavaa väärinkäsitystä...

Ja kaikissa näissä mietteissään kulki tuli hän taas siihen: kuinka minä häntä rakastan, kuinka olen onnellinen!

kuinka nyt on toista kuin viime sunnuntaina: silloin kuin maan alla, haudassa, ikuisena orjana. Ja nyt..!

Elli oli itse taas niin hyvällä mielellä, ettei ensin huomannut Olavin paha tuulta, kun tämä tuli aitastaan. Iloisesti hän meni häntä vastaan, ojensi hänelle poimimansa marjatertun ja tarttui hellästi hänen käteensä. Mutta aamiaisen syötyään istuutui Olavi tikapuulle, kun Elli istui tuvan rappusille, ja hänen kasvojensa piirteet näyttivät niin jäykiltä ja vierailta.

Täytyi saada puhua hänen kanssaan kahden kesken, ja Elli ehdotti, että he menisivät kävelemään.

— Jos teitä nimittäin haluttaa?

— Kyllä minä mielelläni. Mutta kun hän lisäsi: »mihin päin sitten menemme?» oli hänen äänessään sellainen sointu, ettei Elli voinutkaan alkaa puhetta siitä, mistä oli aikonut. He kulkivat äänettöminä jonkun aikaa, vaihtoivat sitten jonkun välinpitämättömän sanan ja vaikenivat taas. Elli ehdotti, että he menisivät mäelle. Mutta siellä ei keskustelu sujunut sen paremmin. He istuivat vähän aikaa ja katselivat näköalaa, sanoivat siitä sanasen, mutta ilman eilistä innostusta. Tuuli humisi koivun lehvistössä voimakkaasti ja ilman eilistä salaperäisyyttä, tuo eilinen haaveellinen lempeän lämmin maisema näytti nyt niin järkevältä, ja he eivät päässeet lähellekään sitä mielen-tilaa, joka heidät eilen oli vallannut. Kummallakin olisi ollut jotain sanottavaa sydämellään, mutta he odottivat toisiaan ja laskeutuivat hetken kuluttua taas taloon.

Sieltä eivät he voineet irtautua ennen kuin päivällisen syötyään. Emäntä tahtoi välttämättä laittaa sen heille parhaan taitonsa mukaan, se viipyi ja viipyi. Ellistä näytti, että Olavi yhä enemmän ikävystyi ja kiusaantui, ja siitä hän kiusaantui itsekin. Turhaan hän koetti häntä lepyttää

istuutumalla hänen luokseen, keksimällä puheen ainetta. Olavi vastasi kohteliaasti, mutta ilman sitä sydämellisyttä ja hellyyttä, jolla hän aina ennen oli häntä puhutellut. Hänestä näytti olevan hauskempaa lukea sanomalehtiä, hän tutki ne lävitse, luki ilmoituksetkin. Elli harhaili pirtissä, pihanpääkamarissa, kuunteli hajamielisesti emäntää, ja meni lopulta aittaansa, jossa ei voinut estää itkuja tulemasta... Miksi tämä nyt on tämmöistä... näinkö oli päättyvä tämä matka, josta hän oli toivonut niin suurta iloa?

Mutta matkalla kotiin se ehkä sentään selviää. Hän toivoi sitä... mutta sittenhän taas ollaan kotona, tuolla alhaalla, tuolla kaikkien muiden maailmassa, vaan ei hänen ja heidän... Ja oli taas, niinkuin olisi kaikki siinä samassa ollut mennyttä.

Kun vihdoin oli päästy liikkeelle, tuli emäntä saattamaan ja seurasi heitä melkein puolimatkaan. He kävelivät Ellin kanssa yhdessä, ja Olavi kulki heidän edellään välistä niin pitkän matkaa, ettei hän ollut näkyvissäkään.

Mutta kun Johanna vihdoinkin oli heistä eronnut ja kääntynyt kotiinsa ja Olavi ei sittenkään muuttunut ystävällisemmäksi, ei Elli enää voinut sitä kestää.

— Kuulkaa, eikö istuta vähän, pyysi hän.

— Istutaan vain... uuvuttaako teitä?

— Ei, mutta minä tahtoisin kysyä teiltä jotain.

He istuivat tien viereen kaatuneelle puunrungolle ja itku kurkussa, puun kaarnaa irti repien, kysyi Elli, mikä häntä vaivasi... miksi hän oli niin...?

— Mitä tarkoitatte?

— Elkää olko noin, pyysi Elli hellästi ja siirtyi häntä lähemmä... minä oikein pyytämällä pyydän teitä...

sanokaa, mistä olette minuun noin loukkaantunut... miksi ette enää välitä minusta vähääkään?

— Enhän minä... mutta te itse olette sekä tänään että eilen ollut niin omituinen, etten tiedä mitä ajatella...

— Sanokaa, millä lailla olen ollut... mikä teitä minussa vaivaa?

— Kai olette ollut niinkuin pitääkin... ja syy on ehkä vain minussa, etten osaa asettua teidän kannallenne... mutta minä sanon suoraan, etten sitä voi...

— Mutta miten tahtoisitte, että olisin ollut?

— Te ette luota minuun, ja se minua loukkaa.

— Etten minä teihin luottaisi!

— Jos luottaisitte, ette olisi eilen välttänyt minua koko päivän... ettekä eronnut, niinkuin erositte illalla.

— Enhän tiedä itsekään oikein, miksi minä niin olin ja miksi illalla niin kävi... voihan se teistä näyttää hyvinkin kummalliselta... mutta en minä silloin osannut muuten... ja teidän täytyy antaa se minulle anteeksi.

— Te pelkäsitte minua? sanoi Olavi.

Elli kääntelihe levottomana, aukoi ja tiukoitti nyytinsä solmua ja sanoi sitten:

— Enhän ainoastaan teitä... voihan olla, että pelkäsin itseänikin... meidän kummankin heikkouttamme...

Siinäkö oli ollut syy hänen käytökseensä eilen! Olavi tunsu heti lauhtuvansa, ja kääntyen hänen puoleensa hän sanoi hellällä, värähtelevällä äänellä:

— Mutta hyvä, rakas Elli, mitä siinä olisi pelkäämistä... miksi te sanotte sitä heikkoudeksi, joka on tunteittemme luonnollisin ilmaus...?

— Ei se ole... se ei saa olla meidän tunteittemme ilmaus...

— Mutta miksi ei? Sanokaa, ettekö tekin sydämesänne tunnusta, että me emme voi karttaa toisiamme noin... emmekä teeskennellä kylmyyttä silloin, kun rakastamme toisiamme niin... sanokaa!

Hän tarttui hänen käteensä, kumartui hänen luokseen, aikoi kietoa käsivartensa hänen vyötäisiinsä.

— Ei, ei! pyysi Elli taas ja koetti irtautua. — Eikää, minä pyydän!

— Mutta miksei? Sanokaa miksei?

— Siksi, etten minä saa... etten minä saa, vaikka tahtoisinkin.

— Mutta teidän rakastatte minua... teidän olette sanonut sen tekeväanne!

— Ja juuri siksi, että teitä niin rakastan, minä tahtoisin, ettei minun tarvitsisi tuntea, että kukaan voi minua siitä syyttää.

— Mutta kuka teitä syyttäisi?

— Kaikki, koko maailma...

— Ja te välitätte maailmasta... siitä, mitä se sanoo!

— Enhän ainoastaan maailmasta... mutta itsestäni... yhtä paljon minä itsenikin tähden... meidän suhteemme olisi minusta niin ihanteellinen, niin hieno, jos se voisi jäädä entiselleen... ja minä olen luullut, että tekin ajattelette samalla lailla.

— Mutta minä en voi sietää... minä en voi kärsiä, että te, samalla kuin työnnätte minut luotanne, olette toisen oma, ja että minun täytyy...! huudahti Olavi ja hypähti seisoaalleen.

— Enhän minä ole kenenkään toisen niinkuin teidän!

— Ettekö todellakaan?

— Enhän ole ollut kaikkina näinä vuosina, kun olen

teitä odottanut, kenenkään niinkuin teidän... teidän hengessäni ja tunteissani...

— Vai niinkö?

— Miksi te sanotte niin pilkallisesti: vai niinkö? Jos tietäisitte, mitä olette ollut minulle ja kuinka lähellä, ette sanoisi noin... jos tietäisitte kaikki tilaisuudet, milloin olette ollut minun luonani tuskaani lievittämässä ja häpeääni haihduttamassa... kuinka ensi illasta saakka olen teitä avukseni huutanut... teille pyhittänyt henkeni, sieluni ja tunteeni, jotka eivät koskaan ole olleet eivätkä tule olemaankaan kenenkään muun kuin teidän omanne... sillä niihin ei kenelläkään muulla ole ollut sitä oikeutta kuin teillä... ja teille minä olen ne säilyttänyt puhtaina ja koskemattomina... Eikö niillä ole teille mitään merkitystä... ettekö anna niille mitään arvoa?

— Annanhan, mutta jos te minua niin rakastatte, miksette tahdo sitä osoittaa minulle, niinkuin ainoastaan rakkaus oikeuttaa osoittamaan? Ja miksi te ajattelette, että meidän suhteemme siitä tulisi kadottamaan puhtautensa ja hienoutensa?

— Miksikö? — Niin miksikö! — hän vähän hämmentyi. — Ettekö sitä ymmärrä? Mutta onhan minulla lupauksia, jotka minua sitovat... jotka olen antanut ja joita en voi rikkoa, jos en tahdo kaikkea rikkoa. Vai voinko?

— Ette tietysti voi.

— Niitä on niitä onnellisia, jotka voivat mennä ja jättää kaiken... mutta minun täytyy jäädä tänne... ja kuinka ajattelette, että voisin jäädä tänne... näihin oloihin, näiden ihmisten keskeen... syömään hänen leipäänsä, tietäen, että jos hän, jos he sen tietäisivät, he voisivat sanoa minulle vasten silmiä... nyt on minulla ainakin vielä puhdas omatuntoni... sillä siitä, millä lailla minä

teitä rakastan, ei heillä ole mitään oikeutta minua tuomita... ja sen verran katson minäkin oikeudekseni saada onnestani nauttia... Ymmärrätekö minut nyt?

— Luulenhan ymmärtäväni.

— Sehän on vain sentähden... eikä minkään muun... sanokaa, että sen hyväksytte...

— Niin, kyllähän... voihan olla, niinkuin te sen sanotte.

Ja hänen järkensä, hänen oikeudentuntonsa sanoi hänelle, että Elli oli omalta kannaltaan oikeassa. Hän ei voinut väittää vastaan, hän käsitti, ettei hän voinut mitään vaatia, sillä hän tiesi, ettei hän voisi mitään tarjota sen sijaan, mitä hän ottaisi. Ja hänen täytyi tunnustaa Ellin vaikuttimet hienommiksi ja puhtaammiksi kuin omansa. Ja koko hänen elämänsä tragedia taas häntä liikutti. Mutta samalla hän käsitti, ettei hän voisi rakastaa häntä, niinkuin oli luullut voivansa ja niinkuin Elli tahtoi. Koko hänen olentonsa kuohui, hän tuskin voi hillitä itseään tempaamasta häntä väkisin luokseen. Vielä uudelleen olisi hänen tehnyt mieli vakuuttaa häntä, saada hänet uskomaan, että kahdenlaista rakkautta ei voi olla, että Ellin mielipiteet ovat ennakkoluuloja ja hänen ihanteellisuutensa pinnistettyä... että ei voi tehdä sellaista erotusta... että ajatuskin jo on rikos ja että hän jo on ollut miehelleen uskoton. Mutta samalla hän tunsikin kuitenkin niiden syittensä voimattomuuden... ne soivat hänen korvissaan viettelijän sanoilta, niin kauan kuin hän ei ollut valmis alistumaan kaikkien niiden seurauksien alle... ja sitä hän taas ei tahtonut. Ja Elli ei nähtävästi ollut niitä naisia, joita voisi voittaa salaisesti hiipimällä luo, puhaltamalla tulta tuhkaan. Hän tunsikin heikkoutensa ja oli sitä vastaan varuillaan. Ja hän oli puhunut sellaisella sisällisen

vakaumuksen innostuksella, se vakaumus oli tulos vuosikausien hiljaisesta työstä oman itsensä kanssa, ettei sitä voisi saada muuttumaan. Tietysti aikaa voittaen, mutta maksaisiko se taas vaivaa sekään:

— Mennäänkö? sanoi hän ja nousi lähteäkseen.

He kulkivat metsätietä, samaa, jota olivat eilen tulleet. Ja kun he eivät pitkään aikaan mitään virkkaneet, oli Elliillä aikaa mietteisiin. Hän näki, ettei hän ollut saanut häntä vakuutetuksi, niinkuin olisi tahtonut. Olavi näytti yhäkin tyytymättömältä, ja hän vastasi hänen katseeseensa kylmällä epäilevällä silmäyksellä. Ja Elli aavisti hämärästi, mitä hänessä liikkui... Hänen suostumuksensa ei ollut vapaaehtoinen. Hän ei olisi ylläpitänyt entistä suhdetta, jos se olisi ollut hänen vallassaan. Olavi ei rakasta minua samalla lailla kuin minä häntä? Eikö hän tahdo minua ymmärtää vai eikö sellainen olekaan mahdollista? Ovatko minun ihanteeni sitten vain haaveita? Eikö niitä voikaan toteuttaa? Eikö ystävyys voi olla rakaudessa ylinnä?

Hän ei saanut vastausta kysymyksiinsä, eikä hänen tehnyt mieli niistä uudelleen puhua Olaville. Hän ei tahtonut kuulla hänen laimeasti myöntävän sitä, mistä hän sydämessään ehkä oli toista mieltä.

Oliko hän pettynyt hänen suhteensa? Eikö hän ollutkaan sellainen, joksi hän oli häntä kuvitellut? »Ette tietysti voi», oli hän sanonut. Mutta miksen minäkin voisi niinkuin Sigridkin? Se nuori mies, se lääkäri, oli seurannut häntä. Mutta Olavi ei ehkä sitä tekisi... hän ei minua niin paljon rakasta. Mutta ainoastaan siinä tapauksessa voisi se olla mahdollista. Hän ei tahdo, että minä rikkoisin, ja kuitenkin hän tahtoo...

Hän tunsi kuin pettymyksen pistoksen rinnassaan. Oli kuin olisi se loisto, joka oli Olavin päätä ympäröinyt, siitä hälvennyt.

Mutta sitten nousivat hänen tunteensa noita ajatuksia vastaan. Ei ole niin. Minä en saa ajatella hänestä mitään alhaista.

Ja hän olisi jo itse tahtonut olla väärässä, että Olavi vain olisi voinut olla oikeassa.

XXIV.

Kun he kulkien kukin omissa aatoksissaan nousivat metsäpolulta Tyynelään vievälle kärrytielle, näkivät he pastorin tulevan vastaansa. Hänkin huomasi heidät samassa, tarttui hattuunsa ja heilutti sitä heille tervetuliaisiksi.

He olivat hänet kokonaan unohtaneet. Elli oli ajatellut, että he kotiin tultuaan taas ehkä istuvat veranalla, puhelevat niinkuin ennenkin ja selviävät entiselleen. Olavikin ajatteli samaa ja toivoi hänkin omalta kannaltaan.

Sentähden oli pastorin ilmestyminen Ellille kuin kylmä tuulahdus, joka vilusti häntä selkäpiihin saakka. Ja Olavi tuskin voi pakottaa itseään nostamaan hattuaan vastaukseksi hänen tervehdykseensä.

Ilosta loistaen tuli pastori heitä kohti ja huusi jo kaukaa:

— Hyvää päivää! Jopahan sieltä viimeinkin tulette . . . minä olen tässä odotellut pitkin iltaa ja olin jo lähdössä vastuuseen . . . ajattelin, että kävelen niin kauan kuin kohtaan, ja jos eivät tule tiellä vastaan, niin astelen karjankartanolle saakka. No, mitäs kuuluu ja mitenkä olette jaksaneet?

Ja tervehdittyään asettui hän heidän väliinsä kävelemään jääden hetken päästä yksin keskelle maantietä, kun Olavi ja Elli vetäytyivät toinen toiselle puolen tietä.

— Sinun kinkerisi ovat jo lopussa? kysyi Olavi.

— Ovatpa jo, jumalan kiitos! Olisihan niitä vielä tavallisessa menossa ollut yksi viikko, mutta me sovimme rovastin kanssa, että kun minulla on harvinainen vieras ja kun kesätyötkin kiirehtivät, niin jätetään syksyyn.

Ja huomaamatta heidän mielentilaansa alkoi hän tavallisuuden mukaan kertoa omista asioistaan.

Hän oli viime viikolla ollut aivan pitäjän laidassa, sen pahimmalla perukalla, saanut ajaa selkähevosella, rämpiä soita ja korpia. Mutta nyt hän oli tyytyväinen, että ne retket olivat lopussa ja että hän sai asettua kotiinsa kerrankin oikein vierastansa huvittamaan. Heidän pitää kalastaa, metsästää, käydä vieraisilla.

— Olisittepas vielä vähän odottaneet, niin olisi menty yhdessä karjakartanollekin.

Hän ei sanonut sitä mitenkään moittien, sillä äänellä vain, kuin olisi ollut itsestään selvä, että vasta hänen kanssaan heillä olisi ollut hauska retkellään.

Hän ei saanut vastausta, mutta ei sitä kaivannutkaan.

— Tänä iltana pidetään meillä pienet kekkerit, sanoi hän. Minä ajattelin jo kutsua vieraitakin, mutta jätin, kun en tiennyt, tulisitteko... mutta totit meidän täytyy kuitenkin juoda ja välttämättä syödä pieni juhla-illallinen.

— Miksi juuri tänä iltana? kysyi Olavi.

— Sinä et tiedä, Olavi, mutta Elli sen kyllä muistaa. Nythän on sen päivän vuosipäivä, kun minä ensi kerran tulin Ellin kotiin, ja olithan siinä sinäkin mukana, Olavi. Se on minusta melkein niinkuin olisi se hääpäivämme.

— Olihan se merkkipäivä! sanoi Olavi. Mutta hän ei nyt kuitenkaan tuntenut olevansa totituulella. Ja pihaan tultua hän nousi huoneeseensa.

Mutta pastori tuli kohta vaatimaan häntä alas puu tarhaan, johon hän kiikkulaudan eteen oli katattanut juomapöydän.

Hän oli juhlatuulella, sanoi hän, tuntui siltä, kuin olisi ollut vuosikausia poissa kotoaan. Ja hän sanoi tahdovansa uudistaa vanhoja muistojaan, istua taas pitkästä ajasta vanhan toverinsa kanssa.

— Olitpa sinä kuitenkin kunnan mies, kun tulit tänne meidän luo, puhui hän lasia laittaessaan. Eläkä sinä kii-rehdi pois... voithan olla täällä, niin kauan kuin halut-taa... meille sinä aina olet hupina, vaimolleni ja minulle, jos vain itse viihtyenet.

— Ethän vain aikone puhetta pitää! sanoi Olavi väkinäisesti naurahtaen.

— Mitäpä niistä pitkistä puheista... ei muuta kuin terveyttä vain... maljasi, sinä vanha veikko!

Hän oli niin sydämellisellä tuulella, että vesi kiehahti hänen silmäkulmaansa jo ensimmäistä kulahdusta ottaessa. Olavista oli asema oikeastaan sanomattoman koomillinen, mutta hän ei kuitenkaan parhaalla tahdollaankaan voinut pakottaa pois myötätuntoisuutta, jota toisen odotta-maton, perustelematon hellätuntoisuus hänessä herätti. Usein se oli sekä koulussa että yliopistossa puhjennut näin aika ajoittain ja yhtä aiheettomasti. Hän olisi silloin tahtonut juottaa ja kestitä kaikkia ystäviään, hän olisi tahtonut käydä kaikkia kaulaan, ja hän oli äärettömän onnellinen, kun hän vähänkään aikaa sai pitää sanan-vuoron yksinään ja muut keskeyttämättä kuuntele-maan. Sille naurettiin, jälestäpäin häntä siitä pilkattiin, mutta hänen hyvälle sydämelleen annettiin se arvo, mikä sille oli tuleva, ja se oli syynä siihen, että häntä siedettiin toveriseuroissa, joihin hän ei muuten olisi voinut kuulua.

Hän lämpeni yhä enemmän, hän katseli Olavia pöydän yli lempeästi silmiin ja sanoi, että hän aivan näkyvästi oli lihonnut täällä maalla, saanut uutta eloa ja tuoreutta kasvoilleen.

Olavi vastaili yksikantaan, ei voinut katsoa häntä silmiin, tunsu olevansa vähän hämillään ja sytytti paperossin toisensa perästä viskaten ne aina puolipalaneina luotaan. Hän vähän häpesi itseään, hänen alkoi olla kiusallista ottaa noin vastaan hänen ystävyytensä, ja hän toivoi vain, että joku kolmas olisi tullut heitä keskeyttämään.

Mutta vaikka pastori useampia kertoja huusi Elliä tulemaan, ei tämä näyttäytynyt.

Hänen asemansa kävi hänelle melkein sietämättömäksi, kun pastori tapansa mukaan alkoi puhua avioliitostaan. Hän taaskin ylisteli vaimoaan, puhui hänet parhaaksi ihmiseksi maailmassa. Näkyi kaikesta, että hän, entinen talonpojan poika, oli ylpeä voitostaan, että papin tyttären omistaminen oli ollut hänelle hänen elämänsä ihanne päämääri. Kaikesta varmuudestaan, erehtymättömyydestään ja itserakkaudesta huolimatta asetti hän vaimonsa kuitenkin yläpuolelle itseään, piti häntä itseään viisaampana ja sivistyneempänä. Mutta vaikkei hän näkynyt aavistavankaan, mikä osa vanhempien tahdolla ja olojen pakotuksella oli ollut, kävi hänen puheistaan kuitenkin Olavin salaiseksi mielihyväksi selville, että hänellä oli salaisia epäilyksiä siitä, ettei Elli ehkä sentään ollut niin onnellinen, kuin hän olisi toivonut. Hän valitti sitä, että ainoa pilkku heidän onnessaan oli se, ettei heillä ollut perillisiä . . .

— Eikö ole tietoaakaan?

— Ei ole vielä tähän asti ollut.

Ja hän luuli, että Elli siitä syystä välistä oli niin alakuloinen, että olisi voinut luulla häntä onnettomaksikin.

— Mutta jos vaimosi sinua rakastaa, niin eihän sillä onnettomuudella ole niin suurta merkitystä?

— Rakastaahan se... kyllähän minä tiedän, että se rakastaa... mutta ymmärräthän sinä sen, että sille saattaa käydä elämä ikäväksikin, kun minun täytyy talvisin olla kuukausmääriä pitäjällä. Nyt toki on ollut toista tänä kesänä, kun sinä sentään olet ollut seurana. Mutta välistä minä olen pelännyt, että hän tulisi synkkämieliseksi, kun ei puhu päiväkausiin sanaakaan...

— Ei hän nyt ainakaan ole ollut synkkämielinen... päinvastoin minä olen saanut sen käsityksen, että hän on enemmän iloluontoinen.

— Onko se puhunut sinulle minusta mitään?

— Mitäs hän olisi minulle siitä?

— Ei mitään erittäin... mutta minä vain ajattelin, olisiko sattunut sanomaan jotain itsestään, kun olette keskustelleet... No, mutta terve nyt... pannaan nyt toiselle jalalle.

— Ei kiitoksia... en minä enää.

— Tee nyt pois vain... istutaan nyt tässä, kun kerran on päästy alkuun... mutta missä se Elli on?

Hän sai Ellin nyt vihdoinkin tulemaan, istutti hänet heidän keskelleen kiikkulaudalle, teki hänelle miedon todin ja kun kuuli, että Olavi ja Elli teitittelivät toisiaan, sanoi hän:

— Heittäkää jo toki pois nuo haukkumanimet... vanhat tuttavat ja viikkokausia haukkuvat toisiaan.

Heidän täytyi juoda veljenmalja. Sitten kietoi hän kätensä Ellin selän taa, poltti toisella sikariaan ja puhkesi taas tunteisiinsa.

— Oikein minulla oli ikävä siellä pitäjällä viimeiseltä... alussa se aina menettelee, mutta lopulta tuli niin kova kaipuu, että lähdin yötä myöten ajamaan... mutta kun tulin kotiin, niin olitte juuri lähteneet...

Elli koetti vetäytyä hänestä erilleen.

— Elähän nyt... kas, kas, kuinka se ujostelee vierasta... ei sinun tarvitse ujostella tätä Olavia... me olemme niin vanhat tutut ja me olemme tässä juuri puhuneet sinusta ja minusta... olisi se sentään kovin mukavaa, jos sinullakin, Olavi, olisi pikku vaimosi niinkuin minullakin ja me tässä näin parittain istuskelisimme kesäisen illan helmassa...

— Sinähän tulet aivan runolliseksi...

— Onhan sitä ehkä minussakin hiukan verran sitä vikaa... mutta sen minä sanon sinulle Olavi, että kun sinä kerran menet naimisiin, niin tuo sinä se rouvasi tänne... tule meille koko kesäksi niinkuin nytkin... voisittehan te asua minun kamarissani ja me pitäisimme teitä niin hyvänä, että... eikö totta, Elli?

Johtaakseen keskustelun toiseen suuntaan, kysyi Elli:

— Olivatko kotona pappilassa?

— Olivat... mutta nyhän olen aivan unohtanut... minullahan on sinulle kirje.

Hän haki sitä taskuistaan, huomasi muuttaneensa takkia ja meni sitä noutamaan.

Kun hän oli ehtinyt ulos puutarhan portista, kääntyi Elli rukoilevasti Olavin puoleen, tarttui hänen käteensä:

— Ettehän ole minuun suuttunut? Ettekö?

— Mitäs minä olisin...

— Mutta te ette rakasta minua niinkuin ennen?

— Rakastanhan... mutta minä toivoisin...

— Mitä... sanokaa...

Hän viivytteli. Pastori kuului jo tulevan.

— Voi, voi, sanokaa nyt!

— Voisitte te sentään säästää minua hänen hellyyksiltään ... vaikei se teitä itseänne vaivaisikaan, niin pyytäisin teitä kuitenkin tekemään sen minun tähteni.

— Kuinka te voitte sitä epäillä ... pitäisihän teidän tietää, että tahdon tehdä kaikki, mitä voin ...

— Mutta te ette kuitenkaan luule voivanne tehdä k a i k k e a!

Elli ei ehtinyt vastata, sillä pastori tuli samassa takaisin kirjettä tuoden. Se oli niiltä Olavin helsinkiläisiltä tuttavilta, jotka olivat olleet koko kesän jalkamatkalla ja nyt ilmoittivat kuitenkin päättäneensä, että he kulkevat tätä kautta, saapuvat ensi maanantaiaamuna kirkonkylään ja sitten jonkun päivän levättyään jatkavat matkaansa laivalla etelään. Ja vaatimalla he yhäkin vaativat, että Olavin oli tultava heidän mukaansa.

Ellistä näytti, että hän kertoi sen aivan rauhallisella mielellä, melkeinpä mielihyvällä.

— Sinä tietysti vastaat, että he saavat mennä menojaan, sanoi pastori.

— En tiedä vielä.

— Mutta minä sanon, että sinä et mene ... vastahan tässä juuri tulit ... ja joko nyt pois? Siitä ei tule mitään!

— Olenhan ollut täällä jo toista kuukautta.

— Ei niistä puhettakaan ... tyhjennä lasisi ja pane kolmannelle jalalle! Vai pois? Me kutsumme ne turistit tänne, pidetään täällä kestejä, tehdään huviretkiä ja annetaan sitten menevään mennä menojaan ... Sano sinäkin, Elli, sille, että sen täytyy jäädä!

— Sanoisinhan, jos vain tietäisin, että voin jotain vaikuttaa.

— Voit sinä... mutta sinun täytyy sanoa vakuuttavammin... Olavi voi muuten ajatella, että sinulle on samantekevä, meneekö hän vai jää.

— Mutta eihän hän ole vielä todella aikonutkaan.

— No, no... se on hyvä se... nyt mennään syömään, koska kuuluu jo illallinenkin olevan valmis.

Illallisen aikana tuli pastori ryypyn otettuaan ja olutta juodessaan yhä puheliaammaksi ja hellemmäksi. Hän koetti sanoa sukkeluuksia ja nauroi niille vedet silmissä. Mutta Elli oli joka hetki vähällä purskahtaa itkuun. Hänen olisi tehnyt mieli itkeä sekä harmista että häpeästä. Kuinka hän häntä nyt vihasi! kuinka hän oli hänen mielestään raaka, typerä ja kömpelö! Tuollako oli häneen kaikki oikeudet? Tuonko tähden hän asetti alttiiksi Olavin rakkauden ja tuotako varten hän tahtoi olla hienotuntoinen? Voi, jos olisi uskaltanut rikkoa kaikki... puhua suunsa puhtaaksi... särkeä kaikki yhdellä ainoalla sanalla säpäleiksi!

Ja omasta onnettomuudestaankin hän olisi tahtonut itkeä. Jos tietäisi edes, mitä Olavi ajattelee. Hänestä ei saa mitään selkoa, hän näyttää niin kylmän ivalliselta — minuakin kohtaan.

— Eikö mennä vähän kävelemään... tahi ehkä vähän soutelemaan, kun järvi on niin tyven? ehdotti pastori illallisen jälkeen.

— En minä nyt, sanoi Olavi.

— Etkös tule Ellikään?

— En.

— No, mennään sitten nukkumaan koko komppania.

Hän otti Elliä vyötäisistä ja sanoi hyvää yötä niinkuin heidän kummankin puolesta. Eikä Elli osannut irroitaa itseään, ennenkuin Olavi jo oli kääntänyt selkensä

ja alkanut nopein askelin kohota vinnille. Hän näki, että Olavin kasvot olivat vähän kalvenneet, että hän puri poskensa yhteen niin, että ne hetkeksi kuin luutuivat ja että hän, jääkylmästi kumartaen ja heittäen häneen ylenkatseellisen katseen, käänsi hänelle selkensä.

Vasta sitten riuhtaisihe hän irti ja tiuskaisi miehelleen:

— Anna minun olla!

— No, no... etkö tule kohta nukkumaan?

— En! huusi Elli silmät säihkyen. Mene sinä tiehesi ja anna minun olla rauhassa!

— Ka, ka... mikäs nyt?

— Sinä olet kömpelin, tyhmin, sivistymättömin mies maailmassa!

Pastori seisoi siinä silmät selällään, koetti lyödä leikkiksi, mutta kun hän näki, että Elli oli tosissaan, ja tiesi, ettei silloin auttanut ruveta keskustelemaan, meni hän kiltisti kamariinsa.

Ja Elli vaipui verannan rappusille purskahtaen kauan pidätettyyn itkuunsa.

Hän ylenkatsoo minua... hän halveksii minua! vaikeoi hän kasvot käsiin kätkeytyinä. Minä näin sen hänen silmistään, hänen pilkallisesta hymystään. Ja hän on oikeassa! Minä olen halveksittava! Minä rakastan toista ja suostun kuitenkin olemaan toisen...

Mutta minä en suostu! Minä en voi kestää tätä kauemmin!... Minä tahdon sanoa hänelle, että hän luulee väärin... että hän saa tehdä minulle kaikki, mitä tahtoo, kunhan vain rakastaa minua eikä minua jätä!

Ja ajattelematta sen enempää, mitä hän aikoi tehdä, hyppäsi hän ylös, juoksi vinnin rappujen juureen ja juoksi niitä ylös, mennäkseen hänen huoneeseensa, heittäytyäkseen hänen jalkoihinsa.

Mutta ovi oli kiinni, se oli niin armottomasti, niin kylmentävästi kiinni... Hän ei tahdo minusta enää mitään tietää!... Eikä Elli uskaltanut edes kolkuttaa.

Hän tointui, selvisi huumauksestaan, pelästyi itseään, sieppasi orrelta jotain käsivarrelleen ja juoksi alas kuin takaa ajettuna.

XXV.

— Ei! huudahti Olavi ylös tultuaan ja repäisi rinnastaan kukkasvihkon, jonka Elli oli matkalla poiminut ja antanut hänelle. Tämä on jo liian naurettavaa!... ja nyt tämä on lopussa.

Ja hän vetäisi esille matka-arkkunsa ja alkoi heitellä siihen ylös-alaisin vaatteitaan ja kirjojaan, mitä vain käteen sattui.

Tämä täytyy kerralla katkaista! jatkoi hän. Ja huomenna minä matkustan tieheni!

Tällainen suhde! Kulkea tässä kuutamosankarina hymyilyn palkasta, haaveksia hienoa rakkautta, kiipeillä ihan-teitten korkeuksiin, vaipua tummapohjaisiin tunnelmiin... ei kiitoksia! Minä olen jo liian vanha ollakseni koulu-poikatrubaduurina, huokaillakseni hellämielisiä ruikutuksia maaseutukaunottarien ikkunain alla. Minulla on toden totta muutakin tekemistä! Ja mikä minut on nyt taas saattanut näihin suhteisiin, joita en eläessäni ole voinut sietää? Enkö minä ikinä viisastu? Olenko se iänikuinen rakkauden narri?

»Mennään sitten maata koko komppania!» Menkää jumalan nimessä ja nukkukaa, veikkoset, niin, että seinät helisee! Ottakaa siunaukseni, lisääntykää ja täyttäkää maa!

Hän naurahti onton ivallisesti, nakkeli tavaroitaan ja naurahti uudelleen sitä hullunkurista näytelmää, joka hänelle tänä iltana oli esitetty. Ja sillä tullaan häntä tietysti vastedeskin huvittelemaan.

Mutta sitten oli hänestä kuitenkin liikaa tämä kiukku. Kaikki oli niin liian narrimaista, ettei siitä kannattanut edes suuttua. Ei toden totta maksa vaivaa sen tähden rauhaansa rikkoa, särkeä mielensä malttia ja kirjainsa kansia.

Itselleen hänen pitäisi ennemminkin nauraa. Hänkö tässä toteuttamaan platoonisen rakkauden periaatteita? Hänkö sitä oli täydellä todella ajatellut mahdolliseksi? Mutta kuinka hän oli siihen määrin voinut järkensä menettää? Kuinka siihen määrin pettää entisyytensä? Olivatpa ne vaatimuksia, joita hänelle oli asetettu onnen ehdoiksi! Minun pitäisi kai pitää kaikki hyvänäni ja olla tyytyväinen, jos saan edes hänen sormenpäitään suudella!

Mutta hänen omatuntonsa sanoi hänelle kuitenkin samassa, että hän nyt tuomitsee väärin. Elli on siitä itsinkin onneton, hän kärsii siitä, eikä se tapahdu hänen tahdostaan.

Se alkoi häntä tyynnyttää, hän herkesi heittelemästä kapineitaan, laitteli papereitaan, jotka olivat joutuneet epäjärjestykseen, ja istuutui keinutuoliinsa rauhallisesti miettimään asemaa.

Olkoon kuitenkin miten on, päätti hän hetken kuluttua, minun asemani on täällä mahdoton. Minä en voi jäädä tänne, siitä ei syntyisi muuta kuin ikävyyksiä itselleni ja hänelle. Ja hänelle varsinkin! Hänen tähtensä juuri täytyykin minun peräytyä!

Hän ihan ilostui, kun sai sen uuden näkökohdan eteensä. Hän sitä kehitti ja sai itsensä vakuutetuksi siitä, että hän tekisi väärin Elliä kohtaan, jos viipyisi kauemmin. Eihän se muuta kuin siirtäisi eroa ja samalla tekisi sen yhä vaikeammaksi. Eikö olisi suorastaan hyvä työ, jos hän menisi nyt kohta?

Ja jo huomenna varhain päätti hän lähteä tapaamaan helsinkiläisiä tuttaviaan.

Aamulla ei hänen päätöksensä ollut horjunut. Mutta oli se kuitenkin vähän noloa, kun hän ylös noustuaan melkein kuin hiipimällä hiipi pois talosta. Nähdessään Ellin menevän rantaan, pistihe hän ulos pihasta ja ilmoitti ainoastaan palvelustytölle lähtönsä. Oli hänellä epämääräinen tunne rinnassaan siitä, ettei hän menetellyt niin, kuin oikeastaan olisi pitänyt. Oliko hänellä kuitenkaan oikeutta yht'äkkiä itse ratkaista kaikki, katkaista yhdellä ainoalla iskulla ne siteet, joita he molemmat olivat olleet punomassa? Mutta miksei? Kun hän kuitenkin oli varma siitä, että hänen tunteensa olivat kokonaan kylmenneet, niin kokonaan, ettei hän enää tuntunut voivan kaukaisimmitainkaan käsittää, mitenkä ne ollenkaan olivat voineet syntyä ja mitenkä hän siihen määrin oli voinut niiden valtaan antautua!

Olisi hän niin mielellään tahtonut vakuuttaa itselleen, että Ellinkin oli samalla lailla. Mutta se ei onnistunut. Elli oli pannut koko elämänsä tähän rakkauteen... sen Olavi tiesi, ja hän oli nähnyt siitä niin monta todistusta. Eikä hän voinut estää itseään kuvittelemasta, miten tämä yht'äkin ero häneen tulisi vaikuttamaan. Hän saa kuulla, että olen mennyt kirkolle ja samassa hän tietysti aavis-taa kaikki. Ja se uudistuu tietysti, tuo viimesunnuntainen surkeus, josta hän niin elävästi oli kertonut.

Mutta samalla, kun Olavi taas tunsu heltyvänsä ja kun hänen omatuntonsa häntä vaivasi, se suututti häntä ja paadutti. Kiukkuisesti tiuskaisi hän itselleen maantietä myöten kiivakasti kävellessään: »Mutta mitä minulla on hänen kanssaan tekemistä? Mitä hän tahtoo minusta? Täytyyhän hänen käsittää, että meidän suhteemme on mahdoton! Enhän voi hänen kanssaan Amerikkaankaan paeta!»

Vaan eihän hän mitään sellaista vaadikaan, hän kai sanoisi. Ei hän muuta kuin pyytäisi, etten vielä menisi, jos häntä vähänkään rakastan. Mutta kun minä en rakasta! Vaan voinko minä sanoa sen niin kovakätisesti? Ja minkä ajatuksen hän minusta saa, jos tänään vakuutan päinvastaista kuin eilen... Minä en anna mitään selitystä, eikä hänellä ole oikeutta minulta mitään vaatia. Kunhan kerran olen poissa, niin voinhan jotain keksiä ja kirjoittaa... Kirjeessä se käy niin paljoa helpommin.

Mutta on tämä kuitenkin ikävä juttu. Vaan mitä minä voin, enhän voi teeskennellä, kun kaikki minua kylästyttää... Oli kuitenkin ikuinen onni, etten saanut tahtoani läpi. On minulla sentään onni vielä toverinani, ainainen hauska ystäväni...

— Mies hoi, ota rattaillesi! huusi hän muutamalle hevosmiehelle, joka oli ajanut hänen ohitsensa. Ja pian oli hän kirkonkylän majatalossa.

Siellä ne olivat, hänen tuttavansa, kolme herraa ja kolme naista, iloisinta, hienointa helsinkä, somissa, aistikkaissa matkailijapuvuissa. Jo kaukaa he hänelle huiskuttivat hattuja ja liinoja, huusivat ja hurrasivat. Se oli kuin tuulahdus vapaasta, suuresta maailmasta, ja empimättä hän lensi sen avattuun syliin.

Ei otettu kuuleviin korviinkaan, ettei hän tulisi mukaan. Mitä hän täällä... sydänmaassa... koko kesää...? Ihastunutko johonkuhun sinisilmään? Eihän vain? Ehkä tosiaankin... — Oo, Oo! — Vai ei kuitenkaan? No, hyväsitten! — »Panet siis pillisi pussiin, ja tänä iltana lähdetään... eihän tämä seutu näytä miltään erikoisen hauskalta... me emme ainakaan viitsi viipyä täällä kauempaa.»

Hänet oli helppo saada houkutelluksi. Ja kysymyksien ja vastauksien sadellessa ja naurun niitä yhtä mittaa keskeyttäessä päätettiin yhteisäänestyksellä, että Olavi Kalm syötyään heidän kanssaan aamiaisen ottaa talosta hevosen, ajaa takaisin pappilaan, laittaa kapineensa kuntoon ja hellät hyvästit otettuaan rouvalta, koska siellä kuuluu olevan nuori, sievä rouva, soudattaa itsensä Tyynelästä laivaan, kun toiset astuvat siihen kirkon rannasta. Ja sitten sitä mennään, yksi hauska mies lisää ennenkin iloisessa seurassa!

— Mutta elkää vain peruuttako, herra Kalm! huusi vielä yksi neitosista hänen jälkeensä, kun hän ajoi ulos pihasta.

— En, en!

— Saammeko olla aivan varmat, että tulette?

— Saatte olla!

Se oli pieni ketterä tyttö, eloisa kuin orava, ja keikkui koko matkan hänen silmissään, niin että hän vasta Tyynelän kattojen näkyessä taas muisti, minne hän oikeastaan ajoi.

Mutta nyt tuli hänelle oikein kiire saada kaikki suoritetuksi niin pian kuin mahdollista. Ja ennen kaikkea, sanoi hän, ei mitään hellämielisyyttä ja peräytymistä.

XXVI.

Kun Elli sai palvelijalta kuulla, että Olavi oli mennyt kirkonkylään, hänelle siitä mitään virkkamatta, luuli hän jo aavistavansa kaiken. Mutta ei hän sitä vieläkaan tahtonut uskoa. Hän ei voi niin tehdä, hän ei voi olla niin sydämetön. Vaan sitten tuli tyttö vähän päästä viniltä ja kertoi, että herra varmaankin on poislähdössä, koska on jo heitellyt kapineitaan matka-arkkuunsa. Ja kun Elli näki ne siinä kuin vihaisella kädellä viskeltynä sinne tänne kirstun pohjaan, niin hänen jo täytyi uskoa. Hän luuli nyt tietävänsä syynkin siihen. Eilen illalla heidän erotessaan hän sen oli päättänyt... hän ei tahdo viipyä hetkeäkään enää... hän halveksii ja ylenkatsoo.

Ja taaskin Elli syytti siitä vain itseään. Eihän hän, Olavi, joka oli niin arka ja hienotuntoinen, voinut sitä sietää, jos hän kerran luuli... Hän, jolla oli niin korkeat käsitykset rakkaudesta ja joka oli sanonut, että ainoastaan rakkaus oikeuttaa... Mutta hän ei saa jäädä siihen luuloon, hänen täytyy tietää se! Ja vielä viimeisenä pelastuksenaan hän tarttui siihen toivoon, että kunhan hän saa puhua hänen kanssaan, saa sanoa kaikki, luvata, mitä hän tahtoo, hän ehkä vielä jää... ja se ei ehkä vielä ole lopullisesti lopussa.

Pitkän rupeaman harhaili hän sinne tänne huoneissa, verannalla, pihamaalla, puutarhassa, taas huoneissa ja

taas verannalla. Ja joka hetki hän luuli kuulevansa hänen tulevan maantiellä.

Hetkellisenä toivon salamana leimahti hänen mieles-
sään, että hänhän on voinut mennä noutamaan noita tut-
taviaan ja että hän tuopi ne tänne. Mutta se sammui
samassa. Mitäs varten hän oli ajanut tavaroitaan kokoon?
Ja olisihan hän siinä tapauksessa ilmoittanut siitä...

Hän istui taas verannalla, oli jotain tekevinään, mutta
ilman mitään selkoa siitä, mitä teki...

Silloin hän kuuli kiivasta ajoa portin takaa, sinne
seisahtui hevonen ja rattaat. Olavi hyppäsi rattailta maa-
han, eikä hänellä ollut ketään muita mukanaan.

Elli aikoi jäädä siihen, missä oli, ottaa hänet rau-
hallisesti vastaan, mutta kun Olavi juoksi pihamaan poikki,
pakeni hän saliin ja sieltä omaan huoneeseensa.

Ja sinne hän kuuli, nyrkillä sydäntään painaen,
kuinka Olavi aikoi ensin mennä ylös, mutta poikkesi sitten
pastorin luo, joka häntä huusi kamaristaan. — »No», sanoi
pastori, »mitäs miehelle kuuluu?» — »Ei juuri muuta kuin
että minun täytyy pyytää sinulta kyytiä laivalle.» — »Kyy-
tiä laivalle? Aiotko sitten todellakin lähteä?» — »Niin, kyllä
asia nyt on niin päin kääntynyt.» — »Elähän, ja jo tänä
iltana...»

Enempää ei Elli kuullut, sillä pastori ja Olavi pois-
tuivat porstuaan, ja Olavi kuului nousevan ylös kama-
riinsa. Hän alkoi siellä kävellä edestakaisin lattiaa Ellin
pään päällä, ja joka askel tuntui kuin sattuvan hänen pää-
lakeensa, kuin takovan hänen aivojaan. Nyt hän liikautti
kirstuaan, veti sitä lattiaa pitkin, pudotti sen pohjaan
jotain raskasta. Nyt hän oli vähän aikaa hiljaa ja sitten
hän alkoi viheltää.

Ja eikö hän aio tulla minulle mitään sanomaan, eikö tule edes itse ilmoittamaan lähdöstään?

Joku tuli. Se olikin vain pastori.

— Kuulehan, Elli, sanoi hän huolestuneesti, melkein kuin jotain onnettomuutta valittaen, — kun se kuitenkin on päättänyt mennä... eikä sitä näy voivan mikään pidättää... pitää kai laittaa sitten päivällinen valmiiksi laivan tuloon.

Mutta Elli ei liikahtanut paikaltaan, istui ikkunansa ääressä ja tuijotti järvelle.

Vihdoin hän kuuli hänen tulevan alas, kävelevän porstuassa ja verannalla, ja luuli hänen häntä etsivän. Hän nousi ja meni saliin. Vaan Olavi hakikin joitain vaatteitaan porstuan naulasta. Mutta Elli meni kuitenkin häntä vastaan.

— Te matkustatte tänään? sanoi hän eikä ymmärtänyt, kuinka hän kuitenkin sai estetyksi äänensä särkymästä.

— Niin, olenhan päättänyt...

— Ettekö tule takaisin?

— Tuskin tulen, ainakaan tänä kesänä.

— Teille tuli kiire lähtö?

— Niin, toverini vaativat välttämättä.

— Onhan hauskenempi matkustaa seurassa.

Elli oli mennyt verannalle ja laskeutunut alimmalle portaalle, seisoen oven aukossa syrjittäin. Olavi oli löytänyt eteisestä sen, mitä hän sieltä etsi, ja aikoi taas mennä ylös. Mutta sitten hänkin meni verannalle. Ja vaikka hän oli päättänyt välttää kaikkia selityksiä, tuli hänelle nyt kuitenkin halu niitä antaa, koska Elli ei niitä vaatinut eikä kysynyt syytä hänen lähtöönsä.

— Te ehkä kummastelette äkillistä lähtöäni...

— Enhän sitä kummastele... tottahan teillä on siihen syynne.

— Eihän minulla ole muuta mitään... mutta usko-kaa, että näin on parasta meille molemmille... sekä teille että minulle...

— Tehkää sitten vain, niinkuin teille on parasta...

— Niin, ja teille myös...

— Ja minulle myös.

Ellin seiso siinä liikkumatonna kuin patsas, kasvot jäykkänä ja vartalo suorana, näytti kuin ei olisi silmiäänkään räpäyttänyt, ja ääni tuli jostain kuin ulkopuolelta häntä. Olavin valtasi yht'äkkinen katumus, kaikki entiset tunteet tulvahtivat takaisin hänen rintaansa. Hän ei voi sitä tehdä, hän ei voi jättää... Mutta silloin raukesi samassa myöskin Ellin keinotekoinen pinnistys, hän astui alas rappusilta ja katosi alas pihalle. Olavi otti askeleen seuratakseen häntä. Mutta silloin hän näki pastorin tulevan pirtin puolelta... Ja mitä siitä tulisi, jos hän taas peräytyisi... hän oli luvannut tovereilleen... ei, ei, kyllä hänen täytyy mennä... ja hän nousi takaisin lähtöään laittamaan, iloissaan siitä, että kaikki kuitenkin oli käynyt helpommin kuin mitä hän oli osannut toivoakaan.

Eikä enää ilmaantunut tilaisuutta uuteen yhtymiseen ennen kuin päivällistä syödessä. Se oli myöhästynyt, ja täytyi kiiruhtaa ehtiäkseen ajoissa laivan tuloon. Elli istui toisessa päässä pöytää, Olavi ja pastori toisessa. Hän koetti saada häneltä silmäyksen vastaukseksi, selitykseksi, lohdutukseksi. Mutta Olavin katse ei hetkeksikään pysähtynyt yhteen paikkaan, näytti kuin olisi joka taholla, minne hän sen loi, ollut jotain, jota samassa täytyi välttää. Katuiko hän, vaivasiko häntä paha omatunto? Ja samalla hän oli Ellistä siinä niin vieras, niin kaukainen, niinkuin

hän ei enää olisi ollut täällä, niinkuin ei olisi koskaan ollutkaan. Koko ympäristössä, kaikessa, mitä Elli näki ja kuuli, oli jotain epätodellista, suhdaton, muodoton... huone ikäänkuin isoni, pöytä kuin venyi ja piteni, ja Olavi ja pastori kuin loittonivat jonnekin, ja niiden äänet kai-kuivat luonnottomilta. Kunhan hän ei pyörtyisi, kunhan ei tuoli kaatuisi ja seinät hajoaisi. Ja hän ei voinut enää muuta ajatella kuin koettaa koota kaikki voimansa, ettei mitään häiriötä syntyisi.

Sitten hän näki heidän nousevan pöydästä, ja hän nousi itsekin. Olavi heitti serviettinsä tuolille, tuli hänen luokseen, sanoi jotain, sanoi: »Jääkää hyvästi nyt ja kiitoksia kaikesta», ja ojensi hänelle kätensä. Puristiko se hänen kättään? vai hänkö puristi Olavin kättä? ja olivatko hänen kasvonsa surulliset, vai niinkö hän vain luuli ja ihmetteli, etteivät olleet? Oliko hän vastannut mitään vai eikö? Mutta sitten taas Olavi meni ja Elli jäi korjamaan astioita. Hän käski tytön panna sokeriastian kaappiin kärpästen käsistä ja viedä vilautasen kellariin.

— Nyt me menemme, Elli, sanoi pastori salin ovelta, joudu pian, jos aiot mukaan.

Oliko hän sitä aikonut? Eikö hän äsken puutarhassa turhaan häntä odottaessaan ollut päättänyt, ettei hän mene saattamaan? Hän on pettänyt minut, se on kurjasti tehty, hän on pitänyt minua leikkikalunaan, minä en tahdo nähdä häntä enää... eikähän se ollut hän, joka pyysi tulemaan.

Mutta kun hänelle selvisi, että Olavi todella menee, ettei saa nähdä häntä enää... onko hän edes heittänyt hyvästit? ... rantaan mennessä saavat he ehkä vielä vaihtaa jonkun sanan ja hän lupaa ehkä tulla kohta takaisin, — niin kiiruhti hän heidän jälkeensä.

Herrat odottivat verannan edustalla. He kulkivat kolmisiin rantaan, Olavi kantaen päällystakkiaan ja sateenvarjoa ja kulkién hiukan edellä. Venheeseen noustessa tarjoo hän Ellille kätensä, ja Elli ottaa sen vastaan. Sitten kehoittaa hän häntä istuutumaan, ettei kaatuisi, kun kokka irroitetaan maasta. Mutta kun Elli ei tule totelleeksi, ty-pertyy hän venheen liikahtaessa tuhdolle, loukkaa kyynäs-päätään ja saa vaivoin kyneleensä pidätetyksi.

XXVII.

Olavi istui perässä, pastori hänen kirstullaan alahangoilla ja Elli keskellä venhettä.

Tuuli oli kylmänlainen pohjatuuli, taivas kirkas ja järven selkä tummansininen. Saarien rantakoivut notkistuivat ohi kulkiessa, puistelivat tuimasti latvojaan, ja kaikki tämä muistutti Elliä niin elävästi siitä illasta monta vuotta sitten, jolloin Olavi oli mennyt ja hän paennut koivulehtoon itkemään, kun pohjatuuli puhalteli. Seko sitten nytkin jäisi viimeiseksi muistoksi hänestä? Ja uudelleen tulisi alkamaan sama elämä, joka silloin oli alkanut? Eikä saanut edes uhkaa mielessään syntymään, eikä heräämään etäisintäkään toivoa. Jos saisi edes kuolla pois, jos venhe kaatuisi tähän selälle ja he kaikki hukkuisivat... tai hän vain hukkuisi ja muut pelastuisivat... Mutta sitten tuli toivomus, joka samassa kuitenkin kauhistutti häntä niin, että häntä pudistutti kuin horkassa... Hän oli kuin tietämättään ajatellut, että jos p a s t o r i h u k k u i s i ja hän Olavin kanssa pelastuisi. Mutta mitä minä ajattelen? huudahti hän itselleen. Vieläkö sekin kaiken muun lisäksi, että minä saatan sellaista toivoa? Ja pae-takseen itseään hän pakottautui kuuntelemaan, mitä ne puhuivat tuolla hänen takanaan.

Ne keskustelivat tyynesti ja rauhallisesti ja tuntuivat yht'äkkiä tulleen erittäin hyviksi ystäviksi. Mistä se nyt

oli tullut tuo hellyyden puuskaus Olavin puolelta? Olavi puhui niin suurella innolla, kuin asia olisi ollut hänen omansa, että pastorin pitäisi hakea isompaan ja parempaan paikkaan, lähemmä muuta maailmaa, jonnekin rautatien varteen. Silloin tällöin voisivat he sitten pistäytyä Helsinkiin, ja Elli rouvalle se varmaankin olisi paljoo hauskempi.

— Mitäs sinä, Elli, arvelet? Pitäisikö meidän hakea pois täältä? kysyi pastori kääntyen taakseen.

— En tiedä, sanoi Elli.

— Sinä istut siellä niin piilossa... nouse tänne minun viereeni, on tässä sijaa kirstun kannella meille molemmille.

— Istuhan vain... kyllä minun on hyvä täälläkin.

Sen enempää hänestä välittämättä jatkoivat he taas jutteluun. Pastori oli nähtävästi innoissaan saadessaan hänet kerrankin noin häiritsemättä ja kokonaan haltuunsa. Eikä hän lakannut päivittelemästä, että kun sinä kuitenkin nyt menet... enhän minä sitä ollenkaan osannut ajatella... vaan minä en laske sinua laivaan, ennenkuin lupaat ainakin jo ensi kesänä tulevasi takaisin. Elli säpsähti. Lupaisiko hän? Ei luvannut, ei sanonut voivansa ainaakaan vielä sitä määrätä... »tämmöinen lentävä lintu kuin minä ei koskaan tiedä, minne hän milloinkin...» — »Eihän sitä, eihän sitä», myönteli pastori, »vaan olisi se kuitenkin soma, jos tulisit».

He tulivat väylälle, mutta laivaa ei vielä näkynyt. Laskettiin maihin pienen kivikkosaaren niemeen ja alettiin odottaa. Elli istui muista vähän loitommalle, tyynen puolelle, missä sileä takalaine aina tuon tuostakin rantaa nuolaisi, ja ainaisiksi ajoiksi painui tässä hänen mieleensä, muistoksi kaikista hänen pettyneistä toiveistaan, aava

ulappa, valkea merimerkki, joka paistoi huikaisevan kaukana siintävien selkien perällä, ja etäiset maanselät hienosti kaareutuvina viivoina. Sillä sinnehän ne hänen kanssaan tulevat katoamaan myötätuulen vieminä.

Olavi ja pastori istuivat venheen luona ja puhuivat metsästyksestä. — »Kun et olisi niin kiirettä pitänyt», sanoi pastori, »niin olisi tultu pian jäniksiä ampumaan tänne näihin saariin.» Ja sitten hän tuntui päivittelevän, että kun ei tullut otetuksi mukaan edes kahvineuvoja... olisi tässä näytty ennätettävän vielä pannukin kiehauttaa ja juoda erokahvit.

Mutta taas tuli Ellille halu vielä vähän aikaa olla hänen seurassaan. Hän nousi, katkaisi muutaman kukan nurmikolta ja istuutui heidän luokseen. Ja nyt näytti Olavikin ystävällisemmältä, kääntyi hänen puoleensa ja katseli häntä, niinkuin näytti, lempeästi ja surullisesti, niinkuin olisi katunut, tahtonut lohduttaa, sanoa jotain, joka oli hänen sydämellään.

— Saanko tuon kukan? kysyi hän ja ojensi kätensä.

— Mitäpä te sillä, — mutta antoihan Elli sen kuitenkin.

Pastori oli poistunut vähän matkan päähän laivaa tähystämään. Silloin Olavi sanoi:

— Elkää olko niin surullinen... antakaa minulle anteeksi, minä pyydän.

— Mutta miksi te menette? — Olavi ei ennättänyt vastata, kun pastori huusi:

— Nyt se tulee!

He kääntyivät katsomaan ja näkivät laivan, joka juuri ilmaantui niemen takaa. Sitten sanoi Olavi, ennenkuin pastori ehti tulla:

— Unohtakaa minut, minä en ansaitse, että minua muistelette.

Ja hän tunsi sen sillä hetkellä, hän oli omasta mielestäänkin menetellyt niin väärin, ettei hän ansainnut. Mutta Ellistä se oli vain uusi todistus siitä, että Olavi ei häntä rakastanut.

Se, mikä sitten tapahtui, oli taas kuin unennäköä, sellaista, joka ei haihdu herätessä, vaan jää niinkuin jotkut kamalat lapsuuden painajaiset elämän ajaksi mieleen.

He soutavat väylälle, pastori heiluttaa hattuaan ja laiva, joka yhä lähenee ja suurenee lähetessään, viheltää vastaukseksi. Ellistä tuntuu, että se ilkkuu hänelle ja että piipusta nouseva savu liehuu kuin riemuissaan jostakin.

Kannella tuolla ylhäällä seisoo laivan käsipuuta vasten nojaten joukko naisia ja herroja. Olavi on noussut seisomaan, hän heiluttaa heille hattuaan, hänen silmänsä säteilevät, ja hän näyttää kuin tähtäävän jotakuta.

— Päivää, herra Kalm! huutaa heleä naisen ääni. Tulittepahan te!

— Miksen olisi tullut, kun lupasin, vastaa Olavi.

Laiva on kohdalla, sieltä heitetään nuora ja kiinnitetään kokkaan, samassa kun venhe liukuu laivaan kiinni. Elli näkee nostettavan tavarat laivaan, siinä on huutoa ja melua, laivasta kiirehditään ja sama heleä naisääni huutaa taas:

— Antakaa tänne sateenvarjonne ja palttoonne, herra Kalm!

Ja Olavi kiipee ylös ehtimättä heittää hyvästiäkään. Samassa nakataan nuora irti, venhe sysätään ulos laivasta, kone alkaa käydä ja laivan sivusta ruiskahtaa likaista kuu-

maa rasvavettä venheeseen, jonka propellista pursuava virta työntää armottomasti jällellepäin.

Venhe kääntyy niin, että Elli voi katsoa jällelleen. Hän näkee Olavin peräkannella, suuren iloisen ja nauravan seuran ympäröimänä. Ja taas siellä keikkui se neiti ensimmäisenä hänen edessään. Laiva poistuu poistumistaan, Olavi ei katsahdakaan tänne, hän kai jo on kokonaan unhoittanut. Mutta yht'äkkiä hän astuu esiin, nostaa hattuaan ja tempaa sitten nenäliinansa. Muutkin sieltä huiskuttavat, ne vieraat, se neitikin liikuttelee päivävarjoaan. Pastori huiskuttaa vastaan.

— Huiskuta sinäkin, Elli! Etkö näe, kun ne kaikki huiskuttavat.

Elli ei kuitenkaan saa kuin pari kertaa kättään nostetuksi ja lasketuksi. Hänestä näyttää, että niistä muutamat tuolla ovat ottaneet kiikarinsa ja että ne häntä tähystelevät. Hänen täytyy kääntää pois päänsä laivasta, hän ei kärsi nähdä sen poistuvan, ja samassa kääntyy venhekin kotiin päin, Tyynelän lahtea kohden.

Kun he olivat vähän matkaa soutaneet ääneti, sanoi pastori yht'äkkiä:

— Kylläpä minä nyt alan ymmärtää, minkä tähden sillä oli semmoinen kiire. Näitkö sinä sen neitosen, joka otti vastaan Olavin tavarat?

— En.

— Etkö nähnyt... se, jolla oli se pieni punainen hattu... sepä oli vasta vähän nätti tyttö... kylläpä vain se taisi olla syynä koko lähtöön... Katsopas poikaa, kun ei siitä virkkanut mitään... Mutta yksi se jäi kuin reen sisälle ruikuttamaan. Eivätpähän onnistuneet sen pappilan Liinan puuhut vielä tänäkään kesänä, vaikka

koetin minä olla puhemiehenä... puheskeli pastori me-loessaan venheen perässä.

— Vai koetti se pastori olla rovastin röökinän puhe-miehenä, naurahti renki kokkatuhdolta.

— Koetinpa koetin, mutta eihän se silloin auta, kun on toinen jo kierroksessa.

Ellin täytyi äänetönnä, jäykistyneenä kuunnella hei-dän puhettaan ja ponnistaa kaikki voimansa estääkseen itseään itkuun purskahtamasta.

Illalla tapasi Elli itsensä nuottakodan luota pitkäl-tään, otsa vasten kylmää kalliota.

Hän oli vielä kerran tehnyt tilin elämästään ja kat-sellut vielä viimeisen kerran ulos maailmaansa, joka oli menetetty, suljettu, ja kaikki toiveet haihtuneet. Iäti tulevat laivat kulkemaan tästä ohi, aina laineet loiskimaan hänelle kolkkoa toivottomuutta ja elämän onttoutta. Ja ajatellessaan sitä ja nähdessään auringon kimalluksen veden pinnalla, purskahti hän viimeinkin kyyneliin ja itki niin, että kivi kostui. Hän aikoi riuhtaista itsensä irti, tunsi ylpeytensä kuiskuttavan korvaansa, että hänen täytyisi nousta ja kukistaa tunteensa. Mutta hän ei tahtonut sitä kuunnella... mitä se merkitsee, jos hän on nöyrytynyt, jos hänet on petetty ja hyljätty... Eihän se ole mitään sen rinnalla, ettei taas ole ketään, jota saisi rakastaa ja joka hänestä välittäisi.

Ei hän enää syyttänyt itseäänkään niinkuin eilen. Olihan hän silloin ajatellut, että kaikki olisi voinut muut-tua, jos hänen ennakkoluulonsa eivät olisi olleet tiellä, jos hän olisi tarttunut elämänsä ohjiin ja yhdellä iskulla rat-kaissut kaikki. Mutta eihän hän ollut saanut siihen tilai-

suutta ja eihän sekään enää olisi auttanut. Sillä eihän se hänestä välittänyt ja rakastihan se ehkä toista. »En mitään minä ole hänelle, hän inhoo, ylenkatsoo, nauraa minua ja kertoo minusta jollekin taas, niinkuin minulle kertoi muista.»

Vaan ei hän kuitenkaan voinut tuomita Olavia siitä.

Ei vihata häntä, ei katkeruudella ajatella eikä lakata häntä rakastamasta. Vaan aina tulee hän häntä mielesään pitämään, aina antamaan haavan vuotaa, kunnes veri on kuiviin juossut.

Hän nousi ylös, kuivasi kyyneleensä ja nousi pihaan. Ruis alkoi jo kellastua ja oli mennyt lakoon paikoitellen. Metsä ja talo seisoivat mustina ja syksyisinä kajastavaa pohjoista taivaanrantaa vasten. Alkaa taas syksy, tulee se talvi...

Hän tuli verannalle ja meni siitä ylisille. Siellä hän keräsi kaikki, mitä oli Olavista jälellä ja muistutti hänestä: muutamia paperipalasia, puoleksi tyhjennetyn paperossi-laatikon ja tulitikkukotelon, jota hän oli käyttänyt. Hän aikoi ne heittää uuniin, mutta kätki ne sitten ja pisti mukaansa. Hän tahtoi nyt säilyttää kaikki, haki käsiinsä kirjeen, jonka Olavi oli lähettänyt hänen miehelleen, ja otti taiteensa vavan, jolla Olavi oli onkinut.

Puutarhasta hän löysi kiikkulaudalta kepin, joka Olavilla aina oli ollut kädessään, kun he siinä istuivat, ja jolla hän piirteli kuvioita käytävän hiekkaan. Tuon viirun oli hän vetänyt silloin, tuon taas silloin.

Oli jo melkein pimeä, ensimmäiset syystähdet tuikkivat jo kelmeästi taivaalla. Ikkuna rasahti saranoillaan ja hän säpsähti, niin että oli parkaista.

— Oletko sinä siellä, Elli... mikset tule jo nukkumaan?

Hänen miehensä seiso i haukotellen ikkunassa ja oli jo riisuutunut.

Hänenkö luokseen? Hänenkö kanssaan taas vanhaa elämää aloittamaan? Miksei mieluummin lopettaa kerralla kaikkea, pelastua, paeta, juosta vaikka järveen . . . ?

Mutta hän tunsi, että hänen voimansa tälläkin kertaa hänet pettävät. Ja kun pastori yhä seiso i ikkunassa odotellen ja uudisti kehoituksensa, nousi hän ja meni runneltuna, uupuneena ja melkein tiedotonna, horjuvin askelin huoneeseen.

SISÄLLYS:

Papin tytär	siv. 1
Papin rouva	143

Hänen miehensä kuoli kovan kovan ikänsä
ja ruskatunat.

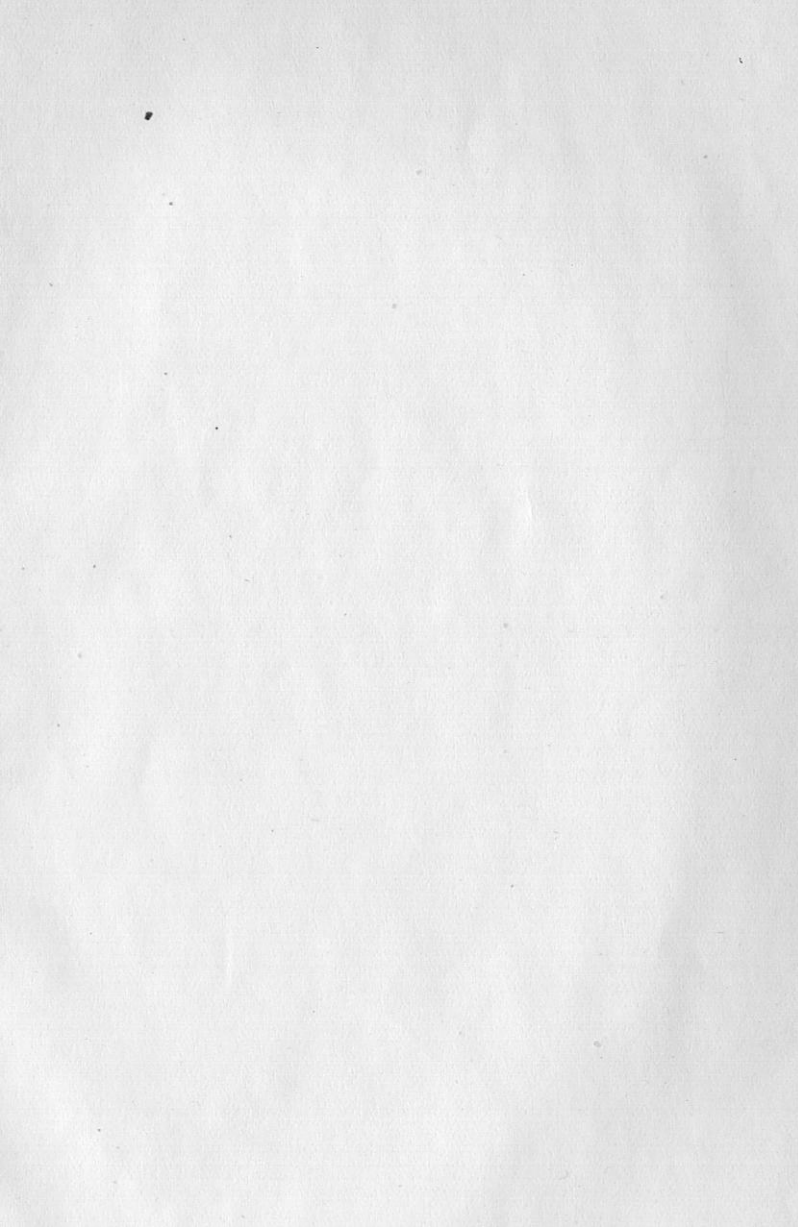
Hänenkös luoksest Miksen kaneen taas
elämä aloittamaan Miksi mieheensä lopettaa
kaikka, pelastua, paeta, josta vaikka järven

Mutta hän tunsi, että hänen voimansa tällöin
hänet perivät. Ja kun pastori yhä seisoi ikku
odotellen ja uudesti hoitukseensa, nousi hän ja
runneltuna, uupununa ja melkein kadotona, hor
askelin huoneeseen.

SISÄLLYS

Papin tytär	143
Papin poika	143

Juhani Ahon Kootut teokset

julkaistaan nyt

kymmenenä osana.

Tämä kokoomajulkaisu on suuremoin mitä suomalaisesta kirjallisuudesta vielä on voitu muodostaa. Siihen sisältyy jo nykyisenään merkittävä kirjallinen miehen työ, joka alkoi 1880-luvun alussa ja yhä monipuolisempänä ja mestarillisempänä on jatkunut kolmekymmentäviisi vuotta. Juhani Ahon Kootut teokset tulevat kaikesta päättäen olemaan suomalaisen kaunokirjallisuuden tärkeimpiä muistomerkkejä ja saamaan sijansa kaikissa sivistyneissä suomalaisissa kodeissa.

Julkaisu ilmestyy 10 osana à 8 mk. Teos voidaan tilata myöskin kangaskansiin sidottuina osina, jolloin kukin osa heti valmistuttuaan toimitetaan tilaajalle. Tällaisena tulee teos maksamaan tilaajille 110 mk.

Hinta 8: —.